

Часопис за духовни препород

Уместо увода
Догматика
Огледи из канонског и црквеног
права
Библијска теологија
Уметност и историја
Вера и наука
Духовни путокази
Из старе црквене штампе
Прикази
Међуцрквена хроника
Савремена хроника

Година шеста / Призрен 1998 – Бр. 2 [22]

Година шеста / Призрен 1998 – Бр. 2 [22]

S blagoslovom Wegovog Preosvećenstva
Episkopa raškoprizrenskog dr Artemija

Izdaje: EPARHIJA RAŠKOPRIZRENSKA

Glavni i odgovorni urednik:
jerej Branislav Peranovi

Ureivački odbor:
arhimandrit Jovan (Radosavčevi)
protojerej stavrofor Milutin (Timotijevi)
protojerej Zoran Gruji
protosin el Atanasije (Rakita)
jeromonah Simeon (Vilovski)
jeromonah Sava (Jawi)
jero akon Justin (Jezdi)

Tehnički urednik:
Vojislav Jovići

Dizajn korica
Radomir Levajac
Gordana Virovki

Tira : 1000 primeraka

časopis izlazi četiri puta godišnje.

Adresa izdavača: EPARHIJA RAŠKOPRIZRENSKA
38400 PRIZREN, tel. 029/25426

Kompjuterska priprema AS, Beograd
tampa: Novi dani, Beograd, Vojvode Brane 13

УМЕСТО УВОДА

GLAS OTACA

DRUGI DOLAZAK HRISTOV

Prepodobni Jefrem Sirski, kojega na, a Crkva slavi 28. janu- ara, jeste najve i Sirac, asketski otac, bogoslov i pesnik. Rodio se 306. godine i odgajen u hri,, anskoj sredini. Veoma mlad, raspasen bo anskom qubavqu, postao je monah i brzo se pokazao kao veliki u, iteq kako monaha tako i laika. Sastavio je veliki broj potres- nih pesama i govora. Wegovo u, ewe mnoge je privuklo i mnoge spa- silo. Wegove dirqive besede, posebno one o budu em sudu i o raj, u, pra ene su sa nezaustavqivim suzama. Otputovao je na nebo 373. go- dine. Me utim, odjek wegovih re, i sti e sa istom ivo,, u do na,, ih vremena.

U jednom svome pohvalnom slovu za wega, sveti Grigorije Ni- ski sa velikim divqewem navodi: „ko od onih koji tra e radost u materijalnim u ivawima i izbegavaju suze, a da, kada fuje malo od re, i svetog Jefrema, ne zarida i ne zapla, e zbog budu eg svoga ude- la? Ko mo e da , ita wegove re, i o budu em sudu, to jest o drugom dolasku Hristovom, a da ne pomisli da se ve od sada nalazi pred onim sudili,, tem, o, ekuju i prestra,, en posledwu odluku svoje presude?“ Tako je opisao budu i sud Bo ji , uveni i proro, ki nada- hnut ovaj Svetiteq, tako da ni,, ta vi,, e nepoznato za sebe nema da o, ekuje.

Drugi dolazak Gospodwi jeste jedna nesumwiva istina. Mnogi od nas, mo da i nesvesno, nastojimo da je, kao ne,, to neprijatno, pohranimo u neko mra, kno o,, e du,, e na,, e. Neki opet, mo da ulo- vqeni gordo,, u, primamo tu istinu sa farisejskom samouvere- no,, u i sigurno,, u. Ciq ovog spisa (koji sledi) jeste da postane poznato ,, iroj zajednici potresna i razbudila, ka beseda svetog Jefrema i da se potpunognu neke dobronamerne du,, e da iza u iz letargije psevdooose awa kao da e upe, atqivo jo,, od sada da vide veli, anstveni i potresni drugi dolazak Gospodwi.

DRUGI DOLAZAK

Prepodobni Jefrem Sirin

Qubqena bra o moja, Ĺujte reĹ o drugom i stra„nom dolasku Gospoda na„eg Isusa Hrista. Zamislio sam u umu svome onaj Ĺas i uzdrhtaio sam shvativ„i „ta e se tada desiti. Ko to mo e da ispriĹa? Koji jezik to mo e da opi„e? Koje uho to mo e da saslu„a? Tada, kada e Car Vaseqene da ustane sa prestola slave svoje i da do e da sudi sve stanovnike zemqe i da svodi raĹune sa wima, nagra uju i dostojne i ka wavaju i veĹnom mukom gre„nike.

Kada to pomislim, obuzme me strah i sav se ukoĹim. OĹi moje liju suze, glas mi se oduzima, usne moje se zalede, jezik moj drhti i misli moje prestaju. Prenda me strah nagoni da utim, primoran sam da govorim radi va„e koristi.

Nastupi e tako veliki i stra„ni doga aji kakvi nisu bili od postawa sveta niti e biti kroz sve budu e nara„taje.

Ako nas Ĺesto puta upla„i jedna jaka muwa, pa nam se podseku noge, zamislite kako emo poĹneti tada da Ĺujemo glas onih truba, koje e zatrubiti sa neba jaĹe od svake gmgavine, da bi probudile sve mrtve, pravedne i gre„ne?

Tada, kosti svih mrtvih po uri e da se saberu. Naredi e veliki Car koji vlada nad svakom tvari, i odmah sa strahom i zemqa i more da e svoje mrtve. "ak i oni koji su rastrgnuti od zverova, ili su ih pojele ribe, ili ptice, svi e u trenutku oka stati pred neumitnog Sudiju.

Tada e reke i izvori isĹeznuti, zvezde e popadati, sunce e se ugasiti, mesec e nestati. An eli poslata od Boga prolete e vaseqenu i sabra e izabrane od kraja do kraja zemqe. Tada emo ugledati „novo nebo i novu zemqu“ (2. Petr. 3, 13) po obe awu Gospodwem. Kako emo poĹneti kada vidimo da se sprema stra„ni presto i da se pokazuje Krst na kome je dragovoqno rtvovan Hristos nas radi? Kada ugledamo na nebu stra„ni i sveti ezal velikoga Cara, seti emo se tada i razumeti reĹ Gospodwu „o znaku Sina ĹoveĹijega“ (upor. Mt. 24, 30), sazna emo svi da treba da se javi stra„ni Car. U onaj Ĺas svaki od nas e razmi„gati „ta e mu odgovoriti i pojmi e sva dela svoja...

Kada Ĺujemo onaj gromoviti glas sa nebeskih visina, da viĹe: „Gle, fienih dolazi“, „Gle, Sudija sti e da sudi ivima i mrtvima“, tada e se od vike one uskolebati temeqi i utroba zemqe s jednog kraja do drugog. Tada, bra o moja, tuga i strah i trepet spopa„ e svakog Ĺoveka od onoga „to se de„ava u vaseqeni. Sile nebeske e se uskolebati. Razdra e se nebesa i pojavi e se Car nad

carevima, sveti i preslavni Bog na,, kao stra,,na muva, sa neopisivom vla,, u i slavom.

* * *

U as, strah i trepet spopa,, e nas u onaj čas, kada sedne bezpristrasni Sudija i kada se otvore one stra,,ne kwige, gde su zapisane i na,,a dela i na,,e reči, „ta smo radili ili govorili u ovom ivotu, misle i da emo mo i da odgovorimo Bogu koji ispituje misli i ege qudi.

O, koliko suza treba da prolijemo misle i o onom času, pa ipak mi smo nemarni. Koliko emo plakati i uzdisati kada s jedne strane vidimo one velike darove i neshvatqivu rasko,, i blistawe carstva nebeskoga, koje e naslediti od Cara slave oni koji su se Evrstvo borili da odr e zapovesti Wegove, a s druge strane one stra,,ne kazne, kojima e biti predati oni koji su robovali grehu. A izme u wih ustra,,eni svi qudi od svakog plemena, od prvosa-zdanog Adama, do posledweg Łoveka na zemqi, pa,, e na kolena i pokloni e se Bogu, saglasno reči Svetog Pisma: „fiiv sam ja, govori Gospod, pokloni e mi se svako koleno“ (Rim. 14, 11).

Tada e se celo Łovekanstvo na i izme u ivota i smrti, izme u bla enog pokoja i veĳnog muĳewa, oĳekuju i sa agonijom stra,,ni čas Suda, i niko ne e mo i da pomogne drugome.

Bi e pitani episkopi i za wihov naĳin ivota i za wihovu pastvu. Tra i e se od wih odgovor za razumne ovce, koje su primili od arhipastira Hrista. Ako se zbog wihove nemarnosti izgubila neka ovca, krv wena tra i e se od wih (= episkopa). Sliĳno i sve,,tenici da e odgovor za svoje parohije. Isto tako svaki vernik da e odgovor za dom svoj, za svoju enu i decu i za sluge i slu,,kiwe svoje, da li ih je podizao „u vaspitawu i nauci Gospodwoj“ kao „to poruĳuje Apostol (Ef. 6, 4).

Bi e ispitani carevi i upraviteqi, bogati i siroma,,ni, mali i veliki, za wihova dela koja su ĳinili: „Jer nam se svima vaqa javiti na sudu Hristovom, da primi svaki ono „to je u telu uĳinio, bilo dobro ili zlo“ (II Kor. 5, 10).

Dela svih nas bi e ispitana i pokaza e se pred an elima i qudima. Neprijateqi Hristovi bi e pora eni i ukinu e se svaka vlast i sila (v. I Kor. 15, 24). Tada, kao „to je pisano, razluĳi e se „ovce od jaradi“ (Mt. 25, 32). Tako, oni koji imaju dobra dela i duhovne plodove, bi e odluĳeni od neplodnih i gre,,nih.

Prvi e zasijati kao sunce, jer su saĳuvali zapovesti Gospodwe. To su milostivi, za,,titnici siromaha i siroĳadi, gostoqubivi, oni koji su nage odevali, koji su pose ivali zatvorenike, koji su pomagali unesre enim, koji su negovali bolesnike, oni koji su postali siromasi radi blaga na nebesima, koji su opraa,,tali

pogreške braće, koji su ošuvali pešat vere nepovrećnim i neuprćanim bilo kojom jeresi. Sve viš e staviti (Gospod) s desne strane Sebi, a grešnike sa svoje leve strane.

Drugi su oni koji su razgnevili dobrog Pastira i prezreli Wegove rešići. To su gordećivci, nepopravćivi, prijateći zabava i u ivawa u ovom vremenu kajawa, oni koji su utra ili u raspunosći, pijanstvu i nemilosći u svo vreme svoga ivota, kao onaj bogataš, koji se nikada nije smilovao na siromanog Lazara. Ovi e biti osućeni i sta e sa leve strane, jer nisu pokazali samilost. Bili su tvrđi i nisu imali plodove pokajawa, niti uća u svetićkama svojim (upor. Mt. 25, 1-12). Me utim, oni koji su kupili uće milosći a od siromaha i napunili svoje svetićke, sta e s desne strane proslavćeni i radosno dr e i svoje svetićke upaćene i šu e onaj mimi i umilni glas: „Hodite blagosloveni Oca mojegaa; primite Carstvo koje vam je priprećeno od postawa sveta“ (Mt. 25, 34).

Oni opet koji su sa leve strane šu e onu mušnu i strašnu odluku: „Idite od mene, prokleti, u oćaw vešni koji je priprećen avolu i an elima wegovim“ (Mt. 25, 41). Kao „to niste pokazali milost, tako sada ne eće biti pomilovani. Kao „to niste šuli glas moj, ni ja sada ne u šuti vaš e neutemno ridawe, jer me niste nahranili kada sam bio gladan, niti ste me napojili kada sam bio ećan. Niste me u dom svoj primili, niti ste me oćenuli kada sam bio nag. Niste me posetili kada sam bio bolestan, niti kada sam bio u tamnici. Niste mi poslu ili, nego ste drugom gospodaru bili sluće i robovi, to jest avolu. Idite, dakle, daleko od mene, vi koji ste šinili bezakowe. Tada e oni oći i u muku vešnu, a pravednici u ivot vešni (upor. Mt. 25, 41-46).

* * *

Teško onima koji nisu iskoristili ovo vreme pokajawa, nego se predali stvarima besćićnim i smešnim. Tra i e vreme koje su utra ili uzalud i ne e ća na i. Teško onima koji poklawaju pa wu duhovima prevare i ušewima demonskim, jer e sa wima biti osućeni u drugom ivotu. Teško onima koji se predaju vrašawu i nemoralu. Teško onima koji zakidaju platu radnicima, jer onaj koji im zakida platu slićan je onima koji prolivaju krv. Teško onima koji sude nepravedno, opravdavaju krivca a osu uju nevinoga. Teško onima koji prćaju svetu veru jeretićkim ušewima i onima koji se dru e sa jereticima. Teško onima koji imaju nerazumne strasti gweva i mr we. I da ne bi nadugaćko govorio: Teško svima koji se na u na levoj strani u onaj strašni Dan suda. Pomrašić e se vihov um i proli e gorke suze, kada šuju onu bolnu odluku „Idite od mene, prokleti, u oćaw vešni“ (Mt. 25, 41).

Vi koji imate suze i umilewe plačite zajedno sa mnóm. Kada zamislimo ono dostojno ridawa razlučewe ose am nepodno, qivu tugu, jer tada se razdvaja jedan od drugog i odlaze na put sa kojeg nema povratka. Ko je tako tvrđoga srca i toliko neosetqiv da ne plače jo, ođavde za onaj čas? Tada e oni, koji su nekada bili carevi, ridati kao zarobqenici. Tada e uzdisati upraviteqi i nemilosrdni bogata, i i, kao da su pritisnuti sa svih strana, moli e za pomo , ali im je niko ne e dati, jer tamo ne e imati nikakvu vrednost ni bogatstvo, ni laske, i ne e dobiti pomilovawe, jer nisu milost ukazali nikome. Tada e se razdvojiti roditeqi od dece svoje i prijateqi od prijateqa svojih. Tada e se raskinuti supru anske veze koje nisu odr ane neporočne i čiste. Tada e biti izgnani i devstvenici po telu koji su bili nemilosrdni i bezose ajni, jer sud e biti bez milosti onome koji nije imao milosti.

Izostavi u ovde mnogo toga, jer me hvata strah i trepet. Stra, ni an eli uđaqi e silom sve nepokajane bezbo nike, koji e sa trepetom „krgutati zubima svojim i okreta e se često da vide pravednike i radost od koje su odvojeni. Vide e onu ble, te u svetlost i lepote raja, vide e svoje poznanike u onoj bla enoj radosti i velike darove koje e primiti od Cara slave svi koji su vodili „dobru borbu“ u ovmu svetu.

Ođmah zatim, kada se odvoje od svih pravednika i prijateqa i poznanika, odvoji e se i od Samoga Boga, ne mogu i vi, e da gledaju radost i svetlost istinitu. Na kraju bi e odvedeni u različite muke i predati wima. Tada vide i konačno svoje napu, tawe i da im je izgubqena svaka nada i da niko ne mo e da im pomogne ili da se zauzme za wih, govori e plaču i neute, no gorkim suzama:

„O, koliko smo vremena izgubili u nemarnosti! Kako smo bili ismejani od nečastivoga! Kada smo slu, ali iz Svetog Pisma da govori Bog, nismo obra ali pa wu, nego smo se podsmevali! Sada vapijemo ali On okre e lice svoje od nas! 'ta su nam koristila svetska blaga? Gde je sada otac i majka koji su nas rodili? Gde bra a? Gde deca? Gde prijateqi? Gde bogatstvo? Gde imawe? Gde su carevi i upraviteqi? Niko od wih ne mo e sada da nas spasi. Niti mi mo emo da pomognemo sami sebi, nego smo napu, teni potpuno i od Boga i od Svetih. 'ta da činimo? Sada vi, e nije vreme pokazawa, vi, e ne va e molitve, ne koriste suze, ne postoje vi, e prodavci uqa, ubogi i unesre eni. Kad smo imali vremena i mogli, i ovi koji su prodavali uqe, molili nas sa suzama, „kupite“, mi smo zatvarali u, i svoje, nismo čuli i nismo kupili. Sada mi tra imo i ne nalazimo. Ne postoji vi, e izbavqewe za nas kukavne. Ne emo na i samilost jer nismo dostojni“.

Tada e, dakle, svako oti i na mesta mužewa, na mesto koje je sam sebi pripremio svojim r avim delima, tamo „gde e ih prođirati crv koji ne umire i ogaw koji se ne gasi“. (Mk. 9, 44).

Eto, žuli ste „ta dobijaju koji su nebri ni i nemarni i koji se ne kaju. „uli ste kako su ismejani oni koji su se podsmevali zapovestima Gospodwim.

* * *

Petar, vrhovni apostol, predupre uje nas za onaj Dan, govore i: „Do i e Dan Gospodwi kao lupe no u, u koji e nebesa s hukom pro i, a stihije e se u arene raspasti i zemga i dela „to su na woj izgore e“ (II Petr. 3, 10). Ali i ranije, sam Vladika i Gospod na,, otkrio nam je slede e za onaj Dan: „Pazite na sebe da srca va,,a ne ote aju prejedawem i pijanstvom i brigama ovoga ivota, i da Dan onaj ne nai e na vas iznenada. Jer e do i kao zamka na sve koji ive na licu vascele zemge“ (Lk. 21, 34 35). I na drugom mestu: „U ite na tesna vrata... jer su tesna vrata i uzan put, koji vodi u ivot“ (Mt. 7, 13 14). Bra o moja, idimo ovim te,,kim putem da bismo nasledili vežni ivot.

Ovaj put zahteva pokajawe, molitvu, bdewe, smirenoumge, prezirawe tela, brigu za du,,u, milostiwu, suze, tugu (po Bogu). Da ga mrze, a da ne mrzi, da opra,,ta onima koji mu zlo žine, da mu žine nepravdu, a on da uzvra a dobrom, najzad da prolije krv svoju za Hrista kada vreme to zahteva.

Suprotno tome „prostrana su vrata i „irok je put „to vode u propast“ (Mt. 7, 13). Idewe ovim putem ovde je prijatno, ali tamo je alosno. Ovde je slatko, a tamo goržije od pelena. Ovde je lako, ali tamo je te,,ko i mužno. Znaci toga puta su blud, prequba, razvrat, idolopoklonstvo, surewivost, gwev, razdori, zavisti, ubistva, zabave, igranke, skupoceni ružkovi, sladokustvo i sližno tome. A gore od svega je nepokajanost i potpuna zaboravnost žasa smrti.

Na taj dan drugog dolaska mislili su sveti Muženici i nisu alili svoja tela, nego su pretrpeli svaku vrstu mužewa sa rado,, u i nadom da e zadobiti venac. Iz istog razloga borili su se po pustiwama i po gorama u postu i devstvenosti, ne samo qudi nego i ene, hode i hlabro uskim i tu nim putem, i dobili su Carstvo nebesko.

Taj stra,,ni sud i tog neumoqivog Sudiju zami,,qaju i blaeni David, natapao je svake no i suzama postequ svoju i molio je Boga govore i: „Gospode, ... ne idi na sud sa slugam svojim, jer se ne e opravdati pred Tobom niko iv“ (Ps. 143, 2).

* * *

Napred, dakle, i mi pre nego „to do e Dan onaj, pre nego „to prohuj i slavge ovoga ivota, pre no „to do e Bog i na e nas

nespremljene, pripremljimo se za Wegov doček ispovedi, pokajanih, postom, suzama, dobrim delima.

Pazite da se neko ne usudi da kaže da nije zgrešio. Ko tako kaže slep je i vara samoga sebe ne znaju i da avogamo kaže da upravo wime i rečima i delima i sluhom i vidom i žulom pipawa pa i mislima. Ko kaže da se pohvali da ima neporočno srce i lista sva žula svoja? Niko nije bezgrešan, niko nije list, osim Onaj, koji buđu i bogat „osiromašiti“ nas radi. Samo je On bezgrešan. On je uzeo grehe sveta i ne eli smrti grešnika, nego njihovo spasewe.

K Wemu pribegnimo i mi, jer svi grešnici koji su pribegli k Wemu spasili su se. Ne gubimo, dakle, nadu, bra o moja, za naše spasewe. Zgrešili smo? Pokajmo se! Hiqade puta smo pogrešili? Hiqadama puta se i pokajmo! Za svako dobro delo raduje se Bog, me utim osobito se raduje za jednu dušu koja se kaje.

Hodite, dakle, poklonimo se i pripadnimo k nogama Wegovim, ispovedivši grehe svoje.

Slava Lovekoqubqu Wegovom,
slava dugotrpqewu Wegovom,
slava dobroti i snisho ewu Wegovom.
Slava milosr u Wegovom,
slava carstvu Wegovom.

Slava, žast i poklowewe imenu Oca i Sina i Svetoga Duha u vekove vekova. Amin.

Preveo
Episkop Artemije

POZDRAV

NA TREĆEM CRKVENO-NARODNOM SABORU

Va„a visokopreosve„tenstva,
Va„a Preosve„tenstva,
Prepodobni i Łasni oci,
Predstavnicu svih nacionalnih institucija, politiŁkih stranaka
i nacionalnih organizacija iz zemŁe i dijaspore,
Dame i gospodo,
Bra o i sestre,

VELI "ANSTVENI ZBORE,

POMAFIE VAM BOG!

To je starodrevni pozdrav Srba od kada se za Srbe zna. Tim pozdravom izra avamo svoju iskonsku veru u Boga i nadu na pomo od Boga u svim na„im privatnim i op„tenarodnim poslovima, u svim na„im liŁnim ili svenarodnim nevoŁama, stradawima i isku„ewima.

I danas, okupŁeni ovde po sudbonosnom pitawu Kosova i Metohije, wegovom dana„wem stawu i sutra„wem statusu, mi na„rad poŁiwemo pozdravom „poma e Bog“, ose aju i svim svenarodnim bi em da ako nam Bog ne pomogne, niko nam drugi niti mo e, niti ho e pomo i. A mi se nađamo i tvrdo verujemo da e nam Bog zaista pomo i „rano ujutru“, kako ka e tajnoviđac prorok.

Iz na„eg poziva i programa kojeg ste dobili, jasno je da nas je ovde okupilo KOSOVO, i problem stvoren oko Kosova i Metohije. Zato se od nas oŁekuje da danas zaboravimo na sve na„e stranaŁke razlike, na na„e podele i deobe ma na kom osnovu one postojale, pa da slo no i jedinstveno pristupimo rasmatrawu sada„weg stawa na Kosovu i Metohiji, i „to je jo„ va nije, tra ewu trajnog, demokratskog i pravednog re„ewa, re„ewa koje e omogu iti miran i

bezbedan ivot svim iteqima tih na„ih istorijskih i svetih prostora.

Nismo se, dakle, danas sabrali da osu ujem o i anatemi„emo krivce, stvarne ili izmi„gene, ni na Istoku ni na Zapadu, koji su doneli ili ma Eime doprineli nastanku i razvoju dana„vih nemi-
lih i tragičnih doga awa na Kosovu i Metohiji. Zato se u svojim govorima uzdr imo od prozivawa i osu ivawa bilo koga, jer time sebi ne mo emo pomo i, nego, naprotiv uEini emo svoj polo aj jo„ te im. Stoga, bavimo se sobom, tra imo propuste i gre„ke kod sebe i svojih predstavnika i vo a, kod onih koji umesto da vode, zavode ovaj narod. Tako emo biti daleko bli e istini, a time i svome spasewu, jer u Svetom Pismu stoji napisano: „Upoznajte Istinu, i istina e vas osloboditi“ (Jn. 8, 32).

Niti smo se sabrali ovde danas, do„av„i sa svih strana zem-
noga „ara, da bi smo samo analizirali dana„we na„e stawe koje se bli i oEajawu i to ne samo na Kosovu i Metohiji, nego u Eitavom na„em narodu, da bismo samo tra ili i utvrdili uzroke za„to nam je tako kako jeste. To mawe vi„e svi znamo, jer nije te„ko prorok biti za ono „to se ve zbilo. Ali od toga je malo vajde i koristi bilo kome. Naprotiv, u tim analizama uzroka i posledica na„eg te„kog i bolesnog stawa, samo se iscrpgujemo i tro„imo, pa se Eesto sva amo i delimo i tako na„u nevoqu i stradawe podi emo na kvadrat i na kub.

Mi smo se danas sabrali ovde, pre svega, da vidimo gde nam je izlaz iz ovog bezizlaza u koji smo zapali, voqno ili nevoqno, svo-
jom ili tu om krivicom, sasvim je svejedno. Kada dva Eoveka padnu u provaliju i na u se na wenom dnu, povre eni i izranavqeni, ali ipak ivi, ne raspravqaju o tome kako su do jame do„li, kako su u wu pali, da li svojom neoprezno„ u, ili ih je neko u jamu gurnuo, nego pre svega brinu i dogovaraju se kako i kojim naEinom iz jame da iza u. Svaka druga briga i rasprava, pa i sva a me u wima o tome ko je kriv „to su oni tu, vodi samo wihovom postepenom ali si-
gurnom kraju.

Za svaki narod, generaciju ili pojedinca, kada se na e u sliEnom polo aju u kome se danas nalazi ceo srpski narod, naj-
va nije i najspasonosnije jeste da prepoznaju „znake vremena“ da bi re„avawe nastalih problema bilo celishodno i dovelo do spa-
sonosnih promena u razvoju doga aja.

Nama Srbima danas sve ukazuje da je spasewe u pokajawu, liEnom i svenarodnom, pokajawu kao promeni naEina mi„qewa, naEina rada, naEina ivota. U na„em sluEaju, pokajawe pre svega mora da oznaEi na„ zaokret prema svojim korenima, vra awe na put otaca na„ih, predaka na„ih, narodne na„e tradicije. To je put vra awa svetom Kosovskom i Lazarevskom zavetu, vrednostima i vrlinama kojima su oni iveli i za koje su umirali.

Ovo nije poziv i priziv na novu „kosovsku bitku“, na rtvovanje sebe i drugih. Ovo je poziv i priziv na razum, na raspoznavanje „znaka vremena“ kako bismo preiveli ovu našu novu Golgotu. Današnji svet ide napred. Mnogi današnji svetski državnici i političari pronalaze nove puteve i nove načine da bi svet uredili na humanim osnovama, na demokratiji, protivu gudske, lične, i mawinskih prava. I mi te, u svetu opšteprihvajene vrednosti, moramo staviti kao svoj cilj. Ali mi, da bismo do njih došli, nema potrebe da jurimo napred, da imitiramo zapadne narode i njihova društvena uređenja i poretke, jer sve to čemu oni teže, mi smo u svojoj istoriji već imali. Zato je naš put, naš „izlaz iz ovog bezizlaza“ u kome smo se našli, put povratka demokratiji koju smo imali i u kojoj smo živeli za vreme Kralja Petra Prvog ujediniteља. To je, dakle, put ka obnovi Monarhije u srpskom narodu i u srpskoj državi. To je naša tradicija, to je naša prošlost (sem ovih zadnjih 50 godina propadajua), to jedino može biti i naša budućnost i srećna budućnost.

Samo u ustavotvornoj monarhiji, Srbija i srpski narod mogu i e da našu rešewe za sve svoje mnogobrojne savremene bolesti, strajajua, nevođe, kojima smo bili bremeniti u dvadesetom veku, pa nema sumnje, tu jedino može se naši pravedno i trajno rešewe i kosovsko-metohijskog problema. Sve drugo, mimo toga i izvan toga bi e samo nova lutajua kroz bespuća savremenog sveta, nova strajajua našeg naroda, nova gubitajua života i teritorija do našeg konačnog i čeznućeg sa pozornice sveta.

Hvala Vam na paženju,

Episkop raško-prizrenski
+ Artemije

SVESRPSKI CRKVENO - NARODNI SABOR

na vanrednom zasjedanju u Beogradu 11. i 12. juna 1998. g.
doneo je slede u

DEKLARACIJU

1. Teku i oru ani sukobi na Kosovu i Metohiji prete, ukoliko se ne spreke, da dovedu do katastrofalnih posledica ne samo po dr avu Srbiju i SR Jugoslaviju, ve i po ceo Balkan, Evropu, a time i svet.

2. Glavni uzrocnici krize i sukoba na Kosovu i Metohiji su dve ekstremne ideologije:

a) fanatizam albanske etničke zajednice, ispogen u te wi da se ostvari ideja „velike Albanije“, pri emu bi teritorija Kosova i Metohije bila centar te isto etničke albanske dr ave, zbog ega su i praktikovani svi procesi proterivanja, ubijawa, silovawa, uni„tavawa imovine i zastra„ivawa srpskog naroda i drugih etničkih grupa na Kosovu i Metohiji.

b) totalitarni sistem aktuelne vlasti u Srbiji, koja je nastavak totalitarizma Brozove Jugoslavije, nesposoban da politički odgovori na albanski separatizam i terorizam, i time ugro ava svakom svom gra aninu, bez obzira na nacionalnu pripadnost, ostvarivawe osnovnih qudskih prava, sloboda i obaveza.

3. Kosovo i Metohija su vi„e od 1000 godina prostori stvarawa i postojawa srpske dr ave, srpske duhovnosti, crkvenog i svetovnog ivota o emu postoje mnogobrojni nesumnwivi dokazi.

Za razliku od Srba, Albanci nisu nikada imali na teritoriji Kosova i Metohije svoju dr avu.

Samo zahvaquju i politici Komunističke partije Jugoslavije, Albanci su posledwih 50 godina nasilnim i ilegalnim naseqavawem iz dr ave Albanije na Kosovo i Metohiju postali ve ina na delovima ovih prostora, na osnovu ega istižu „pravo“ na

formirane još, jedne svoje države i to na tu oju, odnosno na teritoriji Srbije.

Stoga Sabor upozorava me unarodnu zajednicu da bi primena takvog „prava“ na Kosovu i Metohiji, ili bilo gde u svetu, izazvala erupciju nasilja i sveopšteg haosa, čime bi postojele granice mnogih suverenih država bile dovedene u pitanje.

4. Sabor u ime Srba Kosova i Metohije i drugih mirovoljivih Srba „irom sveta traži da se odmah prekinu oružani sukobi na Kosovu i Metohiji i da terorizam Albanaca bude javno i jasno osuđen kako od meunarodne zajednice, tako i od albanske zajednice na Kosovu i Metohiji.

5. Sabor apeluje na meunarodnu zajednicu da isključi svaku mogućnost oružane intervencije na prostorima Kosova i Metohije, Srbije i SR Jugoslavije, jer bi takva intervencija naišla na sveopšti revolt vascelog srpskog naroda, „to bi onemogućilo daži razvoj demokratskih procesa na ovim prostorima.

6. Srpska Pravoslavna Crkva i demokratske snage Srbije oštro se protive i osuđuju sve oblike terorizma i primenu nasilja bez obzira od koga dolaze i u ime čega se sprovode.

7. Demokratske snage srpskog naroda, okupčene na ovom Saboru smatraju da se ratni porat na Kosovu i Metohiji mora odmah zaustaviti. U Srbiji treba izvršiti demokratske promene koje će svakom čoveku omogućiti pravo na ljudski život i delo, a Albance odvratiti od ideje o nezavisnom Kosovu i Metohiji i stvaranju još, jedne albanske države.

8. Albanci, kao nacionalna manjina u Srbiji, imaju sve slobode i prava zagarantovane prema najvišim meunarodnim standardima.

9. Sabor konstatuje da Srpska Pravoslavna Crkva i demokratske snage Srbije imaju podršku od najvećeg dela Srba iz Srbije, Jugoslavije i Sveta da mogu rešavati sva pitanja od interesa za srpski narod, bez da tim čimom ugrožavaju prava i slobode bilo kojeg ljudskog ili druge narodnosti i vere.

10. Svesrpski crkveno-narodni sabor ponovo ističe svoj stav kojim uskraćuje svako pravo pojedincu i aktuelnom režimu u Srbiji, kao predstavnicima i nosiocima nedemokratske i anacionalne politike, da pregovaraju bilo s kim, da donose bilo kakve odluke i da potpisuju bilo kakve ugovore o Kosovu i Metohiji.

Ukoliko to ipak budu činili, Srpska Pravoslavna Crkva i srpski narod neće ih priznati.

11. Srpska Pravoslavna Crkva i demokratske snage srpskog naroda smatraju da je neophodno „to pre formirati Savet nacio-

nalnog spasa, koji bi privremeno rukovodio nacionalnim i državnim interesima sve do konstituisanja Ustavotvorne skupštine Srbije, koja bi demokratizaciju Srbije nastavila.

12. Crkveno-narodni sabor upuće zahtev i apel Srpskoj Pravoslavnoj Crkvi da u najkraćem roku zvanično proglasi Kosovo i Metohiju za svetu srpsku zemlju.

U tom smislu Sabor traži i da se sedište srpske Patrijaršije vrati u svoju istorijsku prestonicu Beograd, a delovi vlade države Srbije u Prizren ili Prištinu.

13. Sabor nalaže Nacionalno-političkom savetu da formira delegaciju Srba sa Kosova i Metohije koja će sa predstavnicima albanske zajednice na Kosovu i Metohiji tražiti i naći mirno i demokratsko rešenje kosovsko-metohijske krize.

14. Sabor obavezuje Nacionalno-politički savet da se stara o ostvarivanju stavova ove Deklaracije.

Za Raško-prizrensku
eparhiju
+ Episkop Dr Artemije

Za Srpski pokret otpora
Demokratski pokret
Predsednik Momčilo Trajković

ZVANI "NO SAOP'TEWE MANASTIRA VISOKI DE"ANI

Dežani, 12. juna 1998.

Nakon tragičnih i nemilih događaja koji su se nedavno desili na području opštine Dežani i celom Kosovu i Metohiji oseamo moralnu potrebu da se zvanično obratimo javnosti.

I pored svih naših nastojanja i nada da se kosovski problem rešava na miran i nenasilan način, što smo više puta iskazali u svojim ranijim zvaničnim saopštenjima, sa velikom tugom u srcu moramo da priznamo da je situacija, naročito na području zapadnog dela pokrajine, u poslednjih nekoliko dana eskalirala u pravcu nekontrolisanog nasilja, što je dovelo do novih strava, brojnih razrušenih i zapaljenih kuća, kao i do izbegništva više hiljada ljudi. U vreme nedavnih borbi naše bratstvo je svo vreme provelo u manastiru gde smo primili nekoliko izbeglih srpskih porodica iz Dežana sa decom, tako da smo tek nakon završetka borbi i otvaranja puta Dežani Pećakovića mogli po prvi put da vidimo tragične posledice nedavnih oružanih sukoba.

Naše bratstvo izražava duboko sažaljenje zbog svega onoga što se desilo i iskreno saosećaj sa svim nevinim stradalima, sa bilo koje strane, koje su u ovom sukobu ostale bez svojih najbližih, svojih domova i stoke. Posebno nas tragično pogodila izgled razrušenog gradića a pored toga godinama mirno živimo i koji nam sada pokazuje do čega sve ljudsko bezumje može da dovede. Sa bolom osećamo i patnje izbeglog stanovništva, posebno žena, dece i starijih osoba, od kojih mnogi još ne mogu da se vrate svojim domovima. Iskreno žalimo i zbog oštećenja i razaranja xamija i starih "kula". Uništavanje verskih objekata i kulturnog nasleđa nedopustivo je za savremenu Evropu.

Iako svesni da naše reči u ovom trenutku malo ko slušaju, pozivamo i Srbe i Albance, posebno njihove političke vođe, da što pre nastave započeti mirovni proces i tvrdo se obave u da učiniti sve što je u njihovoj moći da svako nasilje što hitnije prestane. Nasilje se ne može nasiljem ispravljati i svako nasilno

delo odmah izaziva novo stradanje i patnje. Na žalost, u ovom sukobu najveće žrtve su upravo nevino civilno stanovništvo koje trpi zbog agresivnih političkih ciljeva. Iako je naša Crkva duboko duhovno i istorijski vezana za srpski narod ona ipak oseća svoju duhovnu obavezu i prema svima ostalim koji žive na ovim prostorima, a pogotovo prema nemoćnim i nezaštićenim ljudima. Otuda, ako u ovoj tragediji treba stati u nečiju zaštitu, to ne možemo i ne smemo činiti ni po etničkoj niti verskoj osnovi, i zato hrabro stajemo na stranu svih nevino postradalih, gladnih, proteranih bez obzira kojem narodu oni pripadali. Zato i osuđujemo svako zločesto, nečestivo i nepravdu bez obzira ko ga i gde počinio. Niko nema pravo da u ime bilo kakvog cilja svoju sreću i opstanak gradi na nesreću drugoga. To nas uči naša vera, naši svetitelji i celokupno Predanje Crkve Pravoslavne. To propovedamo i uvek propovedati onima koji u našim manastirima dolaze. Još od prvih dana sukoba manastir Visoki Dečani je primao i pomagao izbeglicama iz okolnih sela i sada se trudimo da obezbedimo dovoljno količine namirnica kako bismo mogli pomoći svima koji nam se obrate za pomoć. U ovome smo spremni da sarađujemo i sa međunarodnim humanitarnim organizacijama ukoliko bude bilo potrebe.

Da bi se tragične posledice sukoba na području Kosova i Metohije što pre zacementirane potrebno je mnogo truda i dobre volje. Pre svega mora se učiniti sve da se što pre popravi teška humanitarna situacija i obezbedi dovoljno namirnica i lekova za sve ugrožene. Zatim je neophodno obezbediti što hitniji prestanak svakog nasilja da bi se civilno stanovništvo moglo što pre vratiti svojim domovima i popraviti svoje oštećenje. I Srbi i Albanci moraju da razumeju da u Evropi 21. veka nema mesta za „etničke čiste“ teritorije, razbojništvo i zločine protiv civilnog stanovništva. Ovi delovi Balkana nikada neće moći da se ravnopravno uključe u savremeni svet sve dok se ne stvore uslovi za miran zajednički život svih naroda bez obzira na njihovu veru i etničku pripadnost. Svi oni koji se još nadaju da se nasiljem mogu ostvariti agresivne nacionalističke ideje i koji pribegavaju terorizmu, progonima i ubijanju posebno nedužnih civila pripadaju prošlosti. A takvu mračnu stranu prošlosti treba zauvek predati zaboravu u ime buduće slobode naših mladih pokolenja koji imaju pravo da žive u istinskoj slobodi. Iako albanski i srpski narod na Kosovu i Metohiji imaju mnogo razlika, ipak ih povezuje najvažnija stvar, a to je njihov zajednički interes i pravo na mirnu budućnost u zajedničkom životu na prostorima gde vekovima zajedno živimo. Kada shvatimo da tom cilju treba podrediti sve naše nerealne snove i ciljeve i na ovom području Evrope zavladaće mir.

Božu se molimo i iskreno se nadamo da će predstavnici naša dva naroda, obremena teškim istorijskim nasleđenim i stradanjem, uspeli da odgovorno prona u najbolji način da se na Kosovu i Metohiji obezbedi izvrst mir, puno poštovanje ljudskih prava, imovine i kulturnog nasleđa, da se jednom za svagda prestane sa ubijanjem, progonima i progonima. U protivnom, oni će pred istorijom i celim svetom poneti ogromnu odgovornost za sve ono što se ubuduće bude dešavalo.

Naše bratstvo i naša Crkva, sa svojim arhiepiskopom episkopom Artemijem, ostaju izvrstno rešeni da do kraja isteraju u svome miroqubivom stavu i protivqewu svakom nasilju bez obzira sa koje strane ono dolazilo. Iskreno verujemo da će nas u tome podrati svi ljudi dobre voqe.

Bratija manastira Visoki Dežani

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

ΔΙΔΑΧΗ Διδαχη

Didahi je ranohri,, anski spis Łiji izvesni delovi, nesumwi-vo, spadaju me u najranije pisane spomenike Crkve. Sada,,wi oblik dobio je izme u 70. i 150. godine, negde u okolini Antiohije u Sijriji, u judeo-hri,, anskoj crkvenoj zajednici. Pisac je bio neko od apostolskih uŁenika. Jevsevijske Kesarijske pismi Didahi u IV veku i naziva ga UŁewe Apostola¹. Ali kasnije se ovo delo vi,,e ne pismi pa je smatrano za izgubeno sve do njegovog ponovnog nedavnog otkri a. Prvi ga je prona,,ao ruski monah-nauŐnik arhimandrit ANTONIJE KAPUSTIN 1862. godine na manuskriptu u biblioteci podvorja Jerusalimske patrijar,,ije u Carigradu. On nije objavio svoje otkri e, samo je nauŐno obradio rukopis i katalogizovao ga sa drugim rukopisima biblioteke, posebno ga obeleiv,,i kao „veoma va an“. Slava prvog objavivawa u svetu ovog drevnog dokumenta pripala je nikomidijskom mitropolitu FILOTEJU VRIJENIJU, on je i,,ao Kapustinovim tragom, na,,ao rukopis i objavio ga na grŐkom originalu u Carigradu, 1883. godine.² Prema ovom rukopisu naziv spisa glasi UŁewe dvanaestorice apostola Διδαχη των δωδεκα αποστολων, ali je vi,,e poznat pod kompletnijim naslovom: „Nauka Gospodwa narodima preko dvanaestorice apostola“ Διδαχη του Κυριου δια των δωδεκα αποστολων τοις εθνεσιν. Najvi,,e se koristi skra eni naziv Didahi UŁewe.

Didahi je pisan biblijski prostim i jednostavnim stilom i sadr i sa etu nauku Hristovu i apostolsku. Tekst ima 16 glava, koje su podezene u dve celine.

Prvi deo spisa (gl. 1-10) je liturgijski. U wemu se, najpre, izla u uputstva katihumentima o hri,, anskom ivotu, koji se

¹ Jevsevijske Kesarijske: Crkvena istorija, V, 17; Tertulijan: Protiv valentijanaca, 5

² Didahi je zatim do ideo mnoga izdawa „irom sveta, od kojih je najbolje kritiŐko izdawe u pariskoj seriji **Sources chretiennes**, N° 248. Rusko izdawe na originalnom jeziku i s ruskim prevodom priredio je V. S. Solovjev u umalu „Pravoslavnoe obozrenie“, Moskva, 1886. godine str. 497-516. Veran srpski prevod sa originala saŐinio je episkop zahumsko-hercegovaŐki i primorski Atanasije i objavio ga u Vidoslovu, br. 9 (Trebiwe 1996), str. 3-8.

ocrtava kao „put ivota“ i poredi sa wemu suprotnim „putem smrti“ ili greha. Zatim dolaze uputstva o kr„tewu, koje treba da se obavqa u teku oj vodi a samo po nu di oblivawem. Pre Svete Tajne Kr„tewa treba da poste i oni koji se pripremaju za kr„tewe i slu iteq Svete Tajne. Pored ovoga uputstva o postu, odre uje se i redovni post sredom i petkom, koji je obavezan za sve hri„ ane. Iza toga se govori o Evharistiji i priqe„ u. Taj trodelni poredak uputstava ima za ciq da poka e put ka prvom priqe„ u ranijeg katihumena a sada hri„ anina, ali Didahi daje opis i redovnih slu bi Svete Evharistije koje se dr e nedeqom. Zabele ene su najstarije poznate evharistijske molitve, koje otkrivaju i pravu hri„ ansku eklisiologiju. Samo kr„teni mogu da se priqe„te, a pre priqe„ a tra i se od wih da se ispovede.

Drugi deo spisa (gl. 11-15) sadr i uputstva o crkvenom poretku. Rukovodioci crkvene zajednice su episkopi i akoni. Zatim Didahi pru a i dragoceno svedoanstvo da je u to vreme, pored jerarhijske slu be postojala u Crkvi i harizmatika slu - ba apostola, proroka i uLiteqa, da je bila svuda rasprostrawena i imala veliku ulogu u ivotu Crkve. Funkcija harizmatika nije bila ni administrativna ni pravosudna. Du nost im je bila samo u reki, u propovedawu vere i poulavawu vernih. Didahi, kao i Pastir Jermin stavqa harizmatike iznad episkopa i akona, „to govori da su oni u to vreme u ivali ve i autoritet nego redovna hijerarhija.³

Bogoslovski znaqaj spisa Didahi je veliki. Sav wegov sadr aj izlo en je u hristolokom okviru i na hristolokoj osnovi. Mada se posebno ne tretira hristoloka tema, „to je i razumljivo kada se zna da prvi hri„ ani nisu imali za time potrebe jer se pretpostavqa da znaju Hrista, treba ista i da Didahi o Isusu govori kao o Sinu Bo ijem. Sveta Evharistija je prava rtva θυσια i naziva se duhovnom hranom i pi em Πνευματικη τροφη και ποτον, jer se u woj priqe„ ujemo Telom i Krvqu Hristovom. Tako su „kroz Isusa“ otkriveni znawe, vera i besmrtnost“. Sliqno e govoriti o Evharistiji kasnije i sv. IGWATIJE ANTIOHIJSKI. Zatim ovaj spis daje ispovedawe Svete Trojice u tajni kr„tewa, koja se vr„i u ime Oca i Sina i Svetoga Duha. Na kraju upozorava da se mora kuvati vera koja je jednom primqena, bez dodavawa i bez oduzimawa od we.

Atanasije Rakita protosin el

³ O slu bi harizmatika u ranoj Crkvi kod nas je pisao Vikentije Fradinski: Harizmatiko-gerarhiike institucije u staroj hri„ anskoj Crkvi, Bogoslovqe, 1939, sv. 3 i 4, str. 201-205. Wegov rad je veoma informativan i analitiqan pa zato ne bi smeo propustiti da ga proqlita prouqavalac ove teme.

SVETI GRIGORIJE DVOJESLOV

ŽIVOT I LIČNOST

Sv. Grigorije, na Istoku poznat kao Grigorije Dvojeslov, a na Zapadu kao Grigorije Veliki, rođen je u Rimu oko 540. godine. Njegov otac Gordijan bio je senator, a majka Silvija je u svoje vreme postala monahinja. Godine 573. Grigorije i sam postaje senator i načelnik grada Rima. Ali posle smrti oca sav se predao duhovnom životu. O svom trojku osnovao je sedam manastira, „est na Siciliji i jedan, posvećen sv. apostolu Andreju u samome Rimu, u kome se i zamonašio. Zbog njegove učenosti i svetog života, koji je provodio po ustavu sv. Venedikta Nursijskog, papa Venedikt I uskoro ga rukopolaže za svećenika, a papa Pelagije II „ače ga 579. g. u Carigrad kao svoga apokrisijara (nuncius apostolicus), gde se zadržao do 585. godine. Po povratku otuda poverena mu je misija me u Anglima, koju je uskoro morao prekinuti, jer je posle smrti Pelagijeve, 590. godine izabran za rimskog episkopa. Rad na pokrštavanju Angla završio je kasnije, poslavši tamo veliki broj monaha. U vreme njegove episkopske službe hrišćani u Italiji su vodili tešku borbu protiv kuge i gladi, a Rim se branio od stalne navale Langobarda. Spremnim diplomatskim potezima s langobardskim vojvodom Grigorije je postavio temege kasnijoj političkoj veličini papstva.

Na vlast, papa Grigorije je navukao na sebe tamnu senku svojim odnosom prema carigradskom patrijarhu Jovanu Postniku i vizantijskom caru uzurpatoru Foki, u kome nije uspeo da se održi na visini dostojanstva arhijereja. Sledeći amanet svoga prethodnika pape Pelagija II, Grigorije je napadao sv. Jovana zbog upotrebe u Carigradu titule „vaseqenski“ ikumenikos za njegovog patrijarha, govoreći čak i to da Jovan „pod ovčijim izgledom krije vučje zube“. Međutim, titula „vaseqenski“ upotrebovana je još pre Jovana Postnika: ona se dodaje uz ime patrijarha Jovana II na saboru 518. godine, zatim patrijarhima posle njega, a nalazi se i u Justinijanovim Novelama. U svim ovim slučajevima reč „ikumenikos“

značala je: „istočno-imperijalni, svegrčki, svevizantijski“¹, i ni-
 „ta vi„e od toga. A sam papa, s druge strane, „borio se za stvarnu
 vladavinu rimskog prvosve„tenika pod sasvim suprotnom titulom
 'servus servorum Dei', 'sluga Bo jih slugu“², i dolazak na vlast
 krvoločnog cara Foke posle ubistva svoga prethodnika, koji je sa
 svoje strane lično uni avao carigradskog patrijarha a podr avao
 papu, Grigorije je pozdravio rečima: „Neka se raduju nebesa, neka se
 veseli zemlja! Nek se raduje tvojim slavnim postupcima sav narod
 imperije!“³

Sv. Grigorije se upokojio 12. marta 604. godine.

KWIFĒEVNO DELO I BOGOSLOVQE

Grigorije Dvojeslov je razmi„qao i pisao pod uticajem rani-
 jih zapadnih pisaca, naročito bl. Avgustina, sv. Amvrosija i sv.
 Jeronima. Kod nega nalazimo tri vrste kwi evnih dela:

1. Epistolarna dela. Sačuvano je 854 pisma ili poslanice iz
 vremena wegove episkopske slu be, koje je slao carevima, episko-
 pima, monasima i mirjanima. Va an su izvor za poznavawe wegovog
 duhovnog lika.

2. Liturgička dela. To su: Redakcija liturgijskih kanona
 (*Sacramentarium Gregorianum*); Revizija antifonarija (melodija tek-
 sta koji se peva na misi); *Schola cantorum*; *Cantus gregorianum*;
 Liturgija Pre eosve enih Darova, koju je Grigorije zapisao prema
 liturgičkoj praksi koju je video u Carigradu kada je tamo boravio.

3. Moralno-pastirska dela. Tu dolazi na prvom mestu wegovo
 Pravilo za pastire (*Regula pastoralis*), spis u četiri kwiqe napisan
 oko 591. godine pod velikim uticajem besede o sve„tenstvu sv.
 Grigorija Bogoslova, za ravenkog arhiepiskopa. Anastasije An-
 tiohijski preveo ga je na grčki jezik. Zatim je veoma va no wegovo
 Tumačewe Kwiqe o Jovu (*Expositio in Iob*), delo u 35 kwiga, koje je
 pisac započeo jo„ za vreme boravka u Carigradu, a dovr„io prvih
 godina svoga pontifikata. Prikazao je pravednog Jova kao pra-
 sliku Gospoda Isusa Hrista dok Jovovi prijateqi predstavqaju
 jeretike. Jovovo iskustvo nastoji da primeni u ivotu hri„ ana.
 Prilikom opsade Rima od strane Langobarda izgovorio je 2 Omi-
 lije na Pesmu nad pesmama i 22 Omilije na Jezekiqa. Sačuvano je i
 40 Omilija na Jevan eqa, koje obiluju moralnom primenom teksta
 na onda„wa zbivawa na Zapadu. I na kraju, pomenimo jo„ i wegovo

¹ A.V. Karta„ov: Vaseqenski sabori, tom II, Beograd 1995, str. 85.

² Isto, str. 86.

³ U ime istorije, ne treba skrivati ovakve va ne čivenice pa makar se radi-
 lo i o „svetima“, koji su tako e imali svoje padove i uspone.

delo "etiri kwige dijalogu, po kojem je Grigorije Veliki na Istoku i dobio naziv Dvojeslov. U ovome spisu govori se o ivotu i žudesima svetih mu eva Italije, izme u ostalih i o sv. Venediktu Nursijanskom, za koje pisac ka e da ne izostaju za podvici ma Egipta, Sirije, Palestine i Galije.⁴

Po svojoj unutra,woj prirodi, Grigorije Dvojeslov nije bio spekulativni bogoslov niti je imao nameru da stvara bilo kakav bogoslovski sistem. Svoj poziv on pronalazi u pastirskim i moralnim temama. U svakom wegovom nastupu i u svakom wegovom spisu moralna tema ima prednost u odnosu na dogmatiku. A to je bitna stvar, jer, prema oceni zapadnih patrologa, Grigorije je „zacrtao neke od osnovnih naznaka budu e klasične moralne teologije“ na Zapadu, i „wegov e uticaj, zajedno sa Avgustinovim i Isidorom Seviqskim, biti odlučuju i za orijentaciju misli Litavoga sredweg veka i za celokupno zapadno hri, anstvo“.⁵

Iz wegovih dogmatskih shvatawa potrebno je neka posebno ista i.

Nema spasewa van Crkve, isto onako kao „to ni u sveop,tem potopu nije bilo mogu e pre iveti van Nojevog kovžega. Me utim, on spasewe shvata veoma usko, juridistički, nepravoslavno. Smr u svojem, veli Grigorije, Hristos je „uti,ao gnev Sudije“, a tu wegovu rtvu, sa istim cigem i efektom Crkva ponavqa u misi. Za spasewe je, po wegovom mi,qewu potrebna blagodat koja deluje neodogivo. U qudima koji su na osnovu Bo jeg predznawa predznaženi za spasewe, ona uvek nailazi na wihovu saglasnost s wom. Ali Grigorije ne vidi izvor blagodati u Hristu, odvaja je od Wega i, kao da je ona ne, to potpuno drugo u odnosu na Hrista, tvrdi da su za spasewe žoveka potrebni: blagodat, pomo Hrista, pomo an ela i svetiteqa i žovekova dobra dela. Za svaki greh žovek treba da prinese Bogu „rtvu koja poni,tava greh“, odnosno treba da da „zadovoqewe“ (satisfactio), a to su: pokajawe, molitve, milostiwa i druga dobra dela. Grigorijevo ušewe o spasewu treba da uporedimo sa ušewem istožnih Otaca, Igwatija, Irineja, Atanasija Velikog i dr.

Grigorije Dvojeslov je prvi zapadni pisac koji je govorio o ži, uju em ogwu u purgatorijumu purgatorius ignis. Rimokatolici su prihvatili i tu zabludu.

Po ugledu na Dionisija Areopagita, an ele je podelio na devet horova, od kojih je samo onaj najni i odre en da slu i qudima.

Rimski episkop je, po wegovom shvatawu, caput fidei i vrhovni sudija u pitawima vere.

⁴ Grigorijeva dela „tampana su u Miwevoj PL 66, 125–203; 75–79; Sources Chre-
tiennes 32, 212, 221, 251, 260, 265.

⁵ Juraj Pavić-Tomislav Zdenko Tenšek: **Patrologija**, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993, str. 312.

ОГЛЕДИ ИЗ КАНОНСКОГ И ЦРКВЕНОГ ПРАВА

MONA ' TVO* I NARU ' AVAWE MONA ' KIH ZAVETA POSLU ' NOSTI I DEVSTVENOSTI

„Po„to ima wekih, koji primaju obližje mona„koga ivota, ali ne da Bogu žistim srcem poslu e, nego samo da kroz žasni onaj žin zadobiju sebi slavu pobo nosti i da mogu lak„e zadovoljiti svojim egama, (pa otkinuv„i samo vlase, ipak u svojim ku ama ive, niti ikakve mona„ke slu be ili propisa izvr„uju)... Jer bezrazlo ita i nesmotrena postrigavawa i mona„ki su žin omalova ila i prouzrokovala su, da se huli na ime Hristovo.“ (2. kanon IX Pom. Sab.)

Biti monah, koji u istini i iskreno provodi mona„ki ivot, znaži u ivoti i dostojnu žast. Sveti Atanasije u poslanici monahu Amunu ovako obja„wawa žast mona„koga ivota:

„...Jer u pogledu ovoga postoje dva puta u ivotu, jedan umjere- ni i ivotu prikladni, razumijem brak, a drugi je angelski, i najsvavr„eniji, naime, djevižanstvo, i ako je ko izabrao svjetski put, to jest, brak, ne e zato prijekoru podle i, ali ne e dobiti ni toliko dara, premda e ga opet i dobiti, jer i on sam prinosi plod po trideset; a koji je obqubio put žisti i nadsvjetski premda je to surovi i te ak put s obziram na prvi, dobi e zato divni dar, jer e donijeti svavr„eni plod po sto...“ (1. konon Atanasija Velikoga)

Mona„ki ivot je ivot an elski i najsvavr„eniji, ivot žisti i nadsvetski, ali i ivot te ak, ispuwen surovom borbom „protiv gospodara tame ovoga svijeta, protiv duhova zlobe u pod- nebesju“ (Efes. 6. 12.), koja borba svojim uspehom pribavqa ođ Boga divan dar. Ovako izra ena žast mona„koga ivota, ve a je ođ žasti

* Sve „to se u žlanku izla e u pogledu monaha, tako e va i i za monahiwe.

bračnoga ivota. Zbog toga su monasi u ivali posebno po„tovawe kod blagovernog naroda, kao i dr avne povlastice.

De„avala su se bezrazlo na i nesmotrena postrigavawa, kada su mona„tvu prilazili qudi bez stvarne namere da vode mona„ki ivot, ili qudi bez postojanosti u sebi da borbu za djevičanstvo izdr e do kraja. Takvi su se vra ali ku ama svojim, nastoje i da ive ivotom svetovwaka u braku. Ove alosne pojave omalova avale su uzvi„enost mona„koga Eina, i prouzrokovale su da se huli na ime Hristovo. Stoga je Crkva donela pravila u nastojawu da onemogu i takve pojave. Pravila su uperena u dva pravca: 1. sprešavawe nerasadnog mona„ewa onih qudi, koji nisu dorasli mona„kome Einu, i 2. sprešavawe monaha da, napustiv„i manastir, vode mirjanski ivot. U ovome radu bavi emo se pravilima upravgenim u tom drugom pravcu.

Da bismo mogli pravilno sagledati su„tinu tih kanona, moramo se na tren prisetiti su„tine vezanosti Eoveka-monaha za put djevičanstva, tj. za mona„ki ivot.

Monah je Eovek potaknut Bo ijim pozivom, koji pred episkopom, ili igumanom, ili jeromonahom (u slušaju djevojke samo pred episkopom v. 6. kanon Kart. Sab.), pola e dobrovoqno, pri zreloj i zdravoj svesti, zavet celomudrenosti, zavet poslu„nosti i zavet siroma„tva. Ovi zaveti daju se Bogu u Crkvi u prisustvu igumana manastira kome se dotični pribrojawa, bratstva i monaha poručnika, koji se ima posebno starati o duhovnom napretku novog monaha; i to zavetovawe jeste do ivotno.

Zavetuju i se na celomudrenost, Eovek se Bogu i Crkvi svežano zakliwa da e se do ivotno kloniti telesnih ugodnosti u najop„tujem smislu i bezuslovno, a posebno: da e uvek nositi crno skromno odelo po propisu manastirskog ustava, da e uvek biti smiren i pobo an, da e do ivotno postiti po manastirskom ustavu, da e se do svoje smrti uzdr avati od telesnog odnosa sa enskiwem (odn. monahiwe sa mu„kima).

Zavetuju i se na poslu„nost, Eovek se pred Bogom i Crkvom zakliwa na potpunu poslu„nost svom stare„ini, kako u juridičkom, tako i u duhovnom smislu.

Zavetuju i se na siroma„tvo, Eovek se odriže svake imovine, i sve stvari, koje bi dobio, postale bi manastirske.

Pola u i rešene zavete Eovek se odriže svojevogno, ni od koga primoran, svega onoga „to Eoveka vezuje za ovaj svet: plotsko sladostra„e, gordeqiva svojevognost, te obmana bogatstva. Voqa Eoveka da se Carstva Nebeskoga radi odrekne ovoga sveta i wegovih plodova, te izrešeni zaveti Bogu u Crkvi, bivaju zapeša eni postrigom mona„kim.

Mona„ki postrig se daje na osnovu polo enih zaveta i osveđewa da dotični ima snage duha za stalnost u manastiru i pod-

vigu. "ovek se uzima od mirjanskog ivota. Bog prima wegove zave-
te, kao srce wegovo, kao voqu wegovu. Bog istovremeno daruje Love-
ka an elskim obrazom, novim imenom u an elskom obrazu. Mir-
janin u Loveku sa svojim delima umire, a ra a se an elski Lovek, i
Lovekiji an eo. Bog blagoda u ustrojjava monaha, da mu slu i u dje-
vičnosti. Osim novim imenom, ovo biva zapeženo i postrigom,
unakrsnim sežewem kose na glavi. Iako se mona„ki postrig ne bro-
ji me u sedam svetih tajni, on je od Svetih Otaca (Teodor Studit
npr.) smatran svetom tajnom, najpribli nijom svetome kr„tewu.
Ba„ kao i kr„tewe, i mona„ki postrig je vežan. Crkva ne dopu„ta
da se onaj koji je i telom i du„om posve en na djevičanstvo skrnavi
bludnom vezom* jer „to je sveto ne mo e se oskvrniti“ (At.
Sint, IV 193.). Ne postoji ustanova „Monah na odre eno vreme“.

Veza koja ve e Loveka-monaha za mona„ki ivot jeste do i-
votna, zasnovana na dobrovođnom zavetovawu Loveka Bogu pred
Crkvom, i na svetoj tajni mona„koga postriga, kojom Bog osve uje
monaha. Odstupawe monaha od mona„koga ivota, ne razre„uje ovu
vezu. Ona odstupnika prati kroz svo vreme wegova odstupni„tva.
On se ne mo e primiti u red mirjana, jer je prestupnik i svog zave-
ta, i Bo ije dobrote. Kao „to odstup od vere ne razre„uje kr-
„tenog od sv. Tajne kr„tewa, niti se on ubraja u nekr„tene (nego
postaje apostata), tako isto i monah odstupni„tvom postaje kalu-
er-otpadnik.

NARU'AVAWE MONA'KOG ZAVETA POS LU'NOSTI

Kao potvrdu reženog, pogleda emo kanone koji se odnose na
stalnost ivqewa u manastiru i bavqewa mona„kim podvigom.

„...I monasi svakoga grada i svakoga mjesta neka budu potžiwe-
ni episkopu, neka ti„inu qube, neka samo u postu i molitvi
borave i neka ostaju uvijek u onim mjestima, u kojima su posta-
vqeni; niti se imaju mje„ati ili užestvovati u crkvene ili
svjetske poslove, zapu„taju i svoje manastire, osim služaja,
da im to po neophodnoj potrebi dopu„teno bude od episkopa
grada...“ (4. kanon IV Vas. Sab.)

Kanon ozakowuje vezu monaha za svoj manastir, tj. za onaj u koji
je bio postavqen. Ali to je vi„e od same veze boravqewa. To je veza
monaha za mona„ki ivot, za mona„ki podvig. Jer, „monasi... neka
ti„inu qube, neka samo u postu i molitvi borave“. Ova rež „samo

* Svako su ivqavawe monaha sa enom jeste blud, pa i u služaju da dr awa tu
vezu smatra brakom.

u postu i molitvi“ ne označava da se mona„kiivot iscrpuje samo u postu i molitvi, ve ta reč, izražavaju i uop„te svaki mona„ki podvig, isti suprotstavka me„awu ili učestvovawu monaha u crkvenim, ili svetovnim poslovima, osim izuzetno, po nu di, uz dopu„tewe episkopa. Izvan ovog izuzetka, bavqewe monaha rečenim poslovima smatra se „zapu„tawem svoga manastira“.

Slično odreuje i 3. kanon IV Vasegenskog Sabora.

„...Odreuje, prema tome, sveti i veliki Sabor, da u naprijed, niko, ni episkop, ni klirik, ni monah nema uzimati pod najam imawa, niti preduzimati vo ewe svjetskih poslova, osim...“ (3. kanon IV Vas. Sab.)

Slu ba Bogu u Ćinu u kome je Ćovek postavljen, da li kao episkop, ili klirik, ili monah, poni awa se kada se takav Ćovek bezrazlo no oda vo ewu svetskih poslova. To mo e da znači napu„tawe onoga slu ewa Bogu, koje je dobrovoljno izabrano.

Za monaha 4. kanon IV Vas. Sab. dodaje da je wihova slu ba u ti„ini, u molitvi i postu, (a 2. kanon X Pom. Sab. dodaje i poslu„awe i učeni„tvo), nespojiva sa ne samo svetskim, nego i sa crkvenim poslovima.

„...ako koji episkop, ili drugi iz arhijerejskoga dostojanstva za eli predati se mona„komivotu i staviti sebe na mjesto kajawa, ne mo e vi„e prisvajati sebi arhijerejskoga dostojanstva. Jer objeti monaha predstavqaju du nost poslu„nosti i učeni„tva, a ne učiteqstva, ili starje„instva... Radi toga, kao „to je ve rečeno, ustanovqujemo da nikakav, koji je uvr„en u arhijerejski i pastirski imenik ne smije spu„tati se na mjesto onih, koji bivaju vo eni od pastira... A koji se usudi to učiniti... takav, po„to je sam sebe sa arhijerejskoga stupwa uklonio, neka se vi„e ne povra a na pre a„we dostojanstvo, koga je svojim Ćinima ponizio.“ (2. kanon X Pom. Sab.)

Ako se episkop koji uzme na sebe mona„ki zavet (veliku shimnu) time sebe uklawa od episkopstva, tj. od slu be vrhovnog stare„ine u svim crkvenim poslovima, (jer ne mo e monah, poslu„nik i učenic, biti upraviteq i učiteq), onda vidimo da je zaista nespojivo monah biti i baviti se crkvenim poslovima, a izuzetke koje dopu„ta 4. kanon IV Vas. Sab. treba smatrati privremenim, tj. dok traje „neophodna potreba“. I jo„, ako mona„ki zavet uklawa episkopa od wegova dostojanstva, i onemogu uju mu povratak istone, vidimo koliko Crkva tvrdo prihvata i Ćuva mona„ki zavet. Svaka ko, mona„ki zavet, uklawaju i episkopa sa wegova dostojanstva vrhovnog crkvenog upraviteqa episkopije, samim tim uklawa i druge koji su u pastirskom imeniku (crkvenoupravne dostojanstvenike) od poslova crkvene uprave, ako oni polo e mona„ke zavete.

Ukoliko je monahu zabraweno da se bavi crkvenim poslovima, koliko li mu je vi„e zabraweno da se bavi svetovnim poslovima?!

„Koji su jednom stupili u klir, ili su se kalu erstvu posvetili, nare ujem, da ne mogu ve stupati ni u vojničku, ni u svjetsku slubu; a koji se na ovo usude, i ne povrate se, pokajav, i se, k onome „to su radi Boga izabrali, neka budu anaterna.“ (7. kanon IV Vas. Sab.)

Oci IV Vasegenskog Sabora 3. i 4. kanonom nala u kaznu svrgnu a episkopu, ili kliriku, (3) a monahu odluewe (3. i 4.) ako se bezrazlo no bavi svetskim poslovima. Isti Oci u 7. kanonu za isto delo nala u anatemu. Vaqa uoiti da je anatema u odredbi 7. kanona uslovqena nevra awem monaha manastiru, pokajawu i podvigu, „to je izraz napu,tawa manastira i odbacivawa podviga, radi sluewa svetovnim poslovima i dostojanstvima. To napu,tawe manastira i mona,ke lasti je svojevrsna apostasija. „Duhovna (dakle i mona,ka fi. K.) dostojanstva su mnogo uzvi,eniya od svjetskih“. (v. 7. kanon Trul. Sab.). Napu,tawe manastira donosi anatemu.

Ukoliko se monah, poznav,i greh, ostavi svetovne slu be i vrati se manastiru, tada wegovo bavqewe svetovnim poslovima se ne shvata kao napu,tawe manastira u pomenutom smislu, ve se shvata kao zapu,tawe manastira, koji izraz koriste Oci u 4. kanonu, a za „ta se monah ka wava odluewem. Od toga da li e se monah vratiti manastiru i podvigu zavisi da li e se wegovo bezrazlo no bavqewe svetskim poslovima smatrati napu,tawem ili zapu,tawem manastira, ho e li biti anatemisan ili odlužen.

Slikno Crkvi, i dr ava je donosila svoje zakone, kojima je podr ala stav iznet u kanonima. Iako danas u doba odvojenosti Crkve od dr ave, ti zakoni nemaju va nosti, nave,, emo Justiniyanov zakon, zato „to na svoj način svedoži istinu:

„Kalu er koji je ostavio svoj manastir i pre,,ao svjetovnone ivotu, ako je služajno ve dobio kakvu gra ansku ili vojničku last, neka se iste li,,i, i od dotižnog episkopa, i oblasnog sudije neka se odmah u manastir po,,qe.“ (Nov. CXXIII c.42)

Zakon ne pomiwe ni odluewe ni anatemu, jer je suvereno pravo episkopa da sudi, i razabiraju i duhovne stvari, izriže crkvene kazne. Dr ava odre uje da monah ne mo e dobiti ni gra ansku, tj. civilnu, ni vojničku slubu. U služaju da je nekako dobije, ima se iste li,,iti. Zakon nudi episkopu da, na wegov zahtev, monah sredstvom dr avne prinude bude vra en u svoj manastir.

Ponekad monah bezrazlo no svoje napu,tawe svoga manastira ne motivi,,e uēestvovawem u svetovnoj slubi, ve je ono posledica gordog ga ewa poslu,,nosti.

„...Sveti Sabor nare uje, da, ako koji monah pobjegne iz svoga manastira i u drugi se manastir preseli, ili se smjesti u ka-

kvu svjetsku ku u, takav ima biti odlužen zajedno sa onim, koji ga primi, sve dotle, dok onaj, koji je pobjegao, ne povrati se u onaj manastir iz koga se prijestupno uklonio..." (4. kanon IX Pom. Sab.)

Da se ovde ne radi o učestvovanju u svetovnoj službi kao razlogu ostavljavanja svoga manastira, vidi se po uvodu u navedenu odredbu.

„...Jer jo, i sada... izlaze neki iz svojih manastira, i, kao kakva neukrotiva rijeka, bacaju se i nose sad tamo, sad ovamo, ispuvaju manastire mnogim neuputnostima, mnogi nered sobom unose i uzvišenost poslučnosti potresuju i ruše..." (4. kanon IX Pom. Sab.)

Protiv ove neposlušnosti monaha uperen je i 21. kanon VII Vasegenskog Sabora.

„Monah, ili monahiwa ne smije ostavljati svoj manastir, i odlaziti u drugi. Ako se to dogodi, neophodno je, da mu se ukazuje gostoprimitstvo, ali ne treba ga primiti bez privole njegovog igumana.“ (21. kanon VII Vas. Sab.)

Odbeglog monaha neophodno je ugostiti da se zlo ne bi uvelo njegovim odlaskom kod svetovnjaka, ali bez privole njegovog igumana (i svakako njegovog episkopa) ne sme se primiti u bratstvo. Nu no je primetiti da monah, ma gde pobjegao, ostaje ipak vezan za vetom poslučnosti za svoga igumana, i dosledno, za svog episkopa. I to svi moraju potvrditi pod pretvom kanonskog odlučavanja.

Monaha ima pravo da premesti u drugi kakav manastir, ili kod kakvog svetovnjaka, samo njegov episkop.

„...Ako je u ostalom episkop osvjedočen o pobožnosti i čistoti života nekih monaha pak zahtije ih premjestiti u drugi manastir radi uređenja njegova, ili na to da ih pošalje i u svetovnjačku kuću, radi spasenja onih koji u vojsci, ili prosudi, da ih u drugo kakvo mjesto stavi, u takome slučaju ne potpadaju osudi oni, koji ih primaju, ni sami monasi.“ (4. kanon IX Pom. Sab.)

Ne osuđuje Crkva premetanje monaha iz svog u drugi manastir, ili kod svetovnjaka, ili drugde, ako je to po blagoslovu episkopa. Ona osuđuje kad to biva po samovolji monaha koja gazi i uništava uzvišenost poslušnosti, ali ne može raskinuti vezu zaveta poslušnosti. Ba, kao „to monah nije dostojan osude kada ga pošalje njegov episkop, tako nije dostojan osude ni onaj koji ga primi. Ali ako neko primi odbeglog monaha, time i sam ruši uzvišenost poslušnosti, i postaje odlužen kao i odbegli monah. Ovim se iskazuje neraskidiva vezanost zaveta poslušnosti.

Izvan ovoga, monah ne e odgovarati za ru„ewe poslu„nosti, ako uprkos 21. kanonu VII Vas. Sab. ostavi svoj manastir, iz tri samo uzroka.

„Dopu„teno je kalu eru da se mo e ukloniti iz svoga manastira radi tri uzroka: ako je iguman jeretik, ako je enskiwama slobodan ulaz u manastir i ako se svjetowwaka djeca uže u manastiru.“ (17. pravilo Nikifora Isp.)

Ako je iguman jeretik, tada on ne mo e dr ati monahe u poslu„nosti, niti mu se ovi smeju potkwavati. Ako je disciplina u manastiru toliko popustila da se enskiwe bezazorno i slobodno kre u i borave po manastiru, bave i se kojeim pred monasima, tada je ta neuputnost ono „to naru„ava smisao manastira, te navra a na blud monahe. Ako se svetowwaka deca uže u manastiru, tad ona postaju svedoci mnogih podviga i dobrog kwewa, a to se posle pronosi kroz svet, „to je suprotno Pismu (Matej 6.3.) i mona„koj uredbi da se svoje dobrokwewe dr i u strogoj tajnosti.

Zbog toga Svetiteq ne koristi izraz ostaviti, ve ukloniti. Monah se sme ukloniti, dakle, udaqiti se radi kwewa svog zaveta, od neuputnosti u svome manastiru, samo iz navedenih razloga. Dage, on se ne e ukloniti bilo gde, nego tamo, gde odredi episkop, i kroz to e se kwovati wegov zavet poslu„nosti.

Pojmovi zapu„tawa, napu„tawa i ostavqawa svoga manastira vezani su za prestup zaveta poslu„nosti. Prestup zaveta devstvenosti, celomudrija, najže„ e u sebi sadr e i zapu„tawe, ili napu„tawe manastira, ma utim, iako se Crkva te„kim kaznama bori protiv bezrazlo nog ostavqawa svog manastira, kanoni koji „tite zavet celomudrija monaha, ne spomiwu da uz bludoqinstvo monaha u sticaju se nalazi i ostavqawe svog manastira. To nesponiwa-we nije tek jezičko, nego se ono ne zapa a ni u vrsti, ni u te ini kazne.

„Kalu era, koji je ostavio qin, pak se opet povrstio, treba iznova obu i u kalu erske haqine, koje je sa sebe skinuo bio, ali bez ustanovqenih molitava.“ (14. pravilo Nikifora. Isp.)

Ovde se ne radi o ostavqawu manastira i neposlu„noj skitwi monaha, ve se radi o ostavqawu samoga mona„koga qina, i odlasku na put mirjanskoga ivota. Pravilo takvoqa prima, kad sa pokazawem eli da se povrati svome qinu. Ono takvome vra a kalu erske haqine, ali ne dozvoqava da tom prilikom budu ustanovqene molitve. Za„to? Zato „to je dotiqni ve jednom dao zavet mona„ki, i primio blagodat mona„tva. To mu ostaje do ivotno i to se ne ponavqa. Monah ostavqaju i qin i skvrne i se u svetu, ipak ne mo e uni„titi vezu koja ga svezuje za wegov, mona„ki ivot. Igu-man manastira kad ga oblaqi i kad mu kosu seže po mona„kom

običajju, ponovo primaju i gađati, jer tu nema svete tajne, ve se samo obnavqaju spoqni znaci monaštva.

„...A dođim monaškoj ivot predstava nam ivot kajawa, mi odobravamo onome, koji mu se iskreno odaje; niti mu ikakav pre ađvi postupak mo e zaprijeđiti, da ispuni svoju namjeru.“ (43. kanon Trul. Sab.)

Svakome hriđaninu je dopuđteno da po e putem monaškim i da stupi u manastir, bez obzira na ranije postupke. Jer je monaški ivot, ivot stalnog kajawa.

Ako je tako sa onim, koji tek treba da da monaški zavet i da primi blagodat, zar odbiti onoga, koji je ve vezan svetom vezom monaštva, pa u trenutku se pokolebao i ostavio Ćin, pa se pokajao i eli natrag, zar dakle takvoga odbiti od puta kajawa, za koji je ionako ranije bio vezan? To bi znađilo da je monah u stawu da, ostavivši Ćin, raskine ujedno svetu vezu, koja ga vezuje za put djeviđanstva!

„etnaesto pravilo Svetoga Nikifora Ispovednika se odnosi na monaha, koji je u jednom vremenu ostavio Ćin, pa se posle samk istome Ćinu eli vratiti. Drugađije je Crkva gledala na one monaha, koji su ostavqali Ćin, gazili na svaki nađin date zavete i dobijeno posve ewe, i viđe se manastiru nisu hteli vratiti. Poloađ ovih quđi se nije mewao u smislu osude ili boqere i ocene wihovog dela. Jedino sa uđvrđivawem Crkve mewala se sankcija za wihova dela.

„Ako koji kalu er napusti sveti Ćin i bude jeo mesa i enu uzme, pak ne e da se povrati, takvoga treba podvrgnuti anatemu, te na silu ga qpet obu i u kalu ersko odijelo i zatvoriti ga u manastiru.“ (35. pravilo Nikifora Isp.)

Ovo pravilo se odnosi na monaha, koji sasvim napusti sveti monaški Ćin, koji, dakle, i mesa jede, i opđti sa enom, i ode bespovratno iz manastira. Pravilo takvoga predaje anatemu. U ovom ono stoji u saglasju sa navedenim 7. kanonom IV Vas. Sab. koje anatemu, e monaha koji bespovratno odu iz manastira i monaški podvig zamene svetovnom slu bom. Pravilo pored anatemu, nala e da se dotiđni, koji ne eli da se povrati svome Ćinu, na silu (upor. navedeni Justinijanov zakon) obuđe u kalu ersko odelo i zatvori u manastiru. Za, to je ovo Svetiteq odredio, ako je dotiđni ve anatemisan? Anatemisan Ćovek je izbađen iz Crkve za sva vremena, i osim toga on je i proklet, dakle, stran svima (v. Jovan Zlatousti Homel. XVI in epist. ad Romanos). Takav ne mo e biti monah, ali mu se silom oblađi monaško odelo, da bi se pokazalo da ga i u propasti anatemu, Ćak i tu, prate zaveti, koje je dao. Zadr avawe dotiđnoga u manastiru ima taj smisao, „to se na taj nađin spređava daqe sabla wavawe naroda i „titi monaški Ćin od omalova avawa.

Interesantno je pogledati 14. pravilo Vasilija Velikoga.

„Pitawe: O onima, koji se Bogu zavjetova„e, a potom nastoje da zavjet poni„te?

Odgovor: Svakoga od onih, koji su dođu„e bili primljeni u bratstvo, ali su zatim obe awe odbacili, treba smatrati lo-vjekom, koji je sagrije„io protiv Boga, pred kojim je i za koga je izjavio zavjetni savez. Ka e Sveto Pismo: „Ako ko protiv Boga sagrije„i, ko e onda za w moliti?“ Jer onaj, koji sebe samoga prinese Bogu, a zatim se odmetne u drugačiji ivot, taj postade svetogrdnik, jer sam sebe pokrade i odnese prinos dan Bogu. S pravom takvima vi„e ne treba otvarati vrata bratstva, pa čak ni kad bi do„li da se sklone pod krov prilikom jednostavnog proputovawa. Očitio je, naime, Apostolovo pravilo, koje nam zapovijeda da se povuženo od svakoga razuzdanika i da se s wim ne dru imo, kako bi se on obratio.“ (14. pravilo Op„irnih mona„kih pravila Svetoga Vasilija Velikoga)

Pravilo odre uje odnos odbeglog monaha, koji „nastoji da zavjet poni„ti“ i bratstva, pred kojim se zavetovao, čiji je član bio, a čiju zajednicu svetiwe naru„ava odbacuju i zavet Bogu, ostavqaju i sasvim manastir i odmetawem u drugačiji ivot. Takav čovek se ne sme ni na koji način pu„tati kroz vrata bratstva, jer je svetogrdnik. Kao takav on je odlužen od Crkve. Sve ovo pokazuje da nikakav monah ne mo e poni„titi jednom vaqano dat mona„ki zavet. Svetiteq na kraju upozorava na uzrok takvog odnosa odbeglog monaha i dotičnog bratstva, a naime na reči Apostola (II Sol. 3. 14.), iz kojih se vidi da je cig ipak obra ewe odbeglog, dakle ne radi se o anatemi, ve o odlužewu. Ovo se mo e proveriti uporewem sa kanonima istoga Svetiteqa.

Videli smo da u pitawu ga ewa zaveta poslu„nosti, a od toga da li monah iskazuje upornost u prestupu, ili se vra a svom manastiru i podvigu, zavisi da li e se wegov prestup smatrati zapu„tawem ili napu„tawem manastira. Od nastrojewa duha, „to se očituje kroz upornost u prestupu, zavisi da li monah sasvim ru„i zavet poslu„nosti, ili prestupom pokazuje da ga lo„e ispuwava. Da li je sa zavetom celomudrenosti drugačije? Sude i po navedenim pravilima Svetih Nikifora Ispovednika (14. i 35.) i Vasilija Velikoga (14.) Sveti Oci su drugačije gledali na monahe koji bi zasnivali bludne zajednice sa enama i svoj zavet smatrali ni za „ta, a drugačije opet na one, koji su se zdru ili sa enama, pa se potom, poznaju i la , dobrovoqno vra ali manastiru i podvigu.

„Koja se zavjetovala na djevičanstvo, pak je poru„ila svoje obe awe, ima izvr„iti vrijeme pokajawa isto kao za prequbu, i to pri osobitom načinu ivota. Ista stvar va i i u pogledu onih, koji su obe ali da e mona„ki ivot provoditi, pak su pali.“ (60. kanon Vasilija Velikoga)

U Crkvi su postojale tzv. svete djeve, tj. devojke, koje su pred episkopom polagale zavet djevičanstva, i koje su iverile u zajedničkim domovima, „to ih je u mnogim kanonima, koji „tite zavjet djevičanstva stavqalo pored monaha, iako one nisu bile monahiwe. U ovom (60.) kanonu, monah, koji u odnosu na svoj zavet padne, poži-
niv„i blud, ka wava se kao i sveta djeva, koja bi bludom poru„ila svoj zavet, a naime sa 15 godina odlužewa (vreme kajawa za prequb-
nike) i to qpet „pri osobitom nažinu ivota“, „to za monahe svakako znaži ivot u manastirskom pokajawu.

No, određba direktno ne govori o tome da li ona podrazumeva monaha koji je napustiv„i manastir uzeo enu i s wom ivi u tra-
jnoj zajednici, ili podrazumeva onoga, koji se okliznuo bludnom vezom, ali je napu„ta i vra a se u manastir, pokajawem pod vezu svoga zaveta celomudrenosti. Ako bi kanon kaznio monaha koji se ne odvaja od bludožinstva sa 15 godina odlužewa, posle kog vreme-
na bi se isti udostojio svetog op„tewa me u mirjanima, time bi priznao da on mo e svojim žinom da razvrgne vezu koja ga ve e za-
date zavete, i obesmislio sve kvalifikacije dotižnoga u 14. prav-
ilu istoga Svetitega. Stoga kanon i pomiwe „osobit nažin ivota“ pri kome se izvr„ava vreme pokajawa. Time kanon govori da se odnosi na onoga, koji se vra a mona„kom ivotu. Monah koji se ne vra a manastiru i u iva plotski ivot, stoji izvan ovoga kanona, odn. takav je odlužen od Crkve. Makar monah i odbegao u blud za sav ivot, on ostaje vezan zavetom.

„Djevojka, koja je sebe Gospodu Bogu posvetila, a isto i koji pripadaju kalu erstvu, ne smiju stupati u brak. A koji se u tome zateku, neka budu odluženi. Nare ujeno u ostalom, da me-
sni episkop ima vlast pokazati i žovekoqubqe prema takvi-
ma.“ (16. kanon IV Vas. Sab.)

Prvi stav ovog kanona odnosi se upravo na monahe na koje se ne odnosi prethodno navedeni, tj. na one koji stupaju u zajednice sa enama, „to spoqa izgledaju kao i brak, te se ne vra aju u mana-
stir. Takvi su odluženi. Drugi stav kanona daje pravo mesnom epi-
skopu (onom žiji je manastir iz koga je monah odbegao) da postupi bla e, ako se, i kada se dotižni vrata mona„kom ivotu. Koliko bla e? Vra awe istih mona„kom ivotu svrstava ih u odredbu 60. kanona Vasilija Velikoga, ali kanon (16.) izrižito ka e da epi-
skop ima vlast da poka e žovekoqubqe, žime je episkop slobodan da oceni sve okolnosti i prineseni plod pokajawa. Ovde je poka-
jawe u odnosu prema episkopskoj vlasti! Dakle, episkop je slobodan u odmeravawu svoga žovekoqubqa. Odlužewe iz prvog stava pot-
puno žuva mona„ki zavet i vezu monaha za mona„ki ivot. Drugi stav samo jo„ vi„e potvr uje tu vezu kao do ivotnu.

U tom smislu 16. kanon IV Vas. Sab. postavljen je tako da ohra-
bri odbeglog monaha da se vrati mona„kom ivotu.

„Monah, koji je zatežen u bludožinstvu, ili, koji je uzeo enu radi bražnoga op ewa i su ivqewa, neka podlegne kaznama ustanovqenim po pravilima ustanovqenim za bludožince.“ (44. kanon Trul. Sab.)

U odnosu na ranije kanone i pravila, ovaj kanon predstavqa novinu, i da bi se ispravno shvatio, treba ga dovesti u vezu sa drugim kanonima. Novina je u tome, „to on obuhvata i onog monaha, koji je „zatežen u bludožinstvu“, koji dakle nema zasnovanu zajednicu „bražnoga“ op ewa sa enom, te mo da i i nije fizižki odbegao iz manastira, kao i onog, koji jeste odbegao i „uzeo enu radi bražnoga op ewa i su ivqewa“. Ovako „iroko postavqen, kanon obuhvata sve nažine na koje monah mo e pogaziti zavet devstvenosti. I sve kategorije monaha-bludnika jednako ka wava kao i mirjane-bludnike, sa sedam godina odlužewa. Reklo bi se da kanon zanemaruje mona„ke zavete. Me utim, Oci Trulskoga Sabora su imali u vidu ne„to drugo.

Onaj monah, koji odbegne iz manastira i zasnuje zajednicu sa enom, najže, e se vi„e nikada ne vra a manastiru i vezi koja ga ve e za mona„ki podvig. Takav monah je za sve vreme svoga otpadni„tva odlužen prema 16. kanonu IV Vas. Sab., a ako se povrati posle nekog vremena manastiru, episkop ga mo e prema svojoj uvi-avnosti da primi u crkvenu zajednicu nakon izdr ane nalo ene epitimije. Isti monah e po 44. kanonu Trul. Sab. biti odlužen na sedam godina, ali od trenutka iskrenog povratka manastiru. Ovo se oslawa na odredbu 60. kanona Vasilija Velikog, ali se jo„ vi„e oslawa na 84. kanon istoga Svetiteqa.

„...ako se neki te„ko odbijaju od svojih obižaja i radiji su da slu e tjelesnim nasladama, nego Gospodu, i ne e da uprave svoj ivot po jevan equ, s takvima mi nikakvog op eg posla ne mo emo imati...“ (84. kanon Vasilija Velikoga)

Svetiteq u uvodu ovoj odredbi napomiwe da je svrha crkvenih odlužewa u tome, da se poka u plodovi pokajawa, a o tome se u Crkvi ne sudi po protoku vremena. Dok se ne poka u plodovi pokajawa, žovek ostaje odlužen, bez obzira na vreme koje mu je nalo eno. Ako je monahu te„ko da se odvoji od svog bludožinog ivota i da se vrati svome savezu mona„tva sa Bogom, pa i daqe slu i telesnim nasladama, takvome se vreme provedeno u upornom bludožinstvu ne mo e ražunati u vreme kajawa.

Stoga i 60. kanon Vasilija Velikoga istiže da izvr„ewe vremena pokajawa ima biti pri osobitom tj. mona„kom nažinu ivota.

Dakle, monah, koji se do samrtnog žasa ne odriže bluda i nastoji da poni„ti svoj zavet, ostaje odlužen, žak i po 44. kanonu Trul. Sab., ali ako se jednom iskreno povrati manastiru, mora da izvr„i vreme pokajawa u trajawu od sedam godina. A zavisno od

usr a mo e mu episkop i to vreme skratiti, po 74. kanonu Vasilija Velikoga:

„...u takvome služaju onaj, kome je po Lovekoqubqu Bo ijem povjereno drije,iti i vezivati, ako bude Lovekoqubiviji prema osobi, kod koje vidi da se osobitim načinom kaje za grijeh i skrati joj vrijeme kazne, ne e zato biti osu en...“
(74. kanon Vasilija Velikoga)

Samo po sebi je jasno da monah, koji je „zatožen u bludožinstvu“ ako je ostao u manastiru, iako je nominalno ka wen kao i onaj, koji je ocbegao, lak,e nalazi put do pokajawa. Su,tina 44. kanona Trul. Sab. je u tome da upornost k bludožinstvu i bludožinoj vezi, koju monah poka e, zapravo, uprava odluženem monaha.

Kako je 44. kanon Trul. Sab. donet posle 16. kanona IV Vas. Sab. i 60. kanona Vasilija Velikoga, to bi se on trebao primewivati. Me utim, kako su sve ove odredbe done,ene povodom različitih situacija raslabqenosti Crkve i mona,tva, to mislimo da je slobodno episkopu da po svojoj uvi avnosti primeni onu odredbu, koja e najvi,e odgovarati trenutnom stawu Crkve i mona,tva, a da pri tom ne povredi 44. kanon Trul. Sab. ... Ovo tim pre „to su kanoni saglasni u su,tini osude, povreda mona,,koga žina, i wegove za,,tite.

Z A K Q U " A K

Dve smo osobine mona,,koga žina i dva zaveta monaha pregledali. Poslu,,nost i devstvenost. Poslu,,nost, u onom aspektu, koji se ogleda u istrajnom prebivawu u svom manastiru, u ti,,ini, u postu i molitvi. Devstvenost, kao carsku krunu, ogledali smo sa svih strana, a najvi,e sa one strane, sa koje je avo kvari zasniwawem trajne veze su ivqewa monaha i kakve enskiwe me u mirjanima. Ono „to smo prona,,li kao zajedničko ovim zavetima, upravo prestupima istih, i „to je bio razlog da te zavete pregledamo zajedno, jeste žiwenica da se prestupi istih mahom izvode odbegawem monaha me u mirjane, „to svakako izaziva amalova avawe svetog mona,,koga žina, pa i same svete Crkve Hristove.

Voqa i zaveti Loveka polo eni su pred Crkvom. U Crkvi Bog svetom tajnom mona,,koga postriga Loveka ustrojawa, osve uje ga i telom i du,,om kao monaha. Ovaj savez se pola e u Crkvu na žuvawe, i zaista, mno,,tvom kanona Crkva ga žuva prema pravilu: „to je Bog sastavio Lovjek da ne rastavqa“ (Matej 19. 6.)

I zaista, monah, niti ikakav Lovek, ne mo e rastaviti vezu koja ga vezuje za manastir i podvig. Monah mo e odbe i i mirjani ga mogu primiti, ali zbog veze, svi su odluženi. Premda je to tako

od starine, i danas, kao i u davna vremena, vidimo da se neki trude da doka u suprotno, tj. da monahe odbegle, koji mesa jedu, i enu uzimaju, i zapo„qavaju se, ili se bave Ěim god svetowaĚkim, da takve, dakle, iako su svetogrđnici i bludoĚinci, treba primiti u mirjansko op„tewe, da bi se izbegla sablazan me u mirjanima.

„BludoĚinstva lica, koja su u kanon uvr„tena, ne treba smatrati za brakove, nego treba svakim naĚinom raskinuti wihovu svezu, jer e ovo biti korisno i radi utvr ivawa Crkve, i ne e se time dati prilika jereticima protivu nas, kao da mi popu„tawem u grijehu koga sebi privlaĚimo.“ (6. kanon Vasilija Velikoga)

Lica uvr„tena u kanon, u smislu ovog kanona, jesu sva ona lica, koja su, zbog osobitog polo aja u Crkvi, li„ena braĚnog ivota. Ovde spadaju i monasi. Brakove, koje bi monasi sklopili sa enskiwem, Crkva naziva bludoĚinstvima, i odre uje da se te sveze moraju na svaki naĚin raskinuti. Crkva ne sme da popusti u grehu, jer to ne vodi wenom jaĚawu, nego naprotiv, vodi wenom slabqewu. Sablazan, zbog popu„tawa u grehu, te priznavawa bludoĚinstawa monaha za brakove, se „iri jo„ dawe, nego sablazan kad se monah koji poku„a da poni„ti svoj Ěin odluĚi po kanonima.

„Mi ne znamo za nikakve objete qudi, osim sluĚaja, kad se koji ubroje u Ěin monaha, i u pogledu takovih po sebi se ve razumi je, da primaju bezbraĚje. U ostalom, i u pogledu ovih cijeni m, da treba prethodno nastojati, da budu ispitani i da se od wih dobi je jasan objekt; pak ako se posli je predadu raspusnom i strasnom ivotu, neka se podvrgnu kazni jednako j sa bludnicima.“ (19. kanon Vasilija Velikoga)

Mona„kome Ěinu po sebi se ve razumi je da odgovara bezbraĚje, bilo da je Ěovjek dao zavet ili ne (u starini ovaj zavet se nije obavezno polagao). Poku„aj sklapawa braka monaha Svetiteq naziva predavawem raspusnom i strasnom ivotu, a sami taj brak, ne smatra brakom, nego bludoĚinom svezom, koju treba svakim naĚinom razvrgnuti.

ReĚi ako se posli je predadu raspusnom i strasnom ivotu, ne iscrpquju svoje znaĚewe samo u poku„aju monaha da zasnu je brak, nego i u zasni wawu tzv. gra anskog braka (konkubinata), i u zasni wawu faktiĚke zajednice su ivqewa sa enom.

„...i koji pripadaju mona„kome Ěinu, ne smiju stupati u brak...“ (16. kanon IV Vas. Sab.)

Mona„ki Ěin je apsolutna smetwa sklapawu braka, koja brak neminovno ru„i. A sve„tenik koji bi svesno sklopio brak monaha i ene, bio bi svrgnut (53. pravilo nomokanona pri trebniku). A

veza monaha i ene morala bi se svakim naĹinom razvr i (v. 6. ka-
non Vasilija Velikoga) i monah vratiti svom mona„kom ivotu (60).

Dr avni Zakon ne predvi a mona„ki Ĺin kao braĹnu smetwu,
pa monah mo e, o sablazni, sklopiti gra anski brak. O ovoj vrsti
veze Svetiteq ka e:

„Blud nije brak, pak ni poĹetak braka; zato, ako je mogu e, ne-
ka se razluĹe oni, koji su se kroz blud sastavili, i to bi bilo
najboqe. Ali ako oni na svaki naĹin ho e da zajedno ive,
neka se podvrgnu kazni za blud, a neka se ve ne dijele, da se
„to gore ne dogodi.“ (26. kanon Vasilija Velikoga)

Crkva ne dozvoqava monahu gra anski brak. Ovaj (26) kanon ne
podrazumeva monaha kao onoga „koji se kroz blud sastavio“ tj. gra-
anskim brakom. Jer, kanon odre uje za sluĹaj sna no izra ene e-
qe za zajedniĹkim ivotom, da dotiĹni mogu i ostati zajedno, sklop-
piv„i brak, uz kaznu za blud, ili i bez braka, ali odluĹeni kaznom
za blud, dok god su u bludu (upor. 84. kanon Vasilija Velikoga).

Pregledana pravila o mona„kom Ĺinu ovu mogu nost (brak)
iskquĹuju. Monah se mora vratiti mona„kom ivotu.

Po sebi to va i i za faktiĹku vezu monaha i ene.

Vidimo snagu veze monaha za manastir, za mona„ki zavet i
postrig. U svakoj situaciji se ta vezanost ispoqava. Valsamon u
tumaĹewu 5. kanona IX Pom. Sab. svemu prilae i ovo. Za vreme
isku„eni„tva dotiĹni ima nositi svetovwaĹke haqine (v. 80.
pravilo pri Vel. trebniku). Ako je neki isku„enih obukao na sebe,
ma kako bilo, (dakle i samovogno, fi. K.), crno odelo i ivi kao
kalu eri, ne smije vi„e povratiti se me u svjetovwake (premda
jo„ nije monah fi. K.), nego silom mora biti prinu en da primi
postrig. Ovo je uva eno od Crkve (At. Sint. II 665.)

Episkop, koji bi protiv kanona, i prezrev„i Ĺast mona„koga
Ĺina, ostavio odbeglog monaha me u mirjanima i kao takvoga pri-
mio u op„tewe svetih tajni, potpao bi osudi 4. kanona IX Pom Sab.
kao onaj koji primi odbegle monahe. Episkop mo e po svojoj voqi
preme„tati monahe, ali odbegle ne sme u bezakowu podr avati.
Naprotiv, on kao onaj, koji vodi nadzor naĹ svim svojim manasti-
rima (4. kanon IV Vas. Sab.) zna da „to 3. kanon IX Pom. Sab. govori
predstojniku manastira, isto govori i wemu:

„...Ako dakle koji predstojnik manastira ne bude htio sa
najvi„om marqivo„ u tra iti potĹiwene mu monahe, kada
pobjegnu, ili ne primi ih, kad se na u, i ne uzme na sebe truda,
da zgodnim i prilago enim padu lijekom uspostavi i uĹvrsti
ono, „to je oboqelo, Sveti Sabor nare uje, da se takovi pod-
vrgne odluĹewu...“ (3. kanon IX Pom. Sab.)

Monah se ne sme vra ati me u svetovwake.

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

ANTI "KI IZVE 'TAJI O E SENIMA

(nastavak)

**IV, 3. JOSIF FLAVIJE, JUDEJSKE STARINE
(Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία) (Antiquitatum Iudaicorum) III
§ 171–173; XIII § 288–298; XIII § 307–313; 398–415; 422;
XV, I, § 1–4; 365–389; XVII, IV, § 32–45; XVII, 3 §
345–348; XVIII, 1 § 11–25; XX, 9, 1 § 197–203¹⁷**

ESENI U PERIODU VLASTI JOVANA HIRKANA
(134–104. GODINE PRE HRISTA)

Antiquitatum Iudaicorum XIII § 171–173

/ 171 U to vreme su kod Judeja postojale tri sekte koje su različito sudile o qudskim stvarima. Prvi od njih su fariseji, drugi, sadukeji, a treći su se zvali eseni.

/ 172 A fariseji su učili da je ne, „to, ali ne sve, delo sudbine, ne, „to zavisi samo od sebe i da se de, „ava, ili da izostaje. Stav esena je da je sudbina vladarka svega, i da se čoveku ni, „ta ne de, „ava „to ne odgovara njenom sudu.

/ 173 Sadukeji odbacuju sudbinu, sa mi, „qewem da ono „to postoji da se ne de, „ava na osnovu njenih odredbi, nego da od nas samih sve zavisi, da smo sami mi uzročnik sreće ili nesreće koje primamo odgovaraju i našoj gluposti. O ovima (sektama) u uvodnom obaveštewu pisao sam u drugoj knjizi judejske istorije.¹⁸

¹⁷ J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum, hgg. B. Niese, III, Berlin 1962.

¹⁸ ср. Bellum II, 8 (= § 117–161).

Antiquitatum Iudaicorum XIII § 288–313

/ 288 No, da se ponovo vratimo Hirkanu, jer je wegova sre a izazvala zavist Judeja i posebno su protiv wega bili fariseji, koji su, kao „to sam gore spomenuo, bili jedna judejska sekta. Oni su kod naroda bili veoma ugledni, tako da su uvek nalazili poverewe, tako e ako imaju ne„to protiv cara ili prvosve„tenika.

/ 289 Hirkan je bio wihov učenik i na početku od wih veoma cewen. Jednom ih je pozvao na obed i poslu io sjajno i kada ih je video zadovoljne, on im reše da oni svakako znaju da on eli delati pravedno i da ĩini sve „to je Bogu ugodno, kao „to to i fariseji uše.

/ 290 On ih, dakle, moli da, u sluĳaju da ga vide da gre,i i odstupa od pravoga puta, opomenu na pokajawe i dobro. A oni potvr-ivahu sve wegove vrline, i hvagahu ga, ĩemu se on veoma radova„e.

/ 291 Samo jedan od gostiju sa imenom Eleazar, r av i prkosan ĩovek, reše: „Kako ti eli„ ĩuti istinu, onda pazi na moje reši: Ako eli„ biti pravedan, onda se odreci prvosve„teniĳkog dostojanstva i zadovolji se time da bude„ vo a naroda“.

/ 292 A kada je Hirkan eleo da zna razlog za„to on treba da se odrekne prvosve„teniĳkog dostojanstva, Eleazar odgovori: „Jer mi ĩujemo od na„ih starih da je tvoja majka za vreme vlade Antioha Epifana bila u zarobĳeni„tvu“. Ova tvrdwa je bila la na, zbog ĩega su Hirkan, (a) i svi fariseji o„tro istupili protiv Eleazara.

/ 293 A bio je u sadukejskoj sekti, koji su bili suprotnih pogleda nego fariseji, neki Jonatis, Hirkanov stari prijateĳ, i koji mu se (= Eleazaru) suprotstavi da je Eleazar sa svojim ru ewem govorio u ime svih fariseja. To e odmah biti jasno, ako ih on upi-ta, kakvu je kaznu zaslu io Eleazar za svoju tvrdwu.

/ 294 A kada je Hirkan pitao fariseje, kakvu je kaznu zaslu-io Eleazar, i kada im je objasnio da je uveren da oni nemaju ni„ta sa ovom tvrdwom, i na osnovu toga da e Eleazar ve zadobiti zaslu enu kaznu, oni mu odgovori„e da on treba biti zatvoren i okovan. Hula im se, naime, nije ĩinila da zaslu uje smrt, po„to su fariseji bili blagi pri ka wavawu.

/ 295 A na ovo se (Hirkan) naquti, jer je zaista verovao da je ĩovek istupio sa svojom tvrdwom u wihovo ime.

/ 296 Jonatis tada pokrenu svoje (s = sadukeje) da ga razdra e, i doprinese zaista tome da se Hirkan prikquĳio sadukejima, odstupu od fariseja, i ne samo da do posledwe ukinu u narodu (farisejske) zapovesti, nego da e kazniti one koji ih se pridr avaju.

/ 297 Zbog toga se usmeri gwev naroda protiv wega i wegovih sinova, kao „to u odmah pobli e navesti. Za sada elim samo primetiti da su fariseji kod naroda kroz usmeno predawe saĳuvali mnoge zapovesti koje se ne nalaze u Mojsijevom Zakonu. Ove zapove-

sti odbacuje sadukejska sekta, i tvrdi da je od va ewa samo ono „to stoji napisano, dok usmeno predawe otaca nema (snagu) va nosti.

/ 298 O ovome su se često doga ali o„tri sukobi, pri Ěemu su sadukeje podr avali samo bogati, a fariseje, masa naroda. Pobl- e o ovim dvena sektama, kao i o tre oj, esenskoj, nalazi se u drugoj kwizi moga dela „O judejskom ratu“.

PERIOD VLASTI ARISTAVULA I (104 103. godine pre Hrista)

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XIII § 307–313

/ 307 Aristovul dozvoli da bude razdra en kroz ovo potajno pawkawe, kao i sa mr wom. Ali da kod svoga brata ne pobudi su- mnu, i da se istovremeno pobrine za svoju sopstvenu sigurnost, on dade da se wegova telesna stra a skloni u tamnim podzemnim pro- storijama tvr ave Antonije u kojoj je on le ao bolestan, i zapove- di da nikome nenaoru anom ne Ěine ni„ta na ao, a da saseku Antigona, ako stupi naoru an.

/ 308 Istovremeno posla po Antigona, i pozva ga da do e ne- naoru an. A carica i oni koji su mrzeli Antigona nagovori„e po- slanike da ka u upravo suprotno, i javi„e da je Aristovul Ěuo da je wegov brat nabavio novo oru je i novo ratno odelo, i da ga stoga moli da ga eli videti sa oru jem.

/ 309 Antigon ni iz daleka nije pomi„gao na lukavost i pa- kost, nego je bio zanesen u naklonost svoga brata, krenu u punom ratnom sjaju k Aristovulu, da mu isto poka e. A kada je stigao do takozvane kule Straton, u kome se nalazi veoma mraĚan hodnik, smaĚe ga telesna garda.

/ 310 Wegova smrt jasno pokaza da nema ve eg nasiqa od zavi- sti i klevete, i da ni„ta nije u stawu blagonaklonost i prirodnu poverqivost brzo razoriti kao ove strasti.

/ 311 Pri ovome se najvi„e mora diviti jednom Judejcu iz ese- nske sekte, Ěija su se proroĚanstva uvek ispuwavala. Kada je ovaj video Antigona da ide u hram, povika u dru„tvu svojih prijateqa i drugova koji su kod wega eleli izuĚiti umetnost prorokovawa.

/ 312 Da bi za wega bilo boqe da je umro, po„to je prorokovao ne„to pogre„no jer je Antigon jo„ iv, za koga je on prorokovao da e umreti kod kule Straton, a on ga sada vidi da prolazi pokraj, iako je kula Straton udaqena „est stotina stadija, a veliki deo dana je ve pro„ao. On sada ide u opasnost da je objavio pogre„no proroĚanstvo.

/ 313 Dok je on tako govorio i Ěudio se, bi mu javqeno da je Antigon poginuo u podzemnom prostoru koji se tako e naziva kula

Straton kao i (ona) na morskoj obali na „est stotina stadija, u Kesariji. To je predskazača dovelo u zabunu.

SPOMEN ESENA U PERIODU VLASTI
ALEKSANDRA JANEJA (103 76. godine pre Hrista)

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XIII § 398–415

/ 398 Kasnije upade Aleksandar zbog pijanstva u bolest, i bi tri godine dugo mučen, a da zbog toga nije zapustio ratove, dok konačno nije podlegao naporima i umro u gerasimskim planinama pri opsadi tvr ave Ragave, sa one strane Jordana.

/ 399 Kada je carica videla da se on bli i smrti, i da nema nade na wegovo ozdravewe, plaka„e i jauka„e i tu a„e za svojom decom, jer e oni uskoro biti napu„teni. Tada ona reše Aleksandru: „Kome e„ poveriti mene i moju decu, jer ti zna„ kako se narod tako mnogo protiv tebe bunio“.

/ 400 A on je nagovori da sledi wegov savet, da sa wegovom decom kuva carsko dostojanstvo i da zataje wegovu smrt dok ne osvoje to mesto (= utvr ewe).

/ 401 Posle toga ona treba da krene u velikanstvenoj litiji kao pobednica u Jerusalim i da farisejima ustupi bilo kakvo pravo. Oni e je tada radi (wihovog) odlikovawa pribli iti narodu, jer oni imaju veliki uticaj na Judejce i mogu wenim neprijateljima naneti značajnu „tetu, a wenim prijateljima, naprotiv, veliku prednost.

/ 402 Jer narod slu„a na sve wihove reči koje oni iz mr we na nekoga usmere. A on se sam kod naroda načinio nevoženim jer se bio postavio gordo.

/ 403 „A kada ti“, dočao je on, „bude„ stigla u Jerusalim, pozovi velika„e, poka i im moje telo i daj im dozvolu da fine sa mnom po (svom) naho ewu, a to mogu jer su tako mnogo trpeli od mene, da iz ogorčewa ne sahrane moje telo, ili da u svom besu načine neku drugu porugu. No, ti im tada obe aj da pri vladawu ne e„ finiti ni„ta bez wihove saglasnosti.

/ 404 Kad im bude„ tako kazala, oni e mi prirediti dostojanstvenu sahranu, kakvu bi mi (i) ti priredila, jer oni tada, sa dozvolom da sa mojim telom mogu načiniti sramotu, to ne e učiniti. Na taj način e„ sa sigurno„ u mo i vladati“.

Nakon „to je svojoj supruzi dao ove opomene, umre Aleksandar posle dvadeset sedam godina vladavine, u starosti od četirideset devet godina.

/ 405 Kada je utvr ewe palo, okrenu se Aleksandra u svemu farisejima, shodno savetima svoga suprugaa, predade im telo, kao i vla-

du, uti,,a kroz to gwev protiv Aleksandra, uĉini ih zadovoljima i prijateqima.

/ 406 Oni odmah odo,,e u narod, sakupi,,e ga, hvali,,e Aleksandrova ĉela, aqahu da su u wenu izgubili jednoga pravednoga cara i uĉini,,e poboc,,awa kroz ove pohvale, te ga je narod ĉestito o alio. Stoga je bio veliĉanstvenije sahraven nego i jedan od ranijih careva.

/ 407 Iako je Aleksandar iza sebe ostavio dva sina, Hirkana i Aristovula, carsko dostojanstvo je pre,,lo na caricu, shodno testamentu. Uostalom, Hirkan nije bio sklon vo ewu dr avnih poslova i vi,,e je te io udobnom ivotu, dok se mla i Aristovul pokazao odluĉnim i odva nim. A Aleksandra odmah zadobi povere we naroda, jer je propuste umrlog supruqa javno osudila.

/ 408 Za prvosve,,tenika, Aleksandra imenova Hirkana, prvo, stoga ,,to je stariji i, drugo, ,,to je bio privr en opu,,tenom ivotu. Uostalom, ona sve predade farisejima, pozva narod da ih slu,,a i povrati sve obiĉaje koje su imali od svojih predaka koje je ukinuo wen svekar (Jovan) Hirkan.

/ 409 Tada je carica imala samo ime pri vlasti, dok su, u stvarnosti, fariseji vladali. Jer oni pozva,,e natrag prognane, pu sti,,e zatoĉenike, i uop,,te se ne razlikova,,e od stvarnih vlastodraca. Ipak je carica imala brigu za vlast, stvori veliku pla e niĉku vojsku, pove a wenu mo , tako da okolne vladare natera u strah, i od wih uze taoce.

/ 410 Tako se zemqa nalazila u miru, sa jednim izuzetkom, fariseja. Jer oni navaqivahu na caricu da im dozvoli da mogu da se pogube Aleksandrovi savetodavci za ubistvo osam stotina (pobu wenika).¹⁹ Oni poĉe,,e sa nekim

/ 411 Diogenom i dado,,e da se jedan za drugim ubijaju, dok se velika,,i ne sakupi,,e u carskom dvoru da se istovremeno susretnu sa Aristovulom i sa caricom. Naime, Aristovul je bio veoma nezadovoljan zbog pogubqenih i jasno stavi na znawe da e zapovediti uzdr awe od postupaka svoje majke. Oni, dakle, zamoli,,e caricu da ih ne vidi kao opasnost, i da im radi toga, kao odanima i poslu,,nima, dodeli visoka odlikovawa.

/ 412 I da im, dakle, ne porobi sve naqe, kada dozvoli da oni koji su na bojnom poqu neprijatequ pru ili sna an otpor, kod svojih ku a budu poklani kao ivotiwe.

/ 413 A ako je wenim protivnicima dovoljan broj ve pobi jenih, oni bi ve hteli one (pobijene) mimo da prihvate (mada) kao ru nu sliku, iz po,,tovawa prema vladarskom domu. A ako isti budu istrajavali na svome neprijateqstvu, onda oni usrdno mole za razre,,ewe sa svojih du nosti.

¹⁹ ĉp. Antt. XIII § 372-373; Bellum I § 88-89.

/ 414 Jer oni nisu mi „gewa da svoje spasewe ostvare protiv voqe carice, i vi „e vole svoj ivot ostaviti u carskom dvoru, ako ne mogu dobiti pomilovawe. Osim toga, za wih same bi e sramotno, kao i za samu caricu, ako budu izbaženi i preuzeti od neprijateqa wenog mu a. A Areta, vladar Arabqana, i ostali vladari bi to svakako veoma rado iskoristili da pridobiju mnoge qude Lija imena su im ranije ulivala strah.

/ 415 Ako posledwe ne eli dozvoliti i farisejima pre-pustiti uticaj, onda da im stavi na raspolagawe da oni sami (= tj. fariseji) budu poslani u utvr ewa. Jer ako se nekada bude za Aleksandrovu ku u prikaživalo prokletstvo, onda bi se radije zadovoljili time da (sada) zadobiju ni e du nosti.

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XIII, § 422

/ 422 Kada je nakratko posle toga carica te „ko obolela, Aristovul je verovao da je ulovio povognu priliku da on preuzme vlast, i stoga krenu no u iz grada sa jednim jedinim slugom da poseti utvr ewa, gde je wegov otac imao prijateqe. A on je ve dugo bio nezadovoljan vladavinom svoje majke. A sada se jo „brinuo da e se u služaju wene smrti ceo narod na i pod vla „u fariseja.

ESENI U PERIODU VLASTI IRODA VELIKOG
(37 4. godine pre Hrista)

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XV, I § 1-4; 365-389

/ 1 Kako su Sosios i Irod uzeli Jerusalem, i Antigona nažinili zarobqenikom, izvestio sam u prethodnoj kwizi. Sada pak elim da pobli e obavestim o okolnostima ovih doga aja.

/ 2 Nakon „to je Irod zadobio vlast nad celom Judejcm, pohvali on sve gra ane koji su stali na wegovu stranu, dok je one koji su pripadali stranci wegovih protivnika svakodneвно mužio i zlostavqao.

/ 3 Sa posebnom poža „u su kod wega bili farisej Polion i wegov uženik Samej, jer su oni pri opsadi Jerusalima dali savet svojim sugra anima da puste Iroda u grad.

/ 4 Tako e je sam Polio predskazao, prebacuju i nekad Irodu i sudijama, koji je bio optu en za prestup dostojan smrti, kome su oni (zatim) poklonili ivot, da e svi biti ka weni za to pred-

skazawe koje se sa Bo ijom saglasno,, u tokom vremena tako e ispunilo.

/ 365 Tada oprosti Irod svojim podanicima tako e tre inu danka, navodno da im pru i mogu nost da se oporave posle duge neplodnosti zemge, a u stvarnosti, da obezbedi wihovu naklonost. Jer oni su bili vecma nezadovoljni zbog wegovih poduhvata, kroz koje su vera i obiřaji pretili da budu sahraveni, i ceo narod priřa,,e sa ogorřewem i uzbu ewem.

/ 366 A on je kroz to tra io da osujeti pobunu, da oduzme svojim podanicima svaku priliku, i da ih ve e za svakodnevnne poslove. Tako e, on zabrani gra anima sva okupgawa, javna kao i tajna, i posvuda postavi uhode. Ako bi neko bio otkriven kod prekr,,aja, tada bi ga on strogo kaznio, i mnogi su bili javno ili tajno odvedeni u tvr avu Hirkaniju i tamo pogubqeni.

/ 367 Svuda u gradu, kao i na putevima, bili su odre ni qudi koji su pratili sva okupgawa. Da, priřa se da je sam car no u, presvuřen u odelo gra anina, odlazio u masu da řuje mi,,qewe naroda o svojoj vladavini.

/ 368 Ko bi se protivio wegovim uredbama, bio bi progowen na sve mogu e nařline. A ostali su Irodu stalno sa zakletvom řuva li vernost. Ve ina wegovih podanika se pridr avala wegovih zapovesti, delom iz stvarne privr enosti wemu, delom iz straha.

/ 369 Ko je pak istrajavao u upornom otporu i nije se dao prisiliti, bio bi bez milosti uklowen.

/ 370 A kada je tako e fariseja Poliona i Sameja, kao i mnoge od wegovih pristalica, eleo naterati na zakletvu, oni su to odrekli odluřno. Ipak, on iz obzira prema Polionu ne nastupi protiv wih kao protiv ostalih koji mu nisu hteli polo iti zakletvu.

/ 371 Tako e od ove obaveze bejahu oslobo ni takozvani eseni, koji řine sliřnu grupu, kao kod Grka pitagorejci.

/ 372 Ipak, ja sam o istim drugde op,,imo pisao. Ovde ne bi bilo pogodno da se govori o tome, za,,to je Irod esenima dozvolio jednu takvu neuobiřajenu povlasticu, oscbito ,,to iz tog proizilazi ,,ta se uop,,te o wima u ono vreme mislilo.

/ 373 Neki esen, sa imenom Menej (Menahim), koji je zbog savr,,enog nařlina ivota bio po,,tovan, i od Boga obdaren da predskazuje budu nost, pogleda jednog dana Iroda kad je ovaj jo,, bio deřak, i reře mu da e postati carem Judejaca.

/ 374 A on (Irod) je bio mi,,qewa da ga Menej ili ne poznaje, ili da tera ,,alu sa wim, pa odgovori da je on ipak samo obiřnog porekla. Menej se na to nasmeja, udari ga po ramenu i reře: „Ti e,, zaista postati car, i po,,to te je Bog izabrao dostojnim, vodi e,, sre nu vladavinu. Podse aj se stalno na Menejeve udarce, i neka ti oni slu e za znak da je sva sre a promengiva.

/ 375 Jer e ti jedno tako promi, qawe biti od velike koristi, da voli, pravdu i pobo nost, i da se poka e, blagim prema tvojim podanicima. A ja, tačno o tome použen, znam da ti to ne e, biti.

/ 376 Jer ti e, svakako, kao niko drugi, imati sre an ivot, i sebi posti i vežnu slavu, ali e, zaboraviti pobo nost i pravdu. Samo Bogu, Gospodu ovo ne e ostati nesakriveno, i on e te kazniti na kraju tvoga ivota.“

/ 377 No Irod tada ne mi, qa, e jer nije gajio jednu takvu nađu. A kada je dospao na vlast i vodio vladavinu, dade on, jer je stajao na vrhuncu svoje mo i, da pozovu Menahima (= Meneja) i upita ga koliko e on jo, vladati.

/ 378 Menahim ne odgovori ni, ta, i uta, e. Tada Irod upita daqe, da li e wegova vlast trajati jo, deset godina, i tada odgovori Menahim, svakako i dvadeset, ili trideset godina, a da ipak tačno ne odredi kraj wegovog ivota. A Irod beja, e zadovoljan sa tim, pru i Menahimu ruku, otpusti ga, i od toga vremena dr a, e esene u slavi.

/ 389 Iako ovo prižawe prevazilazi svako verovawe, ja dr im dobrim da ga saop, tim žitaocima i da istovremeno užinim spomen da su jo, mnogi eseni zbog svog dostojnog nažina ivota bili obdareni darom prorožanstva.

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XVII, 4 § 32–38

/ 32 Da se ponovo vratimo Irodu. Takvo stawe je bilo na dvoru da je Antipater imao svu mo u rukama, i to sa dozvolom cara koju je gradio na wegovoj odanosti i vernosti. A po, to je Antipater svoj pravi karakter umeo spretno prikriti i kod Iroda lako na i poverewe, to on ozbiqno mi, qa, e na pro, irewe svoje mo i.

/ 33 On ubrzo postade posvuda predmet u asa, ne toliko veližnim svoga uticaja, nego mnogo vi, e kroz svoju smutqivu zložestivost, a posebno je to bio Ferora koji mu je laskao, tako da je ovaj prema wemu isto tako imao prijateqski stav, dok ga je on kroz ene saplitao u prepredeno postavqenu mre u.

/ 34 Ferora je bio pod uticajem svoje supruqe, ta, te i svastike. Iako su mu ove ene, zbog nepravde koje su one pripisivale wegovim neudatim k erima, u osnovi bile veama omra ene, on ipak dozvoli da bude od wih vo en i da ni, ta bez wih ne žini, jer su one wime potpuno vladale, i me usobno bile potpuno saglasne.

/ 35 A usled toga je i Antipater bio od wih ovladan, delimižno zbog sopstvene krivice, delimižno zbog qubavi prema svojoj majci koja se, kako se veli, odnosila utke prema enama. Usled to-

ga nastaje značajan sukob između u Ferore i Antipatera, i spor se odvijao ovako.

/ 36 Careva sestra je urotu već odavno prozrela, i pošto ona u tome ništa dobro ne namirisala za Iroda, ona ne okleva, da to isto (i) pokaže.

/ 37 A kada pak oboje uvide, da njihovo zajedničko držanje izaziva nezadovoljstvo cara, one zaključuju, da se jasno razdvoje, posebno u prisustvu Iroda, ili nekoga od dvorjana koji bi mu mogao dojaviti, a tajno se još, više zbliže, što i učinile.

/ 38 A Salomi ne ostaje skrivene njihove namere, niti njihovo stvarno raspoloženje. Ona umije sve da uhodi, i sa velikim preterivanjima svome bratu ispričala o tajnim sastancima, pijankama i skrivenim namerama koje, kako je ispričala, zacelo ne bi plašile javnost da nisu imale za cilj njegov pad.

/ 39 Jer su u javnosti obe strane bile zaverene i nisu prestajale gonilati (priče) jedni preko drugih, dok su one, kim bi znale da su same, zajednički i u najvećem prijateljstvu kovalale planove protiv onih drugih, i trudili se da rasvetle njihovo dogovaranje.

/ 40 Tako Saloma saznade sve i pri prvoj prilici prenese bratu, koji i sam bejaše, ne, što primetio,

/ 41 Ali se ne usudi da nešto preduzme, jer nije u potpunosti verovao u reči svoje sestre.

/ 42 Kod Judeja postoje tri sekte koje pristalice se pozivaju na božje poznavanje Zakona (od drugih), izdaju se za posebne izabranike Božje (od Božje volje) i ove sekte privukli na svoju stranu. To bejahu fariseji, koji su sa carevima davali tvrdoglavo protivili, i isto tako bili prepredeni, kao i spremni za otvoreni rat.

/ 43 Kada se ceo judejski narod zakleo Cezaru i svome caru na vernost, oni su se, njih na broj preko hiljada, odrekli ovoga, i kada su zbog toga bili kažnjeni od strane Iroda novčanom kaznom, plati istu (kaznu) za njih Ferorina supruga. Iz zahvalnosti za ovu uslugu, oni joj prorekoše, pošto su bili poznati da poseduju božanski dar prorokstva, da će Irod i njegovi potomci izgubiti vlast koja će zatim pripasti Ferori i njenoj deci.

/ 44 I to ne ostaje skriveno Salomi, i ona dojavila caru, sa dodatkom da su neki od njegovih dvorjana podmišljeni. Stoga car dade pogubiti najistaknutije fariseje, kao i eunuha Vagoasa i njegovog glasnika Karosa, koji je u ono vreme bio za najlepšeg mladića. Shodno ovome, bili su u njegovoj službi pobijeni svi koji su pazili na reči fariseja.

/ 45 Ovi poslednji su načinili odvažnim Vagoasa kroz nagevanje, taj da će se on nazvati ocem i dobroćudnjem onih prema klijem prorokstvu je (on) određen za cara. Ovaj car je sve staviti pod svoju vlast, a Vagoas je ponovo bitan sposoban da opusti sa jednom ženom i da rodi decu.

ESENI U PERIODU VLASTI ARHELAJA
(4 godine pre 6 godina po Hristu)

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XVII, 3 § 345–348

/ 345 A pre nego „to je Arhelaj bio pozvan u Rim, on ispriča svojim prijateljima slede i san. Uznulo mu se da je deset jedrih i zdravih p„enižnih klasova bilo pojedeno od volova. Kada se pro-udio, on daje, po„to je san smatrao va nim, da mu pozovu tumaže snova.

/ 346 Kako su se ovi razlikovali u svom tumažewu, za reš se ja- vi neki esen Simon i objasni Arhelaju da san ukazuje na r avu pro- menu.

/ 347 Volovi, naime, znaže nevože, jer se muže sa te„kim ra- dom i, istovremeno, oni znaže promenu, jer zemga koja se sa wima obra uje, naime, ne mo e uvek ostati u istom stawu. A deset godi- na ukazuju na isto toliko godina, jer klasovi u leto sazrevaju i sto- ga, da predstoji kraj vlasti Arhelajja. Tako Simon izlo i ovaj san,

/ 348 A petog dana nakon toga do e (novo)naimenovani Arhe- laj kao (novi) poslanik u Judeju.²⁰

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XVIII, 1 § 11–25

/ 11 Kod Judeja postoje ve dugo vremena, iz doba praotaca, tri filozofske sekte, naime, eseni, sadukeji i fariseji, dok su tre e- imenovani, fariseji, upra waveli tre i filozofski pravac. 'to se pak tiže nas, o wima je govoreno u drugoj kwizi „Judejskog rata“, i ne treba se stra„iti truda da o istom ovde podsetim samo u kra- tkim crtama.

/ 12 Fariseji ive veoma uzdr qivo i ne poznaju žulna zado- vogstva. Ono „to se pojavquje kao razumno razmi„qawe i kao do- bro oni slede, jer se pridr avaju obaveze da usklade propise i ra- zum. Oni posebno po„tovawe ukazuju onima koji su zamakli u sta- rost, i ne daju se zavesti u bezobzirimost i protivrežnost od onoga „to su oni (stari, pretci) uveli.

/ 13 Kad prosu uju da se sve de„ava kroz suđbinu, tada oni ne osporavaju žovekovu voqu u wenom deluju em žinu, no uže da se Bogu dopalo da ostavi da zajedno delaju mo suđbine i žovekova voqa, tako da se svako po svom izboru mo e sjediniti ili sa gre- hom, ili sa vrlinom.

²⁰ Ovde se susre emo sa dva lica sa istim imenom, Arhelaj.

/ 14 Wima pripada vera da du„e poseduju besmrtnu snagu, i da se ispod zemlje de„avaju kazne ili nagrade za one koji su uivotu stremili ka vrlinama ili ka grehu i da je (grehu) pripravljena veena tamnica, a (vrlima) prednost da se ponovo vraaju uivot.

/ 15 Stoga su oni najugledniji kod qudi, i ono „to su u kultu sa molitvama i rtvama žini, vr„i se pod njihovim vodstvom. Zajednice im svedože (toliku) značajnu meru savr„enstva, jer se veruje da oni u delu i reči ele najbože.

/ 16 Po užewu sadukeja, du„e nestaju zajedno sa telima, i ne poznaju nikakav drugi propis, izuzev Zakona. „ak i sa užiteqima mudrosti njihove sopstvene „kole, ako u u sukob režima (dijalog), oni smatraju za vrlinu.

/ 17 Ovo uževe (sadukeja) usvojeno je od malo qudi, koji, pri tome, pripadaju najvi„im slojevima. Istina, oni ne žine ni„ta značajno. Naime, ako se oni domognu služe, odravaju se (na istoj) laktaro„ki, dr e i se (onoga) „ta misle fariseji, jer, u drugom slučaju, ne bi bili podno„eni (= trpženi) od naroda.

/ 18 Esenima je uževe jasno, da se Bogu mora sve prepustiti. Oni veruju u besmrtnost du„a i smatraju izuzetno vrednim dosti i pravednost.

/ 19 Kada „aču darove u hram, ne prinose rtvu, jer poseduju svetije propise za (obredno) ži„ewe. I po„to im je stoga zabranjen pristup u zajedničko Svetili„te (= hram), oni sami za sebe prireuju bogosluže. Uop„te, oni su u pogledu ivota izuzetni, i sa velikim trudom se bave zemoradvom.

/ 20 Vredno divqewa je da se svi oni marqivo trude oko vrlina, „to se uop„te ne susre e kod Jelina i varvara, nego je kod ovih (esena) ne od (pre) kratkog vremena, ve je dugo vremena navika da se trude u pravednosti, zbog žega imaju zajedničku imovinu, te bogati nemaju ve e u ivawe od imetka nego siroma„ni. Po ovom užewu i vi preko žetiri hiqade qudi.

/ 21 Oni se isto tako malo ene kao „to dr e robove, po„to oni posledwe dr e za nepravdu, a prvo za izvor svakog sukoba, i tako, oni i ve me usobno razdvojeni, i slu e jedan drugome.

/ 22 Kao upravnika prihoda od onoga „to zemqa doprinese, biraju ugledne qude iz reda sve„tenika koji se brinu za itarice i ostale namimice. Svi oni i ve na isti nažin, i slični su Dažanima koji se nazivaju polistima.²¹

/ 23 Osim ove tri „kole, osnovao je neki Galilejac Juda, žetvrtu, koji su u svenu bili u saglasju sa farisejima, ali imaju nesavladivu qubav ka slobodi i samo Boga priznaju za gospodara i cara. Oni se malo obaziru na trpžewe smrtnih kazni, kao i nepri-

²¹ „Polistima“. Izraz dolazi od πόλις. Tako su Dažani, koji su bili nomadi, nazivali svoje sunarodnike koji su se posle osvajawa gradova u wima nastawivali.

jatnosti od srodnika i prijatega, po cenu da ni jednog Ćoveka ne priznaju za gospodara.

/ 24 Po„to je wihova tvrdoglavost uop„te poznata kroz istup (svakome), verujem da u u daqim napomenama mo i govoriti o wi- ma. Ne pla„im se da se ne„to od ovde reŕenoga susretne kao neve- rovatnost, pre da opis ne e biti dovoqan prezira pri priŕawu da su ovi prihvatili muke i bolove.

/ 25 Kroz wihovu pokazanu nerazumnost narod je doveden do pobune, kada je Gezije Flor koji je bio upravqaŕ, iz zloupotrebe svoje slu be, ove dovedo do preni„qawa da otpadnu od Rimqana. Toliko o filozofskim pravcima Judejaca.

FEST, PROKURATOR U JUDEJI (56 60/62. godine po Hristu)

J. Flavius, Antiquitatum Iudaicorum XX, 9, 1 § 197–203

/ 197 Ubrzo posle toga sti e vest u Rim o Festovoj smrti, i Cezar tada posla Alviniosa za upravqaŕa u Judeju. A car ponovo smeni sa slu be prvosve„tenika Josifa, i istu prenese sinu Ananosovu, koji se isto tako zvao Ananos.

/ 198 Ovaj stari Ananos treba da je bio najsre niji Ćovek. On, naime, ima„e pet sinova koji su svi slu ili Gospodu kao prvosve„tenici, nakon „to je i on sam ovo dostojanstvo dugo vremena nosio, „to kod nas ni kod jednog prvosve„tenika nije bio sluŕaj.

/ 199 Mla i Ananos pak, ŕije sam imenovawe za prvosve„te- nika upravo spomenuo, bio je estoke i drske naravi, i pripadao je sadukejskoj sekci, koji su, kao „to sam ranije primetio, bili stro- iji u sudu, i bez qubavi, negoli svi ostali Judejci.

/ 200 Za zadovolgewe svoje tvrdokornosti, Ananes je verovao, po„to je Fest umro, a Alvin jo„ nije bio do„ao, da mu se stvorila povogna prilika, on sazva Sinedrion radi suda i izvede pred isti brata Isusa, koji se naziva Hristom, ŕije je ime Jakov, kao i neke druge, koje je optu io za prestup Zakona, „to vodi kamenowu. (= 62. godine po Hristu)

/ 201 A to ogorŕi najstro ije pridr iteqe Zakona i oni svi tajno posla„e poslanike k caru, sa molbam da od Ananosa pismeno zahtevaju da se on za posledicu jednog sliŕnog poduhvata vi„e ne hvali, kao „to i sada potpuno nije imao pravo.

/ 202 Neki od wih su ŕak iza„li u susret Alvinosu, koji je stigao iz Aleksandrije, i predstavi„e mu da Ananos bez wegove dozvole uop„te ne mo e sazvati Sinedrion za su ewe.

/ 203 Sa ovim izlagawima se slo i Alvinos i u najve oj srđwi napisao Ananosu jedno pismo, pri ŕemu mu zapreti doliŕnom kaznom.

A Agripa ga smeni sa wegova dostojanstva zbog ovog sluĳaja, ve posle tromeseĳnog vo ewa slu be, i imenova Isusa, sina Damnejeva, za prvosve„tenika.

ESENI U PERIODU VLASTI ARISTOVULA I
(104 103. godine pre Hrista)

IV, 4. J. FLAVIUS, (Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου) DE BELLO JUDAICO (JUDEJSKI RAT) I, III, 5, § 78–80²²

/ 78 80 Pri tome bi se moglo diviti nekome Judi. Pripadao je sekti esena, a nije se nikada varao u svojim predskazivanima, ĳak ni za najsitnije stvari. Pa kako je video Antigona kako prolazi kroz hram, poviĳe svojim prisutnim uĳenicima, a nije bio mali broj onih koji su bili oko wega: Jao sad bi mi bilo boĳe da umrem jer je istina umrla pre mene i jedno od mojih predskazawa se pokazalo kao la no, jer Antigon ivi, premda je trebalo da danas pogine. Sudbina je wemu odredila da pogine kod kule Stratona, a to je 600 stadija daleko odavde, i ve je ĳetvrti ĳas dana. Vreme ve pobija moje predskazawe. Rekav„i to, starac ostade zami„qen i namrgoen. Posle kratkog vremena bi javqeno da je Antigon ubijen u podzemnom hodniku kule koja se isto tako zvala Straton i imala je isto ime kao i Kesarija na moru. To je bilo ono „to je gledaoce dovelo u zabunu.

POMEN ESENA U PERIODU ALEKSANDRA
JANEJA (103 76. godine pre Hrista)

De Bello Judaico, I, IV, 1–9, 2 (§ 85–186)²³

IV, 1 Carica, ena Aristovulova, pustiv„i na slobodu wegovu bra u, postavi za cara Aleksandra koji je zbog starosti i zbog dobre naravi izgledao da zaslu uje prednost, a on, ĳim je do„ao na vlast, ubije jednoga od svoje bra e koji je te io za carskom vla„ u, a opet drugoga, koji je voleo dama i ivot, obasipao je ĳastima.

²³ Dr D. Glumac, *ibidem*, 34 37.

²² Navod svedoĳanstava o esenima iz „Judejskog rata“ Josif Flavija preuzet je, uz nawe gramatiĳke ispravke, iz prewoda prof. dr Du„ana Glumca, izd. Prosveta Beograd 1967, kao i *De Bello Judaico. Der juidische Krieg. Griechisch und Deutsch*, hgg. Otto Michel und Otto Bauernfeind, Kōsel-Verlag Munchen 1962².

2. Sukobi se zatim sa Ptolemejem Laturcm, koji je bio zauzeo grad Asohis, pa, premda je pobio mnoge neprijatece, ipak pobeda pripade Ptolemeju. Kada se ovaj, napadnut od svoje majke Kleopatre, bio povukao u Egipat, Aleksandar zauze opsadom Gadaru i Amantunt, koji je bio najjača tvrava sa one strane Jordana i u kojoj su bile najveće dragocenosti Teodora, Zenonova sina. No Teodor se iznenada pojavi i oduze ne samo svoje blago nego i carev prtgag, a pobi oko 10.000 Judejaca. Tek „to se Aleksandar bio povratio od tog udarca, okrete se prema morskoj obali i zauze Gazu, Rafiju i Antidon, koje je kasnije car Irod bio nazvao Antonija.

3. Kad je te gradove porobio, planu judejski ustanak na praznik. Jer oni, veinom o svojim praznicima podi u bune. I izgleda da ne bi savladao bunu da mu nisu pomogli plaenici Pisidijci i Kilikijci. Pobiv„i oko 6.000 ustanika, napade Arabiju i oduzev„i od we Galatiane i Moavce nametnu im danak, pa se ponovo okrete na Amatus. Teodor, pak, prepla„en zbog wegove ratne sre e, napusti tvravu i, kada je ovaj na e bez odbrane, razru„i je.

4. Posle ovoga, sudario se sa Ovedom, arapskim carem, koji mu je postavio zamku u predelima Gavlane. Tu je izgubio svu vojsku, koja je bila sabijena u duboki klanac i koju je mmo ina kamila bila smrivila. On sam pobe e u Jerusalim. Velika nesre a koju je pretrpeo dade narodu, koji ga je ve odavno mrzeo, povod za ponovnu bunu. Ali i ovoga puta pobedi i u uzastopnim borbama pobi ni„ta mawe od 50.000 Judejaca. Te pobe e ga ne razveseli„e kada je svoje vlastito carstvo uni„tavao. Polo iv„i oru je, nastojao je da se rešima izmiri s pokorenicima. A ovi jo„ sa ve om mrwom primi„e wegovo kajawe i wegove nezakonite postupke. Kada se raspitivao za uzrok i „ta da žini da bi ih odobrovogio, odgovori„e mu: Umreti. Jer i mrtvome te„ko bi mu mogli oprostiti takva zlodela. Ujedno pozva„e u pomo Dimitrija, nazvanog Akeros,²⁴ koji se vrlo rado odazvao pozivu u nadi da e jo„ vi„e posti i, i do e s vojskom. Kod Sikima zdru i„e se Judejci sa svojim saveznicima.

5. Aleksandar se hteo odupreti obojici sa hiqadu kowanika i osam hiqada najamničkih pe„aka. Pre nego „to je do„lo do borbe, carevi poku„a„e preko glasnika da me usobno pokrenu trupe na otpadni„tvo, Dimitrije Aleksandrove najamnike, a Aleksandar se opet nadao da e obrlatiti Judejce, koji su pri„li Dimitriju. A kako ne odstupa„e ni Judejci od svoga ogoržewa, niti Heleni od svoje vernosti, ne preostade ni„ta drugo nego da odluži oru je. Dimitrije nadjaža u borbi, premda su Aleksandrovi najamnici pokazali veliku snala qivost i hrabrost. Konac borbe ispade pro-

²⁴ To je Dimitrije Evkeros (96/95 88/87.g. pre Hr.). Up. Karl Mahiae, Chronologische Übersichten und Karten zur spätjüdischen und urchristlichen Zeit. Stammtafel der Seleukiden, Kalwer Verlag Stuttgart 1978.

tiv oĀekivawa obojice. Ne ostado, e s Dimitrijem oni koji su ga pozvali, premda je pobedio, a Aleksandru koji je pobjegao u brda pre e „est hiqada Judejaca iz sa aqewa zbog wegove nesre e. Takav obrt stvari Dimitrije ne podnese nego se povuĀe, uveren da je Aleksandar opet sposoban za ponovnu borbu i da sav narod pristaje uz wega.

6. Ali ostala mno ina, posle odlaska saveznika, ne odustade od borbe, nego su se stalno borili sa Aleksandrom, dok ve inu wih ne pobi, a ostale satera u grad Bemeselein, i kad ga je razorio odvuĀe ih zarobqene u Jerusalim. U bezgraniĀnom gwevu prevazi, ao je svaku meru da su wegove strahote prelazile u bezbo, tvo. Naime, naredio je da se osam stotina zarobqenika prikuje na krst u sredi, tu grada, a wihove ene i decu da se pokoqu na wihove oĀi, dok je on sam to posmatrao piju i i gozbe i se sa svojim nalo nicama. A narod uhvati takva strava da je osam hiqada wegovih protivnika slede e no i pobjeglo preko granica Judeje, i tek smrt Aleksandrova donela je kraj wihovom izbegli, tvu. Po, to je takvim merama pribavio mir svome carstvu, dodu, e kasno i sa mukom, ostavi oru je da miruje.

7. Povod za ponovni mete dade mu Antioh, prozvan Dionis, Dimitrijevi brat i posledwi Selevkid. Kada je krenuo da ratuje protiv Arapa, Aleksandar naredi da se ceo prostor bregova Antipatrissa pa do obale Joqe preseĀe dubokim „ancem, a ispred „anca je podigao visok zid i na wemu drveni torwevi da bi tako za, titio lako pristupaĀna mesta. No time nije mogao odbiti Antioha. Zapaliv, i, naime, torweve i napuniv, i „anĀeve, pro e s vojskom, a ostavi za drugi put osvetu, pa radi poku, aja spreĀavawa krenu odmah protiv Arapa. A wihov car povuĀe se u pogodnije predele za borbu, pa se zatim iznenada okrete sa svojom kowicom, a bilo ih je deset hiqada na broju, i napade Antiohove Āete pre nego „to su se razvili u borbene redove. Nastala je estoka borba. Dok je Antioh bio iv, wegova vojska je odolevala, premda su ih Arapi sna no ubijali. A kada je on pao, jer se nije ustruĀavao da priskoĀi u pomo ugro enima i najoĀiglednijim opasnostima, svi klonu, e i ve ina wih izgibe ili na rati, tu ili u bekstvu, dok ostali, koji pobjego, e u Kanu, na o, e alosnu sudbinu da svi pomru od gladi, osim nekolicine.

8. Posle toga stanovnici Damaska, iz mr we prema Ptolemeju, sinu Menejevom, pozva, e Aretu i postavi, e ga za cara Kelesirije. Ovaj je poveo rat protiv Judeje i, pobjediv, i Aleksandra u borbi, posle zakquĀenog sporazuma povukao se. A Aleksandar posle toga zauze Pelu i krenu na Gerasu, ude i ponovo za Teodorovim blaqom. Podigav, i trostruki zid opase, zauze tvr avu bez borbe. Opusto, io je Gavlanu, Selevkiju i takozvanu Antiohovu dolinu, zauzev, i, zatim, jaku tvr avu Gamalu, zbaciv Dimitrija arhonta

u voj, zbog mnogih albi na wega, pa se vrati u Judeju, napuniv, i tri godine ratovawa, odu, evqeno dočekan od naroda zbog velikih ratnih uspeha. Odmor od ratovawa bio je početak bolesti. "etvo- ročnevna groznica jako ga je mučila, ali je on smatrao da e nad- vladati bolest ako se ponovo prihvati novih ratnih poduhvata. No kako je u nezgodno vreme počeo da ratuje, napre u i telo protiv svojih sila, podle e. Umro je usred ratnog mete a posle 27 godi- ,weg vladawa.²⁵

ALEKSANDRA SALOMA
(76 67. godine pre Hrista)

De Bello Judaico, I, V, 1–4 § 107–119²⁶

/ 107 Carstvo ostavi svojoj eni Aleksandri, uveren da e se voj Judejci najradije pokoravati, jer je bila daleko od wegove surovosti, a zadobila je i naklonost naroda protive i se kr, ewu zakona. I nije se prevario u nadi, jer, premda ena, ona je znala da se uvrsti na vlasti zbog glasa pobo nosti. Najsavešnije je pazila na po, tovawe otačkih zakona i izbacila je iz slu be sve one koji su se ogre, ili o svete zakone. Od sinova koje je imala sa Aleksan- drom, starijeg, Hirkana, odredi za velikog sve, tenika, i zbog starosti, a i zbog toga „to je bio suvi, e tram da bi joj mogao pra- viti neke pote, ko e pri vladawu, dok mla ega Aristovula, zbog wegove estoke naravi, odredi za gra anski ivot.

2. No voj su u vladi pomagali fariseji, jedna stranka Judejaca koji se smatraju da su najpobo niji od svih, i koji najsavešnije ispuvavaju zakone. Aleksandra, koja je revnovala za bo anske stva- ri, bila im je privr ena, dok oni malo pomalo zaludi, e jedno- stavnost te ene i uskoro postado, e gospodari svega, progawaju i i vra aju i natrag kako su hteli, razre, avaju i i ve u i koje god su hteli. Ukratko reeno, oni su imali zadovolstvo vladawa, dok je Aleksandra imala tro, kove i te, ko e. Ona je bila dorasla i te im zadacima. Bila je udvostružila vojnu silu stalno je sakup- qaju i, a okupila je i najamničku vojsku, ne neznatnu, tako da nije samo sebi osigurala vlast nad narodom nego je postala opasna i vla- darima spoqa. Ona je vladala drugima, a fariseji nad wom.

3. Ovi ušini, e da bude ubijen neki Dimitrije,²⁷ ugledan lo- vek i prijatelj Aleksandrov, optu uju i ga da je on bio savetnik za

²⁵ Umro je 76. godine pre Hrista.

²⁶ Dr. D. Glumac, *ibidem*, 38 39.

²⁷ Nejasno je za, to je ovo lice u prevodu Dr Du, ana Glumca navedeno kao „Dimitrije“, po, to se u originalnom tekstu na grčkom jeziku on naziva „Diogen“ (Διογένης). U. De Bello Judaico. Der Jüdische Krieg. Griechisch und Deutsch, hgg. O. Michel

onih osam stotina koje je car razapeo na krst. Nagovoriv, i Aleksandru da i ostali budu smaknuti koji su bili Aleksandra podstakli na to. I ona se iz, bo anskog strahop, tovawa, potpuno prikiala pred farisejima, a ovi su predavali krvniku koga god su hteli. Najugledniji od onih koji su bili u opasnosti pribego, e Aristovulu, i ovaj nagovori majku da se oni po, tede, zbog visokog dostojanstva, a ako ih ve ne mo e smatrati nevinima, onda neka ih protera iz grada. Po, to im je bila osigurana bezbednost, oni se razio, e po unutra, wosti. Aleksandra posla vojsku na Damask pod izgovorom da Ptolemej stalno ugro ava grad, i zauze ga a da se nije u, linilo ni, ta „to bi bilo vredno spomena. Tigrana, cara jemenskog, koji je bio pred Ptolemaidom i opsedao Kleopatru (ona) nagovori darovima i razgovorima da se povu, e. No, u stvari, on bi se i onako povukao zbog nereda u svojoj zem, i, jer je Lukul bio upao u Jemeniju.

4. Me utim, Aleksandra se razboli i wen mla i sin Aristovul, iskoristiv, i zgodnu priliku, zauze sve tvr ave sa svojim pristalicama, jer ih je imao mnogo i svi su mu bili odani zbog wegovog mladena, kkog ara, i s novcem koji je u wima na, ao uze najamnike i sebe proglasi za cara. Kako je zbog toga Hirkan jadikovao, majka, iz sa a, ewa prema wemu, naredi da se zatvore ena i deca Aristovulova u Antoniju. To je bila kula koja je le ala neposredno sa severne strane hrama. Ranije se, kako reko, h, kula zvala Baris, a kasnije, za vreme vladawa Antonija, prozvana je po wemu, kao „to se prozva, e i gradovi Sevastija i Agripija po Sevastu i Agripi. Pre nego „to je Aleksandra mogla da istupi protiv Aristovula zbog poku, aja zbacivawa s prestola wegovog brata, ona umre, po, to je vladala devet godina.

ARISTOVUL II (67-63. godine pre Hrista)

J. Flavius, De Bello Judaico I, VI, 1-VIII, 3 (§ 120-163)²⁸

VI, 1. Zakoniti naslednik svega beja, e Hirkan, kome je jo, za ivota Aleksandra bila predala carstvo, ali je weg nadvisivao Aristovul snagom i razumom. I kada su se bili sudarili kod Jerihona, u borbi za vlast, ve ina napusti Hirkana i pri e Aristovulu. A Hirkan, sa onima koji su mu ostali verni, pobe e i po uri da dospe do Antonije kako bi sebi osigurao spas, uhvativ, i kao taoce

und O. Bauernfeind, Kösel Verlag München 1962², I, V, 3 § 113. Tako e i u „Judejskim starinama (Antt. XIII, 411) on je naveden sa imenom Διογένης.

²⁸ Dr D. Glumac, ibidem, 40-47.

ene i decu Aristovulovu. Pre nego „to je do„lo do najgorega, bra a se sporazume„e da Aristovul bude car, a Hirkan, odrekav„i se prestola, da u iva Ćasti kao carev brat. Pod tim uslovima bra a se izmiri„e u hramu, zagri„e se pred narodom koji je naokolo stajao i iznema„e svoja boravi„ta. Aristovul se useli u carsku palatu, a Hirkan u Aristovulovu ku u.

2. Sada uhvati strah sve protivnike Aristovulove koji nisu verovali u njegovu pobeu, a najvi„e Antipatra, koji mu ve oдавно be„e mrzak. On be„e rodom Idumejac, a radi svoga bogatstva i ostale mo i, prva liĳnost svoga naroda. Ovaj je nastojao da nagovori Hirkana da pobegne Aretu, caru Arabqana, i da uz njegovu pomo zadbije natrag carstvo a ujedno nagovori i Aretu da primi Hirkana i omogu i mu povratak na presto. Nabacuju i mnogo nepovognog na Aristovulovu narav, i hvale i mnogo Hirkana da bi mu pru io gostoprinstvo i kao „to dolikuje vladaru tako slavnog carstva da pru i ruke za„tite onima kojima se Ćini nepravda. A nepravda se nanosi Hirkanu, jer mu je otet presto koji mu kao starijem pripada. Kada je tako obadvojicu ubedio, pobe e sa Hirkanom no u iz grada i u hitnom bekstvu sti e u Petru, glavni grad Arabije. Tu predade Hirkana Aretinoj za„titi i mnogim reĳima i darovima uspe ovoga da nagovori da mu dade vojsku. A be„e pe„aka i kowice pedeset hiqada, kojima Aristovul nije mogao doleteti, nego pri prvom sukobu bude potuĳen i potisnut u Jerusalim. I bio bi svakako uhva en da rimski vojskovo a Skavra nije iskoristio zgodan momenat i oslobodio grad opsade. Ovoga je, naime, poslao Pompej Magnus (Veliki) koji je vodio rat protiv Tigrana, iz Jermenije u Siriju. Stigav„i u Damask, koji su upravo bili osvojili Metel i Lolije, i rasporediv„i ovu dvojicu na drugu stranu, kada je saznao „ta se de„ava u Judeji, po uri kao da je oĳekivao veliki dobitak.

3. ĳim je stigao u zemqu, odmah mu do o„e poslanici oba brata mole i pomo za sebe. A tri stotine talanata, koji su do„li od Aristovula, prevagnu„e nad pravdom. Jer kada ih Skavros uze, odmah posla glasnike Hirkanu i Arapima, prete i da e se Rimqani i Pompej ume„ati ako ne odustanu od opsade. I Areta krenu iz Judeje za Filadelfiju sav ogorĳen, a Skavro se vrati u Damask. Aristovul, opet, ne zadovolji se samo tim „to je izbegao zarobqeni„tvo, nego povede svu svoju vojsku gone i protivnike, i kod mesta zvanog Papiron sukobi se i tu pobi preko „est hiqada qudi, me u wima i brata Antipatrova, Faliona.

4. Hirkan i Antipatar, opet, li„eni pomo i Arapa svu svoju nadu prene„e na neprijateqe, pa kada je Pompej u„ao u Siriju i do„ao u Damask, pribego„e wemu. Bez darova, pozivaju i se samo na razloge pravde, koju su bili kod Arete izlo ili, zamoli„e ga da poni„ti nasilniĳki postupak Aristovulov i da na presto dovede

onoga koji na to ima pravo i po starosti i po pravdi. No i Aristovul nije oklevao. Ohrabren Skavrovom podmitqivo,, u, do e lično, ukra,,en najrasko,,nijim carskim ukrasom. Kako je smatrao da je nedostojno da izigrava podre enog,, nije se mogao pomiriti da se zbog svojih ličnih interesa jo,, vi,,e poni ava, vrati se preko grada DiJa.

5. Zbog toga Pompej rasr en, jer su ga mnogo molili i Hirkanovi, krenu protiv Aristovula s rimskom vojskom i sirijskim pomonim trupama. Kada je stigao do Koreje, pre,,av,,i Pelu i Skitopog,, gde požiwe Judejska zemqa kuda se kroz sredinu zemqe ide gore prema Jerusalimu, i kada je čuo da je Aristovul pobegao u Aleksandriju, tvr avu koja je najsvr,,enije opremljena i le i na visokom bregu, posla mu zapovest da si e dole. Nasuprot tome despotskom zahtevu, Aristovul je bio re,,en i na najgore pre nego ,,to poslu,,a. Ali kada je video ve inu vojnika kako ih obuzima strah i kada su ga prijateqi savetovali da uzme u obzir silu Rimčana, poslu,,a ih i si e Pompeju. Ovde mu op,,irno izlo i sve u odbranu svojih prava na presto, i vrati se u tvr avu. Kada ga je brat ponovo pozvao da si e i da raspravi sa wim o svojim pravima, vrati se gore ne sprečavan od Pompeja. Bio je posred nade i straha, pa ponovo si e da bi Pompeja potakao da mu sve učini i opet ode gore u tvr avu da ne bi izgledalo da unapred napu,,ta svoju stvar. No kada je Pompej zahtevao da mu preda tvr ave i da napi,,e narewa zapovednicima tvr ava, kojima je bilo zapoveno da se pokoravaju samo wegovim svojeručnim pismima da predaju tvr ave, pokori se i tome zahtevu i povuče se ogorčen u Jerusalim, pripremaju i se za rat protiv Pompeja.

6. Ali mu ovaj nije dao vremena za spremawe nego ga je pratio u stopu, a revnost mu je jo,, pojačavala vest o Mitridatovoj smrti, koja mu je bila javčena kod Jerihona. To je najplodniji predeo Judeje gde ima mnogo palmi i balzama. Posledwi se dobija na taj način ,,to se o,,trim kamewem zadere povr,,ina stabla pri doweru delu, pa se skupqaju suze koje teku iz te zagrebotine. Po,,to se Pompej na tom mestu bio ulogorio jednu no , krenu rano u zoru prema Jerusalimu. Upla,,en wegovom pojavom, Aristovul mu po e u susret moliti milost, i uspe da mu sti,,a gnev nude i mu novac i obe avaju i da e mu predati grad kao i sebe samoga. Ali ni jedno od tih obeawa ne ispuni. Kada se naime, pojavi Gavinije, koji je bio poslan da primi novac, pristalice Aristovulove ne pusti,,e ga u grad.

J. Flavius, De Bello Judaico I, 7, 1–VIII, 3

VII, 1. Ragznevčen zbog toga, Pompej zatvori Aristovula i pribli i se gradu ispituju i gde bi ga napao. Pri tome je zapazio

da se te,ko ne, to mo e uĖiniti zbog Ėvrstih zidova i provalija ispred vih koje su strahovite, a i hram, sa one strane provalije, tako e je jako uĖvr,, en, tako i kada bi grad pao, ratnici bi imali u hramu drugo pribe i,,te.

2. Dok on zadugo nije mogao konaĖno doneti odluku, izbi me u stanovnicima grada rascep. Pristalice Aristovulove hteli su da ratuju i da oslobode cara, a hirkanovci opet izjavi,,e da treba Pompeju otvoriti kapije grada. Broj posledvih uve avao se iz zbog straha od dobro uve bane vojske Rimġana. Po,,to su pristalice Aristovulove ostale u mawini, povuko,,e se u hram, poru,,i,,e most koji je vodio iz wega u grad i sprema,,e se za krajwi otpor. A drugi su tra ili da se Rimġanima preda grad i carska palata, zamoli,,e Pompeja i on poslao jednoga od svojih podre enih vojskovo a, Pisona, s jednim odredom vojske. Ovaj zauze grad, po,,to nije mogao ni jednoga od onih koji su pobegli u hram da nagovori reĖima da se preda, te tada pripremi sve naokolo za opsadu, pri Ėemu su mu spremno pomagali hirkanovci i savetom i delom.

3. A sam Pompej sa severne strane naredi da se ispuni rov i provalija materijalom koji su doneli vojnici. Te,ko je, zaista, bilo tu provaliji ispuniti zbog neizmjerne dubine, a i zbog toga ,,to su odozgo Judejci nastojali na svaki naĖin da spreĖe posao. I Rimġanima bi svakako bio bezuspe,,an trud da Pompej nije koristio i svaki sedni dan, kada se Judejci ne dotiĖu ni jednog posla, da bi povisio nasip, zabraniv,,i vojnicima svako Ėarkawe makar i rukama, jer samo u odbranu svoga ėivota mogu se Judejci boriti i u subotu. I kada je provalija bila napuvena, postavi visoke torweve na nasipu, a opsadne ma,,ine, nabavġene iz Tira, naredi da se postavu na zidovima. BacaĖi kamena spreĖavali su one koji su to onemogu avali odozgo. A ba,, sa te strane kule su dugo odolevale jer su bile naroĖite veliĖine i lepote.

4. Premda su Rimġani imali da podnesu mnoge muke, Pompej se ipak divio izdr qivosti Judejaca a naroĖito tome ,,to ni,,ta nisu propu,,tali od bogoslu ewa, usred mase strela kojima su zasipani. Kao da se grad nalazio u najve em miru, svakodneвно su prina,,ane rtve Bogu, i rtve oĖi,, ewe kao i sva bogoslu ewa, najsavešnije. Pa kada se i hram zauzimao i kada su se le,,evi gomilali oko rtvenika, ne prestado,,e sa svakodnevnim bogoslu ewem, prema zakonu. U tre em mesecu opsade, naime, kada su s te,,kom mukom razorili jednu od kula, provali,,e u hramovni prostor. Prvi koji se usudio da preskoĖi hramovni zid bio je Faust Kornelije, sin Sulin, kome se pridru i,,e dvojica centuriona, Favrije i Fabrije, koje su pratili vihovi odredi. Oni sa svih strana okru i,,e sveti prostor i pobi,,e one koji su be ali u sam hram, kao i one koji su pru ali otpor za kratko vreme.

5. Ovde mnogi sve„tenici, gledaju i kako neprijateqi idu na wih maševima, neustra„ivo ostado„e pri vr„ewu bogoslu ewa. Izlivaju i rtve nagevnice i spaquju i rtve kada (ka ewa), i behu pobijeni, smatraju i da je najglavnije bogopo„tovawe a da je drugostepeno wihovo spasewe. A ve ina izgibe od svojih sunarodnika protivnika, dok se bezbrojni sunovrati„e niz stme stene. A neki, izgubiv„i pamet u ošajawu, upali„e zgrade oko zida i izgore„e u plamenu. Dvanaest hiqada Judejaca izgibe, dok je kod Rimqana bilo malo mrtvih, ali mnogo rawenih.

6. No ni„ta nije moglo narod tako te„ko pogoditi u celom tom jadu koliko otkrivawe do tada nevidqivog svetili„ta od strane tu inaca. Pompej, naime, u„av„i sa svojom pratwom u hram, u e i tamo gde je bilo dozvoqeno samo vrhovnom sve„teniku, pa razgleda „ta je bilo unutra: sedmokraki sve wak i svetiŃke, zlatan sto, posude za rtve nagevnice, i kadionice, sve od masivnog zlata, mno„tvo nagomilanih miri„qivih stvari za ka ewe, i svetog hramovnog blaga do dve hiqade talanata. On ne dotaŃe ni ovo, niti i„ta drugo od svetih sasuda, nego, naprotiv, odmah idu eg dana posle zauzimawa zapovedi da se hram ošisti i da se prinese rtva po obiŃaju. Zatim postavi Hiršana za prvosve„tenika, jer se pokazao od velike koristi prilikom opsade, a i zbog toga „to je odvratio ve inu naroda u zemqi, koji je hteo da ratuje sa Aristovulom, da to ne Ńini. Takvim postupkom zadobi narod za sebe vi„e blagim postupawem negoli strahom kako dolikuje dobrom vojskovo i. Glavne krivce za rat naredi Pompej da se poseku sekiron, a Fausta i one koji su se sa wim junaŃki borili nagradi vrlo lepim nagradama. A zemqi i Jerusalimu odredi danak.

7. Oduzev„i judejskom narodu gradove u Kelesiriji, koje je zauzeo, podredi ih tamo„wem rimskom strategu, a Judejcima daŃe samo wihove vlastite granice. Sazida i Gadaru, koju su Judejci bili razorili, za qubav Dimitriju nekom, Gadaraninu, koji je bio wegov oslobo enik. Oslobodi ispod wihove vlasti i gradove u unutra„wosti koje oni nisu razorili kada su ih bili zauzeli, Hipon, Skitopolis, Pelu, Samariju, Jamniju i Marisu, Azot i Aretusu, kao i primorske gradove Gazu, Jopu, Dor, i nekada zvanu Stratonovu kulu, koju je car Irod ukrasio najsajnijim gra evinama i nazvao Kesarija. Sve ih vrati wihovim doma im gra anima, i stavi ih u provinciju Siriju. Predav„i zatim wih, i Judeju, i oblast sve do Egipta i Eufrata, Skavru da wima upravqa sa dve legije, po uri se preko Kilikije u Rim vode i sa sobom Aristovula s wegovom decm. Ovaj je, naime, imao dve k eri i dva sina, od kojih stariji, Aleksandar, umaŃe putem, dok mla i Antigon, sa sestrama, bi doveden u Rim.

VIII, 1. Me utim, Skavro upade u Arabiju, ali ga spreŃi te„ko prohodan teren prema Petri, pa opusto„i samo sve krajeve unaoko-

lo, premda je ovde imao da izdrži mnoge teškoće. Vojska je, naime, trpela od gladi, zbog čega Hirkan priskoči u pomoć, „a i namirnice preko Antipatra. Kako je Antipatar bio dobar sa Aretom, pošto ga Skavros ovome da bi novcem iskupio rat. Areta zaista i pristane da plati 300 talenata i posle toga Skavros povuče vojsku iz Arabije.

2. Aleksandar, sin Aristovulov, koji je pobjegao Pompeju, bio je vremenom sakupio znatnu žetvu, postade za Hirkana vrlo opasan, i pustošio je po Judeji. Izgledalo je da će ovdje brzo dobiti, jer je već bio u Jerusolimu i nastojao je da ponovo podigne zidove koje je Pompej bio razorio, da nije Gavinije, nasljednik Skavrov u Siriji, koji se u mnogim stvarima istakao, pošto na Aleksandra. A ovaj, zabrinut zbog Gavinijevog približavanja, nastojao je da poveća svoju vojsku tako da je narasla na deset hiljada teških oružanika i hiljadu pet stotina kovanika, a osim toga da učvrsti strateška mesta, Aleksandrion, Hirkanij i Maheru blizu arapskih planina.

3. Gavinije pošto napred Marka Antonija s jednim delom trupa, a sam je za wima i s glavnim trupama. Antipatrove odabrane trupe, kao i ostale borbene snage Judejaca kojima je na žetvu stajao Malih i Pidolaos, staviše se pod zapovedništvo vojskovođe oko Marka Antonija. Uskoro posle toga stiže i Gavinije s borbenim žetvama. Ovim sjedištenim neprijateljskim vojskama Aleksandar se nije odupro, nego se povukao, ali kada je bio već blizu Jerusolima, bude prisiljen na borbu i izgubi u bici nešto hiljada vojnika, tri hiljade pogibe, a tri hiljade pade u zarobljeništvo, pa pobeže s preostalima u Aleksandrion.

J. Flavius, De Bello Judaico, I, IX, 1–2 (= § 183–186)²⁹

IX, 1. Kada je Pompej pobjegao sa Senatom preko Jonskog mora, a Cezar zavlada Rimom i celim carstvom, oslobodi Aristovula njegovih okova i, predavši mu dve legije, hitno ga poslao u Siriju nadajući se da će tako i ovu provinciju, kao i celu Judeju, njegovom lično, u pridobiti za wega. No zavist bera i od Aristovulove dobre vođe i od nade Cezarove. Otrovom ga, naime, ukloniše Pompejeve pristalice, pa čak dugo nije imao ni groba u otadžbini zemlji, nego je onde držan u među, dok ga Antonije nije poslao Judejcima da bude sahranjen u carskoj grobnici.

2. A njegov sin Aleksandar završi od ratne sekire Scipionove u Antiohiji, po pismenom naređenju Pompeja, pošto je bio

²⁹ Dr D. Glumac, *ibidem*, 51.

optu en za krivice koje je naneo Rimljanima. Wegovu bra u uze Pompej, sin Menejev, koji je vladao u Halkidi na podno ju Livana poslavl, i svoga sina Filipiona po vih u Askalon. I protiv voqe Aristovulove ene, ovaj uspe da odvede Antigona i wegove sestre svome ocu. No zaqubiv, i se, o eni mla u, ali ga zbog we ubi wegov otac, a sam Pompej o eni se Aleksandrom preko le, ine svoga sina, i zbog toga braka ukazivao je pa wu wenoj bra i.

PERIOD VLASTI IRODA VELIKOG
(40/37 4. godine pre Hrista)

J. Flavius, De Bello Judaico I, XXIX, 2 (§ 571–573)³⁰

XXIX, 2. Tada se rasplamsa Irodov gwev narožito na Ferorovu enu, koju je Saloma kao prvu osunwižila. Sazove svoju rodbinu i prijateqe, pa izme u ostalog mnogog optu i je i zbog wenog vre awa wegovih k eri, kao i da je faraseje protiv wega podjari-vala novcem, i Ćarolijskim napicima da je otu ila srce wegovog brata i svoje ene. Kada je Ferora na to izjavio da e radije datiivot nego da napusti svoju enu, naredi Irod Antipatru, u nedoumici „ta da radi, da ne sme da saobra a sa Ferorinom enom, kao i sa ovim i wegovom porodicom. Ovu zabranu Antipatar od tada nije javno nikada prekr,io, ali je sa wima provodio Ćitave no i. No kako se bojao Salominog stalnog uho ewa, pomo u svojih prijateqa iz Italije, udesi da mu se odredi putovawe u Rim. Ovi su, naime, pisali da je potrebno da Antipatar u najskorije vreme bude poslan Cezaru. Na to ga Irod odmah posla sa sjajnim darovima da odnese Cezaru wegov testament u kome je kao wegov naslednik bio naznažen Antipatar, a kao naslednik ovoga, Irod, sin Marijanne, velikosve, tenižke k eri.

PERIOD POSLE PROGONSTVA ARHELAJA
(6. godina po Hrista)

**J. Flavius, De Bello Judaico, II, VIII, 1–14
(= § 117–166)³¹**

VIII, 1. Arhelajeva dr awa pretvorena je sada u provinciju, i tamo je upu en kao dr avni upraviteq Koponije, Rimjanin, vite-

³⁰ Dr D. Glumac, *ibidem*, 123.

³¹ Dr D. Glumac, *ibidem*, 160 166.

„kog stale a, kome je Cezar bio dao vlast nad ivotom i smrću. Za vreme njegovog upravljanja navede neki Galilejac Juda svoje zemljake na ustanak, izjavivši da je sramno ako daju Rimljanima da - bine, i priznaju, osim Boga, i smrtne gube za svoje zapovednike. On je bio osnivač neke svoje sekte koja sa ostalima nema nižeg zajedničkog.

2. Kod Judejaca, naime, postoje tri vrste filozofskih „kola. Jednu sačinjavaju fariseji, drugu sadukeji, a treća, koja i vi po naročito strogim pravilima, takozvani eseni (jeseji). I ovi su rođeni Judejci, ali me usobno mnogo više povezani od drugih. „ulne naslade izbegavaju kao greh, a za vršinu smatraju uzdržljivost i savladavanje strasti, malo cene brak, nego naprotiv uzimaju tu u decu dok su još, u nekom dobu i sposobni za vaspitanje, drže ih kao svoje, i uče ih svojim običajima. No time ne teže potpuno ukidati braka ni dobijati potomstva u wenu, nego se samo osiguravaju od raspojasanosti žena, pošto veruju da ni jedna od njih ne čuva vernost samo jednom mu.

3. Bogatstvo se prezire i upravo za to uje kod njih zajednica dobara, tako da se među njima niko ne nalazi ko bi posedovao više od drugih. Zakon je da oni koji stupaju u zajednicu moraju svoj predati sve „to imaju, tako da među njima nema ni krajnjeg siromaštvani prekomernog bogatstva, nego svi raspolažu kao braća zajedničkim imetkom koji se sastoji od imanja svakog pojedinca. Nečistim smatraju mazanje ujem, jer hrapavu ko u smatraju lepom, kao „to stalno nose belu odeću. Glasavim se biraju upravljajući zajedničkog imetka i dužnost je svakoga da se primi vrševa službi.

4. Oni nemaju nijedan svoj grad, nego mnogi stanuju u svakom. „lanovi sekte, ma otkuda dolazili, mogu da raspolažu u svime „to na u kod svojih drugova kao svojim imetkom, i dolaze quidima koje nikada nisu videli kao da su njihovi najbožiji prijatelji. Zbog toga na put ne uzimaju ništa osim oružja protiv razbojnika. U svakom gradu ima po jedan od njih zbog stranaca da bi im dao odeću i opskrbio ih svakim drugim potrebama. Po svome držanju i svim drugim vavskim pojavama izgledaju kao dečaci koji se još vaspitavaju „tapom svojih učitelja. Odeću i obuću ne menjaju sve dok se potpuno ne počepa ili dugim nošenjem ne dotre. Ništa izmeću u sebe ne kupuju ili prodaju, nego svaki daje drugome od svojega kada mu „ta treba i prima od wega ako mu nešto treba. Bez svake naknade može svaki da traži od ma kojega člana „ta mu je potrebno.

5. Bogopostovane vršene na naročito način. Pre izlaska sunca ne izgovaraju ni jednu nesvetu reč, nego mu upućuju neke stare molitve kao da bi hteli da izmole njegov izlazak. Posle toga ih starešine upućuju na posao u koji se pojedini razume. Pošto rade do petoga časa (11 časova pre podne), okupljaju se na određeno mesto, pripinju platnenu ubrus oko sebe i peru se u hladnoj vodi.

Posle oĹi,, ewa odlaze u naroĹitu zgradu u koju ne sme da u e pripadnik nijedne druge sekte, i tu se sakupġaju, oĹi,, eni, kao da ulaze u neko svetili,,te, u trpezariju. Onde svi posedaju tiho, i pekar im daje hlebove po reġu dok im kuvar donosi posudu sa samo jednim jelom. Pre ruĹka sve,,tenik izgovara molitvu, a pre molitve niko ne sme da jede. I posle jela sve,,tenik govori molitvu tako da pre i posle jela odaje po,,tovawe Bogu kao davaocu svega. Zatim skidaju svoju svetu ode u i odlaze na posao do veġeri, kada se vra aju i jedu na isti naĹin. Ako ima nekoga od stranih, i on ruĹa zajedno sa wima. Ni vika, ni ikoja druga galama ne obesve uje ku u, nego svaki pu,,ta drugoga da govori kako mu sleġuje po reġu. Ti,,ina koja je u ku i Ĺini zastra,,uju i utisak na one koji su izvana, no tome miru uzrok je stalna trezvenost Ĺlanova koji jelo i pi e uzimaju samo da se nasite.

6. Bez izriĹitog nare ewa svojih stare,,ina eseni ne Ĺine ni,,ta, a samo u dve stvari mogu da postupaju samostalno: u pruu pomo i i milosr u; svaki mo e da priskoĹi u pomo onome koji je dostojan, i da pruu i hranu oskudnome. No ro acima se ne sme ni,,ta poklawati bez izriĹite dozvole stare,,ine. Gnev ispoġavaju samo onde gġe je opravdano. Strasti savladavaju, vernost i veru visoko cene, mir ,,ire svuda. Dana reĹ vredi vi,,e od zakletve, koju uop,,te ne Ĺine, jer je smatraju gorom od krivokletstva. Kome se ne veruje i bez prizivawa Boga, taj je ve osu en, vele. S naroĹitom qubavqu prouĹavaju spise starih da bi doznali ,,ta je za telo i du,,u spasonosno. Iz tih spisa nastoje da saznaju korene biġaka za leĹewe bolesti, kao i svojstva kamewa (= minerala).

7. Ako neko eli da bude primġen u sektu, ne prima se odmah, nego mora jednu godinu da ivi izvan reda istim ivotom kojim i Ĺlanovi, a pre toga daje mu se sekirica, spomenuta preġaĹa i bela ode a. Ako je u tom vremenu izdr ao isku,,eni,,tvo, onda se za jedan stepen pribli ava zajednici Ĺisti se vodom osve ewa, ali ne sudeluje pri zajedniĹkom obeġu. Po,,to poka e svoju Ĺvrsto u, u slede e dve godine ispituje mu se narav, pa ako se u tome poka e dostojan, prima se u zajednicu. No pre nego ,,to sme da pristupi zajedniĹkom obeġu stare,,inama mora da polo i zakletvu da e Boga po,,tovati, svoje du nosti prema quġima ispuwavati, da ni-kome ne e ,,tetu nanositi ni sam ni po nare ewu, da e nepravedne uvek mrzeti, a pravednima pomagati, da e svakome biti veran a naroĹito vlastima, jer niko nema vlasti ako ne od Boga. Mora se zakleti da se nikada ne e isticati svojom vla,, u ako bude trebalo jednom da zapoveda, pa ni ode om ni ikojim drugim ukrasom ne e se izġvajati od svojih podre enih. Obavezuje se zatim da e istinu voleti a la prezirati, da e mu ruke uvek biti Ĺiste od kra e, a du,,a od nepravednog dobitka, da ni,,ta ne e kriti od sabra e, a drugima ne e nikako otkrivati wihove tajne, pa makar ga muĹili i

do smrti, da e ušewe reda iznostiti samo onako kako mu je saop-
„teno, da e se groziti pqaškawa po putevima, kwige reda (= zajed-
nice) i imena an ela šuva e u tajnosti. Takvom zakletvom osigu-
ravaju sebe od onih koji pridolaze.

8. Ako neko ušini te ak greh, iskqušuju ga iz reda i tako is-
kqužen šesto umire na najbedniji našin. Vežan zakletvama i pra-
vilima reda, on ne sme da prima nikakve ivotne namirnice, nego
se mora hraniti zežen, zbog šega mu se telo istro„i i na kraju
umire od gladi. Zbog toga su šesto takvog nesretnika koji je bio u
posledwoj snazi iz sa ašewa primali natrag, jer su smatrali da je
patwa koja ga je bila dovela do ivice smrti dovoqna kazna za
wegove grehe.

9. Pri su šwu potupaju vrlo savesno i pravedno. Odluke
donose samo ako je sakupqeno najmawe stotinu šlanova, i presuda
wihova je nepromenqiva. Pored Boga najvi„e po„tuju ime Zakono-
davca (= Mojsija). Ko huli na wega, ka wava se smr u. Smatraju da
je po„tovawa vredno pokoravati se starijima i ve ini, pa ako wih
deset re„avaju, ne protivreši se mi„qewu devetorice. Pred
drugima ne pquju, niti na desnu stranu. Vi„e od drugih Judejaca
paze da ne rade subotom, pa zbog toga ne samo da primaju jelo za sebe
dan pre, da ne bi palili vatru, nego subotom ne pomeraju nijednu
posudu s jednog mesta na drugo, i nastoje da ne vr„e ni prirodnu
potrebu. U drugim danima iskopaju sekiricom slišnoj budaku, koju
dobije svaki novi šlan, jamicu duboku jednu stopu, wu pokrivaju
svojim ogrtašem da ne skrnave Bo ije svetlo, svr„e nu du u wu, a
zatim zagru iskopanom zeženom, a pri tome tra e najzabašenija
mesta. Pa prenda je to izbacivawe prirodno, ipak obišavaju da se
posle toga peru, kao da su postali nešisti.

10. Podeženi su u šetiri dela, prema vremenu od kada su u
zajednici, a pri tome su mla i iza starijih toliko da se posledwi
peru, ako ih ovi dotaknu, kao da ih je stranac ušinio nešistim.
fiive vrlo dugo i mnogi su i sto godina stari, kako mi se šini, zbog
jednostavnosti wihovog našina ivota i poretka. Pri tome ostaju
hladni i pri najgorim neda ama, bolove svladavaju snagom duha, a
slavnu smrt pretpostavqaju najđu em ivotu. Ova wihova vrlina
se narošito pokazala u ratu protiv Rimqana. Na mušili„ta su
stavqani, udovi im rastrzani, paqeni, lomqeni, s najstra„nijim
mušilaškim spravama muženi da bi ih prisilili na huqewe Zako-
nodavca, ili da jeđu zabraweno jelo, ali bez uspeha. Nijednu reš
molbe ne izusti„e svojim mušiteqima niti pusti„e suzu. Smeju i
se, rugali su se svojim krvnicima i radosno su ispu„tali du„u uve-
reni da e wu ponovo dobiti.

11. Oni, naime, veruju da e se tela raspasti i da im tvar ne
ostaje, ali da du„a vešno ivi, pa da se ona, proistekla od najfini-
jeg etra, samo prirodnim šudom svlaši dole i zatvara u telo kao u

zatvor. Ali Ĺim se du„a re„i okova mesa, kao oslobo ena od dugogodi„weg ropstva, pewe se u bla enoj radosti u visinu. SliĹno s mla im Helenima uĹe i oni da je dobrima odre en ivot sa one strane okeana, i mesto, gde ni ki„a ni sneg ni vru ina ne muĹe, nego stalno prohla uje blagi zefir koji piri sa okeana, dok zli odlaze u mraĹnu, hladnu pe inu s veĹnim mukama. Ista misao se nalazi, izgleda mi, i kod Helena, kada svojim junacima, koje zovu herojima ili polubogovima dodequju ostrva bla enih, dok du„ama zlih, mesto za zloĹince u Adu, gde po priĹi izdr avaju kaznu: Tantal, Ilkion i Titios. Time oni ho e da utvrde besmrtnost du„e, a zatim i da potstaknu na vrlinu i odvrate od poroka, uzimaju i da e dobri postati jo„ boĹima s obzirom da se nadaju na nagradu posle smrti, i da e zli iz straha prestajati od svojih poku„aja, jer moraju raĹunati s tim da e ipak biti ka weni na onom svetu, ako za ivotu i ostanu sakrivena wihova zlodela. Ovo uĹewe o du„i esena je Ĺarobna vrpca kojom trajno privezuju za sebe one „to jednom okuse wihovu mudrost.

12. Uostalom, me u wima ima i takvih koji tvrde da predskazuju budunost, postigav„i to svojim prouĹavawem od mladosti svetih kwiga, izreka i proroka, i raznim Ĺi„ ewima. I zaista je retkost da se wihova proricawa ne ispuwavaju.

13. No sem ove, postoji jo„ i druga grana esena, koji se potpuno sla u sa ostalima po naĹinu ivotu, obiĹajima i postupcima, samo se razlikuju po gledawu na brak, jer veruju da oni koji se uzdr avaju od braka ne ispuwavaju najva niji ivotni zadatak, stvarawe potomstva, tim vi„e „to bi celo ĹoveĹanstvo u najkra em roku izumrlo kada bi svi mislili kao oni. No i ovi isku„avaju neveste tri godine, pa kada vide posle trikratnog Ĺi„ ewa da su sposobne za ra awe dece, stupaju sa wima u brak. Za vreme trudno e uzdr avaju se od polnog op„tewa kao dokaz da se nisu enili iz sladostra„ a nego zbog dece. fiene se peru u ko„uqi, a mu„karci s pregaĹom. Toliko o obiĹajima ove sekte.

14. 'to se tiĹe drugih dveju sekti, me u wima je najstarija farisejska. Oni se cene kao najboĹi tumaĹi zakona, da sve zavisi od Boga i sudbine, i uĹe da je slobodno, ve inom, qudima da Ĺine pravo ili nepravu, ali da pri svakoj radwi sudeluje i sudbina. Sve du„e su po wima besmrtne, ali samo one dobrih prelaze u drugo telo, dok du„e zlih odlaze u veĹnu muku. Sadukeji, druga od pomenu tih sekti, naprotiv potpuno odriĹu sudbinu i tvrde da Bog nema ni„ta s qudskim delima i postupcima, nego je potpuno ostavqeno slobodnoj voqi da Ĺini dobro ili zlo, po svom vlastitom izboru da Ĺini ovo ili ono. Potpuno odriĹu, zatim, veĹnost du„e kao i kazne ili nagrade u Adu. No dok su fariseji me usobno tesno povezani i visoko cene vrlinu, dotle se sadukeji prema svojim odnosu mnogo

neprijatnije, kao sa strancima. Toliko sam imao da ka em o filozofskim „kolama Judejaca.

PO " ETAK I JUDEJSKOG USTANKA
(66. godine pre Hrista)

J. Flavius, De Bello Judaico, II, XVII, 3. (= § 411–416)³²

XVII, 3. Sastado„e se onda odličnici s veliki sve„tenicima i najuglednijim farisejima da se posavetuju o stawu stvari, s obzirom na prete u nesre u, pa zakquči„e da se poku„a s nago-varawem onih koji su raspolo eni za ustanak, i sazovu narod na skup„tinu kod bronžane kapije koja je vodila u unutra„we hramovno dvori„te s istožne strane. Govornici su sna nim režima izlo ili kako bi bila ludost pomi„gati na ustanak i baciti otaxbinu u tako stra„an rat, nastoje i da doka u neopravdanost razloga za rat, pa su zatim navalili da su wihovi preci darovima stranaca bogato ukrasili hram, i da su uvek primali darove tu ih naroda, a nikoga nisu sprežavali da prinese rtve, jer bi to bilo za osudu, pa su i zavetne poklone, koji se jo„ i sada posle toliko dugo vremena mogu videti, postavqali u hramu. A oni sada ho e da zavode novotarije u pogledu stranaca za bogoslu ewe, da bi samo izazvali Rimqane na borbu i sa wima se sukobili, a ne misle da e tako ne samo grad survati u veliku opasnost nego na wega navlaže i sramotu bezbo„tva, kako samo kod Judejaca ne sme stranac da prinese rtve, i da se pomoli. Kada bi se tako ušinilo prema privatniku svakako bi se to smatralo za prestupawe zakona žovekoqubqqa, koji je postavqen za zakon, i zbog toga se pobunili, a sada kada se radi o iskužewu Rimqana i Cezara od rtvovawa, smatraju da tu nema nepravde. No treba se bojati da e odbijawem ovih rtava bi-ti onemogu eno prino„ewe svih rtava, i grad da se ne stavi izvan zakona i prava carstva, ako se hitno ne odluči na boqe, pa prinesu rtve i poprave uvredu pre nego „to do e vest do u„iju uvre enih.

J. Flavius, De Bello Judaico II, XX, 4 (566–568)

/ 566 568 Za Idumeju su izabrani drugi zapovednici, naime, Isus, sin Saiafijev, jedan od vrhovnih sve„tenika, i Eleazar, sin velikog sve„tenika Ananija. A tada„wem zapovedniku Idumeje, Nigeru, koji je po ro ewu bio iz Pereje, sa one strane Jordana, pa

³² Dr D. Glumac, ibidem, 201 202.

se zbog toga zvao Perejac, naredi,,e da se podredi vojskovo ama, a nisu izostavqeni ni ostali delovi zemqe. U Jerihon je poslan kao zapovednik Josif, sin Simonov, u Pereju Manasija, u toparhiju Tamnu, esenac Jovan, a wemu su dodeqeni Lida, Jopa i Amais. Za komandanta u okruzima Gafna i Akrabateni bio je postavqen Joanis, sin Ananov, a u obe Galileje, Josif sin Matijin, a pod wegovo zapovedni,,tvo, stavqena je i Gamala, najutvr eniji grad toga predela.

J. Flavius, De Bello Judaico, III, II, 1 § 9–12 33

/ 9 12 Posle poraza Cestijeva, Judejci su se svojim neočekivanim uspehom toliko bili uzgordili da nisu mogli da obustave svoju silovitost, i nastojali su, kao potpirovani sudbom, da rat i dalje vode. Svi, dakle, koji su bili najborbeniji, skupi,,e se i krenu,,e na Askalon. To je stari grad, 520 stadija udaqen od Jerusalima, koji je Judejcima oduvek bio cmra en, pa je zbog toga trebalo da bude prva meta wihovih napada. Na kulu poduhvata bila su tri koveka koji su se isticali telesnom snagom i sposobno,, u, Nigir iz Pereje, Vavilonac Silas, i sa wim Jovan esenin. Askalon je bio jako utvr en, ali gotovo bez posade. U gradu je, naime, bila samo jedna kohorta pe,,adije i samo jedan eskadron kowice kojom je komandovao Antonije.

J. Flavius, De Bello Judaico, V, IV, 234 § 142–147

/ 142 147 Od tri zida najstariji se mogao vrlo te,,ko zauzeti zbog provalije i brega iznad wega na kojem je bio podignut. Wihova prirodna kvrsto a bila je jo,, pojazana, po,,to su se David i Solomon kao i carevi posle wih takmičili u izvo ewu toga dela. Pošiwu i na severu od takozvane Hipikove kule, protezao se do Ksista, pa se zatim nadovezivao na Savet i zavr,,avao se na zapadnom tremu svetili,,ta. A sa druge, zapadne strane, zapošiwo je kod iste kule, prolaze i kroz trg nazvan Betso, do kapije esena³⁵, a zatim je zakretao na jug preko siloamskog izvora i ponovo zavijao na istok do Solomonovog ribwaka i protezao se do takozvanog Trga Ofla i nadovezivao se na istočni trem hrama. Drugi zid pošiwo je kod kapije koju su nazivali Genat, a koja je bila jo,, u prvom zidu, opasuje severnu stranu Akre i prote e se do kule Antonije. A

³³ Dr. D. Glumac, *ibidem*, 236.

³⁴ Dr D. Glumac, *ibidem*, 376 377.

³⁵ To znači da je u Jerusalimu postojao esenski kvart.

tre i zid je poĹivao kod kule Hipika, odakle je najpre iĹao u severnom pravcu do Psefinusove kule, a zatim je nasuprot nadgrobnom spomeniku Jelene, carice Adijabene, i majke cara Izatesa, zaokretao je prema carskim grobovima i zavijao kod kule na uglu koja se zvala Spomenik suknara, zatim se povezivao sa starim zidom i zavrĹavao se u dolini nazvanoj Kedronska.

V. HRIŠĆANSKA I DRUGA SVEDOĹANSTVA O ESEENIMA

SvedoĹanstva antiĹkih pisaca o esenima nisu i jedina u istoriji. I u kasnijoj hriĹanskoj istoriji postoje brojna svedoĹanstva o wima, iako se mnogi od hriĹanskih pisaca ipak samo pozivaju na svedoĹanstva antiĹkih pisaca koja su napred navedena. Tako, ovde moemo spomenuti navod kod Igizipa (oko 180. godine po Hristu) koji je saĹuvan kod Jevsevija Kesarijskog u wegovoj Crkvenoj Istoriji (IV, 22, 4 7)³⁶ zatim Ipolita Rimskog,³⁷ Epifanija Kiparskog (315 403. godine), u wegovom „Panorionu“,³⁸ „Apostolskim ustanovama“,³⁹ kod Bla enog Jeronima,⁴⁰ Filastrija iz Breskije,⁴¹ Nila Ankirskog,⁴² Isidora Seviqskog,⁴³ kao i u Suda leksikonu.⁴⁴

Tako e, i nalaz rukopisa na podruĹju Kumrana iz 1948. godine nije bio jedini u istoriji. Tako su istra ivaĹi pri iskopavawima pe ina 7Q, 8Q i 9Q primetili da su one i ranije imale posetilaca i da je broj rukopisa u wima mali, u odnosu na wihova oĹekivawa i veliĹinu pe ina. Tada su se setili navoda ranijih istoriĹara, naime, da su u periodu vlasti Karakale (211 217. godine), sina Septimija Severa, „u blizini Jerihona“ u Palestini otkriveni mnogi

³⁶ PG 20, 380–384; A. Adam, *Antike Berichte über die Essener*, Verlag W. de Gryter & CO. Berlin 1961, 40. Hegizip spomawe viĹe judejskih sekti, i to: esene, galilejce, masvetejce, samarjane, sadukeje i fariseje.

³⁷ *Refutatio omnium haeresiorum* IX, 18–28, Hyppolitus Werke, III (hgg. P. Wendland), GSC 26, Berlin 1916, 256–261.

³⁸ Epiphanius, *Ancoratus and Panarion I*, GSC 25, 1915, 203; Haer. X, XIX, XX.

³⁹ *Didascalia et Constitutionem Apostolorum* VI, 6 (hgg. F. X. Funk, 1905, 313).

⁴⁰ Hieronimus, *Adversus Jovianum*, II, 14; Migne, *Patrologia Latina*, Paris 1883, 316–317.

⁴¹ Filastrius, *Diversarum haeresion liber IX* (hgg. Fr. Marx, CSEL 38, Wien 1898, 5).

⁴² Nilus von Ankyra, *Tractatus de monastica exercitatione* (Λόγος ἀσκητικός); Migne, PG 79, 1865, 720.

⁴³ Isidori Hispalensis Episcopi, *Etymologiarum sive originum libri XX*, *Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis* (hgg. W. M. Lindsay), Oxford 1957, Bd. I.

⁴⁴ Suida, ΕΣΣΑΙΟΙ, 3123 (hgg. Ada Adler, *Suidae Lexicon, Lexicographi graeci* 1/2, Leipzig 1931, 422).

jevrejski i grčki biblijski rukopisi.⁴⁵ To je bilo tek desetak godina pre nego „to je Origen započeo svoj rad na Heksapli. Stoga se danas smatra da je Origen pri svome radu koristio upravo ove rukopise.“⁴⁶

Drugo zanimivo svedoštvo o nalazu rukopisa u ovoj oblasti imamo iz IX veka. Na toga je naučnoj javnosti obratio pa wu Otto Eissfeldt,⁴⁷ ukazuju i na tekst pisma koje je 800. godine po Hristu uputio nestorijanski mitropolit Selevkije, Timotej I, mitropolitu Sergiju Elamskom. On pi„e: „Doznao sam od nekih Judejaca koji su u to vreme pre„li i bili primčeni u krilo hri„anske vere da je oko deset godina ranije (dakle, oko 790. godine) u mestu koje je bilo usešeno u steni blizu Jerihona bio prona en niz kwiga. Po rešima tih Judejaca, pas jednog Arapina je u vreme lova skošio u jednu od pe ina i nije izlazio otuda. Vlasnik je po„ao za psom i pred wim se u rupama stena otkrilo mesto u kome je bilo skriveno mno„tvo kwiga. Vrativ„i se u Jerusalem lovac je isprijao ove doga aje Judejcima i mnogi od wih su pohitali na to mesto gde su prona„li biblijske i druge kwige pisane jevrejskim pismom“.

Mitropolit Timotej daqe pi„e da su me u prona enim rukopisima bili i brojni psalmi cara Davida, na „to su mu ukazivali novokr„teni Judejci koji su dobro poznavali i jevrejski jezik. Stoga se on obra a damaskom mitropolitu, ali otuda nije dobio nikakav odgovor. To mu je te„ko padalo, po„to kod sebe nije imao loveka koji bi mu pomogao. A „to delo ogwem gori u mome srcu i prodire moje kosti“.

Posle jednog veka ponovo imamo novo svedoštvo o nalazu rukopisa u ovim predelima. To je svedoštvo karaitskog pisca Kirkisanija (Quirquisani), koji u svojoj „Istoriji judejskih sekti“⁴⁸ govori da je u I veku pre Hrista u ovim predelima postojala „pe inska sekta“, a da su tu kasnije iveli „maariti“ (pe inari), tj. mandejci (danas karajiti).

Mo emo spomenuti i svedoštvo Al Birunis a⁴⁹ (umro 1.048. godine), kao i 'ahrastanija, (XII vek)⁵⁰ koji svedoqe da je „pe inska sekta“ cvetala na 400 godina pre jeresijarha Arija, „to tako e ukazuje na period I veka pre Hrista.

⁴⁵ Friedericus Field, *Origenis Eexaplorum quae supersunt*, Bd. I, 1875, XLIV.

⁴⁶ H. Stegemann, *Die Essener, Qumran, Johannes der Täfer und Jesus*, Herder Spektrum, Freiburg Basel Wien 1993², 111–112.

⁴⁷ Otto Eissfeldt, *Der Anlaß zur Entdeckung der Höhle und ihr ähuliche Vorgänge aus älterer Zeit*, TH LZ 74, 1949, 597–600.

⁴⁸ H. Bardtke, *ThR* 33, 1968, 205.

⁴⁹ *Enc. Islamica* IV, 1218.

⁵⁰ Cureton, ed. *Kairo*, 1935, 169.

Ova svedoštva o brojnim stanovnicima ovih oblasti kroz dugi period vekova, kao i o njihovom bogatom duhovnom životu, za istraživače Kumrana bio je veliki podstrek pri njihovim poduhvatima istraživanja Kumrana i njegove okoline.

Ilija Tomić

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

OD SVETOG ARHIEPISKOPA SAVE DO SVETOG KRAQA MILUTINA* **

Sveti Sava je postigao priznavawe autokefalnosti Srpskoj pravoslavnoj crkvi, prevodio i sastavqao zakone, izmirio bra u, ujedinio srpstvo, ovenqao svog brata za prvog vaseqenski priznatog kraqa, ustrojio narodni duhovni ivot narodu i manastirske tipike (ustave), prosvetu i zdravstvo, utemeqio srpske ispostave (ambasade) u svim vaseqenskim centrima, u Jerusalimu, u Svetoj Gori i u Carigradu, i jo„ mnogo „to „ta u sveop„tem nomokanonu (zakonopravilu) srpskog nacionalnog ivota.

U zakonopravilu Svetoga Save postoji istina naslov o crkvenograditeqstvu, ali sem naslova nema potpunog teksta, kao da je neko iscepao stranicu. Sveti Sava je poqeo i sa prevo ewem carigradskih op„tih gra evinskih zakona i wihovim prilago avawem doma im potrebama, ali iz nekog razloga nije zavr„io ba„ deo o crkvenogradwi.

Verovatno tada nije jo„ bilo sazrelo vreme za to.

Posle ogromnog skoka koja je polupaganska Srbija Bo jom blagodeti preko Svetog Save ostvarila, burno novonastalo stawe moralo da se stabilizuje i malo smiri i strpi. Korak koji je ostvaren za poqetak je bio je veoma velik, ali sva ta blagodet morala je i da se saquva. Me utim, to duhovno uzburkano blagostawe moglo se du e odr ati tek onda, kada bi se narod koji se stalno selio po zbegovima, konaqno mogao jednom da se skrasiti, i da neprekidno „selo“ postane konaqno i stalno naseqe, a to je u ono vreme moglo da se ostvari samo ako bi se selo izgradilo u grad i ozidalo tvrdim „gradskim“ zidinama. Dr ava je u ono vreme je postojala tek onda ako bi imala utvr ene gradove. Tek onda su se zakonopravila u sredwevekovnim tvr avama mogla braniti svojim utvr enim civilizacijskim ustanovama, i zapisan zakon postajao bi konaqan, a time i trajan. U sredwem veku zakon je morao ne samo da bude napisan i voskom zapeqa en nego i gradovima brawen. Zato je svaki zakonik u sredwem veku nosio je epitet „gradski“.

* Iz predavawa odr anih 23. aprila u kripti katihumeni u Podgorici i 31. maja na Javnoj tribini u Jagodini.

** Od istog pisca vidi „Sveti knez Lazar“ br. 6, ZNAKOVI LOGOSA U TEMEQIMA SVETIH ARHAN-ELA KOD PRIZRENA

Po svojoj prilici posle ovog prvog stepena Srbi su Ĺekali na nekoga ko e u slede o j generaciji da delo Svetog Save dopuni i zavr„i u tom nedostaju em pravilu ivogradwe, a to je bio ne dugo Ĺekani Sveti Krag Milutin, unuk wegovog brata prvovenĹanog kraĹa Stefana, bez sumwe najve i graditeq me u na„im svetite-qima.

Sveti krag Milutin je, ne bi li utvrdio svoju kraĹevinu, mo-
rao da utvrdi i izgradi svoje gradove. U doba svog najve eg uspona, zatekao je u Prizrenu ranohri„ ansku, po obliku klasiĹnu pagan-
sku trobrodnu vasiliku gde je predvi ao da ustroji osnove budu e
srpske dr avnosti, na putu od narodnih praslovenskih upana iz
gradova Srba i Gordoserbije iz doba cara Iraklija poĹetkom VII
veka, do narodne kraĹevine Svetog srpskog kraĹa Jovana Vladimi-
ra iz Bara, pa preko Nemawi a i Svetog Save, ka nezadr qivom
putu ka sveop„tom Vaseqenskom carstvu.

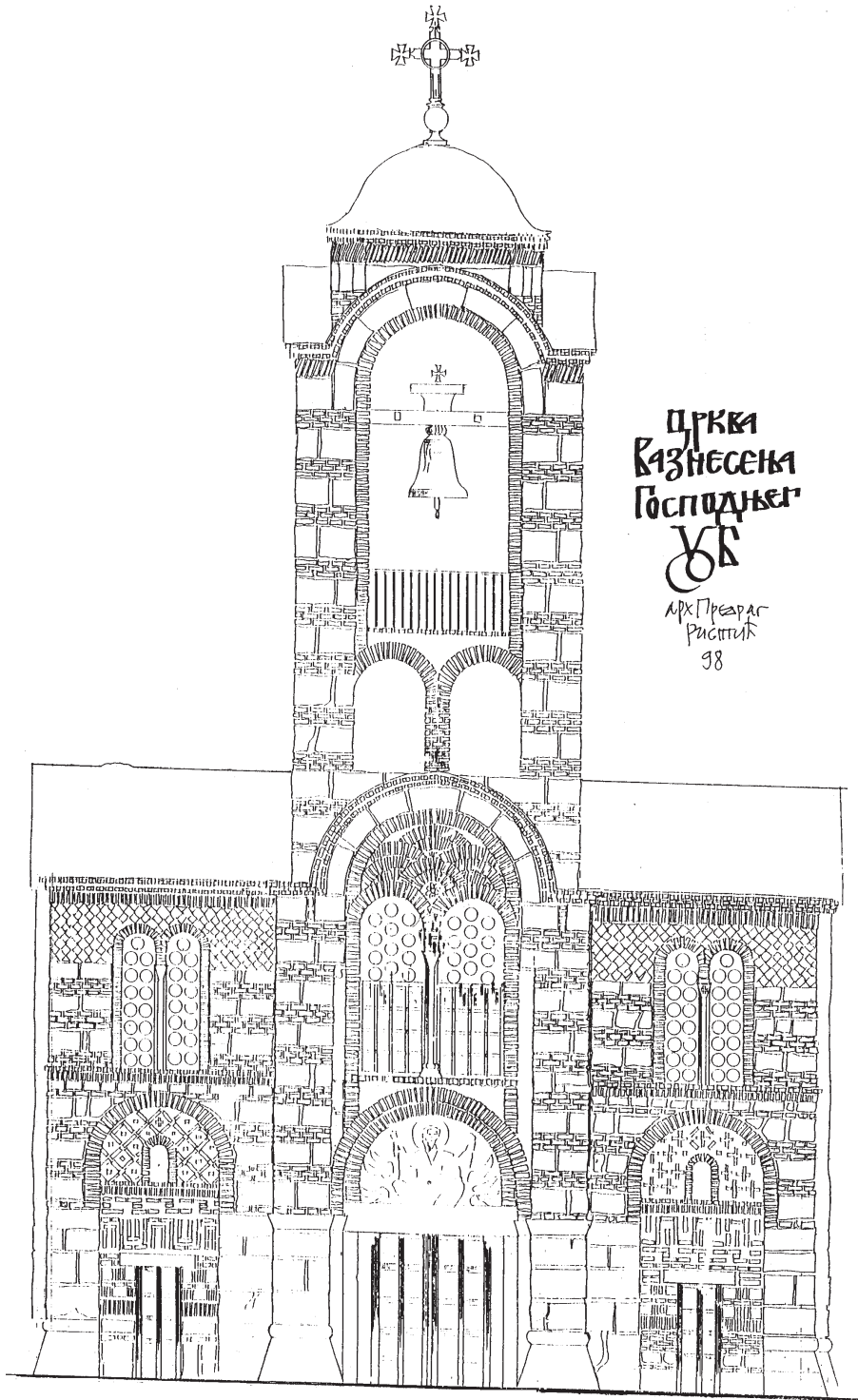
U poĹetku, kada su hri„ ani tek bili iza„li iz podzemnih
katakombi na svetlost dana, u spoqnu slobodu, provalili su u
zateĹene paganske palate, sliĹno kao „to i danas izbeglice pro-
vale u sportske hale. Tako su u tim paganskim vasilikama, za wi-
hove potrebama nenamenskim pribе itima, u prvo vreme stizali
samo malo da ih privremeno ukrase nekim spoqvim, jo„ ne sasvim
sazrelim hri„ anskim oznakama. U to vreme ikonografija je bila
tako e na samom poĹetku, a kamoli tek ikonogradwa. Nije postojao
ni krst u crkvi sve do doba Svetog cara Konstantina i Svete ca-
rice Jelene, te je znak za hri„ anstvo bila je riba ili ovca. Prvi
Hri„ anski krag Avgar iz Edese kao znamenewe svoje vere imao je
polumesec i zvezdu, kao zvezdu vodiq u Vitlejenskih mudraca sa
istoka.

Tokom tih prvih vekova, bilo kakva gra evina, a naroĹito ako
je bila lepa, znaĹila je samo bitno tehniĹko pobog„awe uslova za
molitvu, a mada je bila nasu„na potreba kao hleb za gladnog, u
stvari jo„ nije bila crkva u pravom smislu reĹi. Zato je i opevana
gradwa slavnog hrama u Edesi, prvog hri„ anskog hrama koji je
gra en iz temeĹa samo za hri„ awske potrebe.

Bez obzira na tu opravdanost nasu„ne potrebe kao za„tite i
skrovi„ta ne samo od nepogoda, nego i skrovi„ta du„e, te prve
gra evine nisu mogle odmah i naprasno da se preobrazе i prikquĹe
u deo same molitve, da postanu Sveta Tajna, u jedinstvenom punom
telu liturqijskog Ĺina, kao ovaplo ena slika neba na zemqi u pu-

Crkva Vaznesewa Gospodweg na Źbu koja se obnavqa po podobi ju crkve Svetih
Arhan ela u Prizrenu, zadu bine cara Du„ana. Radovi su u punom jeku i za
kratko vreme srpski pravoslavni narod mo i e ne samo da vidi, nego da ivi i
do ivi jedno od srpskih Ĺuda.

ЦРКВА
ВАЗНЕСЕНА
ГОСПОДЊЕВ
УК

Мрх Предрог
Рисник
98

nom smislu značeva istine, kao mesto gde je si,,ao sam Bog, odnos-
no, gde se Bog ologosio.

Jo,, je slovenski kum Sveti Fotije, vaseski patrijarh,
poslihistor i ustrojiteq izvorne nauke, i „to bi se danas reklo

Ostatci drevne arhitekture Edenskog vrta, Crkve adamske, stare nekoliko
hiqada godina gde je ve bilo od Boga dato pravilo: Kvadrat u krugu i
iracionalni broj π odnosno loptasta kupola oslawa se na pandantife u
kvadratnom postocu, koje je protumažio i uveo Teodor Metohit na dvoru
Kraqa Milutina

borac protiv kiša i fanatizma i otac na,,e slovenske duhovnosti
ne bi li nam podario na,,e Slovo, na,, Logos poslao ĩirila i
Metodija na daleki istra ivaški put, po shvatawima onog doba na
kraj sveta, me u Hazare da nauže izvorni aramejski jezik na kome je
pisano Sveto Pismo, da bi ga preveli neposredno sa izvornog jezi-
ka. Tada su Sloveni, a me u wima i mi Srbi, dobili svoje izvorno
Sveto Pismo i neposredan dodir sa Bogom Logosom, a ne preveden
prevod sa prevoda. Ovaj prevod sa autentičnog autorskog originala
je i danas osnovni princip svake prave nauke, pa smo tako izvorn-
im Slovom postali slovesni. Za na,,u tezu bi e nam najzanimqivi-
ji ovaj deo tog prevoda.

**СЪ НАЧЕЛО БЪ СЛОВЪ И СЛОВЪ БЪ КЪ БОГУ И БОГЪ БЪ
СЛОВЪ СЕ БЪ ИСКОНИ КЪ БОГУ**

„Jevan ege po Jovanu 1372, Biblioteka Bež

„u početku be„e „**ΓΛΩΒΟ**“ a slovo je jelinska reč „**Λογος**“, „to ne znači samo reč, koja se izgovara ustima i pi„e slovima, ve i ono „to je predmet na„eg dačeg posmatrawa, i proporciju, ustrojstvo prostora i stvari, razboritost, premudrost, geometriju, statiku i sve ono „to bi me u ostalim i mnogobrojnim moglo da znači pravilo i za arhitekturu crkve, i to ne samo kao gra evine, ve i kao gra evine koja sadr i Svetu Tajnu Logos od čega sve počiwe.

Teodor Metohit, (Θεοδορος Μετοχίτης) 1260/1261 1332 polihistor, veliki logotet i mesazon pod carem Andronikom II jedan od najznafajnijih polihistora kasne Romeje. Napisao parafraze uz Aristotelove prirodwačke spise, komentare na Platonove „Dijaloge“ i na Ptolomejeve astronomska dela, kao i svoje originalne astronomske priloge. Proučavao je i podučavao je matematiku, geometriju i euklikodve aksiome, i usavr„avao parnu ma„inu Antemija iz Trala, i konstruisao časovnike na dvoru kraqa Milutina u Prizrenu. Napisao je izve„taj o putu u Srbiju mnogobrojne pohvalnice i pesme. Glavno delo mu je neciklopedija „Ψπομνήματατοι καιέσειζ γνώμικα“. 1328. god. povlaka se u manastir Hora u Carigradu kojeg je sam podigao, i koji se smatra za najvrhunskije delo romejske arhitekture i ivopisa.

Danas imamo jedno pogrešno shvatanje da je Romeja potpuno zanemarila nauku. I da ne postoji kontinuitet između jelineke nauke i jeliniskog romejskog carstva, koje ustvari nikada nije prekidano, već se samo se prestrojavalu. Nauka se samo razdvojila kao deo posebnog od dva bića, koja su oba deo jedne jedinosti, ne prirode, čija se formula jasno očitava u Jakovčevom snu, gde se dve prirode čovek sa zemlje i anđeo s neba hrvaju. Na svakom osvećenju temelja zidava crkve do danas obznaujuje se ovaj san. Nije slučajno „to se uopis tog sna i rvaše Jakova sa anđelom istovremeno nalazi ba, i u Bogorodici Qevi, koj, zajedno sa uopisom Platona. Poznato je da se op,tem programu obrazovava u celom vaskršenskom carstvu u „tetrabiblu“ (aritmetika, geometrija i harmonija) učili i Euklidovi elementi koji su ustvari kao i rimsko pravo dovršeni i postali tek tada ono „to i danas jesu ba,tina savremene civilizacije, i da je centar svega toga bio Carigradu.

Jo, je Antemije iz Tralala i diteq (graditeq-konstruktor) vaskršenskog hrama Svete Sofije u Carigradu ktitora cara pravde, Justinijana, bio „polihistor“ ono za „to se na zapadu mnogo kasnije ka e „renesansni“ čovek. U prostom prevodu polihistor znači svestran um. Antemije se bavio ne samo geometrijom i konstrukcijama elipse već je konstruisao i parnu ma,inu i klepsidre koje su tandrakale i zvi dale otkucavaju i časove na Svetoj Sofiji. Pravoslavna vera nije sputavala mudrost i nauku, već je naprotiv, iziskivala premudrost. Zato ne bi bilo nikakvo čudo da su i diteqi Bogorodice Qevi,ke majstori Nikola i Astrapa znali geometriju da bi mogli da razmere temelje. Te,ko bi se moglo da braniti da su mere uzimali samo „od oka“ kao spontanu nesvesnu nasleđenu ve,tinu. Po njihovom i danas postoje em delu se vidi da su tehnički umeli da razmere i nacrtaju kvadrat i da u Wegu upi, u krug, i pritom da znaju i shvate „ta je to iracionalni broj „π“ jer su znali i za nadracionalni Logos, „to se vidi i meri po hramu koji su nazidali, i po tome „to su umeli da uopis, u rvaše Jakova sa anđelom, formulu borbe racionalnog sa iracionalnim. Tu treba uzeti da je to i epoha Grigorije Palame nosioca te dileme.

Samo je tako mogla kroz rrtvu iracionalnog u borbi sa racionalnim da se gra evina usvisi u crkvu u punom smislu, kao deo liturgijskog čina, kao deo neprestane molitve, i slike Neba na Zemlji, kao mesto gde se Bog ologosio, jer su Euklidovi aksiomi osnovi tada poznate i učene geometrije koji su dati „odogore“ ustvari isto ono „to je Bog-Logos koji je nedvosmisleno tako e dat odogore.

I kao „to je Sveti arhiepiskop Sava iz manastira Svetog Save Osve enog, kao svog slikostoitega, preneo tipik manastirskog ivota u manastir Studenicu, i su,tinski o ivo opravoslavio za sva vremena sve srpske manastire, i ustrojio crkveni i-

vot, tako je i Sveti kraq Milutin preneo Logos svepravoslavnog graditeqstva i ustrojio crkveno graditeqstvo, i to neposredno preko svog prisutnog uĉiteqa Teodora Metohita. Milutin nije putovao kao „to su putovali ĉirilo i Metodije ili Sveti Sava, ali je Metohit pro„ao sliĉnim putem. Putovao je u Armeniju i Gruziju putem preko Edenskog vrta, i iz Edenskog vrta, u jasnom i ĉistom logosnom geometrijskom obliku, preneo pravila izvorne crkvenogradwe u Srpsku jedinstvenu kraqevinu, u kraqevski prestoni Prizren, u svoju kraqevsku, i kasnije po Svetim Arhanelima zaĉu bine cara Du„ana, i carsku prestolnicu Prizren u sred Sredaĉke upe, pod podno ju Car planine, koju su nam protivnici prekrstili i omalova ili u „arenu planinu 'ar planinu, kao da se radi o nekoj va („ar) planini.

Sveti kraq Milutin morao je pre sve svega da ima jo„ te talente na umu, kada je zatekao po obliku polupagansku ranohri„ansku vasiliku u Prizrenu, jer ju je preobrazio, a „to nikako nije sluĉajno i jedinstveno jer je isto uĉinio i sa crkvom u Starom Nagoriĉanu gde se kao ktitor tako e ivopisao sa kraqicom Simonidom. Kao ve stasali hri„anin i mo ni samodrac i hri„anski kraq, u svojoj podaniĉkoj pravoslavnoj kraqevini Srbiji, shvatio je da mora da uzvisi zateĉene crkve prema novopostavljenim svepravoslavnim zahtevima za visoki i dostojan ĉin jedne prestonne gradske i graanske dr avotvorne Saborne crkve, da postavi u voj stubove Jakovqevog sna, kvadratno postoqe, kupolu i najlep„i pirg zvonik i biforu galileje za javno ogla„avawe zakonopravila u srpskom graditeqstvu, da bi svaki doneti zakon imao izvr„nu snagu i bio po„tovan.

Zato Svetom Kraqu za takav vizionarski sled dogaja nije vi„e mogla da mu poslu i vasilika, koja karikirano liĉi na savremeni industrijski dugaĉak hangar. Takav „hangar“ zadovoljavao je prvobitnu potrebu slu be kasnoantiĉkih romejskih vasilicava, koji su kroz prvo dugo predhodno vreme rimske okupacije, bili robovi uĉiteqi filosofije rimskim gospodarima osvajaĉima, te su jo„ veoma bili jo„ veoma optereeni tim rimskim paganskim cezaro-latinskim dr avotvornim nasledstvom u dugaĉkom trijumfalnom procesionom bazilikarnom prostoru vojniĉke parade.

'ta to toliko neophodno nedostaje jednoj ranohri„anskoj vasilici?

Brod vasilike sa ravnom tavanicom, sa krovom na dve vode, pre svega nema kupolu koja ĉini telo Hristovo, nema postoqe i pandantife i anele koji uznose telo Hristovo, i koji ukazuju da je Hristos vaskrsao. Zato je Sveti kraq Milutin u brod te ve stasale klasiĉne paganske konstrukcije i arhitekture, sa ve re„enom krovnom konstrukcijom od drvenih „prostih greĉa“, ubacio kamene potporne stubove Jakovqevog sna, kao Svetu Tajnu kamena temqca,

koji su pobjednički uzneli kupolu tela Hristovog Vaskrsenja i nebeske visine. To pravilo nije ni onda važno samo za jednu crkvu, nego za sve, „to pokazuje Staro Nagoričano i drugo mjesto poznato ili nepoznato.

Za takvo razmeravanje moralo se imati uvek znane i veština tetrabibla za koje je svakako svaki mada vešt talentovani pojedinac morao da ima i veštice od veštice mnogih generacija, premudrijeg od svega samog. I danas kada je Armstrong kročio na Mesec, izrekao je, „ovo je mali korak za čoveka, a veliki za čovečanstvo.“ Tako je delo Nikole i Astrape bio mali korak i dostignuća, a veliki za vaskršensko pravoslavlje. Blagodare i graditeljskoj odgovornosti Svetog kralja i njegove sposobnosti za uklopavanje u glavne tokove svog i svih vremena i talenta i talenta Nikole i Astrape prikazuje se i nama kao i buduće generacijama. Na, a je dužnost samo da to prikazuje sačuvamo.

Zato je i razumljivo da nije bilo uobraženo da pri tome, jednom takvom dostojnom slikostrojiteljskom prigodom, na osvećenju jednog novopodignutog hrama u Carigradu, Sveti Fotije, tada vaskršenski patrijarh ali i slovenski kum, i pobjednički izvikne:

„Solomone pobedio sam te“

Pored neprevaziđene lepote vasilike jednog Solomonovog hrama, ali hrama koji ne poseduje vaskršnog Hrista, tj. kupolu krug u kvadratu, ovaj novopodignuti hram sadržavao je i tu premdru i predivnu Svetu Tajnu Edenskog Harana sa svojim kupolama na postojku kvadrata.

Time se ovaj novoosvećeni hram u Carigradu ovaplotio kao molitva u stalnom i večnom liturzijskom činu, i nije ostao samo kao divan izložbeni prostor za čuvanje kovčega sa općekršnim trofejima, istina tako je dragocene večne zaplenjene lepote jedne neprelazne umetnosti, jer je mesto općekršnih trofeja u slavu čoveka pobjednika, Novi hram, Novog Rima, sadržavao je dobrovoqnu Hristovu rtmu. Sveti Kralj Milutin nije tako poručio ili obezvređio ili ponižio zatečeni solomonski hram u Terandi, ve ga je naprotiv, samo uzvisio dobrovoqnom Bogočovečnom pobjedničkom rtmom Hrista i Teranda sa preobrazila u Prizren.

Sveti Sava je kao predhodnik i svojevremeni ambasador putovao da bi Srbiju ukručio u svet, Sveti Milutin nije putovao, nije molio i nije naređivao, samo je još više utvrđivao i proširivao i doradivao sve te ve postojeće osnovne ispostave u svetu koje je ve običao i začeo Sveti Sava. Milutinova dogradnja ogleđa se počev od pirgova graničnika u manastiru Svetog Save Osvećenog u blizini Jerusalima, bolnice i stranoprijemnice u Carigradu, pirga branika na putu u Hilandar i drugo po dugačkom spisku, dok je Bogorodičinu crkvu u samom Hilandaru potpuno prezidao, „to bi moglo da se smatrati time da je samo učinio temeljniji potez od

onoga „to je u osnovi učinio sa Bogorodicom Qevi„kom u Prizrenu. Me utim, ono „to je bitnije u delu Svetog Milutina je taj duhovno-kulturni dolet, to je mo na milost, taj priziv i u slobodnu državu otvorenih vratiju, jer je svojim mo nim prizivom preobrazio srpski dvor u duhovnu akademiju, u centar okupqawa slo-

ГВАЊЕ ЈАКОВА С АНЂЕЛОМ

Jakovqev san, ivopis u Bogorodici Qevi„koj

bodnih umova i duhovnika celog onda„weg sveta. „ak i Dubrovačkim trgovcima ne daje ogranižena prava, nego im po svojoj milosti obezbe uje potpunu slobodu trgovine.

Posle tih „iroko otvorenih vrata u zemqu prosperiteta, nije bilo vi„e te potrebe da kao Sveti Sava ide negde i nekome ližno na noge, nego su i u srpski dvor, u slobodnu akademiju, i wemu, Milutinu ližno, kao autoritetu poželi da dolaze na noge ne samo trgovci, ve i polihistor Teodor Metohit veliki carski

vasegenski logotet. Na zapadu bi za Metohita rekli da je renesansni čovek, ne, to kao Poznati Leonardo da Vinči. Teodor Metohit je bio svestrano i kompletno ne samo obrazovan, nego i plodonosan. Bavio se svestrano počev od euklidovskih elemenata, astronomije, do parne mašine i poezije. Bio je kritičar i arhitekta i graditelj moćna najsvršenijeg pravoslavnog hrama uopšte, manastira Hora, metohu uz zidine Carigrada. U toj crkvi, koja je cela ivopisana u mozaiku nalazi se i njegov plemeniti lik.

Bi smo slobodni da zaključimo da je Teodor Metohit bio ne samo ondašnji moćni i najslavniji carski logotet, i dvorski ceremonijalnjak i provodnik koji je imao za jedinu dužnost da dovede Krađu Milutinu nevestu carske romejske loze, princezu Simonidu, već po, to je bio i znalac pored ostalog i Euklidove geometrije, pretpostavljamo da nije dolazio u Srbiju samo da sam sa sobom rasprava o geometrijskim i matematičkim problemima već je tu postojala i neka Metohijska geometrijska publika, ako ne slobodna akademija i „kula, „to pokazuje graditeljski domet koji se dogodio od Milutinovog vremena, koji je svakako jedna klasična baština, a ne samo istorijski dokument. Moćna se i po Teodoru čiji je i otac imao epitet „metohijski“ „to jednostavno znači posed i dominstvo manastira, i naša Metohija dobila ime. Naglasili bi smo još jednom identitet između neprolazne i večne aksiomatike Euklidovih aksioma koji se nikad ne dokazuju, i Logosa, odnosno Jevančega po Jovanu koje se svedoči i tako e nikad ne dokazuje, a „to su Srbi već vekovima sadržavali u sebi i proveli, pa je bi tako Metohija mogla da se smatra ne samo itorodnom, već i uopšteno i ivotorodnom.

Razmeravanje tla radi osnivanja hrama bila je već onda kao i danas pradáva nasleđena većina još od preistorijske crkve Adamske. Kao „to i današnji Crnotravci koji su generacijama nasleđivali zanat, čak iako ga nisu učili u savremenoj „koli, znaju da naprave sveti egipatski trougao 3 4 5, i da više razmere temege, tako su to isto znali i ondašnji naši srednovekovni majstori, i dječaci, „to se očigledno može uočiti kontrolnim razmeravanjem na svim temeqima crkava tih vremena. Na alost izvornost tog čina danas se u modernoj „kolovanoj inivnerskoj praksi skoro uopšte vidno ne primećuje. Međutim, izgleda da se u to vreme ta prastara većina nije primenivala nesvesno kao prázna obaveza prema pradavnim običajima, već prisutno, svesno i premudro, teološki logično doivčeno, pa se zaključuje zbog svoje komplikovanosti da se sigurno morala i crtati, „to znači da su ondašnji majstori morali da uče geometriju, a ako su učili geometriju, onda su osnovna pravila bili aksiomi, a posle dolaska Teodora Metohita u Srbiju, srpski majstori su imali tu Tajnu ili najprostiju većinu i od koga da nauče.

Tako se Bog ologosio u na,,em prestolnom Hramu svojim nepo- srednim prisustvom, i obele io neprolazno milutinovsku epohu koja traje do dana,,wih dana, isto kao i neprolazni Euklidovi aksiomi, kao delu prisutnog Ćuda u liturgijskom Ćinu.

Ako do sada nije prona eno nikakvo Milutinovo zapisano gra evinsko pravilo, ostale su wegove mnogobrojne crkve, na koji- ma se ta logosna pravila ne Ćitaju reĆima nego se mere metrom, i

Srbin Lazar, hilendarac, poreklom iz Prizrena, pokazuje velikom moskovskom knezu Vasiliju Ćasovnik kojeg je izradio na Spasenskoj ba,,wi u Kremu 1404. god., ruska minijatura iz XVI veka

kada se ho e da nacrtaju jasno se prime uje da se to ne mo e bez znawa geometrije ni danas ni onda. Iz toga zakquĆujemo da je sveti kraq Milutin postavio zakonopravila ivogradwe.

Tu kao drugi dopunski dokaz treba dodati da se verovatno u to Milutinovo vreme zažela i prizrenska časovničarska „kola budu eg slavnog srpskog časovničara Lazara, koji je izradio i časovnik na Spasenskoj Ba„wi u Moskvi 1404 godine, sa brojčani- kom koji je pokazivao polo aj planeta, po žemu se vidi da je bio predhodnik heliocentričnog sistema daleko pre Kopernika. Izra- da časovnika zahtevala je ve narožito razvijeno znawe geometri- je, i crtawe cikloida inaže se ne bi mogli konstruisati ni funkcionisati zupčanici „to je zahtevalo saradwu vi„e umnih i pre svega pismenih i nažitanih qudi, kojima nije bila dovođna samo prirodna bistrina, ve su morali da dugo uže od nekog koji je mogao da prenese znawe mnogih generacija. Prema tome morala je u Metohiji da postoji razvijena „kola sa vrsnim profesorima, jer konstruisawe časovnika sa komplikovanim i proražunatim i uskla enim mehanizmom ne mo e da se izvede bez nekog predhodnog crte a, pored toga „to mora da se poznaje i kretawe nebeskih tela, „to je Teodor Metohit bio i astronom pisac obimne astronomske studije i borac protiv i onda haraju e astrologije.

Posledwi poznati časovničar Prizrenske „kole bio je Jan Moldovan u XVII veku koji je napravio časovnik na „turskoj“ sahat kuli u Prizrenu gde wegov iriližni potpis stoji i danas. Porod- ica Moldovan danas ivi u Vr„cu.

Sigurno je da bi dađa istra ivawa mogla jo„ mnogo toga sličnog da otkriju, jer je posledwi pravoslavni universitet na ovom „irem tlu, u Moskopoqu gde i danas postoji 18 crkava uni„ten i rasegen tek u XVIII veku. Predpostavqa se da je Rade neimar „kolovani i iditeq iz Moskopoqa. Majstori iz Mosko- poqa izbegli su u Slavonki Brod gde su nazidali crkvu u kojoj je kr„ten Branko Radiževi a koja je ru„ena dva puta u oba rata.

Početak i klicu ovog silovitog, ali na alost preseženog, zaboravqenog i zanemarenog uspona treba tra iti na Srpskom dvoru Svetog kraqa Milutina, jer se na wegovom dvoru nije se samo bogato nosilo i ukra„avalo zlatom i dragim kamewem, nego se i potpuno opona„alo i pona„alo kao u Carigradskoj prestolnici, kao „to opisuje i sam Teodor Metohijski, te se lako mo e zakqu- žiti da su srpski dvorovi i posle raspada swog carstva i ras- paržavawa na mawe velika„ke i despotske centre, sve do pada u tursko ropstvo, bili nedvosmisleno „iri centri plemenitog okupqawa i stvarawa, požev od dvora kraqa Milutina od kada se orodio, „to je svuda isticao, sa vaseqenskom carskom krunom, žiji se sin Sveti kraq Stefan Dežanski o enio erkom Teodora Meto- hita Marijom, koja je srpsku carsku prestolnicu Skopqe dvor cara Du„ana za„titnika isihasta i Grigorija Palame uzdigla na zaista jednom za svagda na carski nivo. Tako su posle rasparžani gospods- ki dvorovi despota Stefana Lazarevi a, despota Ugqe„e Mrwav-

Levi a i desota –ur a Brankovi a, bili centri koji nisu prestali ni danas da zrače. „plemenitom i istančanom du„om“ kao „to reče jedan savremeni pesnik.

Posledwih desetak godina vladavine Svetog Kraqa Milutina bile su zato duhovno i kulturno burne, ali su zato svi potowi srpski despotski dvorovi ostali i daqe centri na„e duhovnosti. Poznata je liwenica da je sam Sveti kraq Milutin podigao vi„e hramova nego svi Nemawi i zajedno, te mo emo da zakqužimo:

Da je Sveti Sava kao prvi stepen na„eg uspona obezbedio Srpskoj crkvi autokefalnost na nasle enim praslovenskim paganskim gra evinama, i ve onda koliko-toliko prilago enim za liturgijsku slubu. Tako je nastao poznati „ra„ki stil“ Manastira fiše, Mile„eve i dr., a Sveti kraq Milutin je postavio drugi vi„i stepen zakonopravila crkvenogradwe.

To je tek bilo potpuno i nu no stepenasto preobra ewe na„e duhovnosti i odvajawe sa stranputica paganizma, odricawem Satane i racionalnih nedoumica. Prvostepeni ni i ra„ki stil, bio je i ostao vežno i izvorno srpski, jer ne postoji ne„to slično u susednim, iako slovenskim i pravoslavnim narodima, ra„ka „kola ostaje i daqe jedan srpski test u arhitekturi, kao „to je i tradicionalna srpska slava u srpskoj ku i.

Me utim, Lim su Srbi pod Svetim kraqem Milutinom uEvrstili taj svoj ližni ra„ki nacionalni dom, zakoražili su ka drugom stepenu, i tu kroz taj zanos puno e duhovni vidici su im se otvorili prema naj„irim onda„wim svetskim horizontima, i to prvenstveno prena enim vaseqenskim i izvorno pravoslavnim. Prizren je postao svesrpska i svepravoslavna prestolnica. Ta slava dose e i ivi i razvija se i dan danas, i kroz sve vekove nije prekinuta. La a Hristova usidrena je u luci Nebeskog carstva Bogorodižine crkve u Prizrenu, koja je na svom pramcu imala 'ir„aju nebes („iru od nebesa), a kao katarku kupolu sa jedrima od pandantifa i likom Bogožoveka Hrista, Svedritega u kupoli, zaplovila je prena beskonažnom okeanu vaseqene preko svih srpskih zemaga i kroz svo vreme.

Ova se la a Hristova ne mo e potopiti, isto kao „to se Crkva kao gra evina ne mo e poru„iti. Da bi iskorenio Srpsko carstvo i sa wim i srpski narod, Sinan pa„a je nije samo izvr„io genocid na Novom Brdu, gde je na prevaru pobio sve starije stanovike, a mla e prodao u robqe, „to je zločin koji nikada ne zastareva, ali zločin koji se mo e mo da oprostiti na onom svetu, ve je učinio i zločin protiv Svetog duha spaliv„i Svetog Savu, „to se ne mo e oprostiti ni na ovom ni na onom svetu. Me utim, snaga ru„ewa ne mo e nikada da bude jaža od snage raawa, jer poru„eno mo e da se popravi li ponovo po isotm planu da se

rekonstrui, e i nazida qudskom rukom i ve, tinom dok se smrt samo smr u mo e pobediti. I kao „to jre rekao apostol Pavle:

„ako Hristos nije vaskrsao uzalud je vera na, a“

Tako i mi kao qudi mo emo da ne samo ka emo:

„ako ne mo emo da obnovimo poru, enu crkvu, onda nam je uzalud vera na, a.“

Ne postoji savr, en zloĀin, Sinan pa, a kao ru, iteq ne mo e da bude „veĀniji“ sa satanskim Āinom svog zloĀina i nagra en za svoja ru, ewa, ubistva i skrnaveĀewa srpskih svetiwa, a naroĀito ne mo e da bude slavĀen za uni, tewe jednog od najve ih srpskih Āuda, i da bude va nije to „to je on od srpskog osve, tanog i siklesanog „ ivog“ an eoskog kamena Sveti Arhan ela, sagradio xamiju da bi unizio najve e srpsko delo, odnosno da bude slavĀen zato „to je napravio kulturni genocid.

Kraq Milutin i car Du, an koji su gradili zadivquju a i neprolazna veĀna dela, a ko mi ne mo emo da ponovo podignemo ono „to su nam sru, ili, onda ni Hristos nije vaskrsao. Na taj naĀin plovi la a Hristova, korabq kojeg nikakvo korabqokru, enije ne mo e potopiti. Tako je ova la a doplovila nekim Āudom i do gradili, ta Crkve Vaznesewa Hristovog na Ubu gde se po otkrivanu znakova Logosa u temeĀima Svetih Arhan ela kod Prizrena obnavĀa Hram brod kao plove a la a Hristova, kao najqu i otpor vladaju em satanizmu i smrti. Mora se po pravilu ivota neprekidno obnavĀati obnavĀati i ponavĀati i opt poanvĀati na isti i istiniti naĀin, kao „to se to uvek Āini kada se moli Boghu da se ne bi poginulo.

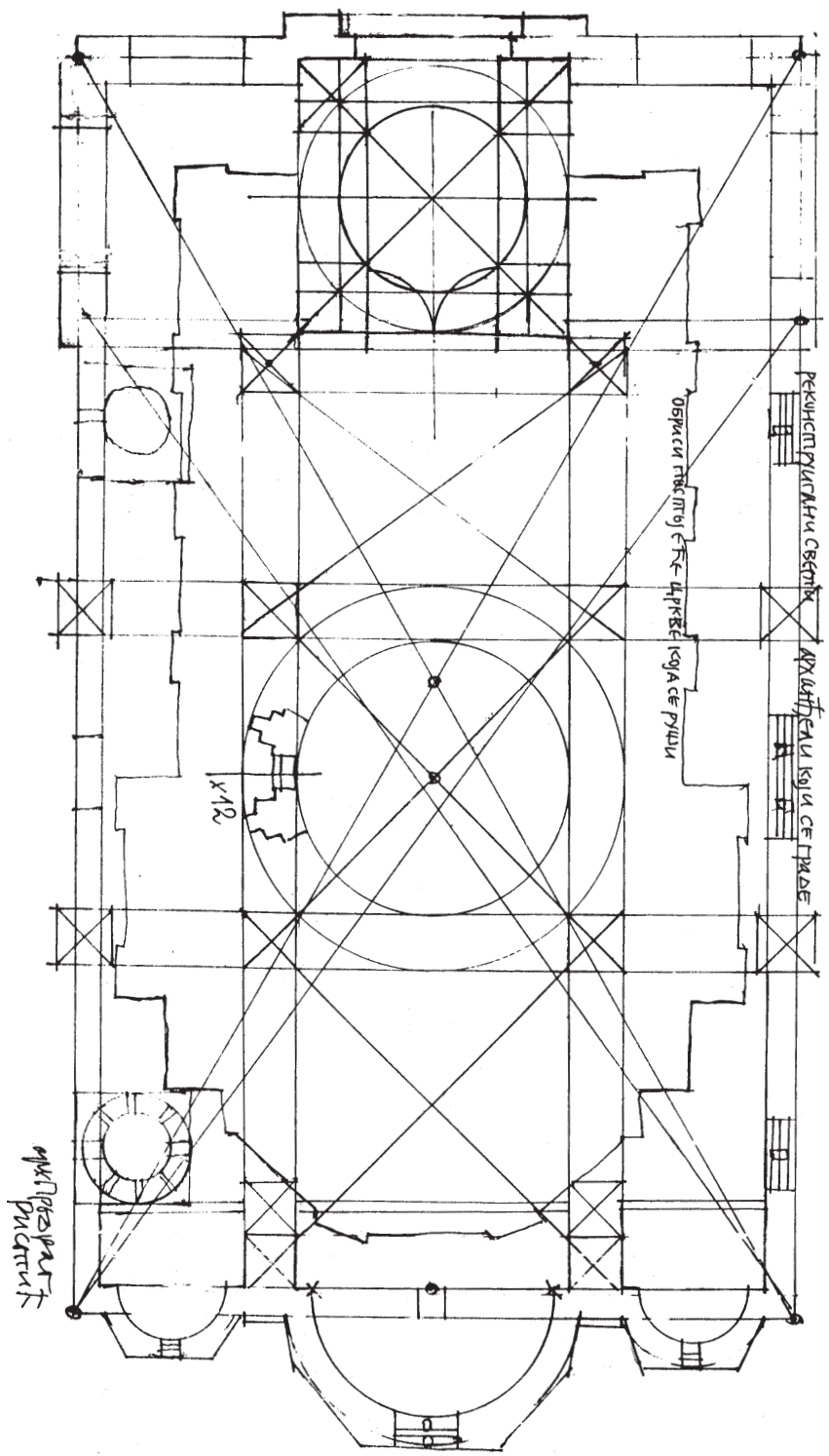
Ne mo e se jo, jednom otkriti Amerika, ne mo e niko za sebe da tvrdi da je Kolumbo, ne mo e da se jo, jednom izmisliti neka nova „ameriĀka“ vera, ili da se izgradi jo, neka sasvim Nova vera i Novi hram new age-a. Istinski Hram mo e da bude samo obnovĀeni Hram. Svaki Hram mo e samo da se obnavĀa, on nikada nije sasvim nov ako nema zakopanu tajnu u osve enim temeĀima.

Ostvarilo se proroĀanstvo Svetog Petra Cetiwskog koji je prozreo Prizren kroz najstariju srpsku nacionalnu himnu, „Onamo za brda ona“. Me utim nije se ostvarila eqa vladike Petra Petrovi a Wego, a da on bude patrijarh u Pe i, a Kara or e pravoslavni car u Prizrenu.

Me utim Hristov brod svih Nemawi a doplovio je i do gradili, ta Hrama Hristovog Vaskrsewa u Podgorici. Zvona koja su umuknula na pirgu Bogorodice Qevi, ke zabruja e ponovo na prigovima Sabornog hrama mitropolije Crnogorsko primorske.

Prva skica osnove rekonstrukcije Svetih Arhan ela za crkvu Vaznesewa
Gospodweg na Ubu

"ak ni sve ono „to nije moglo da se nazida, jer do sada nije bilo uslova opet nije nov, jer je i on nikao iz zdravog semena Svete Tajne i dubokih nezatrtih korena, usa enih duboko u sveto tlo, jer se pored samog gradili„ta Sabornog Hrama u Podgorici nalaze za sada jo„ nepotkopani temeci Milutinove zadu bine.

Koje je jo„ plodove je donelo Milutinovo kalenqewe plemenite pravoslavne vrste, osnove crkve u pravoslavnom krstu sa kupolom, na divqe stablo ranohri„ anske pravolinijske procesione vasilike?

Vidimo da je nastao vrhunski domet u na„oj ivogradwi kao „to su na primer: Hilandar i Gračanica kao posledwe i najznajnije iz temeqa celovito delo ve ostarelog ali zrelog kraqa, koja je uzrokovala i celu vrhunski opravoslavqenu potowu takozvanu „moravsku „kolu“, ali i istovremenu predivnu „kolu manastira bisera na Skadarskom Jezeru.

Za razliku od ra„ke „kole koja je bila ograničena samo na Srbiju, koja je bila samo priugotovqena k pravoslavqu, takozvana Moravska „kola nije bila prostorno ograničena i rasprostrawena samo u u oblasti Srbije, samo uz Moravu, kao „to neki misle, samo zato „to je po woj dobila ime, ve rasprostrawena po celoj onda„woj wegovoj kraqevini, „to dokazuju i posledwa arheolo„ka iskopavawa u manastiru Tvrdo„ kod Trebiwa, i manastiru Svetog Mihajla na Prevlaci, a i pomenuta oŁekivana iskopavawa Milutinove crkve u Momi„i a poqu uz samo gradili„te Sabornog hrama Hristovog Vaskrsewa. Me utim, uzori ove gradwe doseu i daleko izvan granica Srpske dr ave, poŁev od daleke Gruzije i Armenije, pa preko cele Male Azije, i Jegejskih ostrva i preko Balkana i Kastorije do na„ih granica, jer je Teodor Metohit bio polihistor ne samo u Srbiji, nego i u Armeniji i Gruziji.

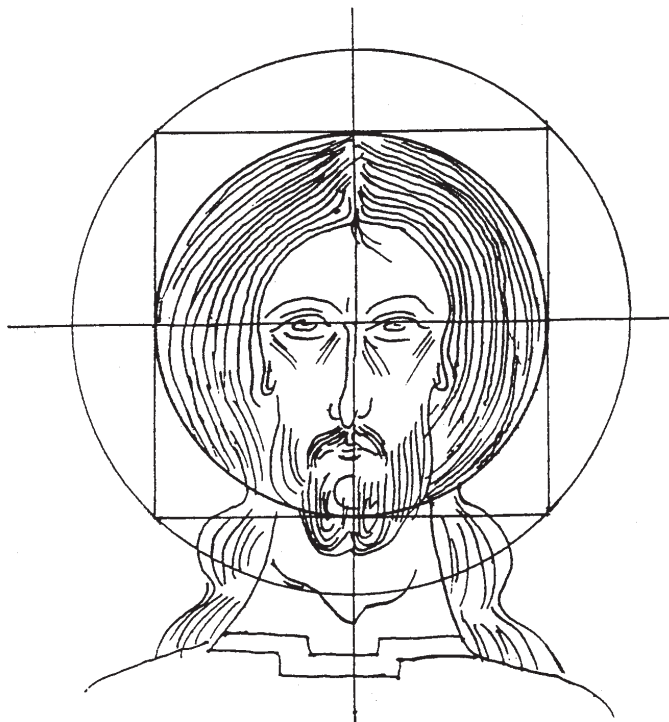
Treba se zaŁuditi za„to ti predivni mali manastiri na Skadarskom jezeru, nisu jo„ prodrli u na„u nacionalnu svest, za„to nemamo pojma o srpskim crkvama u dana„woj Albaniji, za„to ne znamo da je carska xamija u Pri„tini samo prera ena crkva Samodre a koja je bila ve a nego Gračanica i oko koje su se jo„ pedesetih godina palile sve e. Na alost ostale su poznate samo slavni manastiri Manasija, Ravanica i brojne crkve moravske „kole koje su imale sre u da pre ive.

Sa velikom seobom Arsenija C(ar)nojevi a milutinovsko gra evinsko pravilo dosezalo je za vreme Pe ke patrijar„ije i do manastira Hopova pa sve do manastira MarŁe na dvadeset kilometara istoŁno od Zagreba, gde su stolovali neverovatni episkopi vretanijski („to je znaŁilo britanski odnosno do kraja sveta).

Moravska „kola neizbrisivo je stasala u sazreloj prvenstveno rtvenoj hri„ anskoj lazarevi evskoj beoradskoj i smeđerevskoj posledwoj gospodskoj odbrani Srbije, a ne vojniŁko osv-

jažkoj sredini, pred samu propast Srpske države. Ona je ravnopravna i uporedna i najveći dometa ronejske epohe ronejskih Paleologa, koji je tako i jedan od najvećih dometa u pravoslavlju, koji je kao „to smo naveli zahvatio onda,“wu pred nadolaze im velikim isku,“ewima celu pravoslavnu vasedenu.

Pogrešno bi bilo dakle, ovaj krajnji dometa zaključivati zakonopravila crkvenogradnje, svoditi na jedno u e vreme, i na jednu u u teritoriju zbog trenutno razbijene sleduju e i dana,“we razbijene srpske državnosti, i trenutne ponovne op,“te svepra-

Krug u kvadratu pravilo ivopisawa Isusa Hrista Svedritega

voslavne krize u svetu, kao i na,“eg sada,“weg podre enog robskog polo aja, i nazivati na,“ autorski ližni uspon „srpsko vizantijskim stilom“, „to je na alost danas u argonu ubižajeno, ali je pitawe da li e mo i dugo da se odr i.

Ovaj izraz „vizantijski“ stil stekao je afimaciju krajem pro,“log veka u klasi profesora Bežkog universiteta i beške „kole secesije u potrazi za egzotičnim nacionalnim stilovima, kao jedan otpor da svaki stil mora da vodi poreklo samo od antiške Jelade i Rima. Tako su nastali povr,“ni raznorazni stilovi pored

autentičnog austrijskog „jugend stila“ i istorijske secesije kao na primer „egipatska secesija“, „asirska“, ali i nacionalne secesije na na„im prostorima austrijske okupacije, kao na primer „ma arska“ i „mavarska-muslimanska secesija“ pa je tada u bečkoj Hanzenovoj „koli nastao i izraz „srpskovizantijski“ stil. Ovo su u stvari bili neostvareni „komonveltski“ geostrate„ki planovi Austrougarskog carstva.

Uop„te izraz Vizantijac za zapad ima degradiraju e nipo- da„tavaju e značewe. Engleski istoričar Gibon je Vizantiju sma- traio samo degenerisanim zapadom. Za wih je bilo va nije „to je na mestu prestolnice Romejskog cara Konstantina Konstantinopo- lisa bilo antičko pagansko ribarsko selo Vizantion, nego „to je to bio drugi i drugačiji Rim, centar pravoslavnog vasegenskog carstva, koji su sami sebe na jelinskom uvek nazivali Romejima, a „ta znači Grk nisu znali, jer su Grci bili neko divqe pleme iz Epira sa kojim su se Rimčani u davnoj istoriji prvi put sreli.

„esto savremeni arhitekti projektanti u dana„woj projekta- jtskoj praksi tra e od Crkve „kao investicionog naručioca“ napisani projektni zadatak kako treba projektovati crkvu, kao ostatak navika pona„awa minule ateističke epohe, a crkva obično naručuje da projekat bude u „srpsko-vizantijskom stilu“, pri tom se ne uzima u obzir da smo crkva svi mi zajedno, i naručioci i potro- „ači, i da ona nastaje ljudom dara Duha Svetoga, „to nije poznato gde i kako e i na koga e da padne i da je projektovawe i gradwa crkve deo i ive duhovne prakse svakog pojedinca vernika, isto to „to i wegova lična molitva do ivqena u saglasju u puno i Crkve, a tek posle toga wegova stručnost, iskustvo i zanat.

Zato smatramo, da kada se oslobodimo svih zavisnosti, i kada se bude dogodilo ili nedogodilo ono pravo re„ewe darom Duha Svetoga, i kada duh Gospodwi zaista bude u„ao u hram, to e se sig- urno dogoditi bez raspisanog konkursa i zadatog projektnog zadat- ka, i da e pravi naziv za takvu crkvenu ivogradwu i wen stil biti pravi naziv:

„Srpska pravoslavna gospodska dvorska arhitektura“.

Wen sjaj se sam pali negde u centru Eđenskog vrta, na Hris- tovom grobu u Jerusalimu i dose e čak do udaqenih Britanskih ostrva na početku i kraju onda„weg i budu eg sveta. Dakle izvore autentične srpske kulture ne bi trebalo pronalaziti „me u wiva- ma, „qivama i sviwama“ kao „to je Srbiju opevao jedan satani- stički pesnik, ve me u gospodm plemenitih du„a, pesnicima, ivopiscima, i diteqima, vitezovima, kraqevima, carevima i pre svega svetiteqima.

Kada budu opet zazvonila zvona sa pirga Bogorodice Qevi- „ke, bilo u Prizrenu ili na Ubu koja e nadajmo se opet uskoro da zazvone, konačno e pobediti ologo„ena arhitektura unakrsno ko-

nstruktivno ispletene osnove „grĹkoga“ (jelenskog) krsta, sa jednom ili pet kupola obiĹno zidanih u slojevitim vodoravnim redovima opeke ili kamena. Ova praslika je postala u raznim varijantama prepoznatljiva i visokostandardna i prilagodljiva svakom vremenu bez obzira na napredak.

„esto kao zastrawivawe, neki originalni stil nekog „ludog“ umetnika, u nekim svojim delovima mo e da bude i izuzetno fasciniraju e i delo, ali ukupno to je motka sa kojom se mlati u praznom, trenutni i bezobzirni domet suve grane, grane koja e se brzo da istruli i da se prelomi. Sve su to grane koje mo da samo malo trebaju da se podkre„u i nakaleme u onim „to je jo„ vi„e od lepote Solomonovog hrama. To ne znaĹi da e gospodska milutinovsko Bogom dano zavr„no zakonopravilo ivogradwe da se smrtno suprotstavi, kako krutim tvrdim zahtevima za spasavawe izgubljene tradicije, ili tako e tvrdim krutim savremenim gra evinjskim zakonima i pravilima postupawa u investicionim radovima, i trendovima savremene mode, nego e milutinovsko pravilo ivogradwe samo da sve ove efemerije da pomiri i uklopi i da im pomogne da donesu plodove i seme i time da se spasu.

Sve ovo treba da bude uklopljeno u svaki Saborni, moglo bi se re i i sabirni Hram, poĹev od praznoverja paganskih divjkih Srba koji su slavili svoje divjke raspusne paganske praslovenske bogove i neĹiste zle sile kao „to su vukodlaci i vampiri koji su napadali ku e i porodice i sisale im krv, i koji su to sve ve zamenili sa hri„ anskim svecima, „to pokazuje da e to i danas sa dana„wm nastranostima biti mogu e. U narodnom predawu, kako je zabeleio Veselin Ĺajkanovi , i sam Sveti Sava Ĺesto ima paganske epite zlog Ĺarobwaka. Dana„we predawe vi„e uop„te ne podse a na to, jer Hri„ anstvom oplemenjena tradicija nije sigurno vi„e ono divjka„tvo koje je nekad bilo, ali predstavja bogatstvo u na„oj svesti i riznici na„e kulture i ivota naroda sa svojim tradicionalnim narodnim obiĹajima. Nova na„a savremena shvatawa Ĺesto su tako e zla prema na„im dana„wim neprepoznatljivim svetitejima, koji e nadajmo se spasti svojom rtvom tradicionalne zle vampire i bez kolca.

Paqewem sve a i rezawem slavskog kolaĹa, mogli su sada Prsrbi da u svoje domove unesu umesto badwaka kao rasterivaĹa straha da bi se zle sile unilostivile, da unesu slavu Boga na visini i wegove molitvenike u Ĺinu ikona Svetog Arhan ela, Nikole, Jovana, Dimitrija ... i badwak mira Bo jeg. Na srpski Stari Zavet uspe„no se nakalemio i primio Novi Zavet. Tako e kao „to slave i Vidovdan mi istovremeno sa paganskim bogom Vidom, slavimo i dvoglavog orla Svetog srpskog kraqa Vladimira i Svetog kneza Lazara i nebesko carstvo Isusa Hrista, Svedr iteqa Neba i Zemqe, „to je u nas najve i nacionalni praznik, „to nam se,

na alost, danas od nekih mnogo zamera, iako nije upereno ni protiv koga.

Zamera e nam i kada smo postupili po zakonopravilima koji je doneo veliki logotet Teodor Metohit polihistor iz Carigrada na,em Svetom kraqu Milutinu i dive i se majstorima Nikoli i Astrapi koji su sve to umeli ivo da ovaploste.

Od samog poletka leznemo i u potrazi smo za blagoslovom i darom Duha svetoga, nebili smo opravoslavili i duhovno oporavli i preobrazili obnovu odnosno gradwu na,ih Hramova. Nadamo se da e se to dogoditi, jer koliko god umemo u potpunosti da po,tuje-
mo dela na,ih predaka, i zavete na,ih na,alnika, Svetoga Save i zakonopravilnika ivogradwe svetog Kraqa Milutina, toliko
emo sve wihove i na,e li,ne grehe iskupqivati, pa i tu e dana-
„we savremene grehove neprosve enih i neposve enih Srba iz ateisti,ke i antisrpske epohe „nau,ne“ prosve enosti i tehni,kog napretka.

Predrag Risti

ЦРКВЕНА ПРОСВЕТА

IDEJE O VASPITANJU DR JUSTINA POPOVIĆA (1894-1979)

Dr Justin Popović, pravoslavni monah arhimandrit, doktor filozofije i teologije, profesor Bogoslovije i Bogoslovske fakulteta i savremeni srpski prosvetitelj, spada u red najvećih pravoslavnih mislilaca XX veka, kako svojom snagom lično, tako i svojom originalnom i provokativnom filozofskom misli. Ne možemo pogrešiti ako ga svrstamo i u najdublje filozofske antropologe naše epohe, jer njegova filozofija, krećući se samim centrom egzistencijalnih i vjernih pitanja čoveka kao bića i čoveka kao ličnosti, ne samo da ne ostavlja čitaoca ravnodušnim, već u toj oblasti gotovo da nema pretenzija.

Ključni i filozofski opus dr Popovića broji 40 objavljenih knjiga i nekoliko tomova neobjavljenih rukopisa, prevođenih na velike svetske jezike, od kojih je Dogmatika pravoslavne crkve uvrštena u program studija bogoslovskih instituta u Parizu, Atini i Americi. U njima na originalan način dolazi do izražaja ne samo duboka filozofska misao i veliki besednički dar Oca Justina, već i njegova velika čuvska i naučnička misao, koja mu je omogućila da najveće istine čuvske egzistencije i čuvske duhovne realnosti čoveka izrazi jednostavnim, pitkim jezikom, razumljivim za svakog zainteresovanog čitaoca.

I pored toga, svedoci smo čuvske da veoma značajno delo dr Popovića, koje je svakako zanimljivo za izučavanje sa aspekta svih društvenih i duhovnih nauka, posebno psihologije, pedagogije i filozofije, nema svoje mesto na redovnim i magistarskim studijama srpskih filozofskih fakulteta¹, iako je on bio jedan od osnivača Srpskog filozofskog društva, uz Branu Petronijevića. Razlozi tome verovatno su ideološke prirode, jer je usled jedno-

¹ Izuzetak je odgojne za pedagogiju, gde je na katedri za istoriju pedagogije odbraven uspešan diplomski rad Vesne Čorović: „Lik i prosvetiteljsko delo Dr Justina Popovića“, 1993.

stranosti i ideološke izopačenosti naše posleratnog društva učiwen pokušan da se misao i delo Oca Justina marginalizuje i „utamniči“ (kao „to je i wen tvorac bio utamničen u manastiru Ćelije), svo ewen wene uvek sve e i aktuelne suštine samo na bogoslovce, za koje se smatralo da nije vredno izučavawa, pogotovo ne nama koji se bavimo „irnim društvenim i vaspitnim problemima.

Jedan od razloga za naše opredeljenje da misao dr Popovića osvetlimo „kroz prizmu“ nauke o vaspitawu i pokušanmo da uočimo „ta ona nudi pedagogiji i mladom čoveku u razvoju, svakako le i i u potrebi da se taj nedostatak ispravi. Naravno, u tragawu za problemima kojima se bavi pedagoška nauka, mi se ne ememo i ne umemo baviti veoma sloenim bogoslovcem Oca Justina, mađa je teško napraviti oštru granicu u tome gde prestaje bogoslovce, a gde počiwe psihologija i pedagoška antropologija. Ako hoemo da budemo precizni, u samoj suštini stvari i nema pravoslavnog bogoslovca koje nije u isti mah, pa i pre svega vaspitno, tj. vaspitawe.² Tako je i misao dr Popovića, najznačajnija nije otelovljena u pojmu i faktu Bogočoveka, u stvari hrišćansko-filosofska antropologija, u čijem je centru čovek, kao duhovno, bogoliki bi e i čovek kao jedinstvena, celosna, integralna, slobodna i neprocenljivo vredna ličnost.

Sa druge strane, to pravoslavno shvatawe vaspitawa i čoveka upreteno je u kulturu srpskog naroda i mi smatramo da je jedan od velikih zadataka istorije pedagogije da „to duboce i „ire, objektivnije i multidisciplinarnije izučawa i sagledawa istorijsko-duhovne korene naše kulture. U svojim delima Filozofske urvine, Svetosavce kao filozofija života i Srpska crkva i ekumenizam, dr Popovića na neponovljivo snažno i teorijski ubedljivo načino objašnawa suštinu srpske kulture i pravoslavne kulture uopšte. Sa tog kulturološkog aspekta posebno je važno njegova kritika zapadnoevropske kulture i njenog politeističkog, fetišističkog, nihilističkog, anarhističkog, bezbožnog i iako humanističkog protivčovečnog karaktera. Ta kritika, iako je radikalna i pomalo katastrofična, u današnje vreme pokazuje se kao realna i istinita i svoje puno opravdanje dobija u stvarnosti aktuelnih dešavawa na našim prostorima, gde se upravo u ime humanizma vrši bespočetno fizičko i duhovno razarawe srpskog naroda. Koga Svetosavce kao filozofija života, koja je sačinjena od predavawa Oca Justina srpskoj mladi i u jeku II svetskog rata, predstavqa do sada nepravazi enu kritičku analizu osnova pokreta fašizma, koji tako e mora biti izučawan sa pedagoške

² Vidi: M. Amfilohije, Osnovi pravoslavnog vaspitawa, Vršbačka Bawa, 1993.

strane. U tako vizionarskoj i apokaliptičnoj kritici čoveka evropske kulture i filosofije humanizma, dr Justin Popović je najbliži Dostojevskom, za koga kače da mu je bio i učitelj i mučitelj.

U radu takođe polazimo od profesionalnog opredeljenja da pedagoška nauka po svojoj prirodi i suštini mora biti kritički otvorena za sve doktrine i vidove čoveka, kako materijalističke, tako i idealističke i duhovno-filosofske provenijencije. U tom smislu u Teantropologiji dr Popović a mi vidimo ne samo bezbroj provokativnih pitanja koja muče i filosofiju vaspitava, već i niz dodimih tačaka, stavova, jednom rečju neprolaznih istina, koje se ne smeju zaobići i prenebreći, ako se hoće da se bez povratnosti i integralno proučava i vaspitava čovek.

Po svom osnovnom stavu da je čovek, kao sinteza duhovnog i materijalnog u svojoj suštini duhovno biće, projekcija i otelovljenje Boga, filosofija dr Popovića slična je filosofskoj antropologiji XX veka (Dilthey, Hartman, Nietzsche, Pranger, Hajdeger i dr.). Ona u najbitnijim crtama nastaje kao pokušaj prevazilačenja pozitivizma i naturalizma XIX veka i Kantovog transcendentalnog idealizma. Zasniva se kao „filosofija života“, čiji je osnovni zadatak da istraži načine odnosa i osnovnih ustrojstava ljudskog života. U ovoj problematiki prodira izvan apstraktnog idealiteta svesti uopšte do realnog subjekta doživljavanja. Kao novo tematsko područje spoznajne teorije izrasta čovek prema svojim delatnim odnosima u okolnom svetu, prirodnom i istorijskom životu.³ Osnovne karakteristike tog novog filosofskog smera u najkraćem svode se na: 1) pridavanje pozitivnog značenja pojmu metafizika i posmatranje metafizike kao nauke u duhovnoj realnosti života čoveka koje se ogleda u iskustvu; 2) posmatranje i istraživanje života u celovitosti i organskoj povezanosti organskog, psihičkog i duhovnog realiteta čoveka kao individualiteta; 3) razumevanje duhovno-duhovnih tendencija i traženje duhovnog u psihičkim funkcijama (novo učene o aktu kao intencionalnom doživljaju i novo shvaćanje duhovnog u svetu kulture i civilizacije); 4) sagledavanje čovekovog bitka u njegovom jedinstvu i konkretnoj telesno-duhovnoj celovitosti, čije su osnovne karakteristike sloboda volje i personalitet.⁴

Pored toga „to ima sličnosti sa filosofijom XX veka, čije predstavnike posebno Nietzsche i sam kritikuje, Otac Justin na određeni način je nadilazi shvaćanjem da je suština i centar ljudske ličnosti ljubav kao način njenog postojanja, spoznaje i samospo-

³ V. Windelband (W. Windelband), Povijest filozofije, Naprijed, Zagreb, 1988, str. 273.

⁴ Isto, str. 260-315, i I. Kerčenić, Teorija obrazovanja?

znaje i uspostavlja odnosa sa drugim ljudima, Bogom i svetom. Po tom centralnom shvatanju, wemu je najbliži egzistencijalističko učenje M. Bubera, koji su, „tinu čoveka vidi u interpersonalnom odnosu „Ti i Ja“. Najsu, „tinskije učenje dr Popovi a pripada pravoslavno-hri, „ anskoj antropologiji, koja na najprirodniji način izrasta iz svetootačke pravoslavne misli prvih vekova hri, „ anstva. Ta misao nije okrvana sekta, „ tvom ni modernom jeresi papizma, a weno centralno mesto je ličnost Bogočoveka Hrista. U svojim delima Otac Justin često nagla, „ava uticaje Sv. Jovana Zlatoustog, Sv. Makarija Egipatskog, Sv. Simeona Novog Bogoslova, kao i ruskog pravoslavnog filozofa Georgija Florovskog. U psiholo, „ koj analizi realnog pojavljivanja našela dobra i zla kroz ljudsko pona, „awe i pogled na svet, na shvatanje dr Popovi a najvi, „e je uticao Dostojevski, koga on naziva slovenskim prorokom, apostolom slovenskog realizma, slovenskim teodiceizmom i avodiceizmom. Naime, „glavni i najglavniji pronalazak Dostojevskog sastoji se u tome „to je on pron, „ao i otkrio osnovne psihičke i metafizičke uzroke modernog ateizma, anarhizma i nihilizma, tj. nad, „ulni, metafizički koren zla.“⁵ Ipak, najprimarniji izvor iz koga nadahnuto crpi svoja shvatanja o čoveku i svetu, o smislu ljudske egzistencije i istorije i o kriterijumu vrednosti prolaznih, kao i večnih, za dr Popovi a je Sv. Pismo, posebno 4 novozavetna Evanđelja i Poslanice apostola Pavla. Svojim tvrdwama on često daje značewa „novozavetne genealogije, novozavetne psihologije, novozavetne etike.“ U aksiolo, „ko-teolo, „kom smislu, hri, „ anstvo je za wega, posmatrano kroz istorijsku ličnost ovaplo enog Boga u ljudskom telu Isusa Hrista, jedina novina u ljudskoj istoriji, jedina prava revolucija, svojevrsni potres, zemqotres u bi u ljudskom i svetu stvari.⁶ U tom smislu dve su osnovne karakteristike Teantropologije Oca Justina: 1) hristocentričnost, vi ewe čoveka i sveta iz fakta Bo anskog otkrivenja, tj. iz događaja Hrista u istoriji, koji se lično otkrio i javio u svetu kao čovek; 2) otvorenost u tumačenju su, „tine i smisla postojanja čoveka kroz Bogočoveka. „To je jedinstveni susret i sjediwewe, ali ne i stapawe, umawewe, ni gubqewe bo anske i ljudske prirode u ličnosti Bogočoveka Hrista, a preko wega i kroz wega u ličnosti svakog čoveka.“⁷ Ta otvorenost ogleda se u zahtevu da se kroz ispovedawe bogočovečanske su, „tine ljudske prirode ljudskoj ličnosti prida do hri, „ anstva nepoznato dostojanstvo, nepovredivost integriteta, neponovljivost, jedinstvenost i originalnost, sloboda

⁵ J. Popovi, Dostojevski o Evropi i slovenstvu, Beograd 1995, str. 138.

⁶ Vidi: J. Popovi, Filozofske urvine, Minhen, 1957.

⁷ Jeromonah Atanasije, Duhovni život vi en iz pravoslavne antropologije, u: Tragawe za Hristom, Beograd 1989, str. 134-175.

izbora i, „to je za pedagogiju najvažnija stvar koju mogu postići beskonačnog samousavršavanja u svim etičkim kategorijama. Ovo naročito naglašavamo stoga „to u našim nastavnim programima mi imamo priliku da izučavamo različite materijalističke i idealističke antropološke poglede, doktrine i pravce, koje su u osnovi ili „čovekocentrične“ (svode se na moto: čovek je merilo svih stvari npr. marksizam, humanistička pedagogija), ili „kosmocentrične“ (svode se na merilo: transcendentni Bog je merilo svih stvari npr. Platon, naturalistička pedagogija). Sve one ili potcewuju ili precewuju moć čoveka i posmatraju ga kao zatvoreno, determinisano i ograničeno biće. Pokušajmo da učewemo dr Justina Popovića prikazati, onako kako ga mi vidimo, kao apologiju, afirmaciju i pravo opravdanje božanske ličnosti, tj. veće zemaške i veće vrednosti.

Glavni zadatak ove rasprave usmeren je na pokušaj da se iz mnogostranog i mnogoznačeskog filozofsko-antropološkog opusa Oca Justina izdvoje i prikazu u njegovu shvatanje o prirodi i značenju čoveka, prirodi, suštini, cilju i značaju pravoslavnog vaspitawa, a kroz to i o suštini i odnosu zapadnoevropske kulture i pravoslavno-svetosavske kulture.

Smatramo potrebnim da naglasimo i to se dr Popović ne koristi striktno pedagoškom terminologijom u svojim tumačenjima čoveka, ali to ne znači da njegovo učewenje iskqućuje savremeno pedagoško iskustvo. Naprotiv, ono ga, po našem mišljenju, produbquje i proširuje, obogaćuje dodajući vaspitawa i ličnosti hristoliku i veću dimenziju. Sva misao dr Popovića kreće se na liniji dva najveća pravoslavna antropološka pojma: Obrazovanje i Vaspitanje. Pojam „obrazovanje“ ne podrazumeva samo sticanje znanja iz jedne ili više oblasti, već ima dubok duhovni smisao: znači obnavljanje Obraza Božijeg u čoveku, njegovo razotkrivanje i razvoj, a vaspitanje je obnavljanje i oblikovanje čoveka po Obrazu Onoga koji ga je stvorio i njegovo postajanje (hranjenje) većnom Božanskim svetlom, lepom i dobrom.⁸ Ova dva pojma su sačuvana u srpskim srednovekovnim tekstovima, svedočeći da je sama ličnostenica vaspitawa, a time i ličnosti imala „dubi duhovni smisao nego „to to ima danas.“⁹ Takvo shvatanje vaspitawa moćemo naći i u narodnom predanju, naročito u narodnoj epskoj poeziji („...boće ti je izgubiti glavu, nego svoju oćegrećiti duću“), „to je direktni dokaz prirodne veće i kohezivnosti izmeću u srpske narodne prosvetne svesti i hrićanske etike. „ini nam se da se i ličnost Oca Justina najubedquivije moćemo opisati srednovekovnim terminom

⁸ M. Amfilohije, op. cit., str. 28-29.

⁹ Istorija „kula i obrazovanje kod Srba, Beograd 1974, str. 14-15.

„nastavnik“¹⁰, jer je sopstvenim podvigom vrlinskog ivota i samopregornog samousavršavanja svoju sopstvenu ličnost preobrazio i obojio, osvetio i prosvetio i tako postao uzor, obrazac vrline i svetosti u narodu.

ANTROPOLO'KO - PEDAGO'KE IDEJE

Svet, kao Božija tvorevina, kao delo misli Boga Logosa, za Oca Justina je tajnovit i posvetini Lovetu nesaznatičiv. Pokušavaju i da odgonetne tajnu sveta, Lovet-pitač, obdaren razumom da se pita, „kao znak pitava poguren ide kroz ovaj svet“ i kroz nauku, filosofiju, logiku i umetnost on tone iz mave zagonetke u vešću, iz jednog paradoksa u drugi. „to višće razmišljanje o zagonetnosti i netresantnosti ovoga sveta, sve me višće progoni misao: stvarnost ovog sveta najfantastičnija je i najzagonetnija od svega „to ni najdarovitija qudska fantazija ne bi mogla zamisliti.“¹¹ Jedino značewe do kojeg Lovet može doći je da ovaj vidčivi svet postoji na nevidčivostima, a wima nema ni kraja, ni broja. Na primer, planeta stoji na vazduhu, vazduh na bezvazdušnom prostoru, a on na atomima, atomi na elektronima, praelektroni na fotonima, oni na nematerijalnom etru, a nematerijalni etar na nečemu, nematerijalnijem. 'ta višće, za Justina Popovi a nevidčivo je srce vidčivog, odnosno u ovom svetu najvažnije je ono „to je nevidčivo (npr. vidčiv je magnet, ali je nevidčiva wegova sila, vidčiva su mnoga bića na zemlji, ali je nevidčiva sila koja ih uvodi u ivot i drži u granicama ivota.¹²)“ Lovet se može s tim pomiriti, ali wегоvo saznanje najvišće mušić tajna kako se na zemlji vršić stalni prelaz iz nevidčivog u vidčivo, iz metafizičkog u fizičko. Svaka stvar, tajnom suštine svoje, otiskuje se u vešću, tako da svaki, najvažniji problem, zalazi u vešće probleme. Kroz vasešću neprestano struje i bruje bezbrojne tajne vešćnosti, a kad se susretnu, susretnu se u srcu qudskom. „Tu tajna tajnu grli i zagonetka zagonetku qubi.“¹³ Lovet, kao nesumwivo najslabije biće na zemlji, i sam je sebi jezovita tajna. On ima u sebi neku praiskonsku centripetalnu silu za sve „to je tajanstveno. Svako pitawe Loveta izvodi van granica Lovetijeg, čini ga trans-Lovetijim, trans-subjektivnim, skopčava ga sa prirodnim ispitivanog predmeta i potapa u beskonačnost.¹⁴

¹⁰ „Nastavnik ili nastaviteč je pre svega onaj koji kazuje put, ispravan put hrišćanskog ivota, dobar moralni pravac“, isto, str. 14.

¹¹ J. Popovi, Filososfske urvine, str. 197.

¹² Isto, str. 200.

¹³ J. Popovi, Dostojevski..., str. 10.

¹⁴ J. Popovi, Filososfske urvine, str. 17.

“ovek ose a tajanstvenost sveta, ali i sopstvenu tajanstvenost doivqava tragično. On shvata da je „priroda wegove svesti i wegovih misli nedomisliiva za wegovu misao. Mislivost wegovih misli mnogo je kra a i u a od prirode same misli.“¹⁵ Zato Ivan Karamazov bolno uzvikuje: „'irok je Covek, suvi,,e „irok, ja bih ga suzio!“

Po svojoj prirodi Covek je isto toliko fizičan, koliko i metafizičan, u wemu se vr,,i najdramatičnija utakmica izme u vidqivog i nevidqivog: „Vidqivo je telo, nevidqiva je svest, ideja, qubav.“¹⁶ I tamo vidqivo „visi“ i zavisi o nevidqivom Covek gine, rtvuje svoje telo radi ube ewa, radi qubavi. Stoga, zakqukuje dr Popovi , ono „to je najglavnije u Coveku, nevidqivo je.¹⁷ No, često je ta su,,tinska istina daleko Coveku. On ose a da je na neki način beskonačno bi e, da je „kao duga rastegnut preko neba ivota, jednim krajem urowen u materiju, a drugim u nadmateriju. Duhom, mislima, ose awima Covek je beskonačno bi e, protegnuto od raja do pakla, sposobno da u dobru ide do Boga, a u zlu da se spu,,ta sve do avola.“¹⁸ Sudbinski problem je u tome „to je Covek telom „obzidan“ u pet Eula, a razumom ograničen. Poku,,avaju i da odgovetne sebe kao realnost i stalno se Eude i, Covek posr e i pada izme u opredegeva kom svetu vi,,e pripada: ovostranom materijalnom ili onostranom duhovnom. Opredeli li se za prvo „carstvo“ Covek je ateista, idolopoklonik stvari i kao Niže uzvikuje: „Telo sam i samo telo!“ Opredeli li se samo za drugi onostrani svet, Covek je spiritista, zatočenik ideje. Re,,ewe dr Popovi nalazi u religiji, tj. u „pravoslavnoj filozofiji istine.“ Kroz religiju Covek treba da omogu i organsko jedinstvo izme u Eulnog i nadEulnog i da prenosi provaliju i na e svoju ravnote u u kosmosu. To nije ni luksuz, ni neprirodnost, ve sažiwava samu su,,tinu prirode Covekove.¹⁹

“ovek, kao psihofizičko bi e, nije samo mikrokosmos, mali svet u velikome, izgra en od svega „to ve postoji u prirodi, na zemqi, ve je i makrokosmos, veliki svet u malom, vidqiva projekcija nevidqivog lika Bo ijeg, kao „to su i kosmos i zemqa i Covek nevidqive sile obužene u materiju.²⁰ Nesumnwivo, za dr Popovi a ono „to Eini ivotom, bi e bi em, a tvar tvarju jesu stvaralačke misli Bo ije koje su u wima. Svaka tvar ovaplo ena je misao Bo ija. Stoga je svaka tvar bogože wiva, jer ono „to je u

¹⁵ Isto, str. 16.

¹⁶ Isto, str. 16.

¹⁷ Isto, str. 200.

¹⁸ J. Popovi , Dostojevski ..., str. 21.

¹⁹ J. Popovi , Filozofske urvine, str. 20.

²⁰ J. Popovi , Put Bogopoznawa, Beograd 1987, str. 249.

voj od Boga, Ĺezne za svojim tvorcem.²¹ Tako je i Ĺovek u najbitnijoj sr i svoga bi a odra aj Bo anstva, wegova ikona, jer je stvoren po obrazu Bo ijem, pa prema tome i sam je bogoliko i bogolewivo bi e, religiozno bi e.²² Ako se tra i neprolazna su,tina ĹoveĹije liĹnosti, ona je nesumnwivo u bogolikoj besmrtnosti du,,e. Sjediti tu besmrtnost sa besmrtnim Bogom smisao je i cig postojawa Ĺovekovog na zemqi.²³ Za dr Popovi a ne postoji dualizam izme u du,,e i tela, bo anskog i animalnog, kao u mnogim idealistiĹkim antropologijama. Naprotiv, tek potpun, integralan Ĺovek u jedinstvu du,,e i tela odsjaj je Bo ijih savr,,enstava. Du,,a je ivot tela, a ivot du,,i daje Duh Sveti, tako telo nije „tamnica du,,e“, kako se Ĺesto pogre,,no shvata ovaj odnos, ve „du,,in brat blizanac“..,Kao „to se u malom parĹetu stakla, kada na wega padne sunĹev zrak, vidi ceo sunĹev „ar, pokazuju i ga u svoj wegovoj prirodnoj veliĹini, ve u obliku datog parĹeta, tako i u si u,,nosti na,,e prirode sijaju obliĹja neiskazanih svojstava Bo ijih.“²⁴

ReĹi Biblije „po Obrazu Bo ijem stvori Bog Ĺoveka“, za dr Popovi a znaĹe da je Bog stvorio qudsku prirodu da saradniĹki uĹestvuje u svakom dobru, jer ako je Bo anstvo puno a dobra, a Ĺovek wegov Obraz, onda Obraz nalazi sliĹnost u Prvoobrazu, po,,to je ispuwen svakim dobrom. Lik Bo iji nalazi se, dakle, u du,,i, a du,,a je besmrtna i trojiĹna. Postoje tri lica du,,e, ili tri sile du,,e: um,voĹa i ose awe. Ta tri lica du,,e Ĺovekove stvorena su po podobiu sa TrojiĹnom ili Tro-liĹnom su,,tinom Bo je liĹnosti (Otac, Sin, Duh Sveti). Mo e se daĹe re i da se lik Bo iji mawe ili vi,,e odra ava u celom Ĺoveku, a ne u jednom wegovom delu, svojstvu ili sili. Ali to postavĹa sasvim logiĹno pitawe: na koji naĹin malo i smrtno bi e postaje odraz prirode koja je besmrtna i veĹna i kakav je odnos izme u Ĺoveka i Boga? Taj odnos za dr Popovi a nalazi se u razlici izme u realnosti i potencijalnosti, izme u datosti i zadatosti. Naime, Obraz Bo iji, bogolikost, Ĺovek dobija po stvarawu (dete je bogoliko jo,, u utrobi majke, tvrdi Dostojevski), a podobije (blagodat) stiĹe po svojoj voqi, po svojoj slobodnoj samoaktivnosti. Dakle, Obraz je realnost, podobi je je mogu nost, prvo nam je dato, drugo nam je zadato. Po mi,,Ĺewu dr Popovi a, koje se zasniva na svetootaĹkoj bogoslovskoj misli, Bog je prepustio nama samima da izgra ujemo svoje podobi je (puno u), da bi nas udostojio prijatne nagrade. Tu iskrsava centralno pitawe qudske liĹnosti pitawe slobode, o kojem e kasnije biti

²¹ J. Popovi , Dostojevski ..., str. 220.

²² J. Popovi , Dogmatika pravoslavne crkve I, Beograd 1980, str. 253.

²³ J. Popovi , Dostojevski ..., str. 185.

²⁴ J. Popovi , Dogmatika ..., str. 254.

reči. Kako se postaje po podobiću, logično je pitawe. Za Oca Justina samo je jedan put: kroz Evan ege, kroz „oblažewe“ u Hrista, koliko je to mogu no za qudsku prirodu. To je su„tina pravoslavno-hri„ anskog metoda i pravoslavne pragmatike: da Ćovek sve svoje misli i dela, reči i ose awa, namere i ege prenese u centar BogoĆoveka Isusa Hrista, da od geocentriĆnog postane hristocentriĆno bi e. Sve to podrazumeva Ćovekov razum i slobodnu voqu. Samo tako se na osnovu realne bogolikosti potencijalno podobiće mo e pretvoriti u potpuno savr„enstvo i to je konaĆni cig i naznaĆewe Ćovekovog postojawa. Svu sadr inu i sva svojstva svog bi a upodobqavaju i Bogu Ćovek mo e postati savr„en, kao „to je Bog savr„en. Obo ewe celokupne svoje prirode zajedniĆawem, participacijom, uĆe„ em u Bo joj prirodi, dr Popovi smatra krajnim cigem Ćoveka na zemqi. Qudi su stvoreni da bi kroz dobre podvige neumorno stremili cigu svoga postojawa.²⁵ Besmrtnost je zapravo ivo ose awe Boga. To ose awe svojim ivotom svedoĆe svi pozitivni likovi Dostojevskog. „ovek vere, hri„ anin, ivi ose awem da je svaki Ćovek besmrtno i veĆno bi e, stoga ne mo e biti predmet niĆije eksploatacije, niti tiranije, jer ose awe Boga ne trpi greh. Iz ovog ose awa implicira, po dr Popovi u, ne kosmiĆko, ve makrokosmiĆko ose awe povezanosti Ćoveka sa svim bi ima i tajanstveno makrokosmiĆko ose awe sveodgovornosti za sve. „Svi qudi su u svakom Ćoveku i svaki je od nas odgovoran za sve i sva na zemqi, Ćovek je pravi Ćovek kada tu e grehe ose a kao svoje i kaje se za wih.“²⁶ Vidimo dakle da tajna liĆnosti implicira, podrazumeva i tajnu dru„tva, tj. Ćovekove dru„tvenosti. „ovekov odnos prema drugima uslovqen je wegovim odnosom prema Bogu. 'to je ve e bogoqubqe to je ve e bratoqubqe i sveseqensko ose awe pripadnosti. Tako i preobra aj dru„tva ide kroz preobra aj liĆnosti, iznutra ka spoqa, evolutivno, putem qubavi. Ovo shvatawe veoma je va no za pedago„ko poimawe progresivne i dru„tvene funkcije vaspitawa.

Iz svega do sada reĆenog proistiĆe da glavne karakteristike Ćoveka kao bi a nastaju u tom tajanstvenom spoju metafiziĆkog, mikrokosmiĆkog i makrokosmiĆkog, prirodnog i natprirodnog, ali ne i neprirodnog, jednom reĆju, iz odnosa Ćoveka i Boga. Za Oca Justina taj odnos nikako nije teorijsko pitawe, niti diskursivni pojam i ne mo e se re„iti racionalno, ve samo iskustveno, liĆno opitno. Pojam BogoĆoveka realne sinteze bo anske i ĆoveĆanske prirode nastaje faktom Bogoovaplo ewa, tj. istorijske pojave LiĆnosti Isusa Hrista, kao Sina Bo ijeg u qudskom telu. Za hri„ ane, pa i za one druge koji tu istorijsku Ćiwenicu ne mogu ospo-

²⁵ J. Popovi , Dogmatika..., str. 259.

²⁶ J. Popovi , Filososfske urvine, str. 159.

riti, Ličnost Bogočloveka je mistično-eksperimentalna realnost, psihofizička realnost, a ne transcendentna onostranost.²⁷ „Hristos, budu i savr„eni Bog, postaje savr„en čovek i zbiva se od svega novoga najnovije, jedino Novo pod suncem, jer „ta je ve e od toga da Bog postane čovek?“²⁸ On je istiniti Bog i istiniti čovek. U Bogočloveku sva puno a Bo anstva i sva puno a čove„tva obitavaju telesno. U Hristu je data psihofizička realnost savr„ene ličnosti. U wemu nema nišeg fantastičnog, utopističkog, nerealnog. U svakom trenutku svog zemagskog ivota on je bo anski savr„en i čovečanski realan, bo anski bezgre„an i čovečanski pristupačan. „Ako je čovek iskren, on mora priznati da je Bogočovek jedino logički usvojivo opravdawe Boga, jer filozofski bogovi su apstraktni, transcendentni, imaginarni. Bogočovek Dostojevskog je konkretan, imanentan čoveku.“²⁹ Dostojevski čak tvrdi da Bog koji nije bio u čoveku nema prava da bude Bog izmučenom čoveku,³⁰ a dr Popovi smatra da istorija na„e planete ne zna ni za bočeg Boga od Hrista, ni za bočeg čoveka od Hrista. On je savr„eno otkrio Boga i savr„eno otkrio čoveka, zato nema ni Boga, ni čoveka, mimo Bogočoveka.³¹

Sva tajna Bogočloveka sastoji se u tome „to „Logos zaista postade telo“. Hristos je zato do„ao da bi čovečanstvo saznalo da se zemagaska priroda i duh čovečiji mo e telesno javiti u nebeskom sjaju, a ne samo kao ideal.³² Na taj način pojava Bogočloveka bila je prirodna, logična, neophodna, jer je i sa ontolo„kog i sa psiholo„kog i sa istorijskog gledi„ta zadovoljila osnovne čewe i potrebe čovekovog bi a za večnim ivotom... Na sve zahteve onostrane, on odgovara Bogom na čovečanski način, na sve zahteve i potrebe duha qudskog koje se odnose na svet oko čoveka i ispod čoveka, on odgovara čovekom na bo anski način.³³ Nas zanima kakav je položaj čoveka u odnosu na Boga u tom empirijskom saproimawu. Dr Popovi odgovara: Bog je uvek na prvom mestu, čovek na drugom; Bog je tvorac, čovek je wegovo stvorenje; Bog pro ima čoveka i ostaje Bogom; čovek formira sebe po Bogu i ostaje čovekom.³⁴ I dače, čovek kazuje sebe Bogu verom, molitvom, smerno„u, a Bog kazuje sebe čoveku qubavqu. Kroz qubav Bog veruje u čoveka. Qubav je Bo ji odgovor na čovekovu veru. Konačno, Bog

²⁷ J. Popovi , Put Bogopoznawa , str. 42.

²⁸ Isto, str. 42.

²⁹ J. Popovi , Dostojevski ..., str. 164.

³⁰ Isto, 165.

³¹ J. Popovi , Filozofske urvine, str. 59.

³² J. Popovi , Dostojevski ..., str. 167.

³³ J. Popovi , Filozofske urvine, str. 55.

³⁴ J. Popovi , Dostojevski ..., str. 172.

usvaja Ćoveka da bi ga dobio, na tom putu vera je podvig, a qubav je dar.³⁵

U BogoĆoveku je ostvarena najidealnija ravnoteja između Boga i Ćoveka, najlogičniji monizam života, ovostranog i onostranog, a sačuvana autonomija i Boga i Ćoveka. Ta ravnoteja se ogleda u tome „to nigde nije potcevan Ćovek na račun Boga, ni precevan Bog na račun Ćoveka. Ćovek je u tom odnosu prođuđen, prođiren i prođubljen, ali on ne gubi svoju individualnost i ostaje Ćovek, samo Ćovek savršen, obogoĆovečen i uzdignut na najviši stepen savršenstva. Na taj način proslavqqa se qudska priroda.³⁶

Ako su sve transcendentne vrednosti boanske, zaista imanentne prirodi qudskoj i kongenijalne wegovoj bogolikoj duši, i ako se odnos između Boga i Ćoveka svodi na sinergijsku razmenu i opšte, egzistencijalni susret i uzajamno proimawe, onda se logički postavqaju dva problemska pitawa. Prvo „ta kvalitativno novo Ćovek dobija BogoĆovekom i drugo da li u istoriji qudskog roda postoje empirijski dokazi egzistencije BogoĆoveka? Oba ova problema dr Popović razrešava afirmativno i pozitivno po qudsku prirodu. Pre svega, Bogoovaploewem Hrista Ćovek se vraća svom Originalu, Tvorcu i svojoj prvobitnoj logosnosti. Ćovek saznaje da je wegovo poreklo od Boga, a ne od materije i da je logosnost priroda wegove prirode. Na taj način najprirodnije i najcelishodnije osmišqava se cela sadržina Ćovekove ličnosti i reintegrirane grehom razbijena ličnost. „Oseawe se pretvara u Bogooseawe, misao u Bogomisao, duša se obojuje, telo se osvjuje.“³⁷ Tako se u Ćoveku ponovo rađava Istina, Pravda, Qubav, Dobro, Milost savršenstva Boga, kojih je Ćovek uvek gladan i ođedan. On saznaje da nije samo „vreća krvavog blata“, već „mali Bog u blatu“, „vreća blata“, ali zakvašena kvascem svih beskrajnosti u sebi.³⁸

Vaskršewem Ćovekova priroda se ovekovečuje, dobija zaloga večnosti koji mora svojim sopstvenim podvigom da ispuni. Vaskršewem je pobedena smrt kao granica qudskom biću, a Ćoveku je data mogućnost besmrtnosti, večnosti i bezgraničnosti. Još ne, to, Ćovek zadobija saznawe da u ovom svetu stvarno postoje dve realnosti: Bog i Ćovek. Bog je jedina prava realnost, a Ćovek samo utoliko, ukoliko se saovaploti Bogu, tj. ologosi se, dobio. Najveća realnost posle Boga je Ćovekova besmrtna duša, ličnost. Diferencirawe svih realnosti, vidqivih i nevidqivih, vrši se samo u

³⁵ Isto, str. 215.

³⁶ J. Popović, Filozofske urvine, str. 57.

³⁷ Isto, str. 112-115.

³⁸ Isto, str. 118.

svetlu Boga kao glavne realnosti. Svako otkidawe od te prave realnosti survava Ćovekovu misao u pseudorealnost, u protivbi e, sve do nebi a, do najstra„nije pseudorealnosti satane.³⁹ Do vaskrsewa Hristovog istinski progres je bio nemogu an, jer se svako qudsko delo zavr„avalo fiziĳkom smr u. Od vaskrsewa to je mogu e, a od Ćoveka se tra i samo jedno: da usvoji fakt vaskrsewa, da do ivi taj do ivgaj, da verom sjedini svoju du„u sa vaskrslim Hristom, u tome je su„tina hri„anske pragmatike.⁴⁰

To je, dakle, ontolo„ka novina, ispravka grehom zatamwene bogolikosti u Ćoveku. No, za nas pedagoge jo„ je va nija teleolo„ka novina koju BogoĆovek omogu uje Ćoveku. Ona se sastoji u realnom utvr ivawu kriterijuma vrednosti, zemaqskih, qudskih i veĳnih, neprolaznih. „Kada se tra i veĳna Istina, pogre„no je pitawe „ta je istina, ve Ko je Istina? Jer takvom istinom mo e biti samo Liĳnost, a ne tvar... Bez Weg a i mimo Weg a nema istine. Ho ete li shemu? Evo we: Hristos Istina Osve ewe = Prosve ewe.“⁴¹ Svojom bezgraniĳnom i besmrtnom liĳno„u BogoĆovek je za vreme svog 33-godi„weg boravka na zemĳi eksperimentalno pokazao krajwi kvalitet svakog Dobra i tako postao kriterijum za razlikovawe dobra i zla. U na„oj empirijskoj, qudskoj datosti, ni„ta nije apsolutno, Ćak ni savest. Samu savest treba proveravati i ispravqati prema apsolutnom obrascu. Ali, potĳiniti je formuli, ma i odozgo datoj, uni„tilo bi jedinstvenost i nezamenqivost liĳnosti, wenu apsolutnu vrednost, koja se sastoji u wenoj ivoj slobodi, u ivqewu iznad svake sheme. Liĳnost mo e i treba da ispravqa sebe, ali ne prema nekoj spoqa„woj, ma i najsavr„eni-joj formi, ve jedino prema sebi samoj. Primer za liĳnost mo e biti jedino ona, jer bi se inaĳe pru ila mogu nost da se mehaniĳki nametnu norme iz neĳega „to joj je tu e i strano. Jedinstvenost svake liĳnosti, wena apsolutna nezamenqivost niĳim drugim je da sama liĳnost bude primer sebi. No, za to treba da postigne idealno stawe. To je mogu e Hristu koji u telu svom pokazuje svakome ideju o wenu, tj. to je mogu no samo pamo u opita, neprestanog zagledawa u lik Hristov, tra ewa u Hristu svog originala... Samo je Gospod Isus Hristos ideal svakog Ćoveka, tj. ne kao apstraktni pojam, ne kao prazna norma Ćoveĳnosti uop„te, ne kao shema liĳnosti, nego kao lik, ideja liĳnosti, sa svom wenom ivom sadr i nom.⁴²

Dakle, u zemaqskom svetu relativnih vrednosti Ćovek ĳiji duh po prirodi svojoj tra i apsolutne vrednosti dobio je putokaz,

³⁹ Isto, str. 155.

⁴⁰ Isto, str. 39.

⁴¹ Isto, str. 131.

⁴² P.A. Florenski, prema: J. Popovi , Dostojevski..., str. 175.

obrazac, kriterijum po kome mo e da normira svoju lišnost (saznawe, ose awa, voqu, moral). Ovo pitawe smatramo veoma bitnim u pedago„koj teleologiji kada se opredequjemo za utvr ivawe sadr aja ciqa vaspitawa. Veoma žesto je služaj da se ideal vaspitawa tra i u sferama van lišnosti. U području morala, etike, ne mo emo se samo oslawati na slobodu savesti, jer je i ona u svojoj empirijskoj datosti nesigurna, relativna, subjektivna. Nije dovoljno da se moral defini„e samo kao vernost svojim ube ewima. „Savest bez Boga je u as! Ona mo e zabludeti u krajwem nemoralu... "ovek mora neprestano da sebi postavqa pitawe: Jesu li moja ube ewa ispravna? Za wih postoji samo jedna provera, ta provera je Hristos.“⁴³ Lepota i savr„enost Hristove lišnosti za Dostojevskog je toliko ubedqiva da za wega jedino ona mo e dati logižko opravdawe žovekove lišnosti. On smatra da, kada bi mu neko mogao pokazati da je Hristos van istine i kada bi istina zaista iskquživala Hrista, on bi pretpostavio da ostane sa Hristom, a ne sa istinom.⁴⁴

Na na„u sre u, smatra dr Popovi , mi imamo odakle da i„temo i crpimo uzor svojoj lišnosti, jer je neokrwen lik Bogožoveka Hrista sažuvan u pravoslavqu. Pravoslavqe i nije drugo do „Lik Bogožoveka Hrista produ en kroz vekove, produ en kao crkva... Sve „to nema taj lik nije pravoslavno, sve „to nema bogožovežanske Pravde, Istine, Qubavi, Vežnosti, nije pravoslavno. Pravoslavqe sadr i u sebi lik Isusa Hrista, u koji se treba molitveno udubiti. Tada žovek shvata da to nije samo crkvenost i obred, ve ose awe koje nepogre„ivo uvodi žoveka u tajnu samousavr„avawa.“⁴⁵ U pravoslavqu je i sadr aj i put i metod vaspitawa, u pravoslavnom vekovnom iskustvu žuvawa lika Hristovog i ivqe wa Wime krije se i odgovor na drugo pitawe: Postoji li u istoriji qudskog roda empirijski dokaz egzistencije Bogožoveka?

Za Oca Justina sva istorija pravoslavqa oližena u stradawu ispovednika, apostola, muženika i svetiteqa, koji su svojim ivotima ispovedali Isusa Hrista, svedožewe su i dokaz. Iskustvo svetiteqstva neborivi je dokaz za to. „Svaki svetiteq je bogonosac, u najpotpunijoj meri u kojoj se to mo e biti. Jer Bogom ivi, Bogom misli, Bogom ose a, Bogom ho e, Bogom dela. U wemu sve je od Boga, radi Boga. Svetiteqi su najožiglednije, najpotpunije, naj-savr„enije, zato i najubedqivije bogojavqewe u obliku žovežijenjen.“⁴⁶ U lišnosti svetiteqa putem podvi nižko-blagodatnog usavr„avawa, uz pomo Duha Svetog, izvajana je hristolika lišnost.

⁴³ J. Popovi , Dostojevski..., str. 171.

⁴⁴ Isto, str. 170.

⁴⁵ J. Popovi , Filozofske urvine, str. 158.

⁴⁶ J. Popovi , Put Bogopoznawa, str. 146.

Prerene, tajnu i centar svog bića u Hrista, svetiteqi su dugotrpeqivim, mušnim podvigom vere i ivota zadobili blagodat svetosti (stoga su njihova tela netgena, nepodlo na prirodnim zakonima fenomen mo,ti), ali i umno ili u sebi mnoge mudrosti o Bogu, o svetu i o Ćoveku.⁴⁷ Stoga su svetiteqi jedini pravi prosvetiteqi, osveewe je jedino pravo prosvewe, po mudroj istini Svetog Grigorija Bogoslova: Prvo treba sebe oĀistiti, pa onda druge uĀiti Āistoti; treba najpre sebe uĀiniti mudrim, pa onda druge uĀiti mudrosti: treba najpre sam postati svetlost, pa onda druge prosvewivati; treba se najpre pribliiti Bogu, pa onda druge osveewivati.⁴⁸ Taj ideal i obrazac postignut je u liku Svetog Save, utemeljivaĀa karaktera srpske prosvete. Dostojevski i Otac Justin ostavqaju Ćoveku da sam izabere svoj put na „vododelnici kultura“ i odluĀi za koga e se opredeliti: Ćoveka bez Boga, tj. Ćovekboga, oliĀenog u kulturi i prosveti zapadne Evrope ili pravoslavnog svetosavskog BogoĀoveka.

ReĀeno je ve da je glavna odlika hri,anski shvaene liĀnosti sloboda ispoqavawa, sloboda izbora. Za dr Popovića i ona je veĀna i neograniĀena, kao dar Boijji. U realnom pojavqivawu Āoveka kao delatnog bića, posebno u moralnom delowawu sloboda se pojavuqe kao sudbinska raskrsnica, „eraviĀna vododelnica“, koja Āoveka ili nizvodi u greh ili uzvodi u bezgre,nost i svetost. Ona Āini Āoveka ili „potkom na razboju dobra“ ili „potkom na razboju zla“.⁴⁹ Su,ta tajne slobode neraskidivo je vezana sa uĀewem o Āovekovom grehopadu, tj. sa Āiwenicom da je Āovek od Adama i gre,no bi e.

Na slede i naĀin Otac Justin u svojoj Dogmatici veoma jednostavnim jezikom obrazla e bogoslovsku istinu Āovekovog svojevoqnog otpadni,stva od Boga: Pri stvarawu Āoveka wegova bezgre,nost nije bila apsolutna, niti je bila neophodnost wegove prirode. Ona je leala u Āovekovoj slobodnoj voqi i htewu. Āovek nije bio bezgre,an po svojoj telesnoj prirodi, ve po Boijjoj blagodati. Besmrtnost se odravala jedewem sa drveta ivota. Po tumaĀewu Svetih Otaca to boansko drvo ivota su misli Boije, slede i koje Āovek blagodatno op,ti sa Bogom i pamo u kojih ve,astveni svet Āovek privodi ka Bogu (upravqa wime). Zapravo je zapovest o jedewu sa drveta ivota znaĀila da kroz sva Boija stvorewa Āovek ubira jedan plod samog Boga, istinski ivot, iz Āega je op,tewe sa Bogom osnov Āovekovog ivota i naĀin wegove besmrtnosti... Dakle, Āovek nije bio bi e koje nije moglo umreti, ve bi e koje je moglo ne umreti, sleduju i Boju zapovest, tj. bio

⁴⁷ Uporedi: Put Bogopoznawa i Filozofske urvine.

⁴⁸ J. PopoviĀ, Na BogoĀoveĀanskom putu, Beograd 1980, str. 40.

⁴⁹ J. PopoviĀ, Filozofske urvine, str. 94.

je smrtan po svojstvu svog zemagskog tela, a besmrtnan po naročitoj blagodati. Upravo je zapovest o izbegavanju drveta poznava dobra i zla Bog dao Ćoveku radi ve bava wegove slobodne voqe. Ta zapovest je bila neka vrsta vaspitača za du,u i obuzdavača u nasladama da se Ćovek ne bi sam od sebe pogordio („to se i desilo). Ćovek je mogao dragovoqno izbegavati svoju sopstvenu smrt, i to je mogao lako Ćiniti, jer ga je wegova bogolikost i prvobitna logosnost zemqe vukla ka Bogu. Su,tina te zapovesti prevedena na jezik nauke o vaspitawu, svodi se na slede e: da je najglavnije za Ćoveka da se dragovoqno potĆiwava Bogu, saobra ava svoju voqu Bo ijem planu o Ćoveku. Sa stanovi,ta pravoslavne nauke o vaspitawu, u toj prvoj i najva nijoj zapovesti sadr ane su i svih deset zapovesti Starog Zaveta. Smrt i ostale nevoqe, koje su kroz Adama sna,le Ćoveka nstvo posle prekr,ewa zapovesti, nisu do,le od samog drveta poznava dobra i zla, ve od neposlu,nosti, od dragovoqnog otpadni,tva od Boga. Tako se kroz prvobitni greh, kao klicu, seme svih ostalih grehova pojavuje jedno potpuno neprirodno stvaralačko naĆelo u qudskoj prirodi, a preko we u celom svetu. Uzrok neposlu,nosti samogubiva gordost, htewe Ćoveka da bude u svojoj, a ne u Bo ijoj vlasti, dovelo je do gubitka Bo ije blagodati besmrtnosti i do krajwe iskvarenosti Ćoveka. Nastupa dualizam i dezintegracija du,e: razum je izgubio pronicqivost, mudrost, vidovitost, bogoĆe wivost, od bogocentriĆnog postao je egocentriĆan, sa gre,nim mislima, prolazan i relativan. Raslabqena je i voqa postala je sklona zlu, la ima, wom su ovladale strasne te we, Će we i ege. Oskrnavqeno je i srce, ose awe qubavi prema Bogu zatamweno je strahom od Boga. Sve je to dovelo do poreme aja, povrede, pomraĆewa i unaka ewa lika Bo ijeg u Ćoveku. Ipak, posledice pada Ćovekovog nisu potpuna mr wa i bezbnost, ve jaka naklownost grehu. Od Adama u Ćoveku egzistiraju dva naĆela slobodne voqe: zakon greha i zakon bogolikosti. Kao „to je potencijalno bogoliko bi e, po svojoj voqi Ćovek postaje i potencijalno gre,no bi e.

Bog kao neizmengivo dobar dejstvuje uvek tako da sloboda bi a uvek ostane neprikosnovenana, on ne ukida qudima dar slobode. Posledice pada su u ograniĆenosti qudskog razuma, ali razumevawe Bo ijeg plana i Bo ijeg postupawa dostupno je oblagoda enom umu hri, ana. Ako voqa, po svom slobodnom izboru te i dobru, Bog poma e tu wenu te wu, a ako te i zlu promisao je napu,ta da bi ona radila samostalno. Izbor dela zavisi od nas samih, a ishod od Boga. To znaĆi da Ćovek ne gre,i i ne Ćini dobro po neophodnosti (kako to tvrde naturalistiĆke antropologije J.B.), jer tada ni zlo ni dobro ne bi imali moralnu vrednost. Ćoveku je ostavqena sloboda delowawa, da bi bio slobodno moralno bi e. Upravo radi we, Bog dopu,ta moralno zlo, ali ga ne potkrepuje,

ne podrava.⁵⁰ Suštinski značaj ovako shvaćene slobode je taj da se svako moralno zlo mora tumačiti kao posledica zloupotrebe slobode, a ne kao neophodnost qudske zle ili dobre prirode. U tome shvatanju sadržan je sav vitalizam i dinamizam ličnosti, „to je od posebnog značaja za psihološku analizu ponašanja.

Razrađenom psihološkom analizom svojih negativnih likova (Raskolnikov, Ivan Karamazov, Kirilov, Svidrigajlov), Dostojevski nepogrešivo potvrđuje da sklonost ka grehu proističe iz bunta protiv Boga, iz neprihvatanja Boga i Božijeg poretka stvari. Sva nevolja i nesreća tih likova je u tome „to, odbacuju i Boga, oni hoće da razumom objasne svet i sebe u njemu. Pri tome neminovno dolaze do saznanja da je znana bolest, najviše nesreća za čoveka, jer on svojim ograničenim, euklidovskim, trodimenzionalnim umom, ne može da pojmi beskonačnost ni svog subjektivnog sveta, ni trans-subjektivnog sveta. Ne može da opravda stradanje (Ivan Karamazov: Čeo svet poznava dobra i zla ne vredi jedne dečije suziće). Posmatraju i svet bez Boga, on je za čoveka nerazumljivi haos u kome vladaju neumitni zakoni neophodnosti, smrti. Iz racionalizma takve vrste neumitno se razvija nihilizam i depresivni pesimizam, no, „to je najstrašnije, iz ateizma (neprihvatanja Boga) izrasta anarhizam i etički relativizam. Ako nema Boga, onda nema ni besmrtnosti duše, ako se sve zasniva na prirodnim zakonima neophodnosti i borbe za opstanak, onda nema ni greha, sve je dozvoljeno. 'ta više greh je neophodnost. Sa takvim ubeđenjem, Raskolnikov mirno ubija staricu. Krajnji racionalizam i krajnji voluntarizam, za Dostojevskog, u svojoj završnoj formi, negiraju svaku realnost etike.⁵¹

Za negativne junake Dostojevskog, sloboda da se upotrebi, ali ne zloupotrebi sloboda savesti, najprokletija je muka na zemlji. Umo da najjačoj poemi svetske kvičnosti uopšte Poemi o Velikom Inkvizitoru, Dostojevski kroz Ivana Karamazova, podvrgava Hrista kritici, jer je procenio čovekovu slabost i porođnu prirodu, povećavaju i još dar slobode. Ne prihvataju i nagovor Kućala da pomogne u tri sile: tajne, čuda i autoriteta, jednom zauvek pridobije qudsku dušu, Hristos najubedljivije apologira, brani slobodu qudske ličnosti. On odbija da kamenu pretvori u hlebove i rešiv, i ekonomsko pitanje, zauvek zemačkim hlebom porobi qude. Odbija da skoči, kućaju i Boga i tako čudo ozakoni kao jedino sredstvo ostvarivanja Božijeg plana na zemlji. Hristos, upravo zato „to ceni iznad svega slobodu qudskog opredeljenja, odlučuje da qućavqu, a ne čuđom, pridobija qudska srca. U ime slobode i bogolovečanskog metoda qućavi i saradnje, on na kraju odbija da

⁵⁰ J. Popović, Dogmatika, str. 290-323.

⁵¹ Vidi: J. Popović, Dostojevski.

ostvari carstvo nebesko na trulim osnovama svih carstava ovoga sveta.

Ono „to je fascinantno u ovoj poemi je lišenica da se u dva filozofska plana o ure ewu sveta, kriju sve nerazre„ive istorijske protivrečnosti qudske prirode, jednostavnije rečeno ĆoveĆiji pogled na svet. Dr Popović smatra da je najgenijalnije otkriće Dostojevskog u tome „to je utvrdio da realno postoji avo kao metafizička sila, koja se na tajanstven način uvlači u Ćovekovo biće, Ćim se Ćovek odvoji od Boga i pokuša da ga odriče. On je otkrio i metod kojim se avo služi u približavawu Ćoveku, a to je konracionalizacija sa Ćovekovim umom kroz gordost. –avo je racionalist i potajno se i ve„to uvlači u svet Ćovekovih misli, oseawa, ega, namera i sudeluje sa Ćovekom u stvarawu filozofije i etike.

Na planu večnosti ĆoveĆijeg bića sloboda je onaj odlučujući momenat koji bira Boga ili avola kao uzor. Kroz grehe, mawe i veće, Ćovek se neminovno saovaplojuje metafizičkoj sili zla, a kroz vrline i podvige Ćovek se obojuje, saovaplojuje Bogu. Sa pedagoškog stanovišta sloboda vođe i izbora, koja nije nametnuta spoğa, glavni je faktor vaspitnog uticaja. Ona je, s druge strane, najpodložnija različitim vrstama manipulacija. Stoga je neophodno da etika određuje sadržaj ćića vaspitawa. Vidimo da hri„aninska etika upravo svojim shvatawem nepovredivosti i jedinstvenosti qudske ličnosti u tom smislu ima veoma progresivno značewe.

Za konkretno ostvarivawe pravoslavnog vaspitawa važno je uočiti da za dr Popovića nema razlike između vaspitawa i ivota, odnosno, između naznačewa i ćića Ćovekovog postojawa na zemlji i ćića vaspitawa. On smatra da je sve „to je od BogoĆoveka Hrista ostvarivo, ovaplođivo u sferi qudskog ivota i u granicama vremena i prostora. Stoga je najop„tiji i naj„iri dostižan ćić za Ćoveka da postane hri„anin. Postati hri„anin znači svu sadržinu, sva svojstva svog bića upodobiti Bogu da postane savr„eno kao „to je i Bog savr„en.⁵² Hri„anstvo je u samoj svojoj suštini upodobqavawe Bogu, onoliko koliko je to moguće konkretnoj qudskoj prirodi. Ako si se re„io da bude„ hri„anin, onda se postaraj da postane„ podoban Bogu, obuci se u Hrista.⁵³ Hri„anski poziv je da se uz pomoć Božanske sile, Blagodati, izjednačuje sa Hristom. Bog je stvorio Ćoveka da bi ga obojio. Ćovek se stvarno rodi ne onda kada ga majka donese na svet, već onda kada poveruje u vaskrslog Gospoda Hrista. Stoga je ohrisťovqewe istovremeno obesmrćewe Ćoveka. Borba protiv smrti svodi se na borbu protiv greha, a takva borba je za hri„anina podvig. Podvig je jedinstveni

⁵² J. Popović, Dogmatika, str. 260.

⁵³ Isto, str. 257.

metod ostvarivawa ciqa vaspitawa. U podvig upodobqavawa, obo ewa, saovaplo ewa Bogu, ulazi sav Ćovek, celokupnom svojom liĥno,, u. U borbi protiv greha sastoji se evan elska pravoslavna prosveta kao poruka celom svetu. Ona oĥi,, uje Ćoveka iznutra, ona ne popravqa, ve sternizira, osve uje. Naĥin pravoslavne prosvete i vaspitawa svodi se na praktikovawe blagodatnih podviga i evan elskih vrlina, ĥime se Ćovek danono no prera uju i sebe iz gre,,nog u bezgre,,nog, postepeno osloba a robovawa grehu. Definicija pravoslavnog vaspitawa podrazumeva sve osobine liĥnosti o kojima je do sada bilo reĥi: i bogolikost i slobodu voqe i gre,,nost, ali i svetost. Svetost, kao normalno stawe na,,e bogolike du,,e, Bog zahteva od Ćoveka i u tome se ogleda sva wegova qubav prema nama. Stoga je svaka prava prosveta su,,tinski vezana za svetost. Najglavnije i najva nije u ivotu Ćovekovom je da Bogom osmisli svoj ivot, koji je fenomenolo,,ki obesmi,,qen grehom. U hri,,anstvu, tj. pravoslavqu, to se ne posti e verbalistiĥki, ve su,,tastveno, pragmatistiĥki: praktikovawem Evan ega, pretvarawem sopstvenog ivota u stalno samousavr,,avawe. Osnovna karakteristika takvog metoda je u tome „to je on potpuno liĥan, individualan, zasnovan na slobodnoj voqi, nenametnut i postepen. Specifiĥno sjediavawe sa Bogom je ivi akt, a ne metafizika i on je postepeno, evolutivno mewawe sebe samog kroz liĥni, eksperimentalni podvig. Obo ewe preumqewe podrazumeva obnovu svih delova liĥnosti putem blagodatnih hri,,anskih vrlina, od kojih je najve a qubav. Usavr,,avawem do krajwih granica, do svetosti, posti e se uĥe,, e Ćoveka u savr,,enoj bo anskoj prirodi. BogoĆoveĥanski metod vaspitawa ostvaruje se neprestanim Ćovekovim odgovarawima na priziv Boga na zajedniĥarewe. To podrazumeva put qubavi, jer je qubav sama su,,tina Boga, a ne wegov epitet.⁵⁴ Vo en verom, vaspitavan molitvom, oplemewen smerno,, u, krotko,, u, molitveno,, u, smireno,, u i drugim hri,,anskim vrlinama, Ćovek stiĥe sve ve a i ve a bogoĆoveĥanska iskustva kroz liĥni opit, sve dok ne do e do najsvetije do qubavi. Po,,to je qubav Bo anska su,,tina, a ona i,,te su,,tinu Ćoveĥiju, Ćovek je ne mo e osetiti ako i sam supstancijalnim aktom hristoĥe wive qubavi svo bi e svoje ne prenese u BogoĆoveka. Stiĥu i qubav, koja je su,,tina Bo ija, Ćovek se realno sjediwuje sa Bogom i na taj naĥin dolazi do stvarnog poznawa veĥne Istine. Su,,tina je u tome da se ni istina, ni sva druga Bo ija savr,,enstva ne mogu dosti i racionalistiĥki, ni fenomenalistiĥki. Sila qubavi uvlaĥi vascelog, integralnog Ćoveka u proces obo ewa, a Ćovek, stekne li qubav prema Bogu, istovremeno stiĥe i qubav prema drugim qudima. To je ontolo,,ki uslovqeno bez bogoqubqa

⁵⁴ Vidi: J. Popovi , Put Bogopoznawa i Dostojevski .

nema pravog Ćovekoqubqa. Qubav ima tu Ćudesnu sposobnost da u svakom Ćoveku, u svakoj stvari pronae ono „to je Bo ije, „to je savr„eno. Stoga su dve novine hri„anstva u tome da je Bog qubav i da je Ćovek qubav. Bez qubavi, Ćovek je masa besmislenih senzacija i nepotrebnih bolova. Bez qubavi, Ćovek nema nikakvu vrednost, ni u ovom, ni u onom svetu. Qubavqu misliti, oseati, iveriti, znati to je evan elski, bogoĆoveĆanski metod ivota i vaspitawa. Dostojevski, reĆima starca Zosime, to najbolje potvr uje: Postojawe besmrtnosti du„e i Boga nemogu e je dokazati, ali je mogu e ubediti se. „Postarajte se da volite svoje bli we stvarno, delatno, postupcima, uporno i neumorno... Do ete li u toj qubavi do samopregorevawa, samoodricawa, tada ete nesumnjivo poverovati i nikakva sumna ne e mo i za i u va„u du„u.“⁵⁵ Dakle, Ćovek mo e postati potpun i savr„en samo ako sve svoje sile i mo i preobrazi i usavr„i BogoĆovekom kroz bogoĆoveĆanske vrline. Ot-krivawem qubavi ne samo da se stiĆe poznawe Boga i sebe i drugih, ve se ve na zemqi posti e raj koji je u srcu. Suprotno pakao je mr wa; ne mo i qubiti Ćoveka odvodi u pakao jo„ na ovom svetu. Krajwa konsekvencata tako shva enog ivota i vaspitawa svodi se na potpuni pedago„ki optimizam, koji se ogleda u stvarnosti da zlo nije prirodno stawe qudi i da qudi na zemqi imaju za „ta da ive i znaju naĆin kako da postanu sre ni. Po dr Popovi u, razni evropski humanizmi, altruizmi, solidarizmi su„iĆavi su surogati qubavi.⁵⁶ Oni kao osnove pedago„kih doktrina ne opravdavaju postojawe BogoĆovek, ve Ćovekoboga.

Na veoma slikovit i pomalo radikalana i katastrofiĆan naĆin dr Popovi pokazuje „ta se de„ava sa Ćovekom kome je oduzeta bogoĆoveĆanska dimenzija veĆnosti, a wegov bogohumanitet sveden na prost humanitet. U papizmu i protestantizmu izvr„ena je bolna korekcija BogoĆoveka, wegovog dela i uĆewa, progla„ewem Ćoveka pape za bezgre„nog. Time je i religija svedena na humanistiĆku filosofiju, Ćije je geslo sofizam: Ćovek je merilo svih stvari. PozitivistiĆka nauka kao instrument takvog Ćoveka objavila je da nema Boga, da je umro Bog, kako govori NiĆe, a Ćovek je zakquĆio da je onda on sam Bog. Tako se humanizam pretvorio u ateizam. Ako nema Boga, onda nema niĆeg veĆnog, ni savr„enog, sve je relativno, prolazno i smrtno, kako tumaĆi i Ajn„tajn. Po„to su sva bi a relativna, nijedno nema pravo da nametne sebe drugom, a ako to i poku„a sledi rat do istrebgewa, jer nauka uĆi Ćoveka da mu je cig samoodr awe. 'ta se tu zapravo desilo? Po„to su„tinski Ćovek ne mo e bez Boga i veĆnosti, a suoĆen je s tim da Boga nema, Ćovek se opredelio za idolatriju i feti„izam stvari. Pohod

⁵⁵ J. Popovi , Dostojevski ..., str. 223.

⁵⁶ Isto, str. 228.

na prirodu Ćovek je nazvao kulturom, ali wom on nije uspeo da oĆoveĆi materiju, ve je ona wega opovr„inila i obezdu„ila, tako da je i sam postao stvar. HumanistiĆka Evropa postala je, uslovno, fabrika za proizvodwu idola, kao jedna politeistiĆka kuhiwa. Gumanstvo, pohlepa za stvarima, postala je su„tinska potreba Ćovekova, kome je dopu„teno sve, i greh, i zloĆin, jer nema ose awe greha pred Bogom. Potresno tu ni bilans evropske kulture sveden je na stalnu proizvodwu prolaznosti, a Ćovek je pretvoren u „hodaju i mrtvaĆki sanduk od ilovaĆe“, stvar me u drugim stvarima.

Nasuprot takvom degenerisanom ĆoveĆuĆku stoji slovensko-pravoslavni BogoĆovek, koji ispoveda celovitu, svecelosnu i oboga enu liĆnost. On ne vodi Ćoveka samouni„tewu, ve rastewu i preobra ewu du„e i tela. Put progresa, preobra aja, ide ovde mimo, nenasilno, od unutra ka spoĆa, a ne nasilno, potĆiwavalaĆki, pro drĆivaĆki. Taj put, kako svedoĆi i sam BogoĆovek, kao metod vaspitawa podrazumeva stalno samoprevazila ewe, praktikovawe podviga i vrlina, kao „to su: vera, qubav, nada, molitva, post, smirenost, krotost, umiqewe, trpĆewe, bogoqubqe, bratoqubqe. Sve se u tom procesu posti e liĆnim naporom i liĆnim podvigom, tako da tu nema niĆeg mehaniĆkog ni nametnutog. Pre-
ra uju i svoju du„u unutra„wim, dragovoqnim i liĆnim usvajawem Isusa Hrista, Ćovek osve uje i svu prirodu. To je ujedno i smisao i ciq postojawa Ćoveka kao prelaznog bi a izme u sveta tvari i Boga. To je istovremeno i metod izgradwe pravoslavne kulture, koji je Srbima jo„ pre osam vekova darovao Sveti Sava. Nije potrebno posebno govoriti o tome koliko je ovo pitawe danas aktuelno, pogotovo za balkanske narode, koji se sudbinski nalaze na vododelnici kultura istoka i zapada.⁵⁷ Proces posunovra ewa, bezliĆewa i razovaplo ewa Ćoveka jo„ uvek traje, danas, Ćini nam se, u najtragiĆnijem obliku prodaje jeftinih pseudoreligija i satanistiĆkih sekta, koje, u su„tini antisocijalne i antipersonalne, duboko nagriza u du„u Ćoveka.

Z A K Q U " A K

Vratimo se, na kraju, poĆetno postavqenom pitawu: „ta uĆewe o BogoĆoveku, tj. hri„ansko-pravoslavna antropologija Oca Justina, nudi nauci o vaspitawu. Pre svega, nudi shvatawe da je qudsko bi e bogolike, a ne samo materijalne prirode i da mu je imanentna te wa vra awe i uzrastawe svom Prvoliku Obrazu.

⁵⁷ Uporedi: J. Popovi , Filozofske urvine, poglavqa Na vododelnici kultura, Izme u dve filozofije; daqe: Dostojevski o Evropi i slovenstvu i Svetosavqe kao filozofija ivota.

Pedago„koj antropologiji nudi se na razmatrawe stav da je Ćovek homo religiosus, religiozno bi e, i da se wegova su„tina ne mo e izvoditi samo iz biolo„kog ustrojstva, niti samo iz razuma. Daqe, ne mo e se izbe i stav da Bog nije Ćoveku strano, spoqa„we, mehaniąko bi e, koje mu je teret i koga se treba osloboditi, kako to uąe marksizam i Sartrov egzistencijalizam. "ovek je, daqe, bi e vere, jer svoju su„tinu saznaje verom, tj. liąnim uąe„ em u bogoĆoveąanskoj prirodi, a ne razumom, kako to tvrdi ve ina nehri„ anskih gnoseologija. "ovek je bi e slobode, on slobodno stupa u sve odnose, po sopstvenom ose awu Bo ijeg priziva na usavr„avawe liąnosti. Ta sloboda potiąe iz Bo ijeg Ćovekoqubqqa, pa je i Ćovek bi e qubavi, odgovaraju i svojom qubavqu na Bo iji dar. Qubav, kao glavni nosilac dinamizma liąnosti, za pedagogiju je od izuzetnog znaąaja, jer ona u procesu definisawa ciqa vaspitawa i normirawa odnosa pojedinca i zajednice mora imati na umu da se su„tinski svi odnosi moraju graditi na principima qubavi i slobodne voqe za zajedniąarewe. Qubav je osnovna kopąa izme u subjekta i objekta u vaspitawu, kako to tvrdi i G. Ker„en„tajner. Kao gre„no bi e po svojoj slobodnoj voqi, Ćovek nije nu no predodre eno bi e za zlo i greh, stoga se funkcija vaspitawa sastoji u kultivisawu i preobra avawu. "ovek je, gledan iz BogoĆoveka, neograniąeno dinamiąko bi e, i to ne u mehaniąkom smislu pravolinijskog delovawa prema postavqenom ciqqu, ve u naj„ire kreativnom i od prinude oslobo enom stalnom odgovarawu Ćoveka na priziv Boga da se usavr„ava. U tom savr„eno hamonijskom odnosu konkretne qudske prirode i Bo ijeg priziva na uzrastawe svi qudi su jedinstvene, neponovqive, originalne i celovite liąnosti. Ta celovitost ogleda se u tome „to sve snage qudske (i um i voqa i ose awa i delatnost) uąestvuju u svakom i najmawem pona„awu. Po su„tini svog psihofiziąko-metafiziąkog sklopa Ćovek je neograniąeno i veąno bi e. Dimenzija veąnosti omogu awa Ćoveku otvoren put ka svetosti kao su„tini bi a Bo ijeg. U tajni liąnosti zasa eno je seme svetosti, koje mo e da se aktuelizuje. "ovek je beskonaąnom mogu no„ u samousavr„avawa, pre svega etiąkog, najcelishodnije i neprocewivo dragoceno bi e. Veąan i savr„en Ćovek kao kriterijum vrednosti nudi pedago„koj aksiologiji mogu nost prevazila ewa raznih fundamentalnih i metodolo„kih jednostranosti. Tako e, savr„enost, veąnost i svetost, kao immanentne potencijalne karakteristike liąnosti omogu awaju osnovama pedagogije pridavawe pravog dostojanstva Ćoveku, „to prevazilazi razliąite parcijalne pristupe (individualistiąke, naturalistiąke, socijalistiąke). Otvoreno posmatrawe i tumaąewe Ćiwenice Ćoveka kao duhovnog bi a name e pedagogiji potrebu reinterpretacije nekih od osnovnih nauąnih polazi„ta, pre svega

pozitivističkih. Takva naučna egzegaza omogućila bi pedagogiji vraćanje korenima naše duhovne kulture.

tajanstva Božija

Nebošćeni ← greh ————— čovek ————— filosofija Duha Svetoga → Svebošćeni

Literatura

1. V. Windelband (W. Windelband), Povijest filozofije, Naprijed, Zagreb 1988.
2. Istorija „kula i obrazovawa kod Srba, Beograd 1974.
3. G. Kersten, Tajner, Teorija obrazovawa, Beograd 1989.
4. Jeromonah Atanasije, Duhovni život višen iz pravoslavne antropologije, u: Tragawe za Hristom, Beograd 1989.
5. M. Amfilohije, Osnovi pravoslavnog vaspitawa, Vrnjačka Banja, 1993.
6. J. Popović, Dostojevski o Evropi i slovenstvu, Beograd, 1995.
7. J. Popović, Filozofske urvine, Minhen, 1957.
8. J. Popović, Put Bogopoznawa, Beograd, 1987.
9. J. Popović, Svetosavce kao filozofija života, Minhen, 1953.
10. J. Popović, Dogmatika pravoslavne crkve, Beograd, 1987.
11. J. Popović, Na Bogobojanskom putu, Beograd, 1980.

Jovana Bračević

БЕРА И НАУКА

PROBLEM ALKOHOLIZMA I NARKOMANIJE U SRPSKOM NARODU *

Da bi se govorilo o problemu alkoholizma i narkomanije uopšte, a ne samo u srpskom narodu, potrebno je, pre svega definisati te pojmove.

Prema Maloj prosvetinoj enciklopediji, alkoholizam je reč arapskog porekla i znači preterano i stalno ili periodično uживawe alkoholnih pića, dok u Vujaklijinom leksikonu stoji da je to opšti naziv za sve „tetne uticaje na živeći organizam i društvo, koji dolaze usled prekomerne upotrebe opojnih pića. Prof. dr Milutin Nenadović, direktor Zavoda za bolesti zavisnosti, kad je u pitanju alkoholizam, kaže: „Etimološki, termin alkohol potiče od reči arapskog porekla sa prvobitnim značenjem žište, savršeno prečišćene supstance.“¹ Dr Nenadović opravdano smatra da je terminološki i suštinski neophodno razlikovati alkoholizam od pijanstva. Pijewawe alkoholnih pića dovodi do maweg ili većeg pijanstva, a alkoholičar čak ne mora pokazivati znake pijanstva i kako isti autor tvrdi (verovatno iz iskustva u radu sa alkoholičarima), po pravilu on i nije pijan. Dakle, može se zaključiti da je za razliku od alkoholizma pijanstvo povremeno, periodično uživanje u količine alkoholnog pića i ne podrazumeva psihološku i fiziološku zavisnost organizma, ali se može tvrditi, da učestalo pijanstvo dovodi do alkoholizma.

Kad je u pitanju značenje termina narkomanija, treba najpre razjasniti šta označava pojam droge. Po Maloj prosvetinoj enciklopediji termin je francusko-holandskog porekla i označava osušene biljke, ili delove biljaka, koji se zbog sadržaja lekovitih supstanci koriste kao lekovi, a u svakodnevnom životu se ponekad

* Predawa održano na Seminaru sveštenstva eparhije raško-prizrenske u Prizrenu, avgusta 1997. godine.

¹ Religija i društveni život čoveka, Zbornik radova, Beograd 1995, str. 55.

imenom droge obele avaju lekovi prema kojima se lako stvara zavisnost. Ista enciklopedija razlikuje opojne droge koje defini„e kao narkotična sredstva, prirodne ili sintetičke proizvode, koji deluju na centralni nervni sistem izazivaju i ose aj sre e i bla- enstva. Pri čestoj upotrebi izazivaju naviku, psihičku i fizi- čku zavisnost.

Termin opojne droge ne upotreba se ni u svakodnevnom i- votu, ni kao stručni naziv, ve samo pojam droge pod kojim se podrazumevaju psihoaktivne supstance (prirodne ili sintetičke) čija se svojstva mogu upotrebiti ili zloupotrebiti, „to najče, e biva.

Upravo ta zloupotreba droga izaziva pojavu koja se naziva narkomanija (reč je grčkog porekla), a koju prethodno navedena enciklopedija defini„e kao „nenormalnu sklonost ili equ za uzimanem narkotika, tj. opojnih sredstava (poput alkohola, hero- ina, morfina, ha„i„a), koja ponekad nastaje posle upotrebe ovih sredstava u toku lečewa.“ Odnosno, narkomanija je zavisnost od psihoaktivnih supstanci, tj. droga.

Alkoholizam i narkomanija se mogu posmatrati i proučavati kao dva posebna fenomena, ali veoma srodna i bliska. Najpre zato, „to neuropsihijatri u prvu kategoriju psihoaktivnih supstanci, koje imaju sedativno i depresivno dejstvo svrstavaju i alkohol, a pored toga, „to alkohol, kao i klasične droge učestalom upotre- bom izaziva zavisnost. Ima jo, razloga zbog kojih se alkoholizam i narkomanija mogu posmatrati kao jedinstvena pojava, ali o tome kasnije. Da razmotrimo najpre alkoholizam, kao pojavu mnogo sta- riju od narkomanije i to sa stanovi„ta medicine, tj. psihijatrije i psihologije.

Upotreba alkoholnih pi a i opijawe nisu novijeg datuma i postoje u čovečanstvu jo, od Adamovih najbli ih potomaka. Alko- holno pi e i posledice wegove prekomerne upotrebe pamiwe se ve na prvim stranicama Biblije: „A Noje počeo raditi zemču i posadi vinograd, i napiv se vina opi se...“² Ovdje se pamiwe vino, ali osim wegova proizvode se kasnije po celom svetu i druga alkoholna pi a i upotrebaavaju se u svim narodima, kroz vekove u raznim prilikama i to najče, e u prekomernim količinama.

No, upotreba alkoholnih pi a i alkoholizam kao posledica toga u 20. veku dosti e svoju kulminaciju po masovnosti i raspro- strawenosti. Alkoholizam je bolest broj tri savremenog čoveka i nije ni čudo „to je neuropsihijatar dr Ivan Dimitrijevi , zajedno sa narkomanijom naziva neinfektivnom epidemijom 20. veka. Po wemu, „Tokom 20. veka do„lo je do značajnih promena glavnih uzro- ka bolesti i smrti. Početkom veka neke infektivne bolesti, kao

² Kwiga Postawa, 9, 20 21.

„to su influenza i poliomielitisa su dominirale. Kasnije, karcinom i bolesti srca i krvnih sudova preuzimaju vode e mesto. Danas zdravstveni problemi uzrokovani tzv. izborom stila ivqewa, gde spada i upotreba alkohola, droge i drugih medikamenata, predstavqaju najva nije uzroke smrti i oboqewa.“³

Gotovo svi mi smo vi„e puta bili u dru„tvu pijanih qudi, ili alkoholiřara (ili smo se nekad i sami opili) i znamo kakvo je pona„awe pijanog řoveka. Takvo pona„awe se sigurno ne mo e smatrati normalnim, jer je izazvano toksiřnim dejstvom alkohola na centralni nervni sistem. Smatra se da ni jedan drugi otrov za spozak nije u tako „irokoj zloupotrebi, kao alkohol. Mi ne moramo ulaziti u detaqna medicinska obja„wewa, ali moramo da znamo da dugotrajna intoksinacija (trovawe) mozga alkoholom dovodi do difuzne atrofije wegovih struktura. Osim toga, alkohol izaziva i druga te„ka organska o„te ewa u řoveku, pogotovu na jetri, pa je vi„e od polovine svih sluřajeva ciroze jetre utvr eno kod alkoholiřara. Alkoholizam bitno skra uje ivotni vek i prema statistiřkim podacima, alkoholiřari ive 10 20 godina kra e.

No, kako je řovek psiho-fiziřko bi e, alkohol na wega ne deluje samo biolo„ki. „Psiholo„kim ispitivawima je utvr eno da i najmawe koliřine alkoholnog pi a ometaju psihiřke funkcije, usporavaju brzinu opa aja i reakcije.“⁴ Dakle, alkohol deluje sedativno i depresivno, a psihiřki poreme aji kod alkoholiřara pořiwu lagano, řesto i neprimetno, ali se ispoqavaju na etiřkom planu kao moralna otupqenost i kroz smawewe mogu nosti uřewa, pam e wa, mi„qewa i rasu ivawa.

Psihijatri su ranije alkoholizam smatrali porokom, a odnedavno ga tretiraju kao bolest koja je, po wima, pre svega socijalni problem. Uporedo sa rastom potro„we alkoholnih pi a, raste i broj alkoholiřara, a „prema op„te prihva enim ocenama 2 3% ukupnog svetskog stanovni„tva su alkoholiřari, i savremena istra ivawa pokazuju da broj alkoholiřara raste u ve ini zemaqa.“⁵ Ořigledno, dakle, alkoholizam predstavqa i sociolořima problem, jer ostavqa negativne posledice ne samo alkoholiřaru, ve i řlanovima wegove u e i „ire porodice, kao i „iroj zajednici u kojoj ivi i radi. Trořlani tim neuropsihijatara iz Specijalne psihijatrijske bolnice u Gorwoj Toponici, koji je vr„io istra ivawa uticaja alkoholizma na brak i porodicu, tvrdi kako je op„teprihva eno mi„qewe da je alkoholizam porodiřna bolest, koja se odr ava u okvirima patolo„ke porodiřne sredine. Po wima, jo„ 1964. godine uveden je temin alkoholiřarski brak, kojim se

³ Religija i du„evni ivot řoveka..., str. 105.

⁴ Isto, str. 55.

⁵ Isto, str. 57.

zastupa stav po kome oba braćna partnera imaju svoj odgovaraju i udeo u održavanju alkoholizma. Rezultati njihovog istraživanja pokazali su:

1. da alkoholičari sa suprugama u 90% slučajeva održavaju mave ili više konfliktno emocionalne odnose, a u 10% slučajeva su odnosi emocionalne udagenosti;

2. da u relaciji sa sinovima i kćerima alkoholičari u 100% slučajeva održavaju odnos emocionalne udagenosti;

3. da u braku gde je suprug alkoholičar dolazi do poremećaja porodične hijerarhije, jer njegov suprug preuzima dominaciju u procesu braćnog i porodičnog odlučivanja.

Ispitivanja nekih neuropsihijataru bila su usmerena na odnos alkoholizma i suicida (samoubistva), jer naalost i takve posledice nisu iskqužene. Veza između alkoholizma i samoubistva odavno je poznata u suicidologiji (nauci o samoubistvu), pa su žiweni različiti pokušaji da se definišu njihovi odnosi. Međutim istraživanja interesantna je stav izvesnog Menigera, koji je alkoholizam shvatio kao svojevrstno hronično samoubistvo. On kaže: „Alkoholičar dugo flertuje sa samoubistvom. Ne postavlja se pitanje da li je, nego kada je.“⁶

Za razliku od ovog kategoričkog stava, mnogobrojna istraživanja na temu uzročno-posledične veze između alkoholizma i samoubistva, dala su različite rezultate, u zavisnosti od korišćenog metoda. Tako se zastupčenost alkoholičara u pokušajima samoubistvima, kreće od 10% do 15%, a u izvršenim 20-30%. Neki naučnici neuropsihijatri smatraju „da su alkoholičari specifična autodestruktivna populacija, koja daje pečat celokupnoj suicidnoj populaciji i da je ključna tačka za razumevanje sklonosti alkoholičara ka samoubistvu depresivnost sa visoko akumuliranom agresivnošću.“⁷ Ovi unutrašnji uzroci u konfliktu alkoholičara sa okolinom u kojoj je on socijalno degradiran dovode do autodestruktivnog ponašanja, koje za posledicu ima pokušaj ili izvršeno samoubistvo.

Na naučnu veliku alost, pijanstvo i alkoholizam nisu prisutni samo među odraslima, već poslednjih decenija „i među svojom pipkama među omladinom, pa čak i decom. U okviru projekta „Prevenција alkoholizma mladih u Srbiji“ 1992. godine je urađeno istraživanje među učenicima osnovnih i srednjih „kola sela i grada. Istraživanje je pokazalo da je značajan broj učenika doiveo pijanstvo. „Učenici osnovnih „kola na selu su češće bili pijani (19,8%) od svojih vršnjaka iz grada (12,2%), dok je 26,3% učenika srednjih „kola bilo pijano. Utvrđeno je da veliki procenat učenika osno-

⁶ Alkoholizam, časopis za bolesti zavisnosti, br. 12/94, str. 53.

⁷ Isto, str. 54 i 55.

vnih „kola (13,8% u gradu i 54% na selu) i 41,3% učenika srednjih „kola donosi alkoholna pića u „kolu. U prisustvu roditelja pije 24,3% učenika osnovnih „kola i 38,7% učenika srednjih „kola.“⁸

Sve su ovo zabrijavaju i podaci koji govore u prilog prethodno pomenutoj tvrdnji dr Ivana Dimitrijevića da je alkoholizam zaista neinfektivna epidemija. No zajedno sa njim „iri se i njegova mnogo opasnija „sestra bliznacića“ narkomanija. Da ne, to više kaemo i ovoj.

Nije nepoznato da su i stare civilizacije dobro poznavale prirodne droge. Vrševi i „amani su koristili halucinogeno biće u magijskim ritualima, a stanovnici Visokih Anda su vakalili, e koke za vreme te,kog fizičkog rada u razreenoj atmosferi. U staroj Grčkoj Pitija i Heraklit su koristili opijum za lečenje raznih bolesti, dok su ovu istu drogu na Dalekom istoku upotrebovali u meditacijama. No, sve su to bile sporadične, individualne upotrebe koje nisu imale masovnost. Tek u prošlom veku u Kini i Americi desile su se prve velike epidemije zloupotrebe droga kada su milioni ljudi na različite načine koristili opijum, da bi se „ezdesetih godina ovog veka narkomanija pojavila kao fenomen. Tih godina, upotreba ha,ija, marihuane, opijuma i tsil. postaje kolektivni bunt mlade generacije protiv društva, ali nalost, pogrešno usmeren. Omladina tog doba ustaje protiv zapadne aktuelne masovne potrošne kulture, zastupavem nove kontrakulture i identifikacije. Sebe nazivaju „hipi pokret“, tj. decave a. Me utim, njihova identifikacija se ostvaruje potrošom istih proizvoda masovne kulture i kolektivnim drogiravem.

Sedamdesetih godina upotreba narkotika gubi taj ideološki značaj, ali ne i masovnost. Drogiravem postaje individualni čin sveve eg broja pojedinaca, koji time pokušavaju da nađu sreću ili rešeweivotnog problema. A „usreiteqi“ povećavaju broj i asortiman droga koje im nude.

Tako, danas u svetu postoji veliki broj vrsta droga i po snazi i načinu dejstva. Droge u različitim stepenu menjaju psiho-fizičko stave čoveka, pa ih neuropsihijatri na osnovu početnog uticaja, koji vrše dele na:

1. droge koje imaju sedativno i depresivno dejstvo na mozak (alkohol, barbiturati, opijati, benzodiazepini);
2. materije koje imaju stimulatívno dejstvo na mozak (kokain, amfetamin, fenilciklidin);
3. droge koje menjaju strukturu duševnog stava, tako „to menjaju svest i percepciju (kanabinoidi, fantastici-psihodelici).

Jedno od glavnih svojstava psihoaktivnih supstanci, tj. droga, je, kako neuropsihijatri tvrde, njihovo ukquživavem u endogene

⁸ Religija i duševniivot čoveka..., str. 106.

(unutarwe) mehanizme regulacije ponašawa, naročito njihov uticaj na raspoloewe. To njihovo uključivawe na nivou transmitemskog (prenosnog) i receptorskog (prijemnog) sistema stvara zavisnost od njih. „Droge se uklapaju u mehanizme funkcionisanja neurohemijskog sistema i receptora... Razlika između funkcionalnog i disfunkcionalnog stava organizma, sastoji se u tome „to funkcionalna i prirodna regulacija organizma podrazumeva homeostazu (tj. ravnotežu). Droge izazivaju disfunkcionalno stanje, jer se veštačkim putem umetaju u prirodne mehanizme i remete prirodne puteve uspostavljenog homeostaze.“⁹

Da vidimo sada kakvi su mehanizmi dejstva droga po vrstama.

1. OPIJATI „su grupa psihoaktivnih supstanci u širokoj upotrebi raznovrsnih prirodnih, polusintetičkih i sintetičkih preparata (opijum, morfijum, kodein, heroin, metadon). Opijati su najčešće, a zloupotrebljavana grupa droga sa visokim adiktivnim sposobnostima. Adikacija (zavisnost) se stvara za nekoliko nedelja. Pored toga, opijati svojim mehanizmom inhibicije (inhibicija zadržavanja neke organske radnje) učestvuju u regulisanju onih stava koja su u savremenom svetu najčešće, a zastupljena. To su napetost, strah i nerazpoloewe. Opijati imaju sedativno, odnosno depresivno dejstvo na mozak, ali i sposobnost izazivanja euforije.“¹⁰

2. PSIHOSTIMULANSI (kokain, amfetamin) su droge koje imaju tzv. simpatikomimetski efekat (podsećaju na sećanje da se nervni sistem deli na centralni i periferni; periferni se deli na simpatički i parasimpatički), tj. imitiraju dejstva simpatičkih transmitera (tj. prenosnika, a to su adrenalin i dopamin) i to na sledeći način:

- a) kožu preuzimaju veštačkim izlučenim transmiterom simpatičkog nervnog sistema, tj. produku avaju dejstvo simpatikusa;
- b) oslobađaju dopamin iz rezervi u mozgu;
- v) inhibiraju enzime koji normalno razgrađuju adrenalin i dopamin.

Kod hronične upotrebe psihostimulativnih sredstava dolazi do stvaranja zavisnosti, kod amfetamina psihičke, a kod kokaina psihičke i fizičke.

3. PSIHODELICI (fantastici, halucinogeni) menjaju stanje svesti, utiču na proces mišljenja i opažanja, tj. menjaju percepciju objektivne stvarnosti. Pod dejstvom ovih droga najčešće, a se vide iluzorne (nestvarne) pojave. U slučaju ovih droga to nazivaju psihodeličnim iskustvom. Tzv. veliki psihodelici (LSD, meskalin, psilocibin) ispoljavaju svoje dejstvo po nekoliko sati, ili čak nekoliko dana. Iskustvo izazvano psihodelicima je veoma

⁹ Mila Vukov, Osećajni život savremenog čoveka i droge, Ni, 1992, str. 45.

¹⁰ Isto, str. 45.

intenzivno i mogu e je produ ewe psihodelične reakcije ili wen povratak (tzv. „fle,, bek“) u fazi apstinencije od droge, tako da psihodelična izmena svesti traje po nekoliko nedega, ili nekoliko meseci, nakon prestanka upotrebe droge.

4. KANABINOIDI (marihuana, ha,,i,, kanabisovo uge) deluju na transmitterski sistem i tako e dovode do stawa izmewene svesti.

5. ANKSIOLITICI (benzodiazepini) su psihoaktivne supstance, koje se koriste u ležewu napetosti, morbidnog straha i wegovih posledica.

Psihijatri i neuropsihijatri narkomaniju, kao i alkoholizam, svrstavaju u bolest zavisnosti. A zavisnost defini,,u „kao postojawe nesavladive ege do nivoa udwe, koja primorava łoveka da nastavi sa uzimawem droge. Tolerancija je simptom koji prati zavisnost. Tolerancija se ispoqava kroz fenomen smawenog efekta pri ponovnom uzimawu iste količine droge. Da bi se postigao isti efekat, potrebno je uneti ve e količine, i te količine pove avati do zasi ewa receptora. Zavisnost obuhvata psiho-fizičku zavisnost. Psihička zavisnost je jaka emocionalna i mentalna potreba da se droga uzme, da bi se time postiglo zadovolstvo, ili izbeglo nezadovolstvo. Fizička zavisnost je stawe adaptacije organizma na drogu, odnosno znak da je droga upletena u neurotransmitterski i receptorski sistem mozga.“¹¹ Ovaj oblik zavisnosti se naziva apstinencijalni sindrom i on nastaje prekidawem uzimawa ve ih, rastu ih doza droge.

Kao „to smo ve rekli, zloupotreba droga drastično raste od „ezdesetih godina, a komparativne studije iz sedamdesetih godina, ukazuju na dupliranu upotrebu ilegalnih droga u odnosu na „ezdesete godine. Ispitivawa iz 1974. godine ukazuju da je 50% mladih uzrasta 18 25 godina probalo neku drogu. Pretpostavqeno je da e 37% populacije uzrasta preko 12 godina početkom devedesetih godina eksperimentisati sa nekom od psihoaktivnih supstanci.

Prvi narkomani na na,,em prostoru, tažnije u Beogradu, zabele eni su tek krajem sedme decenije. U stručnim medicinskim publikacijama početkom osamdesetih godina senzacionalno se iznose podaci o nekoliko desetina registrovanih narkomana u Beogradu i ne,,to vi,,e u Srbiji. Osamdesetih godina narkomanija kod nas do ivqava ekspanziju i oko 1985. godine navodi se pretpostavqeni broj od nekoliko hiqada narkomana u Beogradu. Pretpostavqa se da, prema medicinskim procenama i procenama Zavoda za bolesti zavisnosti, s početka 1995. godine, ima oko 20 000 narkomana u Beogradu i oko 30 000 u Srbiji.

Napomenuli smo na početku da su alkoholizam i narkomanija dva veoma srodna i bliska fenomena, a novija istra ivawa ukazuju

¹¹ Isto, str. 49.

da zavisnost od droge i alkohola treba posmatrati kao jedinstven entitet, jer je mnogo sličnosti me u wima. Mo e se slobodno re i da je alkoholizam bla i oblik narkomanije ili svojevrsni uvod u narkomaniju. Uzroci koji dovode do jedne i druge pojave su isti:

ega savremenog Ćoveka za sre om, bezbri no,, u i zadovoljstvom, a istovremeno be awe od problema, nevoĝa i psihoza svakodnevice, bilo u porodici ili dru,,tvu. Izlaz iz toga se tra i opijawem i uzimawem narkotika, dakle prividnim putem, koji Ćoveku ne re,,ava probleme, nego ih samo umno ava. Po,,to je alkohol mawe opasan, svima dostupan i ima pristupaĝnu cenu, a neki ga smatraju i vrstom hrane to se vi,,e i koristi od droge. Zato je procentat alkoholiĝara i onih koji se opijaju ve i od procenta narkomana. S druge strane, pored prethodnih, dodatni razlog za uzimawe droge je eĝa mladog Ćoveka da istra uje nepoznato, da do ivi neko nesvakida,,we stawe, a to mu upravo omogu uje droga. Dopri nos konzumirawu narkotika daje i savremeni trend dostizawa statusnog simbola me u mladima, u koji, osim posebne garderobe i pona,,awa, spada i drogirawe. Povoĝna okolnost u svemu tome je ,,to cena droga nije pristupaĝna kao cena alkoholnog pi a. Ali, nije uvek tako. Konkretno, po podacima Zavoda za bolesti zavisnosti, tokom 1993. i 1994. godine kod nas je bila zastra,,uju e velika koliĝina droga u ponudi na ilegalnom tr i,,tu i to po tzv. danping ceni (ispod cene ko,,tawa u ciju osvajawa tr i,,ta). Tako je ona postala pristupaĝna i deĝijem xeparcu i uzrastu. U drugoj polovini 1994. godine zabele en je veliki broj predozirawa, smrtnog trovawa dece od 13, 14 i 15 godina i to drogama kojih ranije na na,,en tr i,,tu nije bilo, kao ,,to su kokain, meskalin i marihuana. Dakle, kod nas je zloupotreba droge poĝela jo,, tokom osmogodi,,weg ,,kolowawa.

Ispitivawa i kod nas i u svetu pokazuju da je upotreba alkohola i droga sve Će,, e obele je pojedinih grupa mladih. Broj mladih koji koriste samo marihuanu opada, dok raste broj mladih koji koriste marihuanu, druge droge, cigarete i alkohol u kombinaciji. Medicinski je utvr eno da narkomani koriste drogu u kombinaciji sa alkoholom, radi produ enog dejstva droge. Naime, ukoliko organizam primi veliku koliĝinu alkohola, pa onda drogu, jetra (koja prera uje i preko uĝi elimini,,e iz organizma sve ,,tetne materije, bilo nastale u prirodnom fiziolo,,kom procesu, bilo unete spoĝa) biva zaokupĝena preradom alkohola i uneta droga deluje znatno du e. Zato, neuropsihijatri zakquĝuju, da je ,,posledwa decenija ovog veka obele ena odsustvom tzv. Ćistih toksikomanija. Politoksikomanija je glavno obele je sada,,wih i budu ih generacija zavisnika.“¹²

¹² Religija i du,,evniivot Ćoveka..., str. 110.

Imaju i u vidu sve do sada navedeno, pokušavaju da izlože imo hrišćanski, pravoslavni odnos prema alkoholizmu i narkomaniji. Ne osporavaju i medicinska dostignuća u tumačenju, lečenju i prevenciji ovih dveju pojava, mi se možemo samo u određenoj meri složit i s njima. Ne treba previše rezultate koji nam govore o uzrocima ovih bolesti, pogotovu ako ih iznose psihijatri i neuropsihijatri koji ne posmatraju čoveka samo kao telesnu ili biološku (a to je pristup koji na alost još uvek preovladava), već kao jedinstveno psiho-fizičko biće, sačinjeno od duše i tela. No i u takvom pristupu većina zapostavlja čovekovu duhovnu dimenziju, smatraju i veru samo jednom od duševnih potreba čoveka, koja im može pomoći da bolesnika izleči. Oni zaboravljaju staru latinsku izreku „*Medicus curat, deus sanat*“ (Lekar leči, Bog ozdravljuje).

Pozivaju i se na svetootadžko predanje, episkop bački, dr Irinej Bulović pravom veli da „za pravoslavnu teologiju i asketiku nisu toliko značajni pojmovi duševnog i telesnog zdravlja i bolesti, koliko pojmovi duhovnog zdravlja i duhovne bolesti. Duhovno zdravlje je zdravlje samog jezgra čovečijeg bića. Ono se ogleda u opštenju, ili zajednici ljubavi između čoveka i Boga, čoveka i drugih ljudi, između čoveka i prirode, odnosno Boga i tvorevine.“¹³ Bez te i takve zajednice čovek je duhovno bolestan. Takvo stanje u kome je čovečanstvo još od Adamovog pada pojavljuje se kroz strasti koje su simptomi bolesti duše i tela i predstavljaju izvitoperenost božanske prirode. To je stanje koje nije „po prirodi“ (*κατὰ φύσιν*), već „protiv prirode, mimo prirode“ (*παρὰ φύσιν*). Prema tome, svi negativni uzroci nastanka alkoholizma i narkomanije, koje navodi nauka (biološki, društveni, ekonomski, socijalni) su pre svega posledica palog stanja u kome se nalazi čovečanstvo.

U Crkvi Hristovoj data je mogućnost čoveku da kroz sve blagodatne darove Boga bude duhovno ozdravljen, tj. da se iz protivprirodnog stanja uzdigne u natprirodno, tj. „iznad prirode“ (*ὐπὲρ φύσιν*). Paradoksalno zvuči ali je istinito da je to natprirodno stanje za hrišćanina jedino prirodno. Bogootu eni ljudi, koji ne žive u Crkvi Boga, gde se duhovno leči i spasava, svoj izlazak iz palog, protivprirodnog stanja, pokušavaju da nađu u još dubljim propadanjem kroz bekstvo u alkoholizam i narkomaniju. Zar nije ega mladog čoveka da pobegne od problema i svakodnevice i da dođivi nešto novo kroz narkotike, glad i žeđ za živim i istinitim Bogom. Ona se ničim većim ne može utoliti.

Hrišćanima je još od apostolskog doba bio jasan odnos prema opijanju. Sveti apostol Pavle veli: „Ni lakomci, ni lopovi, ni

¹³ Religija i duševni život čoveka..., str. 35.

pijanice, ni opadaĹi ni otimaĹi, ne e naslediti Carstvo Bo i-
je¹⁴ Prema tome, pijanstvo je greh i robovi alkoholnog pi a, alko-
holiĹari, ne tvore voĹu Bo iju. Ovo jasno tvrdi i 42. pravilo Sv.
Apostola, koje predvi a kaznu svrgnu e za klirika, koji se
uĹestalo opija: „Episkop, ili prezviter, ili akon, koji se preda-
je igri i pijanstvu, ili neka prestane, ili neka bude svrgnut.“

Mi, hri,, ani, nemamo prema alkoholu odnos kao muslimani,
kojima Kuran zabrawuje upotrebu alkoholnog pi a, jer to smatra
velikim grehom, a na drugom mestu zapoveda ubijawe nevernika, a za
wih su to svi van islama, i to ne smatra grehom. Novi Zavet nigde
ne zabrawuje upotrebu alkoholnog pi a. Sv. ap. Pavle samo pre-
ponuĹuje: „Dobro je ne jesti mesa i ne piti vina.“¹⁵ Me utim, to ne
znaĹi da je upotreba vina i drugog alkoholnog pi a, koja nije pre-
komema i uĹestala greh. Jer na drugom mestu Sv. ap. Pavle veli:
„Sve mi je dozvoĹeno, ali sve ne koristim, sve mi je dozvoĹeno, ali
ne dam da „to ovlada mome.“¹⁶ I na kraju zakquĹuje: „Ako dakle
jeĹete, ako li pijete, ako li „to drugo Ĺinite, sve na slavu Bo iju
Ĺinite.“¹⁷ Hri,, anin, koji ovako Ĺini, ne e pogre,,iti.

Sveto Pismo je jasno potvrdilo da je pijanstvo greh iz toga je
lako izvu i zakquĹak da je i zloupotreba droga, tj. narkomanija,
tako e greh i to jo,, ve i. Jer umerena upotreba vina i drugih alko-
holnih pi a (pogotovu liturgijska i bogoslu bena upotreba vina)
nije neprirodna, dok je i najmawa upotreba narkotika (ako nije u
medicinske svrhe), a naroĹito uĹestala zloupotreba, koja vodi za-
visnosti potpuno neprirodna. 'ta su izmeweno stawe svesti, halu-
cinacije i psihodeliĹne vizije, koje imaju narkomani, nego duboka
demonizovanost. VoĹa i eĹa alkoholiĹara i narkomana nisu
vi,,e sasvim wegovi, jer su demonski porobĹeni. Zato od gotovo
nesavladive eĹe za alkoholom ili drogom, alkoholiĹara i narko-
mana ne mo e izleĹiti medicina. Lekovima se mo e izleĹiti samo
biolo,,ka zavisnost od narkotika, a od one koju neuropsihijatri
nazivaju psiholo,,kom, „to je u stvari porobĹena voĹa, mo e izle-
Ĺiti samo Bog.

Nama sve,,tenicima, kao duhovnim pastirima i duhovnim
lekarima obaveza je da budemo saradnici Bo iji u leĹewu, pored
svih drugih, i ovih strasti savremenog Ĺoveka. Pri tome je na,,a
saradwa sa psiholozima, psihijatrima i svima koji se bave prob-
lemima alkoholizma i narkomanije, potrebna, bez obzira na ogra-
niĹenost wihovog pristupa. Pogotovu to treba da va i kad me u
takvim struĹwacima postoji dobra voĹa za saradwu sa Crkvom. A

¹⁴ 1. Kor. 6,10.

¹⁵ Rim. 14, 21.

¹⁶ 1. Kor. 6, 12.

¹⁷ 1. Kor. 10, 31.

dobra vođa je ispojena kada je 1994. godine u organizaciji Bogoslovskog fakulteta SPC i Zavoda za bolesti zavisnosti iz Beograda (koji je osnovan 1987) održan naučni simpozijum na temu „Religija i duševni život čoveka“. Osim toga u Beogradu, pri hramu Sv. Marka, postoji kancelarija u kojoj nekoliko puta nedeljno prof. dr Vladeta Jeroti i predstavnik Zavoda za bolesti zavisnosti, obavljaju razgovore sa alkoholičarima i narkomanima nastojeći da im pomognu u lečenju.

U pastirskom radu treba imati u vidu da na problem alkoholizma i narkomanije u srpskom narodu dodatno utiču i sledeće životnice. Kad je u pitanju narkomanija, njeni prostori su veoma privlačni, jer su novo, nezasićeno tereno za plasiranje droge. Osim toga, najnoviji rat i njegove posledice ostavili su dubokog traga u ljudskim dušama i doveli do još veće duhovne krize, koju mnogi pokušavaju da reše bekstvom iz stvarnosti. Time se broj potencijalnih narkomana povećao.

Kad je u pitanju alkoholizam, on je kod Srba dodatno obremenjen ukorenjenostima u kvazi nacionalnoj tradiciji, koja podrazumeva ritualno i obavezujuće pijenje alkoholnog pića, najčešće rakije, u svim prilikama i u abnormalnim količinama. Tu je i stav mnogih prosečnih vernika, da se treba prekrstiti samo uz rakiju, kao i krajnje blasfemičan stav, koji u argonu konzumiranog alkoholnog pića naziva pričinjavanjem?

Zato, neka nam u rešavanju ovih problema Gospod Isus Hristos, jedini Spasitelj i Lekar duša i tela naših bude na pomoć.

jerej Tomislav Milenković,
paroh „titarski“

Literatura

1. Biblija, Britansko i inostrano Biblijsko društvo, Beograd 1990.
2. Novi zavjet, Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve, Beograd 1984.
3. Pravila Pravoslavne crkve sa tumačenjima episkopa dalmatinskog Nikodima Milana, Novi Sad 1895.
4. Mala enciklopedija, Prosveta, Beograd 1986.
5. Milan Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd 1986.
6. Religija i duševni život čoveka, Zbornik radova, Beograd 1995.
7. Mila Vukov, Osećajni život savremenog čoveka i droge, Niš, 1992.
8. Alkoholizam, časopis za bolesti zavisnosti.

ДУХОВНИ ПУТОКАЗИ

SVE 'TENIK KAO ISPOVEDNIK U SVETOJ TAJNI POKAJAWA

SA SVETOOTA "KIM PRIMERIMA¹⁾

Va„e Preosve„tenstvo, Łasni oci i bra o,

Bog kao stvoriteq i na„ Otac eli da se svi qudi spasu i da poznavaju i istinu budu svi dobri i sveti, kao „to je i on dobar i svet. Wegova je voqa, kao „to ka e apostol Pavle svetost na„a. (I Sol. 4,3). Ali je Bog kao sveznaju i, znao da e qudi po svojoj nemo i i ogrehovgenosti i raslabgenosti svoje prirode padati u greh i udaqavati se od Wega, izvora svakog dobra i ve„nog ivota.

Kada se navr„ila puno a vremena i kada je Gospod hteo posetiti zemqu i qude objavio im je to preko svog Pretefe. Sveti Jovan Pretefa i Krstiteq, kada se greh umno io i kada je zavladao narodom, priprema ga za dostojan susret sa Gospodom svojom poznatom propovedi reĽima: „Pokajte se jer se pribli i Carstvo Nebesko“.

Tim istim reĽima poĽiwe i sam Gospod Isus Hristos svoju propoved: „Pokajte se i verujte u Jevan ege; pokajte se jer se pribli i Carstvo Nebesko (Mk. 1,15; Mt. 4,17). PoĽiwe svoju propoved pokajawem zato „to se gre„ni qudi jedino pokajawem mewaju na dobro, popravqaju i ra aju u nov ivot, ivot dostojan susreta sa Gospodom i Carstvom Nebeskim, koje On objavquje svetu kroz veru i Crkvu svoju, blagodatnim darovima svoje jevan elske nauke. A da bi zadobili takvu milost Bo iju qudi treba da se oĽiste od greha. Da bi se pak, oĽistili i pripremili za dolazak svoga Gospoda i Spasiteqa, treba da poka u veru svoju i iskreno pokajawe za svoje grehe, i da se krste. Jer je On tako po svom vaskrsewu i rekao: „Ko uzveruje i krsti se spa„ e se; a ko ne veruje osudi e se“. (Mk. 16,16).

¹⁾ Predavawe odr ano u Minhenu na seminaru sve„tenstva sredwoevropske Eparhije, 31. maja 1998. g.

Zato je Gospod Isus Hristos u domostroju spasewa roda qudskog ustanovio Crkvu svoju svetu, i u voj mnoge blagodatne darove i svete tajne. Ustanovio je svoje carsko sve„tenstvo: episkope i sve„tenike kao provodnike tih svetih tajana i blagodatnih darova, i kao svoje posrednike i saradnike u delu spasewa qudi. Zato On, u Crkvi svojoj preko svetih Apostola predaje im blagodat svoju i vlast vezivawa i dre„ewa u smislu qudskih du„a i wihovih grehova.

Stoga i stoji napisano u Svetom Pismu, po„to Hristos u„ini da Apostoli prime Duha Svetoga, re„e: „Sve „to sve ete na zemqi bi e svezano i na nebu, i sve „to razre„ite na zemqi bi e razre„eno i na nebu. I kojima oprostite grehe oprostie im se, a kojima zadr ite zadr a e se“ (Mt. 18,18; Jn. 20,22 23).

Tako od onoga dana do dana„wega, i do kraja vremena, sve„tenik je ne samo sve„tenoslu iteq ve i duhovnik i pastir. On je pomagaa Hristov u delu spasewa roda qudskog. On privodi qude Bogu kroz svetu Crkvu. Razre„ava ih od wihovih grehova i ukazuje put u Carstvo Nebesko. Zato on nosi grehovno breme svoje pastve u svojoj parohiji, sli„no Gospodu Isusu Hristu, koji nosi grehovno breme svih qudi, svih vremena. Otuda je sve„tenika sluba najuzvi„enija od svih slubi, ali je isto tako i najodgovornija. Greh je zid izme u Boga i „oveka; pregrada, koja ne da niti Bogu da pri e „oveku, niti daje gre„nom „oveku da se pribli i Bogu.

Na„e iskreno pokajawe i ispovest pred sve„tenim duhovnim licem, to jest pred duhovnim ocem, jeste jedina blagodatna sila, koja mo e da poru„i i ukloni taj pagubni zid i da zbli i Boga i „oveka. Na taj na„in zbrisan i uklowen greh, pru a gre„nom ali pokajanom „oveku mogu nost i priliku, da u Bogu umesto Sudije vidi blagog i milosrdnog Oca, kome kao zalutalo dete pada u zagraqaj, sli„no, bludnom sinu iz jevan elske pri„e, koji se posle dugog grehovnog lutawa kaje i vra a svom ocu, koji ga milostivo prima u svoj zagraqaj.

Zato, za nas sve qude i sve„tenike i vernike, od neprocewive je duhovne vrednosti sveta tajna pokajawa i ispovesti. Tu svetu tajnu obi„no delimo na dva dela. Prvi je pokajawe, kada gre„an „ovek uvidi svoj greh, i savest ga zbog toga mu„i i prekoreva, te gorko kaju i se ali „to je svojom nepa wom i gresima uvredio Boga, i skru„eno Ga moli za opro„taj. Drugi je deo Ispovest, kada gre„nik u takvom pokajnom stawu odlu„uje da popravi svojivot, i dolazi kod svog duhovnika-sve„tenog lica i tra i ispovest. Na ispovesti on otvara du„u svoju i srce pred duhovnikom i ispoveda sve grehe svoje Bogu. Dakle, nepa wom svojom i neposlu„no„ u zakona Bo jeg, raslabili smo svoju voqu i po„inili mnoge grehove, ne stide i se „to ih „inimo. Sad je na ispovesti neophodno, da pokajnik, ne stide i se sve ih Bogu priznamo pred sve„tenikom.

Jer, Bogu su svi na„i gresi ve poznati, ali je potrebno da mi pred sve„tenikom kao svedokom Bo jim ispovedimo ih i za alimo „to smo wima Boga uvredili i skru„eno zamolimo duhovnika da se pomoli za nas, da nam Bog bude milostiv i grehe nam oprost. Tada duhovnik uz savet i pouku, silom blagodati Svetoga Duha razre„ava molitvom svoje duhovno žado, to jest onoga ko se ispoveda. Razre„ava ga samo od wegovih ispove enih grehova. Jer je blagodat ta koja, nas spasava i od greha razre„ava. Zato niti je dovoqno samo pokajawe bez ispovesti, niti je pak dovoqna delimična ispovest bez iskrenog kajawa.

Ako su u pitawu te i gresi, onda, duhovnik kao popravnu meru daje epitimiju srazmernu užiwenim gresima, koja kao melam treba da zacequje grehovne rane, a ne da ih pozle uje. Nemaju, niti mora da imaju svi duhovnici isti metod i pouku za sve u Svetoj tajni ispovesti. To zavisi kako od pokajnika, tako i od duhovnika. Ali svi duhovnici imaju u ovoj svetoj tajni jedan ciq, a to je spasewe qudskih du„a i Carstvo Nebesko.

Te„ko je shvatiti te inu greha. Ni„ta nije tako lako uži-niti kao greh, a ni„ta nije tako te„ko zaceliti kao greh i posledice wegove. Ali ni jedan greh, ni jedan pad nije fatalan, nije kraj svemu; borba sa grehom je trajna, praktična filosofija ivota. No uvek postoji lek, i to je pokajawe, ispovest i sjediwewe sa Hristom kroz svetu tajnu priže„a. Obra awe ili povratak Bogu kroz tajnu pokajawa i ispovesti, jedini je put za sve one koji su se kroz greh udaqili od Boga. Svetom tajnom pokajawa greh prestaje da bude smrtan, jer pokajawe je pomirewe sa Bogom, kao „to nas i sveta Crkva uži.

Pokajnik koji se ispoveda potrebno je da zna, da se tada ne stidi sve„tenika, niti da se boji da e on ispove ene grehe nekome otkriti. Sve„tenik koji bi kao duhovnik otkrio tu e ispove ene grehe, po Crkvenim kanonima podle e li„ewu svoga žina. Zato bez straha, duhovniku kao slu itequ Bo jeg oltara mogu se svi gresi ispovediti. Tim pre, „to su i duhovnici qudi, pa i oni imaju svojih grehova te razumeju slabost qudske prirode. Jer sveta Crkva brinu i se mudro o svojoj duhovnoj deci, nastoji da svi prime ovu svetu tajnu, kako mirska tako i duhovna lica. Zato odre uje da se svake godine imaju ispovediti sva sve„tena i mona„ka lica uz svetu "etrdeseticu, a i kad god za to ose aju potrebu.

Sveti vladika Nikolaj Velimirovi ka e, da je duhovnički poziv najve i i najte i u rodu qudskom. Zato je sveta Crkva i ustanovila, a ožigledno i da je potrebno da ima ne„to u ovoj te„koj du nosti da ga bodri, potkrepuje i žuva, da i on sam kao sve„tenik, mesto pastira ne postane izgubqena i zalutala ovca. Zato je sveta Crkva i ustanovila da i wega kao sve„tenika od svega brani i na dobro delo krepri sveta ispovest samih sve„tenika. „Tako je

duhovniku lak, e da sa molitvom i qubavqu razume svakog pokajnika i wegove slabosti. Sveti Jovan Zlatousti veli, da je Gospod zato i poverio pastirsku-duhovničku slu bu qudima a ne an elima.“

Sveti Oci, govore i o toj pastirskoj-duhovnoj slu bi vele, da qubav Bo ja, koja prevazilazi razum qudski (Ef. 3,19), ne osu uje toliko łoveka, koji po svojoj nemo i padne u greh, koliko „to se posle pada u greh ne pokaje i ne ułini napor da se podigne i ispravi. Jer pokajawe i popravqawe gre„nika, po rełi Gospodwoj propra a se velikom rado„ u na nebu (Lk. 15,7,10). I po„to greh ubija a pokajawe o ivqava, to po Svetom Jovanu Lestviłniku, „Bogu nikakav na„ dar ne mo e biti toliko prijatan, koliko prino„ewe i obra awe razumnih du„a kroz pokajawe. Jer sav svet prolazi a netrulle na du„a ivi vełno“.

Svetogorski duhovnik Starac Siluan veli: „Duhovnik treba da se raduje, kad mu Gospod privodi neku du„u na pokajawe, i po datoj mu blagodati treba tu du„u da lełi, i zato e dobiti od Boga veliku milost, kao dobar pastir svojih ovaca“.

Po rełima svetog Jovana Kron„tatskog: „Ispovest za sve„tenika je podvig qubavi prema svojoj duhovnoj deci. Zato je duhovniku potrebno pripremaawe za ispovest, i mnogo molitvi za uspe„no obavqawe ovog podviga.“

Da bi duhovnik mogao da zadobije duhovno iskustvo, potrebno je da se prvo potruđi nad samim sobom. Mitropolit Antonije Hrapovicki savetuje govore i: „Treba, ołe duhovni, da zavoli„ qude; da zavoli„ łoveka bar onda, onog trenutka, kad je on sebe predao Bogu i tebi. Retko e„ ga kad na i lep„im nego u tim trenutcima. I ako se ti ne postara„ da ga tada zavoli„, ne e„ to mo i u drugim prilikama ułiniti... Pogledaj kakve te je połasti Bog udostojio na zemqi i kakvu ti blagodat „aqe. Jer ni ocu ni majci, ni eni, ni drugu, ni prijatequ, pa ni caru ne e hri„ anin otkriti one tajne, koje on sad otkriva Bogu i tebi. Zato si du an da se sa strahom moli„ da isceli„ a ne da ubije„ du„u“.

Duhovnik u svetoj tajni ispovesti vr„i ulogu duhovnog lekara, i kao „to lekar tela mora da poznaje bolesti, wihove uzroke i lekove protiv wih, tako i sve„tenik treba da poznaje bolesti du„a i wihovu terapiju. A da bi ih upoznao, on kao i svaki lekar mora mnogo da łita i studira svoju strułnu literaturu, u kojoj su opisana sva grehovna oboqewa du„e łovekove i weno lełewe. Tako sve„tenik-duhovnik, pored Biblije, koja mu za ovu svetu tajnu slu i kao glavni uxbenik, potrebno je da proułava fitija i dela hri„ anskih svetiteqa, me u kojima i Dobrotoqubqe, Lestvicu Svetog Jovana Lestviłnika i mnoge druge.

Sveti Jovan Kron„tatski govorio je o velikom neznawu ispovesti kod duhovne dece, kao i o tome, da dan i no treba sedeti sa

wima i spokojno ih sa krotom, u i velikim strpogewem poučavati i wihove te,ko e saslu,ati.

Zato se i danas preporučuje da treba „to Ĺe, e govoriti narodu o svetoj tajni pokajawa i ispovesti pogotovo pred postove, posebno uz asni post. To je neophodno Ĺiniti, da bi znali koliki je znaĹaj ispovesti za duhovniivot svakoga, a na taj naĹin i za dostojno pripremanje za primawe svetog PriĹe, a. Jer nedostojno primawe svetog PriĹe, a bez ispovesti, mo e da bude vi,e na osudu nego na korist i spasewe.

Svaki koji se ispoveda treba sa smirewem i pokajniĹkim raspoloewem da ispoveda sebe i svoje grehe, a ne tu e a svoje da pred sve,tenikom opravdava. Zato ni jedna ispovest ne treba da pro e bez sve,tenikove pouke, da onaj ko se ispoveda oseti koliko je zlo svaki greh. Premudri Isus sin Sirahov savetuje: „Sine, be i od greha, kao od zmiije, jer ako mu pri e,, uje, e te. Wegovi su zubi kao zubi lava, ubijaju du,e qudske“.

Sveti Jovan Zlatousti veli: „Greh je po uĹewu Crkve i Svetih Otaca, uzrok svih neda a i stradawa roda qudskog. Tako, zbog greha „aqu se brige i stradawa. Zbog greha nespokojstvo, zbog greha ratovi, zbog greha bolesti i sva te,ka stradawa, ma kakva bila.“

Sveti Teodor Studit ovome dodaje: „Greh je uveo smrt u svet (Rim. 5,12), pokvario i napunio zemqu grobovima od poĹetka sveta pa do danas... On je vinovnik veĹnih muka, i potpala veĹnog ogwa, i hrana veĹnog crva“.

Sve,tenik kao duhovnik, znaju i sve ovo, dobro je da izlo i vernicima kako greh nastaje i kako se u Ĺoveku razvija. Prvo se pojavquje po dejstvu nekog spoga,weg utiska, a preko Ĺula vida ili sluha, ili direktno satane, gre,,na misao. To se zove ponuda na greh. Ako se ta gre,,na misao odmah ne odbaci dolazi do bavqewa wome i sagla,,avawa s wom. Tre a etapa gre,,ne misli je nasla i vawe i primawe srcem gre,,ne misli, sagla,,avawe na greh. etvrta etapa je ostvarewe gre,,ne misli delom. Zato je neophodno u samom poĹetku u ponudi suzbiti i odbaciti gre,,nu misao.

Sveti Jovan Zlatousti veli, da avo Ĺoveku prvo uliva hrabrost da uĹini greh, a posle izaziva stid, da ne bi iz srca izvadio strelu wegovu i da bi ostao u wegovoj vlasti. A Sveti Vasilije Veliki veli, da greh, dok god se na ispovesti ne otkrije i ne ispovedi duhovniku, on u Ĺoveku raste i mno i se. A kad se na ispovesti otkrije, onda sa wim biva kao sa korenom biqke, koji kad se izvadi na sunce, osu,i se.

Stoga treba nastojati da se pokajnik duhovno isceli i preporodi. Da se to postigne, treba iz srca i,,Ĺupati ukorewene strasti, koje se pojavquju u gre,,nim postupcima i na wihovo mesto usa ivati vrline.

Po ušewu Svetih Otaca, postoje tri osnovne strasti: samoqubqce (egoizam), srebroqubqce i slastoqubqce. Iz wih kao iz kvasca, izrastaju drugih osam glavnih strasti: 1. uga awe stomaku (šrevougodije), koje se najče, e pojavuje u preteranoj brizi za jelo i pi e, i preteranoj upotrebi wihovoj; 2. blud; 3. srebroqubqce; 4. gwev; 5. tuga (alost); 6. klonulost duha (uninije); 7. slavoqubqce i 8. gordost. Iz ovih osam glavnih strasti ra a se mno, tvo drugih. Sve su one me usobno povezane kao karike u lancu i proistižu jedna iz druge.

Iz onoga „to žuje od pokajnika sve, tenik e videti o kakvoj se strasti radi, pa e nastojati da je i, župa iz du, e pokajnika, na taj nažin „to e u wemu izazvati mr wu i odvratnost prema grehu i strasti, a zatim mu propisati lek, koji e obižno biti vrlina nasuprot te strasti. Takav se lek zove epitimija.

Duhovnik mora da ose a damar unutarweg sveta svakoga ko mu se obra a. Toga radi on se i moli da ga Duh Bo ji rukovodi, daju i mu za svakoga reš koja mu je potrebna. Sveti Jovan Lestvižnik o tome veli ovako: „Duhovni kormilar je onaj, koji je od Boga, kroz sopstvene podvige zadobio takvu duhovnu snagu, da i iz samog bezdana mo e izbaviti du, u, koja se tamo survala“.

Sveti Vasilije Veliki u svom 74. pravilu veli: „Mo e se skratiti vreme kajawa onome ko se usrdno kaje“.

Trulski Sabor svojim 102. pravilom veli: „Oni koji su dobili od Boga vlast vezivawa i razre, avawa, neka gledaju na razlog zbog koga je požiwen neki greh, i na pokajnikovo stawe. Pokajnik se ne sme strogo, u baciti u očajawe, ili preteranom blago, u u raspusni ivot.

Duhovnici u Svetoj Gori na ispovesti ne dozvoqavaju monasima, koji imaju na nekoga zlobu, ili su s nekim u sva i, ne samo da ne mogu slu iti i priže, ivati se svetim tajnama, ve moraju i pri žitawu kelebnog pravila, u molitvi Gospodwoj da izostave reši: „...I ostavi nam dolgi na, ja, jako e i mi ostavqajem dol nikom na, im...“, da ne bi pred Bogom bili la qivci. Ovim se monah opomiwe da on nije hri, anin ako ne mo e da žita celu molitvu Gospodwu: Ože na, ..., to jest ako ne mo e da oprosti bratu svome.

U vezi opravdawawa grehova svojih i samoopravdawawa Mitropolit Antonije ka e: „Uperi svoj pogled ne na one koji ti izgledaju da su gori od tebe, ve na one, koji bođrije koražaju ka spasewu svoje du, e, i pored toga stalno liju pokajniške suze. Jer kad je suze mogao liti veliki Jefrem Sirin, koji se udostojio da vidi Boga, to kako bi mogli mi gre, nici da ne budemo u stalnom pokajawu i ukorawawu samih sebe? Ovakvim rešima savetuj i svu svoju pastvu, na stavqadqe ovaj veliki ruski bogoslov i duhovnik, narožito one, koji bez skru, enosti dolaze tebi na ispovest. Bez mnogih vrlina mo e se posti i spasewe, ka e sveti Simeon Novi Bogoslov, ali

se niko nije spasao, dok nije stekao u sebi duha umigewa, to jest umilnog pokajawa za svoje grehe i radosti zbog Bo jeg milosr a.

„Pokajawe je stalno stawe, i jedino normalno stawe palog Łoveka, stawe neprekidnog podviga. Ceo ivot je, u stvari, jedno intenzivno i neprekidno stremęewe Bogu kroz pokajawe“.

Pokajawe gubi svoj smisao ako se samo ograniči na dane posta i druge vremenske periode. Zato je za nas pravoslavne hri,, ane ceo ivot podvig pokajawa.

Sveti Jovan Lestvičnik ka e: „Biti hri,, anin znači biti do ivotni pokajnik; imati stalno pred ołima mno,,tvo svojih sagre,,ewa i neprekidno ose ati pokajničko raspolo ewe. Zatim, isti Sveti Otac dodaje: „Mi ne emo biti okrivęeni, bra o, zato „to nismo Ĺinili Ĺuda, „to nismo blagovestili (propovedali), „to nismo dostigli vi ewa, nego zato „to se nismo kajali i plakali za grehe na,,e“.

Vladika Nikolaj, sozercavaju i tajnu pokajnika veli: „Pokajawe je buna Łoveka protiv sebe samoga, protiv starog Łoveka, Łoveka grehom udagenog od Boga i od sebe. ıovek i Bog se sre u u tajanstvenim dubinama bi a Łovekovog, a greh izvodi Łoveka iz sebe, uvodi ga u svet oko wega i koriste i svu svoju mo i silu, porobęava ga i vezuje vezama ovoga sveta. Zato je pokajawe vra awe pre svega sebi i Bogu, koji se nalazi u dubinama srca Łovekovog“.

Dakle svakog dana i svakog Łasa mo e se iznova postaviti osnov pokajawa, temeę razru,,enog zdawa spasewa, i tako sve do izlaska iz ovoga sveta. Nikakav pad nije kraj, kraj je smrt, jer pokajawe ima silu i mo samo na zemęi, a u adu je nemo no.

Zato veliki Otac u molitvi i duhovnosti Sveti Isak Sirin upozorava: „Ako se i svakoga dana razbija la a wegova, misle i na Łoveka, i sav tovar potone, neka ne prestane da se brine i snabdeva; Ĺak da uzima na zajam, da prelazi na druge la e i plovi sa nadom, dokle Gospod, pogledav,,i na wegov podvig i smilovav,,i se na wegovo skru,,ewe, ne po,,aęe mu milost svoju, i ne daruje mu snage da iza e vragu na meędan i izdr i wegove ogwene strele. Takvu pre-mudrost daje Bog; takav je mudri bolesnik koji ne gubi nadu svoju“.

Sveti Jefrem Sirin, hrabre i pokajnika veli: „Ako i hięadu puta sagre,,i,, ali potom opet pribegne,, pokajawu, ponovo e,, se ołistiti od pręav,,tine i od ułiwenih bezakowa. Gospod je rekao: „Sedamdeset puta sedam oprosti bratu sagre,,ewa wegova“ (Mt. 18,22). Koliko li e puta vi,,e sam Gospod Na,, da oprosti onome koji se kaje! Ako si ti gre,,an i u toku dana sagre,,i,, sedamdeset puta sedam, Bog ti ne e zakęęati dveri milosr a, samo ako se pokaje,,.

Veliki hri,, anski ułiteę prvih vekova Origen zapisao je: „Iskazani greh na svetoj tajni ispovesti, gubi svoju silu“.

Ispovest je sve„tena radwa, gde se u vidqivom obliku blagodat Bo ja nevidqivo saop„tava du„i. Jer, ne razre„ava Ćovek samog sebe od greha, ve to Ćini blagodat Bo ja kroz sve„tenika.

Otuda sveti vladika Nikolaj opomiwe pokajnika reĆima: „Ispovest je zahtev Crkve, da Ćovek poka e svoju skrivenu senku. Ispovest je zahtev Crkve, da Ćovek poka e rane svoje du„e, koje prikriva prividnim zdravqem. Ispovest je zahtev Crkve, da Ćovek otvori otrovan gnoj svoje du„e, koji on ve„taĳki zamazuje spoqa„wim mirisima“.

Nemogu e je zamisliti, sresti se s Bogom u ovoj svetoj tajni, a jo„ vi„e sjediniti se sa Wim u svetoj tajni priĳe„ a, pa posle toga nastaviti ivot u nemarnosti i starim navikama.

Posle susreta sa Bogom, Mojsijevo lice je postalo svetlo (II Mojs. 34,30 33) kao sunce. A kakva tek mora da bude du„a onoga ko se sjedinio sa Hristom (u svetoj tajni priĳe„ a)?

Sveti Jovan Zlatousti govori, da demoni ne mogu gledati lice onoga koji se priĳe„ uje; oni drhte i be e od wega, jer iz wegovih usta izlazi bo anski ogaw: „Odlaze i od svete trpeze u Crkvi, ve li on, mi kao lavovi di„emo ogwem i postajemo stra„ni za avola. Ni jedna zvezda na nebu ne sija kao „to sija du„a onoga koji se priĳe„ uje bo anskom blagoda u.“

Sveti Grigorije Bogoslov pojaĳava ovu Zlatoustovu misao govore i: „Kada se priĳe„ ujemo, mi postajemo uĳesnici Hristovih stradawa i Hristovog bo anstva.“

„Po Svetom Isaku Sirinu: „Pokajawe je druga blagodat i ra a se u srcu od vere i straha. Pokajawe je la a, strah je wen komilar, a qubav je bo ansko pristani„te. Zato strah od pravedne kazne uvodi nas u la u pokajawa, prevozi po smradnom moru ivota i vodi nas bo anskom pristani„tu, koje je qubav. U to pristani„te dolaze svi koji se trude, optere eni pokajawem. I kad dostignemo qubav dostigli smo Boga, i tada je na„ put zavr„en; do„li smo na ostrvo onoga sveta, gde su Otac, Sin i Sveti Duh.“

I na kraju Imaju i sve ovo u vidu, mi kao hri„ ani i sve„tenici i vernici du ni smo da danono no brinemo o spasewu svoje du„e. Sve„tenici su du ni da brinu i za du„u svoje pastve.

Za nas hri„ ane, sigurno da nema drugog imena pod nebom kojim bi se mogli spasti (D. Ap. 4,12) do imena Hristovog, kako i veli Apostol Petar. Zbog toga je Gospod Isus Hristos i do„ao. Iako je On vaplo ewem, do„av„i na zemqu, poĳeo svoju prvu propoved reĆima: „Pokajte se, jer se pribli i Carstvo Nebesko, On se kao Sin Bo ji i Spasiteq sveta, po„tuju i slobodu qudi nikome nije nametao. Samo je rekao: „Ko ho e za mnom da ide, neka uzme krst svoj i po e za mnom“. Tako za na„e dana„we generacije ne bismo imali su„tinski ni„ta drugo ni drukĳije da ka emo od ovoga do sada reĳenog.

Sveta Pravoslavna Crkva koju Gospod vodi, prokršila je i ustanovila sa Apostolima i Svetim Ocima isti put spasewa za sva vremena svim generacijama: pro„lim, sada„wim i budu im. Sveti Apostol Pavle često je pisao u svojim poslanicama hri„anima: „Vi ste izbor Gospodwi pre vekova. Vi ste izbrawe Bo ije i tako daqe. Znači, da je svaki hri„anin izabran, ne samo pre ro ewa, nego jo„ i pre stvorewa sveta, da bude član Hristove Crkve, član Carstva Nebeskoga. Da li emo to ostvariti, to zavisi najvi„e od nas, da li emo hteti kroz pokajawe da krenemo za Hristom, i da kao poslu„na duhovna deca sledimo svetu Pravoslavnu Crkvu i Svete Oce svedože i uvek i u otaxbini i u svetu Gospoda Isusa Hrista. Znaju i to pravoslavni hri„ani pogotovo Srbi treba da se ušvrste u svojoj veri i da se ne povode za bezbo nicima i ateisti- ma svih vrsta kao i jericima, koji su nam često govorili i govore, kako sve napreduje i evoluiru, samo Crkva sa svojim dogmama stoji i taba u mestu. Dogma je Istina, a na„a je Istina Hristos Gospod. Ako je Gospod i Bog večan i ako se ne mewa, onda ni wegove večne istine i ušewe koje je dao svetoj Crkvi, ne mewaju se. Zato svi mi hri„ani, koji smo kroz Kr„tewe i sveto Miropomazawe po„li za wim ka Carstvu Nebeskom, treba da smo optimisti, jer nam je Gos- pod ostavio Svetu tajnu pokajawa, a Crkva divnu pesmu: „Pokajani- ja otverzi mi dveri fiiznodavže... i spasi nas“.

Arhimandrit Jovan Radosavqevi

SLOVO O OCU JUSTINU

Prepodobni otac Justin PRAZNI "NE BESEDE,
kwiga I, manastir ~ elije, 1998.

Od vremena Svetog Save, Srbi i Srbija, imali su ne mali broj značajnih i mudrih arhiepiskopa, episkopa i patrijaraha, jermonaha i monaha, učenih crkvenih pisaca, ali tek od vremena vladike Nikolaja Velimirovi a i arhimandrita Justina Popovi a mo e mo govoriti o novom, svetosavskom misionarewu me u Srbima 20. veka. I dok je vladika Nikolaj ostao zapam en dao neprevazi en besednik, harizmatska ličnost pravoslavqa i naročito srpskog pravoslavqa, koji se nije upu,tao u teolo„ka raspravqawa u ih problema pravoslavne dogmatike, doktor Justin Popovi bio je prvi i jo„ uvek u srpskoj crkvi nedostignuti apologetičar i dogmatičar pravoslavqa. Kakvo je bilo pravoslavno učenje oca Justina Popovi a? Popovi eva ekleziologija, najpre, izrečena u svim njegovim dogmatskim spisima, jedinstveno iskazuje pravoslavnu hristologiju, soteriologiju i pneumatologiju. 'ta ovo znači? Otac Justin Popovi shvata hri„ ansku pravoslavnu Crkvu polaze i od Isusa Hrista, izjednačavaju i Bogočloveka i Crkvu. Samo u Crkvi, prema ocu Justinu, qudi stižu iskupqewe, po„to jedino Crkva razvija delovawe Bogočloveka u istoriji. Iskupqewe se doga a kroz žlanstvo u Crkvi u kojoj je Hristovo delo iskupqewa prisutno. Ovo je bio hristolo„ki i soteriolo„ki vid učenja doktora Justina Popovi a. 'to se tiče pneumatolo„kog dela učenja, najbolje ga je izraziti rečima samog oca Justina: „Crkva je neprekidna Pedesetnica, Pneumatologija“.

Ne mo emo propustiti da primetimo da otac Justin Popovi kada izjednačava Hrista sa Crkvom ovu prikazuje u wenoj idealnoj formi, ne zanimaju i se mnogo za wene konkretne strukture, pa ni za me usobni odnos laika u Crkvi, kao i wihov odnos prema crkvenoj hijerarhiji. Kako objasniti malo interesovawe oca Justina za tre u, uobičajenu definiciju hri„ anske Crkve koja je ne samo „mističko telo Hristovo i eshatolo„ka zajednica u istoriji“, ve i institucija? Mogu e obja„wewe mo emo na i jedino u pravoslavnom asketskom ivotu Justina Popovi a koji je dobijao povre-

meno i mističke elemente. Predani molitveni život oca Justina Popovića u prinudnoj, ali, mogli bismo, zbiha, reči Božijim promislom određenoj izdvojenosti njegovoj u manastiru Ćelije kraj Vagjeva, sve od 1948, do njegove smrti 1979. godine, određilo je, ne samo asketski put oca Justina, već i njegovo pravoslavno teološko učenje. Trideset godina provedenih u postu i molitvi, svakodnevnom bogoslužju, preko službi svetih i Tumačenju Poslanica apostola Pavla, u pisanim o savremenim temama pravoslavnog sveta (ekumenizmu, na primer), razgovorima sa sve brojnijim mladima kojima su dolazili u manastir da čuju reči o pravoslavju od njegov najautentičnijeg predstavnika, učinili su da otac Justin Popović postane i ostane centralna ličnost srpskog pravoslavja u 20. i, dosta je verovatno, i u 21. veku.

U čemu treba videti neprestanu savremenost oca Justina Popovića, ne samo za srpsko pravoslavje, već i za ono drugih pravoslavnih naroda do kojih je ime oca Justina Popovića već davno doprlo, postalo poznato i vođeno? U jednom vremenu opšte idejne i ideološke pomutnje u svetu koja nije ostavila ni religiju na miru, kada bi se vladika i Fridrih Niče upitao kuda vodi njegov poziv kovanstvu za „preokretanje svih vrednosti“, u jednom dobu neopaganizma, političkog kameleonstva, kao i ozbiljne pretnje Zemlji usled moguće ekološke katastrofe, naveć, u samo nekoliko probranih, proverenih i dubokih pravoslavnih razmišljanja oca Justina Popovića, uzetih iz njegove doktorske disertacije iz 1926. godine, pod naslovom „Problem ličnosti i poznanje po učenju sv. Makarija Egipatskog“, a zatim iz 6. i 7. Besede oca Justina na parastosu vladici Nikolaju Velimiroviću u Leliju. U 7. Besedi 1974. godine u Leliju, otac Justin Popović nam saopštava pravoslavnu istinu koju je vladika Nikolaj Velimirović propovedao celog svog života da je čovek večno biće. „Tvoj život počinje ovde na zemlji, da se večito produži i na nebu“. 'ta ova istina može drugo da znači nego da temeže našeg budućeg, večnog života u kome našem usavršavanju ne može biti kraja prema rečima Gospoda Isusa Hrista:

„Budite savršeni kao što je savršen otac vaš, nebeski“ da ove temeže gradimo ovde na zemlji! Kako gradimo ove temeže? Jedino prema Hristovom liku, jer je svaki čovek, prema rečima oca Justina „hristolik, hristonosac, svaki čovek u sebi nosi sliku, živu ikonu Božiju i svaki je čovek mali bog u blatu“. Zbiha, u blatu smo svi, nepoznatom ili neprepoznatom blatu, sve dok ne ugledamo iz blata, ravnavi i izubijani, blagi lik Samarjanina koji se nad nama u qubavi sagnuo podiže u i nas blatavne, čiste i, okrepuju i i leže i u ležili, tu Crkve Hristove.

U svojoj doktorskoj disertaciji iz 1926. godine, otac Justin Popović donosi nam nekoliko jezgrovitih i krepkih misli koje bi

mogle, po mome mi„qewu, da predstavqaju temeę svake hri„anske antropologije u svetu i danas: „Samopoznawe, Łovekopoznawe je ontogenetiĳki zavisno od bogopoznawa“, pi„e otac Justin. 'ta ovo drugo znaĳi nego da nema Łovekopoznawa bez samopoznawa, niti ovoga bez bogopoznawa!

I nauka je ve dokazala, a filosofija i religija davno pre nauke, da je Łovek jeĳnim svojim delom inertno, pasivno-zavisno, sugestibilno i ukalupęeno bi e koje se te„ko mewa. Pozivaju i se na svetog Makarija Egipatskog, otac Justin tra i od svakog hri„anskog vernika da prisili sebe na sve vrline, pre svega na molitvu. Kako bi se savladala tromna qudska priroda, sve „to je vredno u Łoveku posti e se, najpre, dobrovoęnim prisiqavawem. Veliki francuski filosof u na„em veku Anri Bergson, ovu je ĳiwenicu ovako sa eto iskazao: „ĳivot je napor da se popne uz stmu ravan niz koju silazi materija“.

Otkud te„ko a primawa pravoslavne vere, pitamo se ve du-go. Ova te„ko a, ka e otac Justin, dolazi otud „to prema pravoslavnom poimawu vera nije ni iskquĳivo akt voęe, ni uma ili srca, ve akt cele liĳnosti. Vera obuhvata sav um, svu voęu, sve srce, sve psihofiziĳke sastojke liĳnosti. Um mo e bez vere, no vera ne mo e bez uma. ˆovek kao palo bi e, dualistiĳke je prirode rascepęeno u fragmente, mnogo vi„e iracionalno no racionalno, otud je i vera u wemu razbijena, fragmentarna, mestimiĳna i letimiĳna. Druga velika pote„ko a da se primi pravoslavna vera jeste zahtev ove vere za pokajawem Łoveka. Svakom Łoveku, pa i na„em Srbinu izuzetno te„ko pada priznawe svoga greha, ali i kajawe za wega, jer je priznawe samo pola pre enog puta do odbacivawa budu eg greha. I za ovakav podvig potrebna je unutra„wa jedinstvenost Łoveka i to najpre wegovog srca koje je, po pravoslavnom uĳewu, boravi„te i uma i ose awa i voęe.

Uvek dosledno prate i misao sv. Makarija Velikog, kome je posvetio svoj bogoslovski doktorat, otac Justin Popovi dodiruje i veoma znaĳajno pitawe prirode BogoŁoveka Hrista. Wegovo je ube ewe da je jedino pravoslavna Crkva na„la pravu ravnote u izme u preteranog nagla„avawa bo anske prirode Hrista (kao „to to ĳine monofiziti, ali po mome mi„qewu i neke fundamentalistiĳke struje unutar pravoslavęa koje negiraju potrebu za diplomatijom u pravoslavnoj Crkvi, samim tim negiraju i realnost u kojoj ive) i preteranog isticawa Łoveĳanske Hristove prirode, kao „to je to sluĳaj sa zapadnim hri„anskim crkvama, od kojih se neke zbog sumne ili odricawa vere u Hristovo vaskrsewe vi„e ne mogu smatrati Hristovom Crkvom.

Vaęa ista i da nam ovakvo pravoslavno uĳewe mo e mnogo da pomogne upravo danas, na kraju 20. veka, kada je otu ewe me u qudi-ma uzelo velikog maha, kada nemoral, nepravda, korupcija i poli-

tička la cvetaju radi održavanja svetske i lokalne moći, i „to je najgore, kada sve ove poštasti pošliva ljudima da se čine običnim i normalnim ponašanjem čoveka. Već je blagodat Božija to, kada dođemo do srca opomene oca Justina Popovića da „ive i samo u sebi čovek živi sobom, jede sebe, hrani se sobom, to jest svojom prirodnom sarastvorenom sa prirodnom Satane. I „to je najgore, čovek idolizira sebe i svoju parčad, postaje sebi idol i bog, to jest sobom zamenuje Boga ostaju i sâm, kao bog.“ Ko bi mogao da odrekne da je naša današnja civilizacija, slično onoj rimskoj uoči propasti Rimske Imperije, idolopoklonička civilizacija „zlatnog teleta“ (novca), ali i oba imaju svoje nacije kao idola, koje preti čovečanstvu novim i mnogo strašnijim verskim ratovima! Zar onda revnost, pa i plemeniti gnev jednog oca Justina ne deluje slično gnevu Mojsijevom pri silasku sa Sinaja, kada je zatekao svoj narod kako opet igra oko „zlatnog teleta“!

Rekao bih još, nekoliko reči o ličnosti oca Justina Popovića, onako kako je ona na mene prelomno delovala, kada sam prvi put čuo njegove reči za propovedaonicom u Sabornoj crkvi u Beogradu, u nedelju pravoslavca, marta 1943. godine. Imao sam tada devetnaest godina, politički sam bio neopredređen, a moja svakodnevna literatura bila su dela Dostojevskog, Sjenkovića i Justina Popovića. Ocu Justinu je tada bilo četrdeset devet godina, nalazio se u punoj snazi svoga psihofizičkog bića, ispušten silnom verom u Hrista, sipaju i u propovedi svu raspoloživu, uvek hrišćansku municiju na komunističku ideologiju koja je tada doživljavala svoj procvat me u mladim ljudima u Beogradu. Bez trunke mrve prema čoveku-komunisti, otac Justin je silovito, sa mnogo za mene onda, a i danas, ubedljivih razloga gmeo protiv komunističke ideje i naše revolucije, ističu i da je jedina prava revolucija koja se u čovečanstvu odigrala bila Hristova revolucija koja traži pobunu protiv sebe, a ne protiv drugih.

Suviše je reći da je samo Božije čudo spaslo oca Justina Popovića 1944. i 1945. godine streptava od strane nove vlasti protiv koje se borio zajedno sa najuglednijim srpskim intelektualcima pre Drugog svetskog rata (dovođeno je da ovde pomenem Momčilo Nastasijević, Isidoru Sekulić, Kseniju Atanasijević, Nikolaja Velimirovića i druge), uvek hrišćanskim razlozima, predviđajući i sve nesreće koje mogu da se dogode (kao „to su se i dogodile) jednoj pravoslavnoj zemlji kao „to je bila Srbija, ako pod ovu bezbožničku vlast potpadne.

Za kraj ovog mog slova o ocu Justinu Popoviću uzeo bih jedno divno, rekao bih dramatično divno mesto iz 6. Besede o vladici Nikolaju oca Justina 1973. godine u Leliću. „Setite se“, veli otac Justin u ovoj besedi, „Gospod Hristos „ađe Svoje Apostole u svet

'kao ovce me u vukove' (iz Matejevog Jevan ega, 10,16). Koji je to vojskovo a, koji je to car koji bi svoju vojsku slao tako? Kako e ovce pobediti vukove?! Gle, u ono vreme kada je Gospod slao učenike Svoje kroz rimsku carevinu, jedinstvenu, ogrannu, koja je obuhvatila ceo svet, kad ih „age On ih „age 'kao ovce me u vukove', me u neznabo„ce. I desilo se najve e Eudo u istoriji, bra o: da su ovce pobedile vukove! Ovce pobedile vukove! To je jedinstvena pobeda, pobeda Gospoda Hrista“.

Pored sve prividne mo i dana„we hri„anske crkve sve tri veroispovesti (najmawe mo ne u pravoslavqu) crkve uvek samo kao institucije, ne i kao „mističkog tela Hristovog“ istinski Hristovi apostoli, Eiji je broj mali, ali koji ne e i„Eznuti do „kraja sveta i veka“, opet su i uvek su „ovce me u vukove“. Jer koje bistro oko ne prepoznaje danas bezbroj pro drqivih vukova me u neopaganima, neznabo„cima i mnogobo„cima nekada slavne, hri„anske zapadno-evropske kulture sa delima Dantea, Mikelan ela, 'ekspira, Rembranta, Baha, Dostojevskog! Mislite li da e sve ovce Hristovih pastira biti ve danas ili u budu nosti konačno pro drane od qudskih vukova? Tako mo e da misli samo onaj Eovek koji je izgubio veru u Raspetog i Vaskrslog Hrista. Kako ovu veru danas, ne samo povratiti, ve sažuvati i ojažati za budu a vremena, verovatno te ih i nepredvi enih isku„ewa? Evo kako, poružuje pravoslavno i srpsko svetilo, otac Justin Popovi , svetlost Hristova koja je iz wega izbijala u tami posleratnog komunizma: „Ci q EoveEijeg ivota, wegova neprekidna te wa, treba da bude ostvarivawe BogoEoveka Hrista u sebi. Vi imate kižicu, malajte! Malajte sve dotle dok ne izmalate Hrista u sebi. Svaki greh, svaka strast, svaki porok, prqaju lik Hrista u vama. "ovek s mnogo grehova je Eovek bez Boga... Volite svakog Eoveka, poklonite mu se, jer se klawate bogolikom liku u wemu. Ni najbeznaEajjniji Eovek nije bez ovog dara u sebi... Du„a je ono „to Eini Eoveka najlep„im u celoj vasioni... "ovek je najvi„i zato „to je Bog utisnuo svoj lik u wega... Srbin je samo onda pravi Srbin ako ide svetosavskim putem“.

Vladeta Jeroti

POUKE

Prepodobni Jefrem Sirin

Ne budi nemaran u prođu ewu ovog kratkog vremena, da se ne bi kajao u vekove vekova.

Ka i mi: za „to umiva „lice svoje vodom? Zar ne radi toga da bi se dopao bli wemu svome? Iz toga se vidi da se ti nisi uzgnu- „ao strasti tela svoga, nego si jo „rob wihov. Ako ho e „da umi- je „lice svoje, ta umij ga suzama i ubeli ga plažen, da bi u slavi sijalo pred Bogom i pred svetim An elima; zato „to je lice umi- veno suzama, nevwiva lepota. No, mo e biti, kaza e „da je sramo- ta imati nečisto lice? Znaj, da nečistota nogu u lica tvog pri čis- tom srcu svetlije od Sunca sija pred Bogom i pred svetim Silama.

Kao „to bačeni kamen u čist izvor muti wega, tako odgovor monaha, pra en gnevom, uzmu uje um bli wega.

Zamisli, da onaj ko stoji pred carem i razgovara s wim, na zov sličnog wemu roba, ostavqa divnu i slavnu besedu sa carem, i poži- we da razgovara sa robom; takvome je sličan i onaj ko razgovara za vreme bogoslu ewa.

Pohvala monahu trpčewe u tugama; pohvala monahu nesti- cawe, smirenomudrenost i prostota, koji ga proslavqaju pred Bogom i An elima...

Bojim se, da e oni, koji nas hvale ovde, smejati se nad nama tamo.

U vreme isku „ewa otkriva se dostojanstvo monaha.

Hiqade kwiga u u „ima bezumnih ne znače ni „ta. A ko je bezu- man, ako ne onaj ko je nemaran u strahu Bo jem.

Nemawe straha (Bo jeg) ra a mladalačke pomisli, a strah Gospodwi i mlade gradi starcima.

Ko sam sebe uzvi „uje taj sorema sebi bezla „e, a ko slu i bli wemu ja smireno „u, taj e se proslaviti.

Svim silama slu „aj oca svoga i ne naru „avaj tu zapovest, jer te je on rodio u Gospodu; u tom služaju ne e te pobediti lukavi vrazi.

Brod se gradi mnogo vremena, a ru „i se od jednog udara.

Ne kori brata za nepostojanost, da ne bi i sam upao u tu nemo .

Ka novodo„av„emu monah pokazuje dugotrpqewe, zato „to je sve mogu e Gospodu.

Svetskom Łoveku su pohvala wegovi izlasci, a monahu je pohvala i pomislina da ne prelazi prag svoga doma.

Imaj brigu, mona„e, o unutra„wem delawu i ne ukra„avaj bespotrebno zid, zato „to udobnost kelije ne pru a monahu tr-pqewe.

Staraj se, vozqubqeni, da zadobije„ rasu ivawe, u wemu su skrivene sve sobrodeteqi mona„kog ivota. 'ta znaŁi imati rasu ivawe? Izbegavati da druge sabla wava„, birati „ta je boqe (i korisnije za du„u) i „to vodi spasewu.

Ko je na„ao put dugotrpqewa i nezlobivosti, taj je na„ao put ivota.

Izbegavaj, mona„e, biti zajedno sa onima koji vole praznoslovqe i ele bezmolviqe.

A Łoveku mudrom plaŁ je sla i od smeħa.

Ko ispuwava zapovesti, taj voli sebe, a ko kr„i (naru„ava), taj povre uje du„u svoju.

Budi osobito pa qiv prema sebi da ne bi ovladao tobom za-borav.

Ako ho e„ da ne gre„i„ Łuvaj strah Bo ĳi.

fiivot veŁni e naslediti monasi krotki i bezmolvni.

Se awe na smrt je maŁ protiv uninja.

Blagorazumni monah ne osu uje bli wega.

U svako vreme, ŁoveŁe, ukorevawe samog sebe je oŁi„ ewe grehova.

Uzdr awe je nerv trpqewa.

Nema mere trpqewu ako je ono srastvoreno sa qubavqu.

Ne uni avaj, mona„e, u umu svom mirjanina, zato „to Gospod jedini zna tajne srca.

Uzdr avaj se, brate, od priŁa da te ne bi naŁinile bestidnim.

Ako du„a tvoja bude zdrava pred Gospodom, iz svega e„ izvu i korist.

Zbog toga „to radi Gospoda ne emo da potrpimo malo tuge, nevoqno upadamo u mnoge i te„ke alosti. Zbog toga „to radi Gospoda ne emo da ostavimo sopstvenu voqu sami sebi Łinimo duhovne uvrede, zbog toga „to radi Gospoda ne trpimo da budemo potŁiweni i uni eni, sami sebe li„avamo uteħe pravednih. Zbog toga „to nismo poslu„ni starijima radi Gospoda, sami sebe Łinimo igraŁkom lukaviħ demona.

Budi trezven u mladosti svojoj, vozqubqeni, da bi bio dostojan pohvale na kraju svom.

Ne mislite, ako skrivate svoje nemo i, da je sve to skriveno i od Boga.

Na rešima se priče no kajem, a delima sam daleko od pokajava.

Vozqubi Boga svoga i slu i Wemu dobrim delima.

Uop„te ne obra aj pa wu na padove drugih, oplakuj svoju beđu.

Do ite, bra o moja, i qubavqu utvrdite sebe u strahu Bo jem da bi se udostojili vešnih blaga.

Budi pa qiva na sebe, mladosti, koja si zavolela podvini„tvo, da ne bi dani tvoji protekli u rasejanosti. Ne pu„taj u sebe lukave pomisli da ne bi sila tvoja iznemogla u borbi sa vragom tvojim.

Na početku se staraj da bude„ strog ka svakoj eqi da ne bi ovladala tobom i ne privikne„ se ustupati nad sobom pobeđu u borbi. Jer navika je druga priroda.

„ovek gleda na lice, Bog na srce.

Bla en je manastir kojim upravqa uzdr awe.

Budi pa qiv na sebe, da ne budu reši lukavog u srcu tvom.

Svaki dan ošekuj ishod svoj i spremaj se za taj put.

Postrig i odelo ne šine monaha, ve nebeske te we i uzvi„enivot.

Bla en je ko je u Gospodu postao savr„eno slobodan od svega zemaqskog u ovom sujetnom ivotu i uzqubio jedinog blagog i milosrdnog Boga.

Jedan brat je pitao drugoga brata govore i: Ava me „aqe u pekaru da pešem hleb za bratiju, a radnici su qudi mirski, govore „ta ne treba i ne e mi biti na korist da slu„am to. Zato „ta da radim? Brat mu je odgovorio: Da nisi slušajno video decu kada uše i svako od wih zanima se svojim zadatkom, a ne zadatkom drugoga, znaju i da e ušitequ svom odgovarati za svoj zadatak, a ne tu ?

Napunite oši svoje suzama i uskoro e se otvoriti oši uma va„eg.

Ko se boji Gospoda taj je slišan svetlosti koja ukazuje mnogima put spasewa.

Stoje i na molitvi znaj kome predstoji„. Ka Wemu da budu obra eni i sva tvoja du„a i svo tvoje srce. Razumi, „ta govorim!

Ne emo biti malodu„ni, vozqubqeni, zato „to ne emo vešno iveti u ovom ivotu.

Prilo i starawe o du„i svojoj i ne smu uj se padovima tvojim; jer ima stida koji donosi sa sobom greh, i ima stida u kome je slava i blagodat.

Ne daj tugu srcu svome jer svetska tuga smrt gradi, a tuga po Bogu kupuje tebi ivot vešni.

Ako odvrati„ oši svoje da ne vide sujetu dobi e„ pomisli šiste.

Ako uzqubi,, uzdr awe obuzda e,, demona bluda.

ReĀ prava i skromna je pohvala monahu.

Ko napaja Āula tela svoga, taj se napaja zlom pohotom i sramnim pomislina ne oskudeva.

Monah koji je spreman da mu estveno potrpi sve „ta mu se sre e, delimiĀno samo ima e tuge.

Ko obuzdava oĀi svoje taj se gradi lakim, a u koga pogled bludi taj tovari na sebe breme.

Ostrvo koje le i usred mora, mo e li da zaustavi talase da ne bi oni udarali u wega? U krajwem sluĀaju im se protivi. Tako i mi, ne mo emo zaustaviti pomisli, no mo emo im se protiviti. Mo e biti, pita e neko: Zbog Āega onda du,,a biva pobe ena pomislina? Zbog toga „to im se ne protivi, nego im dozvoqava da ulaze unutra i one nalazi e tamo hranu, delimiĀno rastrzavaju du,,u.

Ko se moli trezveno taj rasteruje demone, a ko se moli rasejano nad wime e se nasmejati oni.

Ko zavidi na uspesima bratu svome deli sebe od veĀnog ivota; ko pama e i sledi bratu bi e mu saputnik u veĀni ivot.

Pustiwom se gradi mlad monah koji sledi sopstvenom razumu, a ne prima savete iskusnih.

Velika je gre,,ka u mladog monaha nepokornost, a pokornost u Gospodu je krepak pokrov.

Ne priliĀi monahu da ulazi u razgovor sa bilo kojim qudima, nagrada za to je tuga i raskajawe.

Svima odaji Āast radi Gospoda; ne tra i Āasti sebi i dobi e,, blagodat u Gospoda.

U svemu „to ti se sre e dr i sebe mudro i ne zaboravi da ti je od Boga darovana pamo .

O mnogopriĀqivosti, mona,,e, rasudi, da e kraj hiqade reĀi biti utawe. Zato koristi unapred dobitak, izbegavaj gubitak.

Ako vidi,, da je Āovek na zemqi dostigao veliku slavu ne divi se wemu, no divi se tome ko je prezreo svetsku slavu.

Ako vidi,, da brat gre,,i i ujutru se povodi,, za wim, to ne predstavqaj wega u mislima kao gre,,nika, jer ne zna,, mo e biti, kada si ti oti,,ao od wega, da je on uĀinio, po padu svome, ne,,to dobro i umilostivio Gospoda uzdasima i gorkim suzama.

Sam sebe te,,i, vozqubqeni, trpe i svaku tugu, da ne bi postao visokouman, ako te Āesto budu drugi te,,ili.

O dva an ivot dobi e monah slu,,aju i pouke oca.

Bez za,,tite ostaje monah ako voli nepotĀiwawawe i put prostrani.

-avolska misao monahu je eleti tu stepen.

Ne boj se truĀa i ne govori: ne u mo i ja to, nego boqe predstavi u umu da su svi sveti stradawima uga ali Bogu.

Porođan sin zloslovi roditelje svoje i oni koji ga slušaju osude ga.

Na monaha u uniju napada nerad, a kada ima trpke napada ga visokomje, a ko stvarno voli Gospoda, taj je ukloniti iz sebe i jedno i drugo.

Potradi se, monahe, za vreme ure da bi se veselio ulaze i u pristane, te života.

Ako vidi, nekog da se muži rade i bilo šta, ka i sam sebi: Taj čovek koji eli vremensko, toliko trpi da bi sabrao brzoprolazna blaga. Tim pre ti, dušo moja, uza eli da se potradi, u neprolaznom!

Ako vidi, one koji se prepiru me u sobom, ka i sam sebi: Ti ljudi se toliko staraju i spore me u sobom zbog nečeg što nimalo nije korisno. Moli se ti, dušo moja, budu i du na bezbroj talanata, a ne pripada, Bogu kako sleduje, da bi ti bio oprošten dug!

Ako vidi, one koji grade dom od gline, to ka i sam sebi: Ti ljudi, grade i dom od gline troše svoju snagu da završe delo. Da li si se ti, dušo moja, potrudila da pribegne, vešnim obiteqima?

Snehu kazah: idi od mene, i suza: do ite kod mene, jer je vrlo veliki greh moj pred Gospodom i nema broja padovima mojim!

Znate li da kod ljudi postoje tri vrste suza? Bivaju suze zbog stvari vidljivih i one su vrlo gorke i sujetne. Imaju suze pokajave, kada duša uza eli vešna blaga, i one su nadasve slatke i korisne. I imaju suze raskajave tamo gde je plač i krgut zuba, i te su suze gorke i beskorisne, zato što su, pored svega, bezute,ne, kada vena vremena za pokajave.

Ako si jedanput uza eleo spasewe, zašto se zanima, delima bli weg?

Preveo:
Arhimandrit Pajsije (Tanasijevi)

ИЗ СТАРЕ ЦРКВЕНЕ ШТАМПЕ

ISPOVEST SVE'TENSTVA

PRVO: Uvodna reč ispovednikova okupljenom ili i samo jednom sve„teniku koji e da se ispoveda:

Bra o u Hristu,

Prečasnici oci, i sve„tenici Boga Vi„wega!

Kako se mi nalazimo u najuzvi„enijoj slu bi najsvetijoj a uz to, po odgovornosti i najte o j slu bi, i to sada u najkritičnijem dobu i vremenu kad vlada op„ta ravnodu„nost prema veri u Boga i zagrobniivot, pa čak ve im delom ovla uje i samo bezverje ateizam, u moralnom pogledu i hri„anskom: razvrat i pagubna razuzdanost, „to ba„ u na„u du nost pade i zakletvu polo ismo, da narod prosve ujemo i od svega ovoga branimo i ležimo, u veri upu ujemo i žvrsto uz svetu crkvu dr imo. Pa, bra o, kako smo i sami smrtni qudi i pod uticajem zakona telesne prirode i dru„tvenih savremenih prilika koje skupa vojuju na du„u i naročito na poziv sve„tenika koji se i stavio u prvu bojnu liniju roda qudskog, protivu svega ovoga kao borac, i za sebe, za svoju porodicu koja treba da je nerazdvojna od svoje pastve i za svoju pastvu. Ponavgam, bra o, to je poziv najte i i najve i u rodu qudskom. Zato sveta crkva je ustanovila a i potrebno je očigledno da ima ne„to da sve„tenika u ovoj te„koj du nosti bodri, potkrepuje i žuva da i sam sve„tenik ne postane mesto pastira izgubčena i zalutala ovca, u kom bi služaju prirodnom okolnosti postao ne samo, ne pastir ostavio pastvu samoj sebi i da je divqi vuci rastrgnu, nego bi i on sam svojim r avim primerima, nehatom i ravnodu„no„ u postao sličan vuku u ovčijoj ko i; ka em, sveta crkva je ustanovila da sve„tenika od svega ovoga brani i na dobro delo krep i svetu ispo-vest i samih sve„tenika. A tim pre „to i sam sve„tenik kao smr-tnan čovek i pritisnut te„kom du no„ u i okolnostima da izla e sebe sredini dru„tva pastve podlo an je istim slabostima kao i drugi qudi. Zato, bra o, po nare ewu predstavnika na„eg Gospoda Hrista nadle nog nam episkopa Preosve enog g... odre en sam za ispovednika vas, koji se za to ovde danas i sastadosmo.

Molim vas, bra o, kao sve„tenike koji i sami znate da sveta ispovest mora biti iskrena i potpuna, da zaista i vi verujete da ete se samom Gospodu Hristu ispovedati a ne meni gre„nom koji sam u ovom slu„aju odre en samo za posrednika, da verujete da ete pred stra„nog i sveznaju eg Sudiju morati stati u dan va„e smrti, i on e vam sam va„a dela nedobra, ako ih ima, izneti pred o„i, ako ih predamnom iskreno i potpuno ne ispovedite. Uostalom, da priznate u svojoj du„i da jesmo gre„ni kao smrtni, ko mawe ko vi„e ali smo kao smrtni gre„ni, a naro„ito, polo iv„i ovako slabi onako strogu i te„ku sve„teni„ku zakletvu, o koju smo se svakako mogli ogre„iti. I za koje skupa, bra o, treba da se iskreno Bogu i Presvetoj Bogorodici pomolimo jo„ i pre ispovesti da nas ukrepe za sve ovo, kao i za samu ispovest da je potpuno i pravilno mo emo izvr„iti; da potpuno operete svoje du„e i postanete kao an eli i isti i sveti koje i predstavqate. Da bi ispovest i„la br e i ta„nije: ja u vam postavqati pitawa a vi ete samo odgovarati: „ta nemate: „To nemam“, a „ta imate to re i kratko i jasno, a sad hajte prvo da se pomolimo Bogu i Presvetoj Bogorodici.

Napomena: Sad prvo svr„iti kanon molebni ko ispovjedanju Veliki trebnik str. list 223 obr. pa iz Kanonika ruskog iz molitava Ko pri„a„eniju: Molitve: 1, 3, 4, 5 i 7. Pa kao sve„tenicima koji su polo ili zakletvu i molitvu „Za one koji se zakletvom sveza„e“ Vel. trebnik list 148 na oborotje. (Ova se molitva mo e i„itati i posle ispovesti). Pa pred samu ispovest radi osve ewa pro„itati Predislovi je „Kakovu podobajet biti svja„eniku“ Veliki trebnik list 17 obr. pa da bi sve„tenstvo osve ilo svoju polo enu sve„teni„ku zakletvu u svojoj pameti predlo iti mu da je i ovog „asa saslu„a, pa pro„itati i wu (a wu treba ispovednik da ina pri sebi). Za ovim pristupiti ispovesti.

Pitawa:

- 1) Da li si svesno, i sa punim poznavawem: visine, poziva i odgovornosti sve„teni„kog i„ina primio sve„teni„ki i„in?
- 2) Da li si svestan bio, pri polagawu zakletve, „ta zna i svaki onaj pasus zakletve?
- 3) Da li si sada svestan sile sve„teni„ke zakletve koju si polo io?
- 4) Da li si se kad razo„arao u veri i pokolebao se ma u kom verskom pitawu?
- 5) Veruje„ li sada i„vrsto i svom du„om u Boga i zagrobniivot?
- 6) Poznaje„ li dobro smisao i veruje„ li u sve tajne i dogme sv. pravoslavne crkve?

- 7) Razume, li dobro simbol vere, i veruje, li kako on glasi?
- 8) Zna, li „ta je ispovest, i razume, li silu ispovesti i veruje, li da zaista Bog prisustvuje i saslu,ava ispovest pri ispovesti, kao i veruje, li i sada da On prisustvuje i slu, a tvoju ispovest?
- 9) Da li si ikad učinio op, tu ispovest svih grehova tj. od ro ewa, i do i najsitnijih grehova?
- 10) I da li kao sve,tenik u ovom smislu i svoje parohijane ispoveda,?
- 11) Da nisi koji greh pre utao pri ispovesti za rukopolo ewe?
- 12) Da li nisi primio sve,tenički Ĺin kao obiĹnu profesiju, i da li sada ne misli, o wenu kao o obiĹnoj profesiji?
- 13) Da li vr,i, sve obrede, a naroĹito Svetu liturgiju sa velikim strahopo,tovawem?
- 14) Zna, li kako treba namestiti prste desne ruke kad treba ne,to ili nekoga da blagoslovi, i „ta znaĹi taj naĹin tako name,tene ruke?... (A on treba da sadr i slova I. S. H. S. odnosno I. S. H. R. S. i kad oseni, tako name,tenom rukom unakrsno znaĹi peĹati, znakom Respetog Hrista Gospoda. A kad udru i, ovome i tvoju Ĺvrstu veru u blagodanu silu svega toga, onda zaista Duh sveti dejstvuje i osve uje ono „to se osewuje, osim ako nije ono dotiĹno neko lice bezbo no te bi svojim bezverjem i bezbo,tvom odbilo od sebe blagodat Sv. Duha. U tom je smislu i rekao Spasiteq: „Pazite, ne me ite bisera pred sviwe da ga ne pogaze i vrativ,i se rastrgnu vas“ (Sv. Jevan ege).
- 15) Da li dobro pazi, na taĹnost bogoslu ewa, i da li nisi kadgod bezrasudno i bezose ajno brzao i preskakao u kom bogoslu ewu ili se pri pevawu razuzdano derao?
- 16) Da li si kad bezdovogno, ili bez nikakve pripreme vr,io Svetu liturgiju?
- 17) Da li zna, iz Ĺega se sastoji priprema za slu ewe Svete liturgije i ako zna, poka i. (A ovo ispovednik razume se mora ve napamet da zna).
- 18) Pu,i, li duvan? Zna, li da je i to gre,no i nepristojno sve,teniku i zabraweno (Zbornik pravila, uredaba i naredaba Arh. Sabora od 1900 g.).
- 19) Da li shvata, tu visinu i dostojanstvo: da si ti sluga Boga Svemogu ega i da si pri slu ewu Sv. Liturgije u rangi Arhistratiga vi,i od obiĹnog an ela (Pror. Malahija II, 7; Efesc. III, 10; I Kor. 6, 3; kao i akatist ko Slu eniju i priĹa,Ĺeniju).
- 20) Da li se nisi usu ivao slu iti na bajatom i kvarnom hlebu i kiselom i plesnivom vinu?
- 21) Da li Ĺita, „UĹitelnoje izvestije“ u Slu ebniku, koje o svemu ovome i podobnom govori?

22) Da nisi dolivao vino u svetu tajnu Priše, a posle osve ewa?

23) Da li veruje, u pretvarawe vina u su, tu krv, i hleba u telo Gospoda Isusa Hrista pri tvome slu ewu?

24) Da li pazi, na Ćisto u sasuda, sv. prestola, sv. oltara i cele crkve?

25) Da ti se nije kađ ukvarila, ubu ala sveta tajna ostavqena za bolesnike ili nafora i da nije bilo dostupno mi, u?

26) Da li uvek ima, u crkvi bogojavqenske vodice, i da li i wu tako isto Ćuva, ?

27) Da ti se nije kađ dogodilo da prospe, sv. tajnu Priše, a, ili nepa qivo da priše, uje, pa da ti je kanulo van ubrusa na kakav predmet ili na patos ili da ti nije kađ pao osve i agnec i tome podobno? i kako bi postupio kađ bi ti se ovo dogodilo?

28) Da li nisi sabla wavao verne nepristojnim pona, awem u bogoslu ewu: da nisi dopu, tao pri seĆewu kolaĆa padawe i ga e-we mrva neobazrivo i tome podobno?

29) Da li redovno slu i, svakog praznika: veĆerwu, jutrewu i liturgiju, a uz veliki post u sredu i petak i Pre eosve enu?

30) Da li se pravilno i sa mislima na Boga krsti, i sa strahopo, towawem ulazi, u crkvu, a naroĆito kađ prilazi, sv. prestolu i svetim tajnama?

31) Da li i suprugu i decu svoju kao i parohijane uĆi, strogo o veri u reĆenom smislu?

32) Da li posti, uredno sve postove i sredu i petak ti i tvoja porodica i da li to i od parohijana tra i,, da nisi koga sablaznio reĆima: „U jelu nema zla dela“.

33) Da li vr, i,, kakve doma e molitve s porodicom i da li to tra i,, od svoje supruge i da li decu tome uĆi, i ima, li odeqewe naroĆito za molitvu i da li ima, ikonu i kandilo u ku i. Da li vr, i,, pravilno molitvu i blagosiqawe trpeze pre i posle jela, kao i pred legawe i po ustajawu?

34) Da li nastoji, i da li tra i,, od svoje ene, da u svemu bude pristojna u smislu propisanih pravila za sve, teniĆke ene ili joj popu, ta,,: recimo da mrsi, da se „i,,a, (17. pravilo Gan-grskog sabora anatemi,,e takvu enu), da nosi kratke haqine, i gole grudi, nepristojan smeh, dru, tvo itd.

35) No da li i ti sam ne Ćini, „ta „to ne treba sve, tenik da Ćini, na primer: da se opija,, prejeda,, nepristojno odeva,, ili odvi,, e kico,, i,, gordi, se, pu,, i,, pose uje,, kafane, bioskope, pozori, ta i predstave, da li igra, karte, i da li igra, u kolu, nepristojno se „ali, i smeje,, upu, ta,, u brutalne reĆi psovke, „ko, Ćunstvo“, onalova avawe svetiwe i sv. stvari i u op,, te zajedqivost i prezirawe. Uz reĆ zakliwe,, se Bogom, gledawem vul-garnih, razvratnih i nepristojnih slika, ni iz samih novina a naro-

Ĺito da ih nemate u svojoj ku i na zidu ili po kwigama i da ti ovo deca ne gledaju?

36) Da se nisi u crkvi smejaio ili to dopu„taio drugima i nepodobne razgovore?

37) Da nisi kad pijan slu io, ma koje bogoslu ewe i obred, ma i van crkve, da li nisi kad povra ao posle priĹe„ a, i kako bi za ovo dao uputstvo parohijanima, i da li te je ikad pokarala savest zbog ma kakve neispravnosti?

38) Da li nisi uĹinio kakav smrtni greh od kako si se rukopolo io?

39) Da li po udno gleda„ na tu e ene pa Ĺak i na svoju enu?

40) Da li ti je poznato 40. pravilo Nomokanona, koje zabrawuje braĹnu postequ uz ceo Veliki post, Ĺak i mirjanima a naroĹito sve„teniku koji skoro svaki tre i dan uz Veliki post slu i Svete liturgije i priĹe„ uje se i u op„te da li prouĹava„: sveta otaĹastvena pravila pravoslavne crkve Velikog trebnika, Zbornika uredaba i naredaba itd.

41) Da li nisi granziv na zemaqsko blago: bespravno ili preko mere napla ivao Ĺinodejstva, prisvajao sebi crkvene i crkvi prilo ene stvari, vosak, zejtin i tome podobno? ili ma „ta pri-svojio tu e.

42) Da li si kadgod osetio strah Bo ji duboko, i da li se trudi„ da ga oseti„?

43) Da li se predaje„ lenstvovawu, nebre eniju i ravnodu„nosti, i obiĹno kad ustaje„, a kad le e„?

44) Da li se stara„ da „to vi„e uĹi„ narod veri i strahu Bo jem: u crkvi, parohiji i na grobqu?

45) Da li vodi„ raĹuna: ko ti se priĹe„ uje a ko ne, a naroĹito tvoja ena i deca, i da li ispituje„ za„to se ko ne priĹe„ uje?

46) Da li ispoveda„ i priĹe„ uje„ bolesnike, da li ti je ko umro bez toga?

47) Da li vr„i„ litije po selu, i da li zna„ da objasni„ narodu „ta su i za„to su te litije i Ĺini„ li to?

48) Da nisi kad odrekao izvvr„iti kakav obred i kad si mogao to uĹiniti?

49) Da li se stara„ da sa qubavqu, no pristojno i dostojanstveno predusre e„ i u op„te se ophodi„ sa svojim parohijanima, a Ĺuva„ se wihovih poroka?

50) Da li zna„ slovenski prevoditi na srpski, tj. da li vr„i„ i bogoslu ewe sa razumevawem smisla i sa ose ajem?

51) Da li Ĺita„ Sv. Pismo, a naroĹito Sv. Jevan ege, da, kad bi te neko ne„to upitao, da bi mu mogao odgovoriti po Sv. Pismu?

52) Da li nisi primao novac za poniwawe mrtvih ili ivih na proskomidiji ili Liturgiji a da to nisi Ĺinio kako si obe ao?

53) Da li nisi venčavao srodnike ili maloletne, ili suma-
„ed,,e?

54) Da ti se nije dogodilo kad: da ti se pri obredu pojave
bludne strasti i misli?

55) Da nisi kad učinio i stvarni blud? ili sa svojom enom
pre venčawa?

56) Da li se i sa svojom enom ne upu,,ta,, u nedozvoljeno
nadra avawe?

57) Ima,, li naviku da izovara,, početnu reč kojom se psuje
i psuje,, li „ta?

58) Jesi li koga tu io ili ko tebe; i jesi li se kleo pred
sudom. I da se nisi tukao s kim? Da nisi s kim u sva i?

59) Da se nisi upustio u kakvu la , obe ao „ta pa ne ispunio?

60) Da nisi uvredio roditelje, kuma ili koga od pretposta-
vjenih ili ma koga?

61) Da li dopu,,ta,, eni da obavqa kakve vraxbine oko dece
i sližno?

62) Da nisi imao kakve utvare, naročite sanove i tome sli-
žno? Podr avao spiritizam i da nisi sujeveran? da li ovo suzbi-
ja,, kod naroda?

63) Da nisi dopu,,tao svojoj eni da žini da nema decu ili da
pobaci ili da i ti sam pri polnom sno,,aju ne žini,, da se izbegne
zaže e?

64) Da li na ovo strogo obra a,, pa wu i suzbija,, kod svojih
parohijana?

65) Da nisi pristupao eni za vreme wenog prawa, i kad je u
drugom stawu?

66) Da nisi kad slu io svetu Liturgiju posle neuzdr awa na
tri dana od bražne postege?

67) Jesi li kleo koga? klevetao i odgovarao? ismejvao i
izigravao?

68) Ima,, li zavist na koga? Ili po udu na ma „ta tu e?

69) Jesi li davao novac pod kamatu? ili žinio ma kakvo
lihoimjenije?

70) Jesi li gnevqiv? i bori,, li se sa tom slabo,, u?

71) Da nisi nalagao kome nerasadne epitimije ili pak suvi,,e
snishodio ili i bez ikakve ispovesti priže,, ivao?

72) Da li u svojoj du,,i i savesti smatra,, svog episkopa za
predstavnika Hrista za sebe, kao „to si i ti predstavnik tvojoj
pastvi?

73) Da li često pomi,,qa,, na svoju smrt, i na izlazak pred
Boga, i davawa odgovora za sva svoja dela a naročito kao sve,,tenik?

74) Zna,, li za ono „to je rekao Gospod u Sv. Pismu: Ako
gre,,nik prestane žiniti gre,,na dela i počne tvoriti dobro (na-
ravno i istraje) ne e mu se ni jedno zlo delo promenuti na sudu. A

ako pravednik prestane činiti dobra dela, i počne činiti zlo, nijedno mu se dobro delo ne e pomenuti na sudu? Prorok Jezekij 18, 20 i daqe.

75) Da li si pa qiv i na sitnije i najsitnije grehe i da li, kad ti se dogodi da ih učini,, dobije,, odmah opomenu savesti ili bar do večera kad si du an da u svojoj du,,i i savesti ispita,, i pregleda,, sva svoja, preko dana, učinena dela, i da li ti to i čini,,.

76) Da li ima,, kakav greh za koji te ja nisam pitao?

(A ti, ispovedniče, pri procewivawu grehova i kajawa ne za- boravi na onaj pasus „Kako podobajet duhovnim ocem strojiti ispovedaju,, čihsjaj im“, Vel. trebnik list 23, u kome ka e da pravi- lo 12 I Nikejskog sabora i Ankirskog II, V i VI pravilo Episkopu ostavqa vlast: ili povisiti ili umawiti epitimiju. A pored toga vidi i daqe poučenije za tebe u istom pasusu.)

JEDNA PORUKA SVE'TENSTVU

Iako upu ena za vreme pro,,log časnog posta i samo sve,,tenstvu Eparhije fičke, smatramo za kori- sno da ovu poruku objavimo i u na,,em listu za na,,e čitaoce.

časni oci i bratije,

Nalazimo se ve u četvrtoj sredoposnoj nedelji ovog ča- snog posta. I ja nalazim za potrebno da vam se opet javim sa neko- liko reči uputa i podstreka.

ILI "NI ČIVOT

Za svakoga hri,, anina, a naročito za sve,,tenika kao duhov- nog vo u hri,, ana, prvi predmet brige jeste lični ivot. Poja- čajte dakle brigu pre svega o svome vladawu, o svojoj du,,i, o primeru koji pru ate narodu, vi i najbli i srodnici va,,i. Vreme posta poziva nas na tu pojačanu brigu. Jeste li pojačali molitvu u hramu i domu svome? Upu ulete li če,, e porodicu svoju na molitve i bogoslu ewa? Je li va,, dom dobar primer narodu? Dr ite li post po propisu svete crkve? Jeste li se ispovedili? Mislite li svaki dan o svojoj ispravci, i dajete li sebi računa o svome moral- nom napredovawu? itate li svaki dan Sveto Pismo? Imate li strah Bo ji u sebi, i se ate li se izlaska iz ovog sveta i Stra,,nog Suda? Ja vas molim, razmislite o ovim pitawima, i dajte odgovor sami sebi na ista.

II JEVAN—ELSKA DELATNOST

Odgovara emu Bogu za narod koji nam je poveren. Svak e odgovarati za sebe, a sve„tenik za sebe i svoj narod. Za svako zlo koje se dogodi u eparhiji, ja tra im deo odgovornosti u sebi samom. Za svako zlo „to se dogodi u parohiji, sve„tenik treba da tra i svoj deo odgovornosti. Da li se moli„ Bogu za narod? Za ivo i za umrle? Spomiwe„ li mnogo imena na proskomidiji? Uli„ li narod? Savetuje„ li ga u hramu i van hrama? Da li s narodom razgovara„ vi„e o moralnim ranama i popravci karaktera ili o svetskim predmetima? Jesu li tvoja usta truba Bo ja, truba Bo jeg zakona, Bo je opomene i Bo je dobrote? Iznad svega „to voli narod najvi„e voli pravog sve„tenika, duhovnika. Kroz takvog sve„tenika selo i grad oekuju blagoslov Bo ji. Pohvali one koji su se ispovedili i priestili uz ovaj post. Pozovi, i opet pozovi na priest one koji se pokazuju nenamni prema svetoi iivotvornoj tajni. Sa upraviteqima „kola spremaj „to sveaniju Vrbicu ove godine. Ure uj hram Bo ji, ukra„uj ga i pripremaj za „to sveaniji izgled o svetlom prazniku Pashe Gospodwe. Pozovi one koji su ti najboqi i najpobo niji u parohiji da ti u tome pomognu. Misli i razmi„qaj svaki dan da li lini„ sve „to mo e„ i „to treba da lini„ za spasewe naroda. I ako se srcem Bogu moli„, Bog e ti Duhom Svojim otkriti sve „to je potrebno. Pa ako se Boga boji„ i narod gubi„ ivot tvoj bi e pesma i radost i uspeh. Neka tako bude. Amin.

Episkop Nikolaj

ПРИКАЗИ

BRANIOCI CRKVE U DRUGOM VEKU

PATROLOGIJA, Atanasije Rakita,
Beograd 'abac, 1998.

Doma a bogoslovska literatura oboga ena je ovih dana jo,, jednom dragocenom kwigom, koja po mnogo Ęemu predstavqa novinu u odnosu na kwige koje su do sada kod nas nastajale. To je „Patrologija“ protosin ela Atanasija Rakite, i slu i e kao priruĹnik studentima bogoslovqa.

Autor je u ovoj kwizi obradio hri,, anske pisce drugog veka koji su stvarali posebnu vrstu hri,, anske kwi evnosti, poznatu pod nazivom „apologetska kwi evnost“. Ovi su pisci bili, sve do sada, vrlo malo poznati bogoslovskoj javnosti, o nekima od wih kod nas ba,, ni,,ta nije pisano a neki su bili poznati samo po imenu. Atanasije Rakita ih je o iveo, zajedno sa prostorom i vremenom u kojem su oni delovali. Posle uvodnog teksta pod naslovom „Ukorewivawe Crkve“, obra eni su slede i pisci: Kodrat, Aristid Atinski, Ariston Pelski, Sveti muĹenik Justin Filosof, Tatijan Asirac, Miltijad, Atinagora Atinski, Sveti Teofilo Antiohijski, JemiĹe Filosof, Sveti Meliton Sardski, ApolinariĹe Jera-pogski, Igisip, Sotir, Sveti DionisiĹe Korintski, Pinit Knoso,,ki, Sveti Serapion Antiohijski, Sveti Irinej Lionski, zatim dva kwi evna dokumenta, „Poslanica Diognetu“, Ĺiji je autor jo,, nepoznat, i Poslanica Smirnske Crkve, poznata kao „MuĹeni,,tvo Polikarpovo“. Na kraju stoji epilog i indeks.

Svaka tema u „Patrologiji“ temegno je obra ena na osnovu izvorne literature, koju je autor koristio na originalnom grĹkom, ponegde i latinskom jeziku, slu e i se naroĹito dostignu ima savremenih istra ivaĹa na engleskom, francuskom, nemaĹkom, ruskom i srpskom jeziku. Autor je predstavio svakog pisca u wegovoj celosti: najpre je prikazao, i to u stilu ivog, liĹnog op,,tewa, liĹnost svakog pisca, a onda je pisao o wemu kao piscu i, na kraju, kao bogoslovu, daju i i ocenu o mestu koje svaki od tih pisaca zauzima u Crkvi.

„itaoci ove kwige tek e imati priliku da vide koliko je bio značajan za Crkvu taj drugi vek. Bilo je to u vreme kada je Crkva duboko zakoražila u neznabo ački svet grčko-rimskog dru„tva sa namerom da ga preobrazi u hri„anski. Pisci o kojima govori ova kwiga nosili su glavni teret u ovome poduhvatu, značajnom i za Crkvu i za svet. Oni su prvi u istoriji Crkve postavili i praktično re„avali pitawe odnosa Crkve prema spognom svetu: svetovnoj kulturi, svetovnom obrazovawu i ve„tini, svetovnoj vlasti, svetovnim religijama i druga. Uz to, oni su i odlični bogoslovi, prona„li su metod i jezik kojima se Crkva slu i kada se obra a svetu oko sebe, dali su ogroman doprinos razvoju i formulisawu bogoslovqa. „italac mo e pomo u ove kwige i da prati proces postepenog formirawa novozavetnog kanona kwiga Svetog pisma, razvoj liturgijske prakse Crkve i mnoge druge teme.

Uxbenik „Patrologija“ Atanasija Rakite mo e se nabaviti kod autora, ili u kwi ari Patrijar„ije, telefon (011) 32-82-593.

Aleksandra Juri„i

MEЂUЦPKBEHA XPOHIKA

PRO'LOST I BUDUĆNOST EVROPSKIH HRI'ĆANSKIH MONARHIJA

Institut za sveopću istoriju Ruske akademije nauka priredio je krajem maja meunarodnu konferenciju na temu „Pro„lost i budu nost monarhije“. Temu su razmatrali brojni naučnici, specijalisti, članovi vladarskih porodica i predavači Moskovske duhovne akademije. Tokom tri dana doma ini i gosti iz sveta osvetlili su temu monarhija demokratija kao i ličnosti evropskih monarha.

Teolozi su se osvrnuli na odnos Crkve i monarhije, reforme Petra Velikog, na crkvenu politiku cara mučenika Nikolaja Drugog kao i na perspektive ponovnog uspostavljanja monarhije u Rusiji.

U muzeju su učesnici razgledali dokumente iz vremena poslednjega imperatora Nikolaja Drugoga.

Istaknuto je da u deset evropskih država postoji monarhijski oblik vladavine: Velika Britanija, Švedska, Norveška, Danska, Španija, Holandija, Belgija kao i male države Lihtenštajn, Monako i Luksemburg. Sve ove zemlje su uzorne demokratije.

HODOĆANJE U BARI

Nastavljaju i staru rusku tradiciju da se na putu za Svetu Zemlju prvo svrati u ju noitalijanski Bari na poklonenje velikome ugodniku Božijem, svetom Nikolaju, ove godine „est stotina poklonika iz Rusije i Ukrajine krenulo je iz luke Odese.

Svete mošti svetoga Nikolaja nalaze se u Bariju od 1087. godine, a pre sto godina podignuta je velika bazilika. Rusko imperatorsko pravoslavno palestinsko društvo počelo je u prošlom veku da poklonička putovanja u Jerusalim organizuje preko Barija. Zbog toga je u Bariju 1913. osvećen ruski pravoslavni hram.

Na praznik prenosa moštiju Sv. Nikolaja po starom kalendaru monasi dominikanci koji upravljaju bazilikom stavljaju je u potpunosti na raspolaganje Moskovskoj patrijaršiji i pravoslavnim hodočasniciima.

FESTIVAL „ZLATNI VITEZ“

U Moskvi je krajem maja održan Sedmi međunarodni filmski festival slovenskih i pravoslavnih naroda „Zlatni vitez“. Veliku nagradu dobio je ruski filmski režiser Andrej Vajda za psihološku dramu, a tako i Lidija Bobrova iz Rusije za sliku savremenog ruskog sela. Prvi put u istoriji festivala dodeljena je nagrada patrijarha moskovskog Aleksija Drugog, a ona je pripala ruskom režiseru Aleksandru Aleksandrovom za film „Za, to smo mi pravoslavni“.

Svi nagradjeni filmovi u skladu su sa motom „Za moralne hrišćanske ideale. Za uzvišene duševne i loveka“. Po rečima Nikolaja Burqajeva ova smotra treba da pomogne obnovi tradicionalnih vrednosti slovenske kulture, ozdravljenu moralnog nivoa savremene kinematografije i jačanju međuslovenske sloge i jedinstva.

PATRIJARH ALEKSIJE POSETIO
DIERŃINSKI

Nekadašnji podmoskovski grad Ugrešsk koga su komunistički bezbojnici preimenovali u Dierinski opet postaje važno hodočasničko mesto kao i nekada. Na praznik prenosa moštiju svetoga Nikolaja patrijarh Aleksije osvetio je kapelu svetom Nikolu, a mnogoćudna litija prošla je ulicama grada.

Kako istorija kaže, na ovom mestu 1380. zaustavila se vojska Dimitrija Donskoga na putu za Kulikovo polje. Knezu se u snu javila ikona Nikolaja "stvorca okruženja zvezdama, koja je sijala jarkom svetlošću. To znamenje po rečima kneza okrepilo je i ugrijalo njegovo srce. Od tada se i to mesto naziva Ugrešsk. Vraćajući se pobedonosno knez je podigao na mestu toga viševa manastir u čast svetoga Nikolaja. Od tada ovaj manastir poseti u ruski carevi i patrijarsi, kao i običan narod. Bezbojnici su na sve načine hteli da izbrišu slavnu prošlost grada i manastira, svetište je razoreno, grad preimenovan, a spomenik „gvozdenome Feliksu“ i danas stoji kod samih vrata obiteži kao simbol toga vremena.

Sad se obnavlja manastir koji je stavropigijalni, ima 12 monaha, 20 poslovnika, a prikupljeno je za obnovu 150 miliona rubača. Obnova treba da se završi 2000. godine.

PATRIJARH ALEKSIJE URU"IO DIPLOME

Na Moskovskoj duhovnoj akademiji i bogosloviji u Trojice Sergijevoj lavri patrijarh sveruski Aleksije 8. juna uružio je diplome svr„enim studentima i bogoslovima.

Duhovna akademija posle vi„edecenijskog prekida obnovila je svoj rad 1948. tako da ove godine proslavqa 50. godi„wicu rada. Ruska pravoslavna crkva se priprema za sprovo ewe duboke reforme vi„ih duhovnih „kola. Uružuju i diplome patrijarh je izneo radost Crkve „to dobija „nove delatege na wivi Hristovoj“. Sada„we vreme nije jednostavno, kao „to se otvaraju mnogi novi hramovi tako i qudi tra e ukrepqewe u veri. Posle sedamdesetogodi„weg bezbo ija ima za Crkvu mnogo posla.

I u Rusiji i van we ima poku„aja da se Crkva i sve„tenici uvuku u politiku, lokalni organi vlasti tra e podr„ku Crkve. Patrijarh je upozorio da sve„tenici ne mogu da agituju ni za jednog kandidata, a o tome postoji i odluka Arhijerejskog Sabora.

Patrijarh napomiwe i potrebu ožuvawa jedinstva Crkve koje je ožuvano na prostoru biv„eg Sovjetskog Saveza, iako je nastao ve-i broj dr ava. Me utim ima poku„aja uno„ewa crkvenih raskola.

Crkva pola e veliku nadu u budu e sve„tenike, oni e slu i-ti u 21. veku, slu i e Crkvi, slavi Bo ijoj i dobru naroda.

Svežanosti na Akademiji prisustvovalo je 600 predstavnika svih ruskih eparhija kao i nekih pomesnih crkava koje su imale svoje studente.

PRED STOGODI'WICU
SVETO - NIKOLAJEVSKOG HRAMA

Upraviteq parohija Moskovske patrijar„ije u Americi, episkop Pavle, upoznao je javnost sa pripremama za obele avawe stogodi„wice Sveto-Nikolajevskog sabornog hrama u Wujorku. Do proslave treba ga temečno obnoviti, a za to je potrebno oko 5 miliona dolara. Novac e se prikupiti u Americi i to prilozima, dobrotvornim balovima, koncertima, lutrijama. Iako do jubileja ima vremena, radovi su obimni i iziskuju vreme. Episkop Pavle je rekao da i patrijarh Aleksije ima nameru da do e na svežanosti u Wujorku.

Ruski wujor„ki hram sagra en je 1901. Car Nikolaj Drugi sam je prilo io 5.000 zlatnih rubaqa za wegovu gradwu. Ostatak sredstava dao je Sve„teni Sinod i malobrojna tada„wa ruska emigracija.

ARHIEPISKOVOVO OBRA~ AWE
EKONOMISTIMA

Arhiepiskop irkutski i angarski Vadim početkom juna je na poziv Irkutske ekonomske akademije imao du i susret i obra awe profesorima i studentima ove visoko,,kolske ustanove. Iako je, kako je rekao, prvi put pred takvim auditorijumom a ekonomija je va na tako e i za Crkvu.

Studenti su eleli da znaju mi,,gewe arhiepiskopa po mnogim pitawima od na primer kako je nu no kr,,tewe pa do stava Crkve prema seksualnim mawinama. Arhiepiskop je strpivo i op,,i-mo odgovorio na svako postavqeno pitawe. On smatra da je kod mladih u sredi,,tu pa we estina i egoizam. Ovo je zanimqivo poqewe. U celini „prognoza“ arhiepiskopa nije bila optimisti-ka: „Crkvu kaju te,,ka vremena. Apokalipsa nas ne e mimo i“, zakquuje arhiepiskop Vadim.

SVETI ALEKSIJE MOSKOVSKI

U Bogojavqenskom sabornom hramu Moskve, gde se nalaze svete mo,,ti jednog od najpo,,tovanijih svetiteqa ruske prestonice, svetoga Aleksija, patrijarh Aleksije Drugi slu io je svetu liturgiju i moleban u East svoga nebeskog pokroviteqa Eije ime je na nareku pri mona,,kom postrigu poneo.

Moskovqani se na ovaj praznik 2. juna u velikom broju okupe da bi se molitveno setili uspomene na svetiteqa koji je imao veliku crkvenu, dr avnu i narodnu ulogu. Bio je mirotvorac u ruskim me usobnim obraunima, bio je starateq kneza Dimitrija Donskog, prijateqevao je sa prepodobnim Sergijem Radowe,,kim. U Moskvi je osnovao udov, Spaski, Andronikov, Aleksejevski i Simonov manastir. Bio je 1378. sahraven u udskom manastiru, a 1431. ustanovqeno je da su svete mo,,ti netqene. Potom su svete mo,,ti bile u Uspenskom hramu a zatim, do danas, u Bogojavqenskom saboru.

KONFERENCIJA O CARU NIKOLAJU

Na Krimu kod Simferopoga u Livadijskom dvorcu odr ana je sredinom maja nauka konferencija o posledwem ruskom caru, mukeniku Nikolaju Drugom povodom 130-godi,,wice wegovog ro ewa. Konferencija je odr ana o ovom dvorcu po,,to je on od sredine pro,,log veka bio u vlasni,,tvu carske porodice, a sada je muzej Romanovih pun raznih predmeta i dokumenata. U wemu se

upokojio car Aleksandar Treći, a car Nikolaj Drugi u wemu je položio zakletvu.

U Livadijskom dvorcu februara 1945. održana je Jaltaska konferencija antihitlerovske koalicije, dešene su uticajne sfere, a odlučeno je i da se osnuju Ujediwene nacije.

Na konferenciji su naučnici i teolozi osvetlili va nije momente iz života i krsnog puta cara Nikolaja i wegove porodice pogubene od bezbožnih vlasti 17. jula 1918. godine kod Ekaterinburga.

MILICIJSKA 'KOLA SLAVI SV. KIRILA I METODIJA

Jedina policijska „kola Sibira koja se nalazi u Novosibirsku od ove godine e redovno i svečano proslavqati Dane slovenske pismenosti i kulture. Rešeno je da se obrazovawe milicionera mora zasnovati na iskonskoj ruskoj duhovno-moralnoj tradiciji.

Proslava je poželela molebanom svetim ravnoapostolima slovenskim u hramu koji su podigli sami učenici „kole. Tokom nedequ dana držana su duhovna predavawa.

Dekan milicijske „kole je izjavio da učenici treba da dobiju patriotsko obrazovawe, po„tuju i uspomenu svih palih za Otaxbinu i kulturne i verske tradicije ruskog naroda.

Dani slovenske kulture i pismenosti obeleeni su i u drugim vojnim i građanskim „kolama i ustanovama Novosibirska kao i u kasamama.

DANI SLOVENSKE PISMENOSTI I KULTURE

U Rusiji se u svim gradovima i selima, crkvama, „kolama, kasamama proslavqa praznik svete slovenske braće i ravnoapostola Kirila i Metodija. Obeleavawe traje nedequ dana pre praznika, a isto toliko posle wega.

Na sam praznik patrijarh Aleksije služio je svetu liturgiju u Uspenskoj patrijaršijskoj sabornoj crkvi, a potom je od Kremlja ka slovenskom trgu prošla litija, gde je kod spomenika svetoj braći služen moleban. U Trojice-Sergijevoj lavri održana je pedagoška konferencija „Slovenski koreni duhovnosti i kulture u savremenom ruskom obrazovawu“, tu je otvorena i izložba „Tradicija ruskog života“ a 150. godišnici prvog slovenskog kongresa održan je međunarodni simpozijon „Ideja slovenske uzajamnosti u prošlosti i budućnosti“.

Deca Moskve organizovala su pokloničku posetu manastirima Moskve i Podmoskovja a Dr avna dežija biblioteka priredila je izlo bu dežijih kwiga slovenskih pisaca.

IZLOŽIENE NAJSTARIJE 'TAMPANE KWIGE

U vreme Dana slovenske pismenosti i kulture u prastarom Jaroslavu u Pereslavskom istorijsko-arhitektonskom i umetničkom muzeju otvorena je izuzetna izlo ba starih kwiga, koje nisu bile dostupne javnosti. Kwige je dvadesetih godina ovoga veka u vreme strasnih govora Crkve i uništavanja svega „to podse a na veru sakupio i sačuvao ruski učevak Mihail Ivanovič Smirnov.

Pa wu privlaži „Sobornoe ulo enije carja Alekseja Mihailoviča“ prvi ruski zakonik, a tako e i Sveto Pismo iz 1663, tri Evanđelja iz 17. veka. Tu su i gravure ruskog umetnika i ikonopisca Simona Urošakova kao i dela pisca i mislioca Simeona Polockog.

Kwige su pečatane u raznim mestima Lavovu, „ernigovu, Kijevo-Pečerskoj lavri i drugde.

RUSKA CRKVA U UZBEKISTANU

Maja meseca Republika Uzbekistan koja je do pre višegodina bila deo Sovjetskog Saveza, iznenada i bez rasprava donela je novi zakon o verskim zajednicama koji znatno otežava položaj Ruske pravoslavne crkve. Uzbekistan je u veini islamska zemlja.

Dr avna administracija predsednika Islama Karimova saopštila je da je zakon donet pre svega da bi se suzbio islamski ekstremizam i fundamentalizam. Ruski pravoslavni izvori su saopštili da je zakonom zabranjena promena veroispovesti građana. Biblijskom društvu Uzbekistana zabranjuje se da uvozi Biblije na uzbekom jeziku kao i druge hrišćanske literature.

Za registraciju „religiozne organizacije“ potrebno je 100 potpisa. Teško je biti registrovani kod državnih organa parohija koje se nalaze u glavnom gradu. Za učestvovanje u delatnosti neregistrovane zajednice predviđena je zatvorska kazna od tri godine.

POHOD SIBIRSKIM SELIMA

Odlukom Novosibirske eparhije ovog leta biće organizovan misionski pohod selima eparhije. Tokom desetak dana iz sela u selo poći će zajedno sveštenici, lekari, socijalni radnici, pesnici, crkveni horovi, ansambl Sibirskog vojnog okruga.

U svako selo koje se pose uje bi e slu ena sveta liturgija, lekari e besplatno pregledati seqane i snabdeti ih lekovima, socijalni radnici e videti kako se mo e pomo i qudima u nevoqi i bedi, bogoslovi e propovedati narodu, horovi e pevati na liturgiji, a da e i koncerte duhovne muzike.

Ovom prilikom e se posetiti veliki broj sela u osam oblasti (reona). Mnoga sela nemaju svoje hramove, a vremenske prilike omogu avaju samo letwa okupqawa.

„MOSKVA PRAVOSLAVNAJA“

U moskovskom Dr avnom istorijskom muzeju predstavqeno je 17. juna jedinstveno izdawe „Moskva pravoslavnaja“. Ovo bogato ilustrovano izdawe iza i e u 14 tomova od kojih je sada objavqeno „est.

Pripremqeno je po ugledu na „etji mineje“ itije svetih za svaki dan u godini objavqeno pro„lih vekova. Ova edicija predstavqa e „tivo za savremenog loveka i wegovu porodicu po„to sadr i itija svetih, obižaje, praznike, tradiciju i opis svetih mesta ruske prestonice. Ukquženi su i elementi starijih ruskih „tampanih kwiga 17. i 18. veka kao i ogroman broj ilustracija i fotografija koje su ustupili istorijski muzej, Odeqewe retkih kwiga Ruske dr avne biblioteke, Dr avni arhitektonski muzej, Centralni istorijski arhiv i druge ustanove.

Od predvi enih 14 kwiga, 12 e biti posve eno svakome mesecu u godini, jedan Velikom postu i Svetloj nedeqi i jo„ jedan dopunski tom. Tira dosad iza„lih tomova je 5.000 primeraka.

Mitropolit smolenski i kaliwingradski Kiril, koji rukovodi Odeqewem za spodne poslove Moskovske patrijar„ije primio je 11. juna ambasadora Italije u Ruskoj Federaciji Emanuele Skamaka Del Mugro zajedno sa grupom italijanskih sve„tenika i monaha rimokatoličke vere.

Mitropolit im se obratio, kako je saop„tila Patrijar„ija, kratkim istorijskim osvrtom na odnose Patrijar„ije sa Vatikanom posle Drugoga vaticanskog sabora i podvukao da sada„wa takozvana misionarska delatnost nekih predstavnika rimske crkve na teritoriji Rusije diskredituje rezultate mnogogodi„wih napora u tra ewu puteva usmerenih ka produbqivawu saradwe pravoslavni i rimokatolika.

Obrazlo ena je pravoslavna pozicija po pitawu verskih slobođa u Rusiji u svetlosti tragične sudbine Ruske pravoslavne crkve u ovome veku koja je bila podvrgnuta fizičkom istrebqewu nevi enom u istoriji hri„anstva.

DOKUMENTACIJA SOKOLOVA O
CAREUBISTVU

Krajem maja u Moskvi u Ruskom fondu kulture prvi put predstavljen je materijal o istrazi u vezi ubistva poslednjeg ruskog imperatora i njegove porodice. Po naređenju admirala Kolčaka islednik Nikolaj Sokolov sproveo je istragu nekoliko meseci posle ubistva kada je Bela armija zauzela Ekaterinburg.

Mnogobrojni svedoci dali su tada izjave pod zakletvom a Sokolov je počeo istragu prikupljanju i podatke o ubijenih. Njegovi rezultati se u mnogome razlikuju od rezultata ekspertiza poslednjih godina. Sva dokumenta, dokaze i ostatke Sokolov je poneo u inostranstvo. U emigraciji nije prekinuo istragu. Izjave Kerenskoga, Lvova, Miškova pripadaju tzv. „pariskom periodu“ istrage. Sredinom dvadesetih godina nakon smrti Sokolova delovi prikupljenih dokumenata prodavali su se na aukcijama

Sovjetski vojnici 1946. pronašli su deo materijala u podrumu jedne kuće berlinskog predgrađa Bernau. U ruskim arhivima našlo se osam tomova materijala. Četiri od njih nalaze se u Ruskom centru za čuvanje dokumenata savremene istorije (bivši arhiv pri CK KPSS). Ostali tomovi se čuvaju u tušinskom arhivu.

Ova nova publikacija u osam tomova je dosad najkompletnija zbirka dokumenata o ekaterinburškoj tragediji, sa mnogim fotografijama iz istrage tako i poslednjih dana carske porodice.

PODRUČJE MONASIMA

U glavnom gradu republike na Volgi, Tveru, vernici su nedavno demonstrirali sa transparentima „Dajte Bogu Božije, manastire monasima“. Protest je bio organizovan u znak podrške monasima manastira Svete Trojice u starinskom gradu Alaturu. Ovaj manastir koji je jedan od najstarijih u okolini u poslednje vreme se obnavlja. Dugo se u njemu nalazila fabrika, potom je zadržano privatizovano, a na kraju je predato pravim vlasnicima manastirskoj obitelji. Danas se fabrika sudi sa manastirskom traženjem od 2,5 miliona novih rubala povodom nedavne presude u korist Crkve. Protest je glas vernika pred novu sudsku raspravu.

UHAPLENI LOPOVI SVETIWA

U novostrovskom manastiru Svetoga Nikolaja kod Malojaroslaveca krajem maja policija je vratila svetiwe koje su pokra-

dene 9. maja. Tada je prime eno da je nestalo vredno Sv. Evan ege iz 16. veka kao i „est ikona. Ove svetiwe je pre nekoliko godina manastiru predao ližno patrijarh Aleksije.

Policija je uhapsila dvojicu gra ana obli weg mesta i dokazala wihovu krivicu. Jedan od wih neko vreme je radio u manastiru.

U Tverskoj oblasti i u selima izme u Moskve i Petrograda u zadwe vreme izvr„en je ve i broj provala u pravoslavnim hramovima.

SUSRET PATRIJARHA I PREDSEDNIKA

Patrijarh moskovski i cele Rusije Aleksije susreo se tokom maja meseca dva puta sa predsednikom Rusije Borisom Jelcinom. Oni se redovno susre u da bi razmotrili najva nija pitawa zemge.

Do prvog susreta je do„lo 8. maja kada je Jelcin posetio patrijarha u wegovoj rezidenciji u istom pereulku povodom godi„wice pobede u Velikom otaxbinskom ratu.

Drugi susret je ostvaren 30. maja. O svim detaqima ovog susreta nije obave„tena javnost, a predstavnik za „tampu predsednika je saop„tio da susret ima „planirani i regularni karakter.“

SUSRET PATRIJARHA SA SLOVA " KIM PREDSEDNIKOM

Tokom svoje posete Rusiji predsednik slovaške vlade Vladimir MeLijar primgen je od strane patrijarha Aleksija 27. maja. Po„to je do susreta do„lo u vreme kada se u Rusiji slave Dani slovenske pismenosti i kulture bilo je posebno reži o slovenskom jedinstvu. Mnogo toga spaja dva naroda, rekao je patrijarh, navode i da su obe zemge iza„le iz perioda neslobode i stupile na put demokratije. Iako pravoslavci žine u Slovaškoj mawinu, samo jedan procenat stanovni„tva, oni u ivaju sva prava kao i druge konfesije, istakao je patrijarh, ujedno radb se prise aju i svoje posete Slovaškoj pre dve godine.

RUSKI MU " ENICI

Ogroman broj Kozaka i sovjetskih vojnika koji su se u II sv. ratu borili na strani Nemaca protiv komunizma, kao i veliki broj ena i dece, masovno su ubijani ili slati u sibirske logore u kojima su od gladi, ropskog rada i sibirske zime skoro svi pounirali.

Prena odredbama Jaltskog sporazuma, saveznici su bili obavezni da predaju Staqinu sve gra ane, bilo da su sara ivali sa

Nemcima ili su rat proveli u nemačkim zarobljeničkim logorima. 'to se tiče Kozaka i tzv. belih Rusa, ove odredbe se nisu na njih odnosile, jer nisu bili građani SSSR, već strani državljani ili nosioci Nansenovog pasoša. Oni su prema odredbama fienevske konvencije imali pravo „na tretman kakav se primenivao prema drugim ratnim zarobljenicima, a svako izručenje protiv njihove vođe od strane treće sile značilo bi grubo kršenje odredaba Konvencije“. Rečeno prostim jezikom, bio je to ratni zločin, a oni koji su ga počinili bili bi danas osuđeni kao ratni zločinci. Mnogi britanski proslavljani generali kao i veliki broj naredbodavaca i izvršilaca pokolja (sovjetski i partizanski komandanti među kojima i dosta narodnih heroja) bilo bi pravedno osuđeno, čak i na smrt. Ali, u mozgovima pobednika pokolj stotine hiljada ljudi, a i dece nije ratni zločin, već pravedna kazna za neprihvatanje komunizma i aktivno suprotstavljanje njegovom osvajanju vlasti.

I Rusi su imali svoj Blajburg, Kočevski Rog, Kamnik, Teharje itd. Ne prave i razliku između u Kozaka (nesovjetskih građana) i sovjetskih građana, Englezi su ih sve, sa porodicama, predali Sovjetima iako su unapred znali kakva ih sudbina čeka. To je bilo 28. maja 1945. dakle nakon konačnog završetka rata. Ruski oficiri u carskim uniformama i sa carskim odlikovanjima, slavni vojnici, među kojima je bio čuveni beli general Petar Krasnov, autor kvice Od dvoglavog orla do crvene zastave. Tri dana nakon izručenja kozočkih oficira sovjetskim vlastima u Judenburgu, došlo je red na repatrijaciju podoficira i vojnika, kao i viših hiljada žena i dece. Tretirani kao stoka, mnogi su izvršili samoubistva, drugi su bili pretaeni ili ugušeni. Mnoge su ustrelili Britanci, ne „teli i čak ni malu decu. Bilo je slučajeva da su roditelji ubili decu, pa izvršili samoubistvo, samo da ne padnu Sovjetima u ruke, jer su znali „ta ih čeka. U jednoj fabrici čelika masovno su ubijani od ruskih vojnika, da bi zatim danima bili spaivani. Najuglednije emigrante je čekala specijalna sudbina. To su bili generali Krasnov, 'kuro, Vasičev, Solomakin, Domanov i Sultan-Grej, kao i stari a utant Krasnova, pukovnik Morgunov. Među njima samo je Domanov bio sovjetski građanin. Tamo je doveden i general Helmut fon Pavnica, koji je odlučio da ostane do samog kraja sa svojim vernim Kozacima. Oni su 4. VI prebaeni u Moskvu. Ispitivani od zloglasnog Merkulova, ministra državne bezbednosti, drugog meseca posle Lavrentija Berija, u Lubjanki.

Sačuvani su opisi transporta grupa od viših hiljada u pretrpanim furgonima kroz sibirski prostranstva, gde je zatočeničke čelike glad, iscrpqujući rad, polarna zima i smrt. Putovanje je trajalo nekoliko nedelja. Usput pretresi, maltretirawa, sve dok voz nije stigao do grada Osiniki u centralnom Sibiru, gde su Kozaci raspoređeni po okolnim gulazima. Uslovi su bili tako

lo, i da je zimi umiralo na desetine ljudi, dnevno. Prvo su umrle sahranivali u jame, na 30-35°C. Od sredine 1947. sahranivali su ih u starom doba, a od 1951. u grubo sklepanim sanducima. Do jeseni 1948. od 1500-2000 kozackih oficira koje su Britanci kao jednu od mnogih grupa iz logora u Lincu predali NKVD-u, ostalo je samo 250 ljudi.

Da bi se nakon decenija sakrivana saznala istina o ovome, zasluga je grofa Nikolaja Tolstoja, koji je godinama sakupljao izvještaje i svjedočenja i kao britanski podanik imao neprijatnosti od strane vlasti. Wegova kuga Ministar i masakri „tampana je svoje vrijeme u Hrvatskoj, pošto za to postoji interesovanje i kod nas, jer je mnogo Rusa, iz te predratne Jugoslavije, našlo smrt u sovjetskim gulazima. Kod nas o tome još nije javno govoreno.

U Moskvi je podignut spomenik „Voama Belog pokreta i kozackim belim atamanima“. Ove godine na Duhovske zadužnice održan je parastos za žrtvama Stačinovih pokolj, kojih se smatra da je bilo više od pet miliona, među kojima 500.000 Kozaka i Elenova njihovih porodica.

Društvene, kozacke i pravoslavne organizacije, inicijatori ovog parastosa smatraju da ove žrtve ne treba da budu predane zaboravu, kao ni u prošlosti, i zapadnih zemalja u ovom genocidu.

Parastos je održan sa blagoslovom Episkopa Tihona Bronickog, počasnog nastojatelja hrama Svih Svetih.

I dok se u Rusiji se još sa pijeteton žrtava Stačinovog terora, kod nas su te žrtve zaboravljene, bez spomenika i bez pomenu. Jedino ih se se još i drže im parastose sledbenici Qoti evog ZBOR-a i srodnici srpskih dobrovoljaca, kojih je postradalo u to vreme oko 3000 u Kočevskim „jarama. Drugi, kojih je bilo mnogo, i ne pominju se.

frivica Tuci

XPOHKA

SLUŃEWA, OSVEŃEWA, RUKOPOLOŃEWA, MONA'EWA

Tokom Velike Nedege 1998. godine u Prizrenu su obavljena sva bogosluŃewa na kojima su uŃestvovali svi sveŃtenosluŃitegi na Ńelu sa episkopom Artemijem. Maturanti bogoslovije su po tradiciji i ove godine preuzeli brigu oko pojava tokom svih vaskršnih predprazniŃnih i prazniŃnih bogosluŃewa. NajsveŃanije je bilo na Vaskršewe Hristovo u ponoć kada se ceo Prizren sabrao na litiju i reŃi: "Pridite uzmite svetlost od nezalazne svetlosti i proslavite Hrista vaskršlog iz mrtvih", posle kojih je u nastavku sluŃeno jutrewe i liturgija.

Na Tominu nedequ 26. aprila 1998. godine Episkop Artemije je sluŃio u BrwaŃi kod Orahovca i tom prilikom protonamesnika Milenka Dragi evi a paroha velikohoŃkog rukoproizveo u Ńin protojereja.

U evdan je slava sabome crkve u Prizrenu. Na taj dan 6. maja 1998. godine pred poŃetak Svete liturgije Episkop Artemije je rukoproizveo u Ńin Ńteca Ńetvoricu uŃenika petog razreda i to: Zvonka Kostić a iz Vitine, Vladimira Radovanović a iz Novog Pazara, SiniŃu Milenković a iz 'trpca i Mira PeŃić a iz Berana. Svi su oni maturanti Prizrenske Bogoslovije iz naŃe eparhije.

Manastir Svetog Marka u selu KoriŃi kod Prizrena je ove godine obnovŃen, pa je to bio povod da o manastirskoj slavi 8. maja 1998. godine episkop Artemije u wemu prvi put sluŃi Svetu arhijerejsku liturgiju. Tom prilikom Episkop Artemije je odlikovao Ńinom sin elu jerrmonahe Mirona Kosa a prof. Prizrenske Bogoslovije; Petra Ulemeka, nastojateŃa manastira SopoŃani i Amvrosija Joksimović a, sabrata manastira Crne Reke. Posle svete liturgije i rezawa slavskog kolaŃa odrŃan je pomen na grobu Sime Igumanova, ktitora bogoslovije u Prizrenu.

U obnovŃenom i oŃivŃenom manastiru Svetih Arhangela, posle 550 godina, 9. maja 1998. godine na bdeniju uoŃi slave manastirske kapele posve ene Sv. Vladići Nikolaju Srpskom, obavljena su dva monaŃewa. IskuŃenici Vojin Delić i Radoslav Lukić, eŃni ivota po Bogu, primili su iz ruku svoga episkopa monaŃki lik, dobivŃi imena Vasilije i Hariton. Sutradan na svetoj litu-

rgiji Episkop Artemije je u Ĺin jeromonaha rukopolo io jero akona Mihaila (To,,i a) sabrata ovoga manastira.

Manastir Sv.Troica kod Suve Reke odnedavno je stekao mlado sestrinstvo. Ove godine na bdeniju uoĹi manastirske slave Drugog dana Duhova 7. juna, zamona,,ena je isku,,enica Bojana..... dobiv,,i ime Angelina.Sutradan na liturgiji Episkop Artemije je u Ĺin jeromonaha rukopolo io jero akona Romila (Jeli a) sabrata manastira sv. VraĹi iz ZoĹi,,ta, a posle liturgije osvetio novopodignutu zvonaru u ovom manastiru.

Tre i dan duhova 9. juna 1998. godine u kosovskopomoravskom selu Parte,, kod Gwilana Episkop Artemije je slu io Sv. liturgiju na dan hramovne slave i tom prilikom rukopolo io u Ĺin jeromonaha jero akona Isidora (Peki a) sabrata manastira BinaĹ kod Vitine.

Manastir Crna Reka je 18. juna 1998. godine sveĹano proslavila svetog Petra Kori,,kog Ĺije se svete mo,,ti nalaze u tom manastiru. Na bdeniju uoĹi slave, Episkop Artemije je u Ĺin male shime zamona,,io Dragana Davidovi a iz Vageva dav,,i mu ime Antonije, Dejana Zabunovi a iz Prizrena dav,,i mu ime Dorotej i Darka Jovanovi a iz ĹaĹka, dav,,i mu ime Pantelejmon. Sutradan na svetoj liturgiji Episkop Zahumsko hercegovaĹki i primorski Atanasije koji je svojim dolaskom doneo blagoslov Svetog Vasilija ostro,,kog i muĹeniĹke hercegovine u crnoreĹku svetiwu, rukopolo io je u Ĺin jeromonaha jero akona Vasilija (Todorovi a) , sabrata manastira Crne Reke, a u Ĺin jero akona monaha Vasilija (Deli a) , sabrata nanastira Sv. Arhangela.

Vidovdan je ove godine na Kosovu i Metohiji, i pored te,,ke situacije proslavġen na tradicionalan naĹin nizom programa i manifestacija. UoĹi praznika u manastiru GraĹanici Episkop Artemije je slu io bdenije, a potom je na manifestaciji Vidovdansko PesniĹko PriĹe,, e prerezao slavski kolaĹ. Sutra dan posle Liturgije na Gazimestanu je slu en parastos kosovskim junacima a potom u hramu Hrista Spasa, koji je u izgradwi Episkop Artemije je dodelio srebrni i zlatni orden Majka Jugovi a srpskim majkama koje su rodile Ĺetvoro odnosno petoro i vi,,e dece.

Borave i slu beno u Berlinu Episkop Artemije je 5 jula 1998. godine slu io liturgiju u hramu Svetog Save u Berlinu, i tom prilikom se susreo sa velikim brojem na,,ih qudi koji tu ive i rade.

Petrovdan se u na,,oj eparhiji sveĹano slavi na vi,,e mesta, U manastiru Crna Reka, Klokot Bawi, Istoku. Ove godine 12. jula Episkop Artemije je slu io u Istoku i tom prilikom osvetio novosagraeni parohijski dom koji je podignit za vrlo kratko vreme.

PRIJEMI, POSETE, SKUPOVI

Od vaskršnih praznika do poslednjih dana juna i početka jula situacija na Kosovu i Metohiji se u mnogo čemu promenila. Pre svega zbog sve veće eskalacije sukoba. Na obe strane se iveri u velikom strahu i isčekivanju svakog novog dana. Ovdima su uskraćene osnovne slobode, a najviše slobodna kretanja. Svi glavni putevi koji povezuju veće gradove na Kosovu i Metohiji su blokirani. Koriste se obilaznice gde je to moguće. Na Svetište SPC nije bilo nikakvih napada, ali se do nekih (manastir Devič) ne može doći jer se nalaze u potpunom okruženju OVK. Do nekih je putovanje vrlo riskantno (Dečani, Zolite) jer se na putevima svakodnevno događaju napadi na policiju i vojsku. Veliki broj srpskog naroda se „sklonio“ na neko sigurnije mesto, iz straha od albanskih terorista, i neizvesnosti od onoga „to beogradski rešim sprema a „to je Srbima sa ovih prostora velika nepoznanica. To je i bio razlog da se episkop Artemije svojim radom još više angažuje na veoma važnom narodnom poslu i misiji za srpski narod sa ovih prostora svojom pastvom. Više puta u susretima sa raznim diplomatama i predstavnicima organizacija iz inostranstva, noćen mišlju da Srbi sa Kosova i Metohije nemaju čega da se stide, govore i istinu koja je na strani srpskoga naroda. Episkop Artemije je izlagao istinu o Kosovu i Metohiji. To je i bio razlog da je uzeo učešće, a na nekoliko skupova u inostranstvu.

Na poziv Bertelsman fondacije Episkop Artemije je 20. i 21. aprila učestvovao na konferenciji koja je održana u Solunu, a za glavnu temu imala probleme na Kosovu i Metohiji. Pored predstavnika Srba na skupu su učestvovali i predstavnici Albanaca sa Kosova i Metohije.

Treći vanredni Crkveno-narodni sabor održan je 11. i 12. juna u Sava Centru u Beogradu. Povod je bila sve ozbiljnija situacija na Kosovu i Metohiji. Sabor je odlučno zatražio da se problem Kosova i Metohije „to prepolne rešavati uz prisustvo Srba koji na vreme iveri i da država Srbija „to hitnije deo institucija drave prebaci u neki od gradova na Kosovu i Metohiji, kao i da Patrijarhija SPC neko od svojih tela vrati u Pe .

Na poziv fondacije Beltersman iz Nemačke, Episkop Artemije je 3. i 4. juna učestvovao na skupu pod nazivom „Dousavršavanje Evropske Unije“ koja je održana u rezidenciji nemačkog predsednika Romana Hercoga, a na kojoj su učestvovala poznata imena iz evropskog i svetskog političkog života. Glavna tema je bila kako još više sjediniti Evropu, a i „lo se i do predloga o uvođenju evropskog državljanstva. Na skupu je svojim predavanjem uzeo učešće i episkop Artemije govoreći posebno kako smiriti krizno područje na balkanu to jest Kosovo i Metohiju. Ono „to najviše zanima

ujedienu Evropu je miran Balkan koji bio glavni koridor sa Bliskim Istokom, odakle bi Evropa popuavala svoje nedovoqne prirodne resurse.

O S T A L O

Gospodin MonLilo Trajkovi proslavio je svoju krsnu slavu Sv. VelikomLenika i pobedonosca Georgija 6. maja 1998. godine, pa je to bila prilika da mu episkop Artemije toga dana uini posetu i sa celim wegovim domom podeli tu radost.

Sveti Arhijerejski sabor SPC ove godine je od 11. do 22. maja u patrijar,,iskom dvoru imao redovno zasedawe, na kome su razma-trane aktuelne teme u ivotu na,,e crkve. Sabor je u toku svoga rada posetio manastir Pe ku Patrijar,,iju, a jedan broj episkopa i manastir DeLane.

Prijemni ispit za upis u prvi razred bogoslovije odr an je 27. juna 1998. godine u Manastiru GraJanici. Ove godine Episkop Artemije je za na,,u eparhiju u prvi razred srpskih bogoslovija primio „estoricu kandidata.

jero akon Justin (Jezdi)

SADRŽAJ

UMESTO UVODA

Glas otaca, Drugi Hristov dolazak	5
Episkop Artemije Pozdrav na tre em crkveno-narodnom saboru	13
Deklaracija svesrpskog crkveno-narodnog sabora	16
Zvanično saopštewe manastira Visoki Dežani	21

DOGMATIKA

protosin el Atanasije Rakita, Didahi	23
protosin el Atanasije Rakita, Sveti Grigorije Dvojeslov ..	25

OGLEDI IZ KANONSKOG I CRKVENOG PRAVA

fieqko Kotoranin, Monaštvo i narušavawe monaških zaveta poslušnosti i devstvenosti	29
---	----

BIBLIJSKA TEOLOGIJA

Ilija Tomić, Antički izveštaji o esenima	43
--	----

UMETNOST I ISTORIJA

Predrag Ristić, Od Svetog arhiepiskopa Save do Svetog krađa Milutina	75
---	----

CRKVENA PROSVETA

Jovana Brašanac, Ideje o vaspitawu dr Justina Popovića (1894-1979)	95
---	----

VERA I NAUKA

Đeređ Tomislav Milenković, Problem alkoholizma i narkomanije u srpskom narodu	117
--	-----

DUHOVNI PUTOKAZI

Arhimandrit Jovan Radosavgevi , Sve„tenik kao ispovednik u Svetoj tajni pokajawa	129
Vladeta Jeroti , Slovo o ocu Justinu	139
Prepodobni Jefrem Sirin, Pouke	145

IZ STARE CRKvene 'TAMPE

Episkop Nikolaj, Ispovest sve„tenstva	151
---	-----

PRIKAZI

Aleksandra Juri„i , Branioci crkve u drugom veku	159
--	-----

ME-U CRKVENA HRONIKA

fiivica Tuci , Pro„lost i budu nost evropskih hri„ anskih monarhija	161
--	-----

SAVREMENA HRONIKA

Jero akon Justin (Jezdi) , Hronika	173
---	-----

PRIKAZ BIBLIJE NA ENGLJSKOM

TZV. REVIDIRANO STANDARDNO IZDAWE
REVISED STANDARD VERSION (RSV)
EKUMENSKO IZDAWE

Takozvano „ekumensko izdawe“ Revidirane (ispravljene) standardne verzije preвода (RSV) izraslo je iz ekumenskog starawa za savremeno hri„anstvo. RSV odavno igra značajnu pionirsku ulogu u nastojawima da se stvori zajednička Engleska Biblija, tj. engleski prevod koji bi bio op„te ekumenski prihva en i cewen na engleskom govornom području. Prvi korak u ovom pravcu preuzet je na inicijativu Katoličkog biblijskog udru ewa Velike Britanije, kada je, uz katoličku dozvolu i dogovorom sa Biblijskim odborom za RSV i Odsekom za hri„ansku nastavu Nacionalnog saveta crkava u SAD, objavljeno katoličko izdawe Biblije RSV (1960. g.). U voj su tzv. devterokanske kwige ukqušene me u kwige Starog zaveta u skladu sa katoličkom praksom, „to e re i, raspore ene me u kwige Starog zaveta prema wihovom redu u latinskoj Vulgati. Va na crta katoličkog izdawa RSV je prihvatawe zajedničkog engleskog načina pisawa biblijskih imena i naziva umesto ranijeg, zasnovanog na Vulgati, koje susre emo u katoličkim Biblijama. Od sada, skoro sve Biblije na engleskom jeziku, ma ĳijeg preвода, prihvataju isti način pisawa. Godine 1965. Oksfordska anotirana RSV Biblija sa apokrifnim (devterokanonskim) kwigama, sa beležkama i bez promena u biblijskom tekstu, dobila je imprimatur kardinala Ku„inga, nadbiskupa bostonskog. To je bilo prvo izdawe Biblije na engleskom koje je nai„lo na prijem i kod katolika i kod protestanata. Ovo je pomoglo da rimokatolici prihvate apokrifne (devterokanonske) kwige skupljene u jednoj grupi praksu koju su započeli reformatori. Od pojave Oksfordske anotirane RSV sve je vi„e me usobne upotrebe pouzdanih savremenih engleskih preвода.

Ovo ekumensko izdawe RSV Starog i Novog zaveta, radi lakše obostrane prijemljivosti, sadr i prilago eniji raspored apokrifnih kwiga, tj. onih kwiga stavqanih izme u dva zaveta, i devterokanonskih kwiga posebno raspore enih i jasno ukazanih.

REVIDIRANI STANDARDNI PREVOD BIBLIJE (PO " ECI, OCENA, IZDAWA)

RSV Biblije je autorizovana verzija prerada Standardnog prevoda (Standard Version) od 1901, koji je opet bio varijanta Engleske Revidirane Biblije (ERV) iz 1881-1885. i revizija prevoda kraqa Xensa (King James Version) iz 1611. godine.

Prvi engleski prevod Svetog pisma je saziwen sa originalnih jezika, jevrejskog i grčkog, a prvi „tampani prevod delo je Viliijama Tindala (William Tyndale) (Novi zavet iz 1525, Stari zavet 1526, Petokwi je 1531). Tindalovo delo je nai„lo na o„tro protivqewe, ali je postalo osnov potowim engleskim prevodima, posebno prevodima Koverdejla (Coverdale) 1535, Tomasa Metjua (Thomas Matthew) (verovatno pseudonim za Xona Roxersa) 1537, Velike Biblije (The Great Bible) 1539, fienevske Biblije (The Geneva Bible) 1560, i Biskupske Biblije (The Bishops' Bible) 1568. Godine 1582. objavljen je u Rensu (Rheims) prevod Novog zaveta, koji su sačinili rimokatolički naučnici sa latinskog prevoda Vulgate.

Prevodioci koji su obavili Prevod kraqa Xensa (King James Version) uzeli su u obzir sve ove prethodne prevode, a porewe pokazuje da ovaj prevod duguje pone„to svakome od njih. Zadr ao je podesne i adekvatne izraze, iz bilo kojeg predlo„ka, koji bi odoleli testu javne upotrebe. Prevod kraqa Xensa, poznat i kao „Autorizovani prevod“ (Authorized Version), najvi„e duguje Tindalu, posebno u Novom zavetu. Vredi spomenuti ono „to je izričito navedeno u predgovoru Engleskoj revidiranoj verziji (ERV) Novog zaveta (1881), naime da su prevodioci kraqa Xensa koristili prevod Novog zaveta „tampan u Rensu 1582, iije je drugo izdawe objavqeno pre nego „to je počeio rad na prevodu kraqa Xensa. Tako neki veoma odma eni izrazi u RSV vode trag preko KJV od Novog zaveta u Rensu, na primer, „to me to live is Christ, and to die is gain“ (Flp. 1,21).

Prevod kraqa Xensa morao se nadmetati sa fienevskom Biblijom u popularnoj upotrebi; ali je preovladao, i narednih dva i po veka nije objavqen nijedan drugi autorizovani prevod Biblije na engleskom jeziku. Prevod kraqa Xensa postao je „Autorizovani prevod“ (Authorized Version) za narode koji govore engleski.

S punim pravom je prevod kraqa Xensa okarakterisan kao „najplemenitiji spomenik engleske proze“. Wegovi revizori, prevodioci iz 1881. g., izrazili su divqewe zbog „jednostavnosti, do-

stojanstva, mo i“, wegovih sre nih izra ajnih obrta, formulacija... muzike wegovih kadenci i milozvučnosti ritma. Kao ni jedna druga kwiga, prevod je u„ao u uobličavawe karaktera qudi i javnih ustanova narodā koji govore engleski. Oni mu duguju neprocewivi dug i blagodamost.

Do sredine 19. veka, razvoj biblijskih studija i otkri e mnogih rukopisa starijih od onih na kojima je bio zasnovan KJV, jasno je pokazao da je tih mawkavosti bilo mnogo i da su one ozbiqne i da zahtevaju reviziju toga engleskog prevoda. Ovaj posao je započet 1870, po odobrewu Engleske crkve. Engleski revidirani prevod Biblije (ERV) objavljen je 1881 1885. A Ameriĉki standardni prevod (ASV), „to je wena varijanta koja sadr i preference ameriĉkih nauĉnika koji su se pridru ili ovom poslu, objavljen je 1901. g. Godine 1928. Me unarodni savet za versko obrazovawe stekao je pravo izdavawa, i time je on pre„ao u vlasni„tvo crkava u SAD i Kanadi koje su bile udru ene u Savetu preko odbora za veronauku i izdava„tvo. Savet je odredio Odbor nauĉnika zadu enih za tekst ASV da ispita da li je potrebna daqa revizija teksta. Godine 1937. reviziju je autorizovao Savet glasawen, i nalo io da taj prevod treba da „sadr i rezultate najsavremenije nauke „to se tiĉe smisla Svetog pisma, i da izra ava ose aj za englesku dikciju, i da je tako prilago en za upotrebu na bogoslu ewima i u liĉnim molitvama, a da oĉuva kvalitete koji su prevodu kraqa Xensa davali vrhunsko mesto u engleskoj kwi evnosti“. Revidirani standardni prevod (RSV) Novog zaveta objavljen je 1946. g., a cela Biblija je iza„la 30. septembra 1952, na dan Bla enog Jeronima.

Udovoqavaju i molbi Generalne skup„tine protestantske Episkopalne crkve, od oktobra 1952, Odsek za hri„ansko obrazovawe Nacionalnog saveta crkava u SAD, inaĉe naslednik Me unarodnog saveta za versko obrazovawe, organizovao je Odbor nauĉnika koji bi se prihvatio revizije engleskog prevoda devterokanonskih kwiga (za protestante „apokrifne“); wegov prevod je odobren 12. decembra 1952. RSV apokrifnih kwiga je objavqena 30. septembra 1957. g.

Odbor prevodilaca, tzv. Biblijski odbor RSV, je stalni odbor koji je zadu en za biblijski tekst RSV, te mo e preporuĉivati i saĉiwavati nove revizije ili nove prevode, koje bi odobrio Nacionalni savet crkava u SAD.

Godine 1954. on je prihvatio predlog katoliĉkog izdawa Biblije RSV, daju i saglasnost potrebnim izmenama. U 1959. godini, u skladu sa prouĉavawem kritike teksta i uz sugestije ĉitalaca, usvojeno je nekoliko izmena za potowa izdawa, uglavnom ispravke interpunkcije, velikih slova ili napomena (anotacija). Neke od wih su izmene reĉi ili izraza u interesu doslednosti, jasnosti ili taĉnosti prevoda.

Drugo izdawe prevoda Novog zaveta (1971) koristilo je tekstualne i lingvističke studije objavljene počev od prvog izdawa RSV 1946. g.

U tekst su vra ena dva odegjka, du i kojim se završava Markovo jevanđe (16,9 20), i izveštaj o eni uhva enoj u prequbi (Jn. 7,53 8,11), tako „to su od ostalog teksta odvojeni malo ve om belinom i propra eni informativnim beleškama, kojima se izlazu razni rasporedi teksta u drevnim rukopisima. Uz pomo novog rukopisa, u tekst su vra ena dva odegjka, i to: Lk. 22,19b 20 i 24,51b, a jedan odegak, Lk 22,43 44, je stavžen u napomenu, kao i iskaz kod Lk 12,39. Me u novim intervencijama, dati su ekvivalenti za drevne novce, kao i sadašnje dnevnice ili godišnje plate radnika (Mt 18,24.28; 20,2 i dr.). Neke od ispravki pojašnjavaju smisao. Premda su se izmene negde ticale engleskog smisla, njihov cilj je ipak bio da se čitaocu pruži adekvatniji smisao teksta (v. Mt 10,8; 12,1; 15,29; 17,20; Lk 7,36; 11, 17; 12,40; Jn 16,9; Rim 10,16; 1 Kor 12,24; 2 Kor 2,3; 3,5 6 i dr.).

STARI ZAVET U REVIDIRANOM STANDARDNOM PREVODU (RSV)

Problem uspostavljanja tačnog jevrejskog (i aramejskog) teksta Starog zaveta bio je u godinama 1937 52. druge prirode od tog problema u Novom zavetu. Za Novi zavet imamo veliki broj rukopisa, koji su sačuvali varijantne oblike teksta. Neki od njih sačuvani su samo dva ili tri veka nakon prvobitnog sastavljanja knjiga u kanonski zbornik. No postoje i rukopisi Starog zaveta (sa izuzetkom kumranskih tekstova pr. Isaije i pr. Avakuma i nekih fragmenata drugih knjiga) svi su poznijeg datuma, i poživaju na standardizovanom obliku teksta utvrđenom na mnogo vekova pošto su knjige bile napisane. Ovo stawe je modifikovano našim otkrićem višnje kumranskih rukopisa i fragmenata, kao „to su oni iz prethodne br. 4 (4Q) i br. 11 (11Q), koji su uvek uglavnom neobjavljeni i njihov značaj je, neocenjen. Slika o varijantnim redakcijama jevrejskog i aramejskog teksta pre no „to je utvrđen standardni tekst sada je, komplikovanija, kada se sadašnji tekstualni nalazi uporede sa drevnim varijantama.

Ovaj tzv. ekumenski prevod je zasnovan na konsonantskom jevrejskom i aramejskom tekstu kako je on fiksiran u ranoj hrišćanskoj epohi i koji su revidirali jevrejski naučnici („masoreti“) od 6. do 9. veka po Hristu. Uglavnom su prihvaćeni vokalni znaci, masoreta, ali tamo gde se moglo dobiti verodostojnije i ubedljivije čitawe dodavajem drugih vokala, uzeto je takvo čitawe. Do odstupawa od konsonantskog teksta u najboljim rukopisima dolazilo je

samo tamo gde je bilo ošigledno da je do pogreški dolazilo pri prepisivanju pre nego „to je tekst standardizovan. Ve ina usvojenih ispravki požiiva na drevnim verzijama (prevodima na grčki, aramejski, sirijski i latinski), koje su sažiivene pre masoretske revizije i zato odra avaju ranije oblike teksta.

Otkri e smisla teksta, Ĺim su utvr ena najboga Ĺitawa, olak, avaju mnoga nova pomo na sredstva za shvatawa originalnih jezika. Znatno napredak je uĹiiven u istorijskom i komparativnom prouĹavawu ovih jezika. Veliki broj spisa na srodnim semitskim jezicima, od kojih su neki nedavno otkriveni, znatno su pro„irili na„e znawe reĹnika i gramatike biblijskog jevrejskog i aramejskog jezika. Ponekad e se u novom prevodu prona i da neka jevrejska reĹ dobija sasvim razliĹito znaĹewe od onog u tradicionalnim prevodima. Analiza religioznih tekstova sa drevnog Bliskog istoka uĹinila je jasnijim znaĹewe ideja i praksi u Starom zavetu. Mnoge te„ko e i nejasnosti, naravno, ostaju... Ponekad se Ĺini ovo: ako je stih neizvestan ili nejasan ili usled o„te ewa teksta ili neadekvatnosti na„eg sada„weg poznavawa jezika, onda se ta Ĺiivenica navodi u napomeni.

U „ekumenskom izdawu“ prime uje se ve e odstupawe od American Standard Version (ASV) prilikom preno„ewa Bo jeg Imena, „Tetragrama“ (JHVH, Jahve). U ASV je upotreben izraz „Jehova“ (Jehovah hebrejski); KJV ga je unela na Ĺetiri mesta. Ali inaĹe svuda, osim u tri sluĹaja gde je navedeno kao deo vlastitog imena, KJV uzima englesku reĹ LORD (ili u izvesnim sluĹajevima GOD) „tampanu velikim slovima. Ekumensko izdawe vra a se postupku KJV, koja se dr i uzora starog grĹkog i latinskog prevodioca i mnogovekovne prakse pri Ĺitawu Svetog pisma u sinagogi. Premda je skoro, mada ne sasvim, izvesno da je Bo je Ime prvobitno izgovarano kao Jahve (Jahweh hebrejski), ovaj izgovor nije naveden kada su masoreti dodavali vokalne znakove konsonantskom jevrejskom tekstu. Uz ta Ĺetiri konsonanta JHVH hebrejski, kao Imena koje je vremenom postalo smelo sveto da bi se moglo izgovoriti, oni su dodavali vokalne znake istiĹu i da umesto ove reĹi treba izgovoriti jevrejsku reĹ Adonaj koja znaĹi „Gospod“ (ili Elohim koja znaĹi „Bog“).

Drevni grĹki prevodi su supstituisali reĹju Kirios (Gospod) reĹ za Ime Onog koji jeste. Isto tako je i Vulgata upotrebovala latinsku reĹ Dominus. Oblik „Jehova“ je pozno-sredwekovnog porekla; to je kombinacija konsonanata Bo jeg Imena i samoglasnika pridodanih od masoreta, ali samoglasnika koji pripadaju sasvim drugoj reĹi. Glas J je predstavĹen sa J, a glas B sa V, kao u latinskom. Ekumensko izdawe se iz dva razloga vratilo KJV:

1. ReĹ Jehova ne predstavĹa taĹno ni jedan oblik Imena ikad kori„ enog u jevrejskom jeziku; i

2. upotreba vlastitog imena za Jednog i Jedinog Boga, kao da ima drugih bogova od kojih ga treba razlučiti, prekinuta je u Jevrejstvu pre hri,, anske ere otprilike u III-IV veku.

NOVI ZAVET U REVIDIRANOM STANDARDNOM PREVODU (RSV)

Novi zavet u KJV poživava na predlo,,ku grčkog teksta, koji je bio iskvaren gre,,kama, a koje su nagomilane u prepisima rukopisa do 14. veka. U su,,tini je to bio grčki tekst Novog zaveta u redakciji Teodora Beze 1589. g., koji se verno dr ao izdava Novog zaveta Erazma Roterdamskog, 1516-1535, a koji je poživavao na nekoliko sredwvekovnih rukopisa. Najraniji i najboqi od osam rukopisa koje je Erazmo konsultovao bio je iz 10. v., a on ga je najmawe koristio, jer se razlikovao od op,,te prihva enog teksta. Beza je pak imao pri ruci dva rukopisa velike vrednosti, iz 5. i 6. veka, ali ih je malo koristio po,,to su se razlikovali od teksta koje je Erazmo bio objavio.

Mi sada imamo mnogo drevnijih rukopisa Novog zaveta, i mnogo boqe smo osposobqeni u radu na vaspostavqawu originalne verzije grčkog teksta. Potvrda tačnosti teksta kwiga Novog zaveta daleko je boqa nego za bilo koje drugo staro delo, i po broju sačuvanih rukopisa, i po pribli nosti datuma nekih od ovih rukopisa datumu kada je Novi zavet prvobitno napisan.

Redaktori 70-ih godina pro,,log veka raspolagali su najstarijim dotle prona enim rukopisima Novog zaveta na grčkom jeziku, mada najstariji od postoje ih rukopisa nisu bili otkriveni do 1931. g. (npr. "ester Beti papirusi Chester Beatty Biblical Papiri). Sada imamo jo,, starije papiruse, Bodmerovi papirusi (Bodmer Papiri), objavljeni 1956-61, koji su uzeti u obzir za drugo izdawe Novog zaveta RSV. Ali prevodiocima su nedostajala ona savremena pomo na sredstva koja su poboq,,ala rezultate posledwih devedesetih godina za razumevawe leksike, gramatike i idioma novoza vetnog grčkog jezika. Od 1870. g. prona ena je u Egiptu (Tel Amarna) zadivquju a zbirka grčkih papirusa privatna pisma, zvanični izve,,taji, testamenti, trgovinski izve,,taji, molbe i druge svakodnevene bele,,ke. Godine 1895. Adolf Dajsmann (Adolf Deissmann) objavio je svoju prvu studiju o ovom pisanom materijalu. Dokazao je da su mnoge reči za koje se dotle pretpostavqalo da pripadaju „biblijskom grčkom“ bile u opticaju u govornom jeziku 1. veka po Hristu. Novi zavet je pisan na „kini“ jeziku, op,,tem govornom grčkom jeziku koji se govorio i razumeo svuda „irom Rimskog carstva u prvim vekovima hri,, anstva. Ovaj razvoj u proučavawu novozavetnog grčkog jezika i daqe se odvijaja, pa mo e baciti novu svetlost na smisao grčkog jezika.

DEVTEROKANONSKE (APOKRIFNE) KWIGE U RSV

Ovo su kwige, ili delovi kwiga koje se nalaze u Vulgati i jo, ranije u Septuaginti (grčki prevod Starog zaveta na skoro dva veka pre Hrista), bilo kao deo Starog zaveta ili kao wegov dodatak, ali kojeg nema u jevrejskoj Bibliji. Sa izuzetkom 2. kwige Jezdrine, ove kwige se pojavuju u grčkom prevodu Septuaginti, prevodu Sedamdesetorice (LXX), kako se zovu ovi prevodioci sa jevrejskog. Devterokanonske kwige jeste izraz za ovakve kwige u Pravoslavnoj i Rimokatoličkoj crkvi, a „apokrifima“ se nazivaju u protestantskim izdawanima Biblije, ukoliko se uop,te donose! A prave apokrifne kwige za starije hri,, anske tradicije (kao pravoslavnu, katoličku) jesu kwige, kao Enohova i razne druge vizije. S obzirom na va nost devterokanonskih kwiga, treba re i ne,,to o wihovom poreklu.

Ove kwige su napisane uglavnom izme u 2. veka pre Hrista i 1. veka po Hristu, i mađa je nekoliko wih napisano na jevrejskom jeziku, izgleda da su cirkulisale uglavnom na grčkom jeziku me u Jevrejima u Dijaspori, izvan Palestine, osobito u Egiptu. „ini se da su mo da bile mawe prijemčive jerusalimskim Jevrejima farisejske tradicije, ali su se zacelo upotrebavale i u Palestini, s obzirom da su fragmenti wihovih svitaka prona eni u Kumranu na Mrtvom moru. Nekoliko drugih spisa ponekad je uvr,, a vana me u grčke rukopise, kao Psalam 151, 3. i 4. Makavejska i Psalmi Solomonovi.

Prvi hri,, ani su bili palestinski Jevreji aramejskog jezika, koji su dobro poznavali jevrejske svete kwige, ali uskoro, oni hri,, ani koji su govorili grčki, bilo Jevreji ili pagani, daleko su brojno nađna,, ili one koji su govorili aramejski, i wihova Biblija je bila normalno, grčki prevod, Septuaginta (LXX), sa svojim posebnim kwigama. Ovo je u stvari postao hri,, anski Stari zavet, i on je ostao wihov jedini tekst skoro dva veka.

Krajem 1. veka po Hristu u Jamniji Jevreji su odlučili da samo one kwige napisane na jevrejskom, i ne posle Jezdre, treba smatrati za bogonadahnute i kanonske. Mađa se za neke od tada unetih kwiga zna da su napisane posle Jezdrinog vremena, ovi kriterijumi su poslu ili da iskquže napred spomenute biblijske kwige. Potrebu za takvom odlukom su iziskivale sve ve e rasprave sa hri,, anima, kao i nađin hri,, anskog kori,, ewa tih svetih spisa.

U odsustvu bilo kakve odrene definicije kanona kod hri,, ana, jasno definisani jevrejski kanon uvek je mogao da izvr,,i upliv na hri,, ansku misao. U 4. v. jedan broj istaknutih Svetih otaca izrazito su izjavqivali da ove posebne kwige nisu kanonske, i da su od maweg autoriteta od kwiga u jevrejskom kanonu, pa ih

treba čitati samo radi privatnog nazidawa. Pa ipak ruku pod ruku sa ovako iznetim mi „gwen, hri,“ ani su i daqe koristili grčku i latinsku Bibliju sa ovim dodatnim kwigama, koje su „tavi,“e bile razme „tene kroz celi Stari zavet, a ne sakupqene u jednu posebnu grupu. Velika rasprava o kanonskom karakteru ovih kwiga krajem 4. veka, u kojoj su Bla eni Avgustin i Bla eni Jeronim bili predvodnici, jedan za, a drugi protiv, imala je za posledicu odluku afričkih sabora (Hiponski 393. g. i Kartaginski 406. g.), koju je prihvatio Rim, da se hri,“ anski kanon Starog zaveta ima sastojati od kwiga u jevrejskom kanonu zajedno sa sedam drugih, i to: Premudrost Solomonova, Premudrost Isusa Sina Siraha (Ekleziastik), Varuh, Tovit, Judita, 1. i 2. Makavejska, i delovi druge dve naime, Danila i Jestire, koji su bile uneti u grčku Septuagintu i latinsku Vulgatu. Pored ovih kwiga, tri druge kwige, i to 1. i 2. Jezdrina i Molitva Manasijina mada ih sabori nisu uneli u Kanon ipak su smatrane da u ivaju po „tovawe s obzirom na wihovu „iroku upotrebu me u hri,“ anima, posebno na bogoslu ewu. Iz ovog razloga, one su unete u Vulgatu. I pored saborskih odluka, me u kojima je Florentinski sabor (1441) bio za du i kanon, nastavqane su sumwe po tim kwigama u grčkoj i latinskoj Bibliji, izra avane s vremena na vreme sve do reformacije.

U 16. veku reformatori su odbacili one kwige u Vulgati kojih nema u jevrejskom kanonu. Tako u Luterovom nemažkom prevodu Biblije (1534) apokrifne kwige (osim 1. i 2. Jezdrine) nalaze se izme u kwiga dva zaveta, tzv. me utestamentalne kwige, pod naslovom „Apokrifi, to jest, kwige koje se ne smatraju jednakim sa svetim Spisima, pa ipak su korisne i dobre za čitawe“. Koverdejlov (Coverdale) engleski prevod Biblije (1535) dao im je isto mesto (osim kwizi Varuha i Molitvi Manasijinoj) sa natpisom „Apokrifi, kwige i odegci koji se me u starim Ocima ne smatraju istog autoriteta sa drugim kwigama Biblije, niti se nalaze u kanonu Jevreja“.

Apokrifi su imali mesto u svim prevodima Biblije 16. veka. Matejeva Biblija iz 1537. g. je bio prvi engleski prevod koji je sve apokrifne kwige stavio u posebnu grupu. U KJV iz 1611. g. one su izme u dva zaveta, a ima nekoliko pozivawa na odlonke u wima. U katoličkom prevodu Rheims-Douay (1609) devterokanonske kwige su stavqene me u starozavetne kwige, kao u Vulgati, dok su 1. i 2. Jezdrina „tampane kao dodatak Starom zavetu, kao „neprihvane u kanon Bo anskih Spisa od Katoličke crkve“. „lan VI od 39 članova Engleske crkve po pitawu apokrifnih kwiga ka e: „A druge kwige (kao „to veli Jeronim) Crkva čita kao uzor za ivot i ispravqawe naravi, ali ih ne koristi da bi ustanovila uževe.“

Za vreme reformacije u op „tu upotrebu u „li su izrazi „Devterokanonske kwige“ i „Apokrifi“. Reč „apokrifa“ znači „sakrivene“ i često je primewivana na kwige koje su povlažene iz

opticaĳa, jer je njihovo autorstvo sumnjivo, ili im je uĳewe dovo-
eno u pitawe. Zato je reĳ „apokrifan“ postala ekvivalent reĳi
„poturen“, obiĳno s implikacijom da te kwige treba izbegavati; a
Jevreji su ih primewivali na mali broj kwiga koje sada upravo nose
taj epitet „apokrifan“. I, uglavnom usled njihovog velikog auto-
riteta, reformatori su usvojili isti naziv za sve ove kwige, prem-
da su ostali pri stavu da se one mogu ĳitati radi nazidawa. Izraz
„devterokanonski“, koji koriste pravoslavni i katolici, oĳigled-
no je stvorio Sikst Sijenski u 16. veku da bi oznaĳio one kwige
koje nisu sadr ane u jevrejskom kanonu.

Puritanĳci su se usprotivili i samoj upotrebi ovih kwiga,
„to bi sugerisalo da one ne poseduju neki autoritet; i Vestmin-
stersko ispovedawe (1648) progla,ava: „Kwige, uobiĳajeno nazwane
apokrifne, ne budu i bo anskog nadahnu a, nisu deo kanona Pi-
sma; i zato nisu od kakvog autoriteta u Bo joj Crkvi, niti ih treba
drugaĳije odobriti, ili koristiti ih, do druge qudske spise.“

Pravoslavna crkva, koja se slu i grĳkim prevodom Septu-
aginte sa koje je izvr, en prevod na staroslovenski, ima praksu da
se slu i du im kanonom Starog zaveta. Nikejski vaseqenski sabor
od 787. g. i Carigradski sabor od 869. g. citiraju izvesne apokrife
kao autoritativne. Prilikom raskola 1054. g. ove devterokanonske
kwige nisu bile predmet raznimoiila ewa. To su one postale upra-
vo u vreme Reformacije, a Kirilo Lukaris, carigradski patrijarh,
uĳinio je poku,aj na kratku stazu da se jevrejski kanon usvoji u
Pravoslavnoj crkvi. Me utim, to pitawe nikad nije smatrano tako
dogmatskim kao na Zapadu.

Najboqi grĳki tekst devterokanonskih kwiga priredio je
Alfred Ralfs u svome izdawu Septuaginte (LXX), koje je doĳavi-
lo Virtember,ko biblijsko dru,tvo u 'tutgartu 1935. g. Ovaj
tekst je zasnovan uglavnom na Vatikanskom kodeksu (Codex Vati-
canus, 4. vek po Hr.), Sinajskom kodeksu (Codex Sinaiticus, 350. g.) i
Aleksandrijskom kodeksu (Codex Alexandrinus, 325. g.). Za kwigu To-
vita grĳki tekst je na en u kodeksima Vatikanskom i Aleksandrij-
skom; za Dodatke Danilu (naime, Suzana, Molitva Azarijina i
Pesma tri mladi a, i Bel i A daja) najpopularniji tekst je bio
kod Teodotiona. Sa izuzetkom 1. kwige Jezdrine, za ĳiji prevod se
obiĳno koristi stara latinska verzija uz konsultovawe drugih
orijentalnih prevoda (sirijskog, etiopskog, arapskog dve redak-
cije, jermenskog i gruzijskog), prevod kwige Isusa sina Sirahova
obiĳno se vr,i sa spomenutog Ralfsovog izdawu Septuaginte i uz
pomo wegovog kritiĳkog aparata, kao i sredwevekovnih jevrejskih
fragmenata velikog dela ove kwige, otkrivenih krajem 19. veka.

Rasprave oko autoriteta apokrifnih kwiga sada su uglavnom
pitawa pro,losti, mada se razliĳita gledi,ta iskreno i sna no
podr avaju. Danas se ovom problemu prilazi uz razumevawe, kako

teološki tako i istorijski. Tako, me u hrišćanskim veroispovestima sve je veće interesovanje za devterokanonske knjige, a vaticanski Sekretarijat za jedinstvo hrišćana, u saradnji sa Sjedinjenim biblijskim društvima, pripremio je „ezdesetih godina rukovodna načela za mekonfesionalni prevod, me u kojima je i formula za unošenje devterokanonskih knjiga u izvesna izdavanja Biblijskog društva. Premda se saglasnost u principu po starozavetnom kanonu verovatno ne može odmah postići, ipak izgleda da nema razloga zašto se ne bi pokušalo sa raspoređom knjiga na način koji bi naišao na opšti pristanak svih veroispovesti. U protestantskim izdavanjima sada se devterokanonske knjige „tampaju izme u knjiga dva Zaveta, a u poslednje vreme se 1. i 2. Jezdrina knjiga i Molitva Manasije donose na kraju devterokanonskih knjiga, odvojene jednom praznom stranom.

DEVTEROKANONSKE KNJIGE (RANIJE „APOKRIFNE“)

I grupa

Dodaci Jestiri i Danilu, koji su u rimskom kanonu; oni su i u grčkom kanonu;

Tovit

Judita

Dodatak knj. o Jestiri (s prevodom jevrejskog teksta o Jestiri)

Premudrost Solomonova

Ekleziastik, ili Premudrost Isusa sina Sirahova

Varuh

Pismo Jeremije (= 4. g. Varuha)

Dodaci knjizi pr. Danila

Molitva Azarije i Pesma triju mladića

Suzana

Velika daja

Prva knjiga Makavejska

Druga knjiga Makavejska

II grupa

Nema ih u rimskom kanonu; u grčkom kanonu su na svome mestu.

1. Jezdrina (= Ezdras A u grčkom kanonu; = 3. Ezdrina u dodatku Vulgati)

2. Jezdrina (= 4. Jezdrina u dodatku Vulgati)

Molitva Manasijina (u grčkom kanonu; u dodatku Vulgati)

(Tako e u grčkom kanonu su psalam 151. i 3. Makavejska; 4. Makavejska se javlja u nastavku u grčkom kanonu).

Pa qiv Litalac e lak,,e presuditi po pitawu odnosa Jezdrinuh kwiga prema Nemijinoj, i to ovako: 1. Jezdrina u Ralfsovom izdawu Septuaginte je navedena kao „apokrifna“*; 2. Jezdrina ima upravo 23 glave, a u stvari do kraja 10. glave je na,,a kanonska kwiga Jezdrina, a ostatak od 13 glava je na,,a kanonska kwiga Nemijina.

REDOSLED STAROZAVETNIH KWIGA U SEPTUAGINTI ALFREDA RALFSA

I tom: Zakonske i istorijske kwige

Postawe
Izlazak
Levitikus
Brojevi
Ponovqeni zakoni
Isus Navin
Sudije
Ruta
Careva I (I Samuilova)
Careva II (II Samuilova)
Careva III (III Samuilova)
Careva IV (IV Samuilova)
Dnevnika I
Dnevnika II
Jezdre I (apokrifna)
Jezdre II (odn. Jezdra i Nemija)
Jestira
Judita
Tovit
Makavejska I
Makavejska II
Makavejska III
Makavejska IV

II tom: Poetske i proroEke kwige

Psalmi
Ode
PriEe
Ekleziast (Propovednik)
Pesma nad pesnama

* Esdras II (liber apocryphus)

Jov
Premudrost Solomonova
Isusa sina Siraha
Psalmi Solomonovi
Osija
Amos
Mihej
Joil
Avdija
Jona
Naum
Avakum
Sofonija
Agej
Zaharija
Malahija
Isaija
Jeremija
 Varuh
 Plač Jeremijin
 Poslanica Jeremijina
Jezekiq
 Suzana
 Danilo
 Vel i Dragon

RASPORED STAROZAVETNIH KWIGA U
CRKVENOSLOVENSKOJ I RUSKOJ BIBLIJI

Postawe
Izlazak
Levitska
Brojevi
Ponovqeni zakoni
Isus Navin
Sudije
Ruta
Careva I
Careva II
Careva III
Careva IV
Dnevnika I
Dnevnika II
Jezdrina I
Nemijina

Jezdrina II (devterokanonska*) 9 glava
 Tovit (devterokanonska) 14 glava
 Judita (devterokanonska) 16 glava
 Jestira
 Jov
 Psaltir (sadr i i 151. psalam od 7 numerisanih stihova)
 Priše Solomonove
 Ekleziast (Propovednik)
 Pesma nad pesmama
 Premudrost Solomonova (devterokanonska) 19 glava, uz
 napomenu: „prevod sa grškog“.
 Premudrost Isusa sina Sirahova (devterokanonska) 51 gla-
 va, uz napomenu: „prevod sa grškog“.
 Isaija
 Jeremija
 Plač Jeremijin
 Poslanica Jeremijina 1 glava od 72 stiha (devterokanonska)
 Varuh (devterokanonska) 5 glava
 Jezekij
 Danilo
 Osija
 Joil
 Amos
 Avdija
 Jona
 Mihej
 Naum
 Avakum
 Sofonija
 Agej
 Zaharija
 Malahija
 Makavejska I, uz napomenu: „Makavejske kwige su prevedene sa
 grškog, jer nema jevrejskog teksta“.
 Makavejska II
 Makavejska III
 Ruska Biblija ne sadr i Makavejsku IV.
 Jezdra III. Napomena: „Nema je na jevrejskom, ni na grškom.
 Slovenski i ruski prevod su ura eni s Vulgate. U Vulgati je pode-
 gena na dve kwige: prvu line glave III–XIV (prema slovenskom pre-
 vodu), a druga sadr i glave I, II, XV–XVI. Ruski prevod se dr i
 poretka glava u slovenskom prevodu.

proto akon Ra,,a Raki

* Oznaku „devterokanonska“ dajemo mi, a ne sadr i se u tekstu Biblije.

ПРИКАЗ

GOSPODE... SPASI I UMIRI RUSIJU! ЋIVOT I SMRT NIKOLAJA DRUGOG

Edvard Radzinski

...Raduj se, jer si za grehe
zemqe svoje postradao,
raduj se, Nikolaje Bogovenĳani care,
Veliki Strastoterpĳe...

(Iz akatista Caru i Velikomuleniku Nikolaju Drugom)

U kwizi Edvarda Radzinskog o ivotu i smrti posledweg ruskog cara, objavqena je jedna fotografija, koja govori, ĳini se, koliko i sama kwiga.

Jekaterinburg, verovatno pred kraj maja 1918.

Iz Tobolska, preko Tjumena, Carska Porodica stigla je na svoje posledwe odredi„te.

Za nove komunistiĳke vlasti, samodr ac i imperator Nikolaj Drugi Romanov, bio je prvo, radi sveta jednostavno „car“, a kako je wena osionost u strahovladi rasla, „biv„i car“, da bi pred kraj naznaĳavan kao „gospodin pukovnik“ i na kraju prosto „granin Nikolaj Aleksandroviĳ“. Porodiĳno prezime Romanov, prisutno u ruskoj i evropskoj istoriji i politici puna tri veka bilo je zabraveno izgovarati!

Na pomenutoj fotografiji, dva meseca pre pogubqewa, posledwi pravoslavni car stru e drva da bi ogrejao porodicu! Prizor koji porava: na krovu neke „upe ima snega, zemqa oko nogara je dobro izmrzla, a od nekoliko sklepanih da„ĳara u dvori„tu isegenog in ewera Ipatijeva, nebo se skoro ne nazire.

Car je u obiĳnoj vojniĳkoj odori bez ikakvog ĳina, u ĳizmana i utegnuto opasaĳem. Kraj nogu Pjera filijara, vaspitaĳa wegovog sina, Francuza koji i u stra„nom ropstvu ne prezire lepo skrojeno

odelo, vidi se osredwa gomila nastruganog drveta. S mirom mana-stirskog isku, „enika i predano,“ u poslu koja posmatraču izaziva suze, car, po svoj prilici misli na decu i na Bo iju milost „to se za sunčanih dana, mogu svi zajedno ogrejati na krovu staklenika. Jer, ni drva nema na pretek! Na snimku se ne vide žuvari. Oni se, verovatno, zabavqaju na carev ražun i wegove (ne)ve, „tine da obavi, za vih, tako prost i lak posao. Mogu e, da je ova fotografija snimqena rukom budu eg xelata, ispod koje su komunisti dopisali „car je na sigurnom mestu“, i poslu ila u propagandno-političke svrhe. Nije te, „ko zamisliti kako je narodu predožavano da se u vreme wegove najve e bede (prouzrokovane komunistima), car „u dokolici zabavqa“, dok ga sovjetska vlast (i to se mora!) „žuva“ od opravdanog narodnog gneva, skrivaju i dobro mesto na kome je car kako narod ne bi bio svedokom onoga „to e se desiti kad „žuvari“ postanu krvnici.

Za neupu ene, carev pomagač u poslu, profesor filijar u aketu i polucilindru mogao biti „car“ koji se gospodskih navika ne li, „ava ni dok se „rekreira“: Jadan ruski vojnik, vidqivo izmužen ratom i brigama, misle i na svoje daleko selo i ku u, nevoqno mora da učestvuje u ludorijama gospodina u aketu koji i ne ume da radi, nego samo pridru ava nogare, verovatno grde i slugu u uniformi. Gebels je, dakle, pro, „ao dobru sovjetsku „kolu.

Poželi smo prikaz kwige Edvarda Radzinskog jednom dvodimenzionalnom slikom, slikom koja je imala i do danas ima svoje postojawe u ravni istine i la i, u svetlu onoga „to je istina-posebi i tami onoga „to je istina kao korektiv stvarnosti za druge. Izgleda da je litava drama ruske revolucije, doga aja koji su joj prethodili i krvavog epiloga za milione rtava, u te wi ruske inteligencije da se po svaku cenu „liberalizuje“ odvajawem od Pravoslavqa i Cara evropeiziraju i se u volterijanskom i marksističkom duhu ne te e i nasiqu ako se ne mora. Taj wen scambulni koncept odobrili su boq, „evici žije su političke inspiracije za vla,“ u krajem 1917. odnele prevagu. Svesni da bez ruske inteligencije, koja je dobrim delom ve izdala Boga, Cara i Otaxbinu ne e posti i mnogo, boq, „evički makijavelisti pozivaju „po, „tene intelektualce“ da im se pridru e. (Lewin je tako ubedio Lava Davidoviča Bron, „tajna „Troćkog“, zatim Gorkog i mnoge druge). Naravno, da oni koji su cara izneverili nisu novim gospodarima delovali kao pouzdane sluge. O tome svedoži i Nikolaj Ber ajev, hap, „en kao revolucionar u vreme cara, a odbažen i proteran iz „proleterske Rusije“ o žemu videti u wegovoj filozofskoj autobiografiji „Samopoznawe“.

Na ideju o sveop, „toj jednakosti i ostvarewu usre itegskog raja na zemqi koja je dimila iz poža avelih lampi u mozgovima boq, „evičkih tirana kao leptiri, samoubilački su se bacili oni

koji su doskora bili urni i intelektualni stubovi Rusije. Onaj me u tiranima koji je ustvrdio da revolucije jeđu svoju decu, rekao je istinu, na wemu svojstven surov i ciničan naĹin. PolitiĹkom sistemu koji je u stvarnosti poĹivao na utopiji, a od utopije oĹeki- vao da osmisli stvarnost i wegovom funkcionisawu u sferi polu- istine, smetala je svaka kritiĹka i analitiĹka objekcija. Medio- krietetstvo i sivilo bilo je jedino potrebno da bi se bog„eviĹka vlast odr ala. Toj prvoj komunistiĹkoj dr avi, a i svima potowim, plu a su radila i rade tako „to udi„u pra„inu! Samo mali, posut pepelom po glavi i ponizni gra anin ima izgleda da ga ta Ĺudovi„na gvo urija od dr ave apsorbuje u svoja plu a i omogu i mu da ivi sve dok joj ne dosadi. Da je po Musolinijevom shvatawu „dr ava sve a Ĺovek ni„ta“, to je sigurno postulat Ĺo koga je ita- lijanski diktator do„ao u ranoj fazi svog politiĹkog zrewa kada ga je kao uzornog komunistu hvalio sam Lewin! (Videti: Isak DojĹer: „StaĹin politiĹka biografija“). Te i takve teorije, neverovatno je ali istinito, privlaĹile su „pesnike beskrajne slo- bode“ nesre ne ruske intelektualce sve od sedamdesetih godina pro„log veka. Oni su ponovili, u svom stra„nom sebequbqu, sata- nin greh svlaĹe i nebo na zemĹu, ustoliĹavaju i novac, a odbacu- ju i Boga, nazivaju i svet svojom otaxbinom, a ismevaju i i pre- ziru i Rusiju, biraju i oĹuha, a ubijaju i istinskog oca slovenskog doma Cara i MuĹenika Nikolaja. U as drame kako ruske, tako i srpske inteligencije je u tome „to punih osam decenija prebiva u zape ku istorije kao bludni sin iz Spasiteqeve priĹe; prebiva u zemĹi kli„iranih, tu ih, nekrotiĹnih, zar alih sistema evrop- skih politiĹara i ideologa od Marksa do najnovijih u Evropi. Srp- ski i ruski seqak, srpski i ruski sve„tenik ostaju i verni svome nacionalnom izrazu, a pre svega Crkvi postajali su prve rve onih koji su po svaku cenu nastojali da „u ime svetske porodice internacionale“, pogaze narodne svetiwe: Boga, Crkvu, Otaxbinu, Vladara! I do danas razne sekte, a nadasve ekumenistiĹki pokret, ta internacionala u prikrivenim mantijama, nastavqaju posao ruskih anarhista, masona, ezoterista, „slobodnih mislilaca“, socijalista, mew„evika, komunisti, liberala, statista i tolikih skakavaca koji su opusto„ili rusku zemĹu i na woj ustrojili pakao. Po reĹima Sv. Avve Justina da je „inteligencija bez Boga gotov avo“ i da je „avo svaka misao otpala od Boga“, ruska inte- ligencija je otpadala od Boga zavedena „idejom o slobodi“ koju nikada do kraja nije uspela da zasnuje (ako ne raĹunamo to „to su je komunisti u praksi, bez gri e savesti, organizovali kao jedinu mogu u: u diktaturi proletarijata!) Kao da se u XIX i XX veku ponovio greh na„ih praroditeqa da bi se do kraja pokazalo da je sloboda mogu a i ostvarqiva jedino u Bogu i da je filozofski problem „slobode“ la an problem, sve do trenutka kada „filo-

zofi“ i wihovi uniformisani pomagali, odluže da ga silom razre-
„e u stvarnosti žime požiwe neiskazana patwa miliona nedu nih.

Spiritističko prizivawe duha revolucije karakteri„e i vladavinu Aleksandra III, oca Cara i Muženika Nikolaja Drugog. Posledwi ruski car požeo je svoju vladavinu te„ko optere en ubistvom svog roditega. Atentatori su pripadali krugu studenata Raskoqnikova i Gordijevom žvoru wegove satanski zapetqane misli: postoji li pravo na ubistvo ili ne? (Xelati iz 1918, koji e presuditi caru i wegovoj porodici, ne e vi„e imati nikakvih dilema. Slede i Engelsovu sentencu da je „sloboda saznata nu - nost“, Trocki e do i do zakqučka da je za slobodu sovjetskog si- stema puka nu nost da se car i wegovi najbli i masakriraju!)

Vrednost kwige Edvarda Radzenka je, iznad svega, „to žitalac ima prilike da se sa ivotom Cara Nikolaja upozna na izvorno neposredan nažin: posredstvom carevog dnevnika. U tim zapisima koje je car uredno vodio takore i do posledweg dana otkriva se ližnost retke moralne snage, hri„ anske postojanosti i dobrote, istinske skromnosti, po„tewa, ali i tragizma. Tragižno u wego- vom polo aju je bilo „to je (a to Dnevnik otkriva!) daleko boqe od svojih ministara, politižara, fariseja, sadukeja i filozofa, pa i samog naroda jasno sagledao kuda vodi priža o „beskrajnoj slo- bodi“. Iako vladar, žija mo sigurno nije bila za potcewivawe, on je imao hri„ ansko i qudsko po„tovawe tu ih sloboda i slobode, ne ma„iv„i se za maž da za„titi i otaxbinu i sebe. "ovek koga su komunisti zvali „krvavi Nikolaj“ da bi raspalili mase, bio je si- gurno jedini, koji je posle Dostojevskog, jasno uvi ao da nema naži- na da se bori protiv politižkih demona. Bilo mu je ožigledno da se pakao materijalizovao u usijanim glavama i plemstva i intelligen- cije i da pred sobom nema nikakve politižke protivnike nego metafizičko bi e zla sraslo sa voqom miliona koji su vapili za slobodom. Mo e se re i da bi bilo uputno pogledati gra anska stvarna prava i slobode i nažin wihovog ostvarivawa pod Nikola- jem Drugim, da bi se svako dobronameran uverio da je Evropa u tom pogledu zaostajala za Rusijom. Oceniv„i da bi Stolipinove refo- rme mogle od presudne va nosti uticati na pro„irewe ekonomske osnove tih sloboda i prava, a samim tim i uspe„nosti careve vla- davine, anarhisti pose u za posledwim sredstvom ubistvom Sto- lipina!

Kwiga Radzinskog otkriva bolest ruskog dru„tva u svim wenim fazama i svim stepenima. Protiv cara, zara eni virusom „slobode“ okrenuli su svi! Jedino u Crkvi i Vojsci (a i tu je bilo otpadnika!) car je imao potporu. Ne znaju i da e uskoro imati goriko da se kaju, svi koje je car podigao i užinio ih potporom dr ave poželi su da mu okre u le a.

Groznica je obuzela velike kne eve, političare, umetnike, policiju...

Car je sa porodicom bio prinu en da odgleda jedan r av pozori,ni komad o revoluciji u Francuskoj u kome je gotovo naturalistički prikazano ubistvo Luja 'esnaestog i Marije Antoanete. Taj sun er umožen u uŁ dao mu je da popije gradonačelnik Petrograda. U „predstavi“ su igrala najpoznatija glumačka imena tada,we Rusije, publika je bila eqna da vidi carev izraz lica, dok su komunisti mimo, u senci, ĳekali svoj trenutak u kome e samo dovr,iti ubijawe Romanovih!

Dolazile su i krupnije nevoqe: revolucija iz 1905, Prvi svet-ski rat u kome se Rusija na,la na pravoj strani i u kome je gubila zbog sabota e i agitacije komunista ĳija je „ansa uvek ve a u dan-ima sveop,te nesre e. (To smo i mi Srbi dobro osetili u pro,lom ratu, kada su nam komunistiĳki „oslobodioci“ odredili da je cena „slobode“ pet decenija robovawa). Neizleĳivu bolest svog sina, Raspu ina i wegov uticaj, intrige u Dumi, neverstvo generala car je strpivo nosio kao krst.

Treba samo pogledati tekst abdikacije i shvatiti da je reŁ o vladaru koji je, kao pravi vitez, iznad svega qubio Boga i Rusiju, razumeti da je, vaqda jedino on u svojoj zemqi, bio istinski slobodan i imao u sebi ono „to su svi tako udno tra ili, a slepi kod oĳiju, nisu videli! Car se odriše vrhovne vlasti sa takvim ose a-wem nevlastoqubivosti koje mora da je zapawilo ĳak i one koji su se o tu vlast otimali. A u svoj dnevnik, znaju i da wegova Otaxbi-na ostaje sirotica, Bogu poverava wenu za„titu i upisuje: „Gospode, spasi i umiri Rusiju“. Ta jednostavna molitva Cara-mu ika u kojoj se on ne moli za sebe i porodicu, govori da je ĳvrsto uveren da e u spasenoj i umirenoj Rusiji biti dobro i wenu i wegovima.

Kao praocima u raj, Bog dopu,ta Rusima da do u do te avo-lske slobode koja im je toliko potrebna. Posle carevog hap,ewa nastaje pakao! Rusijom divqaju organizovane i neorganizovane bande, hramovi i manastiri nestaju u plamenu... Karamazovski zah-tev da sve bude dozvoqeno ostvario se u svoj svojoj naivnosti: komunisti pobuwuju na stotine hiqada u Moskvi, Petrogradu, Odesi, Caricinu... Na ulicama su gomile mrtvih koje niko ne sahravuje. Pogibija i smrt postaju svakodnevne pojave. Vlast koja je u krvavom piru dolazila iz podruma, rakija,nica, sa ulica i bulevara, osam decenija kasnije e u Pragu, Bukure,tu i Beogradu tvrditi da se ni,ta ne re,ava na ulici; oni koji su sa „Aurore“ pucali na Zim-ski dvorac, pobi e na hiqade studenata u Kini na trgu Nebeskog mira, isti koji su ubili u podrumu miropomazanog Cara Rusije, tra i e da se „nesporazumi“ re,avaju u institucijama sistema; isti koji su planirali silovawe carevih k eri u Jekaterinburgu, od ĳega ih je odluĳnim stavom odvratio sâm car, govore da se silom

ni, ta ne re, „ava. Govore iako protiv sebe nemaju ni ulicu ni silu nego pamet i otre wewe! Ali, po reĹima apostolovim, prqavom je sve prqavo.

O atmosferi u ruskim prestonicama mo da najupeĹatqivije svedoĹi Svetogorac Arhimandrit Sofronije, koji je kao mlad slikar video tu avet smrti pokretanu rukama bog, „evika kako uzima svoj danak u krvi.

U Rusiji vi, „e nema Gogoqa, „ehova, Dostojevskog, Turgeweva. Rusijom vladaju zli dusi! Ali Rusija nikada nije imala vi, „e kwi evnika. Kao opijeni svi pi, „u! Skribomanija dvadesetih i tridesetih godina davala je ne prozu i ne poeziju nego papirne avione kojima se igraju deca. „Nova umetnost“ u sebi nema ni daha ni duha. Zalud dolaze Cvajg i Rolan, Erio i ostali: novina te umetnosti je u tome da je naopaka a da toga nije svesna, i to je mo da razlog zbog koga se, za trenutak, Evropa za wu zanimala.

Ono „to je trebalo opisati, naslikati, oplakati ostaje do na, „ih dana van sfere umetniĹkog zanimawa. To je jedna od najmuĹnijih zagonetki ruske revolucije. Ostvarila se namera 'atova iz „NeĹistih sila“ Dostojevskog, da e „budu i 'ekspiri biti ubijani jo, „ u kolevci“.

Krunisanim glavama koje su padale u Evropi Mariji Stjuart, „kotskoj kragici, „arlsu I, engleskom kraqu, Luju XVI reĹ je o vladarima pogubqenim po presudi posve ivane su nebrojene kwige, od nauĹne do umetniĹke literature. „iwenica je da se o Caru Nikolaju do sada uporno utalo. Istina, wime se bavila tzv. uta „tampa na Zapadu, kao i „feqtonistiĹka“ po komunistiĹkim urnalima sovjetske imperije, pa i kod nas.

U tom smislu kwiga Edvarda Radzinskog predstavqa sigurno poĹetak postepenog i bolnog tragawa za istinom. U bibliografiji, datoj na kraju, brojna svedoĹewa xelata od Trockog do Jurkovskog pisana su u vreme kada su ubice smatrale politiĹki probitaĹnim da se hvale zloĹinom nad carem i wegovom porodicom. To su, po svoj prilici, za sada jedini izvori dostupni istorijskoj nauci.

Ubistvo cara koji se odrekao prestola do te mere je besraman Ĺin da u tako ne, „to kao mogu e nije ni sâm car verovao. Besramnost se, po caru, ogledala u oĹiglednoj besmislici! Me utim, komunista nije izgledalo tako besmisleno da uni, „te do posledweg posledwe Romanove. Shvativ, „i i sam „ok koji je u svetu izazvalo to politiĹko ubistvo Lewin ga je „odluĹno“ osudio, tvrde i da su poĹinioci ekstremisti koji ni wegovoj partiji nisu bliski! Ta la koju svet nije progutao nije smetala re imu da smisli jo, „ goru! Kako je, tobo e, pokog pre iveo ovaj ili onaj Ĺlan carske porodice. Ta se difamija dozirano „irila na Zapadu, eqnom senzacija, a imala je za ciq da, ako se ve u prvu la nije poverovalo,

stvari utisak da su crvenoarmejci mogli i ubiti cara, ali da su pokazali samilost prema njegovoj deci.

Upravo se dešavalo obrnuto. U noć i sedamnaestog jula 1918, negde oko dva sata, krvnici su probudili porodicu i caru dali objašnjenje da „beli“ svakog časa mogu napasti grad. Radi toga bilo je neophodno, kako neko ne bi nastradao, da svi siđu u podrum. Quđska beda je dva tri dana ranije sve napravila za mizanscen koji je predstojao. Car je bolesnog prestolonaslednika na rukama doneo do podruma. Židovi kuću in ewera Ipatijeva još uvek ute. Ono „to znamo sigurno nije sve, ali je više nego strašno. Prvo su car i carica zamogeni da sednu na pripremljene stolice radi fotografisanja. Komandir voda je predložio da svetu treba pokazati da su oni živi i zdravi i da svakakve priče već kruže. Fotografisani su otetim aparatom jedne od carevih kćeri! Nikada nisu imali smelosti ruski vlastodršci da taj film razvijaju i svojim sлагanim rrtvama, makar i mrtvima, pogledaju u oči! Samo dva minuta kasnije da bi bilo „sve po zakonu“ caru i njegovim najbližim pročitana je sudska presuda nekakvog oblasnog komiteta, presuda koju su, po nalogu Lewina i Trockog, potpisali nekakvi sudski i politički naturščiki!

Zastanimo za trenutak. To sadističko, perfidno igranje maćke i mišića, to patološki uporno pozivanje na zakon i zakonitost od quđi koji su otpali od Božijeg i svih quđskih zakona, pokazuje s jedne strane bolesni kukavičluk, a zatim da se uzurpiraju prava i pravde i u nemogućim uslovima, kao u ovom slučaju, mora, po komunističkoj logici, pribaviti kakav-takav legitimitet. Dok su svi oko cara plakali, on sâm je po rečima svedoka i ubice, ostao miran i zatražio da im se ponovo pročita taj akt. Pročitano je. Kada su cevi uperene u njih car je prigrlio sina rekavši: „Vi ne znate „ta radite“. Svetitelj i Mučenik Ruski hteo je da podseti na reči Hristove sa Krsta. Kada su meci poželi da fijužu hteo je da sve svoje rukama zaštiti, ali je prvi ubijen. Dečak, carevi Aleksej, naivno se od metaka branio ručicama. Rawavan je više puta i plakao je ne tražeći milost, koliko za mrtvim roditeqima, ali i od nepodnošljivih bolova koje je, kao bolesnik od hemofilije, trpeo od najgore povrede. Pao je, konačno smiren, poslednji muški izdanak Romanovih. Ni to još nije bilo dovoljno. Trebalo je pobiti i kćeri. Da pučava ne bi izazvala pađu u mirnom gradiću sve vreme radio je traktor u dvorištu, a židovi, da se tanad ne bi odbijala ili žula bili su prekriveni jastucima!

Od princeza su se meci odbijali „to je ubice zbunilo. Neki meću wima bili su spremni da sve ostave, da starešina nije naredio da se nastavi započetog. Kasnije se ispostavilo da su se meci odbijali od dijamantskih kopčica na wihovim haqinama.

Tela su bačena na traktor i sahravena prethodno polivena krečom. Zajednička grobnica carske porodice otkopana je i potpisnik je to gledao u izuzetno značajnom filmu mladog ruskog reditega Miše Mironova. Otkriveno je i to da je ubicama dan ranije isplaćena plata kako bi mogli da nabave rakiju koja bi olakšala bestijalnost, otkriveno je i to da su brojni među njima hteli da izvrše nasilje nad mrtvim princezama, poznato je i ime (ne)čoveka koji je tridesetih godina primao pionirske odrede iz Litavog SSSR-a da bi „novim pokolewima“ prišao, ka u iz dana u dan, o tome kako je zemlju oslobodio „tiranije“ ubivši cara. Kada je skaška o tom hvalisavcu iz Jekaterinburga došla do Stašina, on ga je bez mnogo retorike poslao u logor u kome je i završio. Stašin nije trpeo smutljivce, pa makar koliko bili značajni za njegovu ličnu državu. Otkrilo se, dakle, toliko toga i još, e se otkrivati...

Vladimir Vojnovič (disident, poreklom Srbin, ruski pisac: „život i prikuženija vojnika „onkina“, „Pretendent na presto“, „Moskva 2041.“) sjajno je ismejao bolesni strah stalinističkih vlasti od se ova na Romanove. Tako, optuženom vojniku Ivanu „onkinu sovjetski državni tužilac u poletu govorničtva pred sudom, stavio na teret da je imao nameru da se „proglasi za cara i počne da vlada kao Ivan VII!“ Ni su ova Trockom, Buharinu, Zinovjevu, Kamenevu (jer to su bili, ipak, obračuni unutar vladajuće mafije), nisu izazvala toliku paniku i paniku u Kremlju kao ovo. Jedan retorski egzaltiran ton podignut za skalu više u dosadnom govoru tu oca dovođen je da se Litav državni i partijski vrh prepadne. Tako se, verovatno, osećao Kain, kada je prvi put video čoveka koji ga je u nečemu podsetio na Avegu.

Nešto slično do ivero je i naš pisac Borislav Pekić („Godine koje su pojeli skakavci“ uhapšen zbog demokratskih i promonarhističkih istupa, dopada zatvora u vreme infombirovske listke. Priveden na saslušanje, na pitanje da li je za Tita odgovara određeno. Ispitnik ustaje, spreman da ga pretuče, i pita u nastupu besa: „Ti si, dakle, za Stalina?“ Pekić odgovara: „Ne!“ Policajac zastaje zaprečen: „Pa, dobro, za koga si ti?“ „Ja sam za kraja!“ Dobio je samo „amara, te 1950; za isti odgovor bio bi strešan 1945!

Kada sam se prošlog leta posle projekcije filma „Ubistvo cara“ upoznao sa M. Mironovim, predao sam mu malu ikonu hilendarske „Trojeručice“. On je sa svojim ostvarenjem bio gost na festivalu autorskog filma u Dvorani kulturnog centra Beograda. Naše poznanstvo je počelo mojim duševnim potresom njegovim filmom i njegovom zahvalnošću za ikonicu koju nije očekivao. Razgovarali smo nešto više od sat vremena. Rekao mi je da je Litav „Roman o Londonu“ Miloša Crwanskog, ali da u njemu nije uopšte do ivero autentično raspoloženje ruskog carskog oficira u emigraciji. Teza Barlova da „Carstvija ne voskresajut“ nije ruska, jer

su Rusi, po Mironovu, daleko vi„e stradawem oplakali cara, nego „to su Srbi bilo „ta u„inili za svoje Kara or evi e. „Taj Barlov rekao je mladi umetnik po svoj prilici je samo Srbin s ruskim prezimenom.“

Zaista, la na sloboda koju su komunisti doneli ruskom i na„em narodu, pokazuje se sve vi„e kao opsenarstvo, Łak i onima koji su doskora mislili da u woj „ipak ima neŁega“.

„Vidite, rekao mi je Mironov, koga se komunisti istinski pla„e. Paradoksalno, ali je tako, prvo Boga. On je za wih usud, sudbina ni Ime ne mogu da mu izgovore. Pla„e se Crkve, jer znaju da su zlo„inci: kako sami nisu pra„tali, ne veruju u opro„taj i tvrde da im ne treba. Boje se monarhije. U dobro ure enoj monarhiji oni su kao bakterije koje umiru na Łistom vazduhu. Boje se Otaxbine, jer su je izdali. Svi drugi su im izmi„qeni neprijateqi na kojima, vi„e ili mawe, iskaquju bes i strah, misle i da tuku one prave!“

Potvrdu ovom stavu Beograd gleda ve mesecima.

„Gospode, spasi i umiri Rusiju“ napisao je, rekli smo, car ruski Nikolaj Drugi, one veŁeri kad se odrekao prestola. Vide i ga u duhu pred Prestolom Slave Bo ije da mu svi molitveno do„apnemo: ... I Srbiju, Sveti Care, i Srbiju!“

27. januar

/9. februar 1997.

Dan Prenosa mo„tiju

Svetog Jovana Zlatousta

Du„an Vasiqevi
Kragujevac

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

PATRISTI "KO U" EWE

(preuzeto iz časopisa The Orthodox World, br. 170 iz 1993. god.)
Pravoslavno otačko shvataње na

POSTAVE

od o. Serafima Rouza

STVARAVE "OVEKA

(Postave 1:26-31; 2:4-7)

1:28 I blagoslovi ih Bog, i reče im Bog: rađajte se i množite se, i napunite zemlju, i vladajte njoj, i budite gospodari od riba morskih i od ptica nebeskih i od svega zverstva „to se miče po zemlji.

„Rađajte se i množite se“ ove reči su veštice upućene od Boga stvorivima u vodi (1:22) i ukazuju na bliskost čoveka sa ništavinom, i kroz njegov pad, sa njegovim načinom potpunog razmnožavanja. Ali, tako e postoji i dublje tumačenje ovih reči.

Sv. Vasilije piše: Postoje dve vrste uzrastava, telesno i duhovno. Uzrastave u duhu je napredak u znanju sa ciljem dostizanja savršenstva, i uzrastave telesno, koje je napredak od neznanosti ka normalnom uzrastu.

Za životinje lišene razuma On zato reče uzrastave, misleći na telesni rast napredak, umnoženje, u smislu ispunjavanja prirode, ali za nas On reče „uzrastave“, saglasno unutrašnjem čoveku, na putu napredovanja koji vodi ka Bogu. To je ono „to je Pavle urađio pružajući i se za onim „to je ispred, zaboravljajući i ono „to je ostavio iza (Filip. 3,13). To je uzrastave na početku duha.

Množite se: Ovaj blagoslov odnosi se na Crkvu.

Neka Božija reč ne bude ograničena na nekoliko ličnosti, nego neka Evanđelje spasava bude propovedano celome svetu. „Množite se“, kakve je upućena ova zapovest? Onima koji se rađaju Evanđeljski.

Prema tome, ove reči primenive su jednako ivotiwama li-
 „enim razuma, ali one delimično ukazuju na to „ta treba da uradi-
 mo sa telom (bi em), koje je prilika onoga u kojem emo biti pro-
 slavjeni. (Tumačewe na poreklo Ćoveka, II kw., str. 235 239).

„oveku „daje vlast“, tako e, ne samo na spoqa„wim tvorevi-
 nama nego i nad ivotiivskim strastima koje su skrivene u wemu.

Sv. Vasilije pi„e:

Ti ima„ vlast nad svakom vrstom divqih ivotiwa. Ali, ti
 e„ re i, da li ja imam divqu ivotiwu u meni? Da mnoge od wih.
 Mnogi je i veliki broj divqih ivotiwa koje nosi„ u sebi. Nemoj
 ovo uzeti za uvredu. Zar nije gnev mala divqa zver koja se razgori u
 tvom srcu? Zar nije divqija od prvoga psa koji ti pri e? I zar nije
 prevara koja se krije u podmuklosti du„e mnogo svirepija nego med-
 ved iz pe ine. Koju vrstu divqe zveri ima„ u sebi? Ti si stvoren
 da ima„ vlast, ti si gospodar nad strastima, gospodar nad zverima,
 gospodar nad zmijama, gospodar nad pticama. Budi gospodar nad mis-
 lima u tebi da bi mogao biti gospodar nad svim bi ima. Mo koja
 nam je data nad ivim bi ima priprema nas u usavr„avawu upra-
 vqawa vlasti nad nama samima.

(Tumačewe na poreklo Ćoveka, I kwiga, str. 217 221)

fiivotiivske strasti postoje u nama kroz na„u rodbinsku vezu
 sa stvorenima koju smo uspostavili padom. Sv. Grigorije Niski pi-
 „e: Kako je Ćulni ivot u„ao u svet, i Ćovek zbog napred navedenog
 razloga, primio ne„to od wihove prirode (mislim na razmno a-
 vawe, produ ewe vrste), on saglasno tome, prima u isto vreme deo
 od ostalih osobina sadr anih u toj prirodi; po sližnosti Ćoveka
 Bogu nije svojstven gnev, niti u ivawe u zadovolqstvu, obele je
 vi„e prirode, strah tako e, i drskost, eqa za sticawe bogatstva,
 tuqa zbog gubitka i tome sližno, jako je daleko od lika Bo anski
 naznaženog. Ove osobine naknadno qudska priroda unosi u sebe od
 strane ivotiwa. (Stvarawe Ćoveka, poglavqe 18, str. 407 408).

Ovo je veoma duboko ušewe. Qudi koji veruju u evoluciivske
 ideje ka u: „ovek je postao od majmuna, zato ima lik ivotiivskog
 stvorenawa.“ Ima ne„to sližno ve rešeno ovde: da smo mi slo eni
 (pome„ani) delom rajski, delom zemni. Sa zemaqske strane Bog je
 dopustio nažin razmno avawa po ugledu na ivotiwe, i tako vidi-
 mo koliko smo sližni ivotiwama kada dopustimo da strasti
 vladaju nama. Mi imamo ove „ ivotiwe“ u nama samima, ali imamo
 tako e rajsku stranu koju nastojimo da povratimo.*

29.30 stih

I jo„ reše Bog: evo dao sam vam sve biqe „to nosi seme po
 zenqi, i sva drveta rodna koja nose seme, to e vam biti za hranu. A

* Ovaj deo je uzet od o. Serafima, usmenih kazivawa sa predavawa.

svemu zveriju zemagskom i svima pticama nebeskim i svemu „to se miže na zemqi i u Ćemu ima du„e ive, dao sam travu da jede. I bi tako.

Ovde nam se ka e da je u poĀetku kada su zemqa i sva wena stvorewa bili novi i Āovek jo„ nije pao, ne samo Āoveku, nego Āak i zverima su dati samo biqni plodovi za hranu; zveri nisu bili predodre ene da budu, a u poĀetku nisu ni bile meso deri. Sv. Vasilije ka e: Crkva ne treba da ni„ta zanemari, sve je po zakonu zakonito. Bog nije rekao: „Ja sam vam dao ribu za hranu ja sam vam dao stoku, gmizavce, Āetvorono„ce.“ Ovo nije zbog toga „to ih je on stvorio, ka e Pismo. U stvari prvi zakon dopustio je upotrebu vo a, zbog kojeg smo ka weni izbacivawem iz raja.

Kakva je tajna koja se krije iza ovoga?

Za tebe, za divqe ivotiwe i ptice, ka e Pismo, vo e, vegetacija biqa su dati.

Vidimo tako e mnoge divqe ivotiwe ne jeđu vo e. Kojim vo em se prehrawuje panter? Kojim vo em se zadovoljava lav? Ipak ova bi a pokoravaju i se zakonu prirode prehrawivala su se vo em. Ali kad je Āovek promenio naĀin ivota i prekoraĀio granicu koja mu je bila odre ena, Bog posle potopa, znaju i da su qudi raslabqeni, dozvolio im je da upotrebqavaju svaku hranu: „Sve vam to dadoh za jelo kao zelenu travu“ (Postawe 9;3). Ovim dopu„tewem ostale ivotiwe tako e su dobile slobodu da se hrane drugima. Od kada je lav postao krvoloĀan od tada i orlovi tragaju za le„inom. Za orlove jo„ nije vrebawe iznad zemqe svojstveno kada se tek rodi, u stvari ni„ta od onoga „to je oznaĀeno i postoji nije uginulo da bi ga orao mogao pojesti. Priroda jo„ nije podeqena, jer je jo„ uvek Āedna i nedimuta. Lovci jo„ nisu spremali zamke jer to jo„ nije obiĀaj Āoveka, zveri nisu jurili za rtvom jer nisu bile krvo edne... Svi su podra avali labudov let, i svi su se napasali travom sa pa„waka.

Takvo je bilo prvobitno stvorewe i takvo e biti ponovo obnovqeno. Āovek e se vratiti u prvobitno stawe odbacivawem zla, ivot e se pa qivo promi„qati, ropstvo du„e osloba ati od obzira na dnevne brige.

Ovaj ivot prvobitno sazdan treba napomenuti nije rajski ivot, u koji Āovek jo„ nije bio doveden, to je ivot sveta izgnanog iz raja, koga je Bog ve blagoslovio za mesto boravka Āoveka posle wegovog pada. Sv. Jefrem Sirjanin pi„e za ovo: Bog je blagoslovio na„eg prvog pretka na zemqi, zato je Āak i pre greha On pripremio zemqu za wegov boravak, jer je Bog pre wihovog greha znao da e oni sagre„iti. On je blagoslovio Āoveka na zemqi, pre wegovog nastawewa u raj, i tako blagoslovom datim iz wegove Bo ije dobrote unawio prokletstvo koje je uskoro palo na zemqu. Zbog toga je u poĀetku pre Āovekovog pada, cela zemqa liĀila na parĀe raja.

Sveti Simeon Novi Bogoslov uči:

Bog je u početku pre nego „to je podigao raj i dao ga prvim stvorecima, u pet dana postavio zemlju i sve na voj, i raj i sve u wemu. I „esti dan On je stvorio Adama i postavio ga gospodarem i kragem svih stvorenih vidljivih bi a. Tada jo„ to nije raj. Ali je ovaj svet od Boga dat kao deo raja, tako je on materijalan i žulan. Bog je dao vlast Adamu i svim njegovim potomcima, kao „to govori Bo ansko Pismo (Stvarawe 1 gl. 26 3 ost.).

Bog je dao Ćoveku u početku ceo ovaj svet kao deo raja. Adam je stvoren sa telom koje je savr„eno i neiskvareno (nepropadljivo) mada je materijalno i jo„ ne duhovno, i postavljen od Tvorca kao besmrtni krag nad svim nepropadljivim svetom, ne samo nad rajem nego tako e nad svime stvorenim pod nebom. Sva ova stvorena u početku su bila nepodložna trulewu (nepropadljiva) i stvorena su od Boga kao deo raja. Ali kasnije Bog je dopustio trule nost (propadljivost) a to je popustio na Ćoveka zbog njegove sujete.

1:31 I Bog pogleda sve „to je stvorio i vide da je dobro. I bi veće i bi jutro, dan „esti. Prvo poglavke Postawa je u potpunosti posve eno „estom danu stvarawa. U drugom poglavku stvarawe Ćoveka opisuje sa vi„e pojedinosti. Neko bi rekao da prvo poglavke opisuje stvarawe Ćoveanstva (quđskog roda), u oba dva; pola u uzvi„enim ose awima prema Bo anskom liku, a pojedinačno, sa zemajskog gleda„ta, kao mu a i enu, dok je u drugom poglavku posebno dato i jako istaknuto specifično stvarawe prvog Ćoveka Adama i prve ene Eve, i neka od ostalih stvorena „estog dana tako e su pomenuta u drugoj glavi, ali ne prema striktnom hronolo„kom ređu prve glave.

Trebalo bi ovo imati na umu da bi izbegli elementarne pogre„ke racionalističkih kritičara koji nalaze kontradikciju izme u ove dve glave i pretpostavqaju da moraju postojati različiti autori. (2 gl. 4 6) To je postawe neba i zemqe, kad Gospod Bog stvori zemlju i nebo, i svaku biqku poqsku, dokle je jo„ ne be„e na zemqi, i svaku travku poqsku dokle jo„ ne nica„e jer Gospod Bog jo„ ne pusti da da na zemqi, niti be„e Ćoveka da radi zemlju. Ali se podiza„e para sa zemqe da natapa svu zemlju.

Ovaj izvod iz opisa o stawu sveta pre pojave Ćoveka nagla„ava da bez Boga ne bi ni„ta postojalo, da je On sve doveo u bi e iz nebi a.

Sv. Jovan Zlatousti komentari„e ovaj deo: Kada Pismo govori o nebu i zemqi ono podrazumeva sve zajedni„tvo na nebu i na zemqi. Zbog toga, kada se izla e stvarawe (u prvoj glavi) ne govori se o svemu po redosleđu, ne napomiwe najva nije, ne govori o svemu u pojedinostima i zato mada ova kwiga sadr i u sebi mnogo žega drugog, naziva se „kwiga stvarawe neba i zemqe“, dopu„taju i nam da zakqužimo da u pogledu sadr aja ona ukqužuje sve vidivo na nebu

i na zemqi. Sveti Duh ukazuje „ta se dogodilo prvo a „ta kasnije, i tako e žiwenicu da je zemqa proizvela semena po reži Bo joj i naredbi Bo anskoj i pože da im daje ivot bez potrebe za suncem, niti vla nosti niti obra ivawa od žoveka koji jo„ nije stvoren. Ovaj ođeqak govori ono „to nije stvoreno, ranije je dobilo posto- jawe, i ono „to jo„ nije bilo, pojavilo se iznenada po Wegovoj reži i zapovesti. Ovo je sve zato da bi mogli znati da zemqa za kli- jawe semena nije imala potrebu za ostalim elementima nego je zapovest Tvorca bila dovoqna za to.

(2 gl. 7 st.) I onda Gospod Bog stvori žoveka od praha zema- qskoga i dunu mu u nos duh ivotni, i posta žovek du„a iva.

Ovde nam je dato onoliko koliko nam je dovoqno da saznamo o tome kako je stvoren žovek. Ovde ne mo e biti sumne da su Sveti Oci podrazumevali pod „prahom“ izraz (metaforu) za zemqu; ali kada govore o „rukama“ Bo jim kojima „uzima“ ovu pra„inu, misle da istaknu veližinu brige i starawe Bo ije i Wegovo direktno uže„ e u ovom poslu. Bla eni Teodorit pi„e:

„Kada žujemo u Mojsijevim kwigama da je Bog uzeo prah sa zemqe i stvorio žoveka, i preneseno znažewe ovog iskaza, nalazi- mo u wemu posebnu naklonost Bo iju prema qudskoj rasi. Po tuma- žewu velikih proroka o ovom opisu stvarawa Bog je stvorio sva ostala stvorewa po Wegovoj reži dok je žoveka stvorio Wegovim sopstvenim rukama. Ne ka emo da Bo anstvo ima ruke, ali isti- ženo, da svaki od ovih izraza ukazuje na ve e starawe sa Bo anske strane za žoveka nego za ostala stvorewa.

Sveti Vasilije stoji na stanovi„tu da ovi stihovi istižu koliko je drugažiji žovek u svom izvornom poreklu od ivotiwa.

Ako stih ka e da je, prosto, Bog stvorio, neko bi mogao pomisliti da je stvorio žoveka kao „to je užinio sa zverima, divqim ivoti- wama, drve em, travom. Zato da bi izbegao svrstavawe tvoje u redu sa divqim ivotiwama, Bo anstvena rež užini dostupnim na„em znawu posebno delo koje je Bog užinio za tebe. „Bog je uzeo prah i stvorio te od zemqe.“

+Bla eni Teodorit, Episkop Kirhusa blizu Antiohije je otac petog veka koji je pisao komentare na Sveto Pismo. Isti otac govori o razlici izme u stvarawa žoveka i nažina wegovog formi- rawa.

„Bog je stvorio unutra„weg žoveka a napravio spoqa„weg. Pravqewe je svojstveno glini a stvarawe je primereno nežemu „to postoji kao zamisao. Tako, telo je napravqeno, ali je du„a stvorena.

Stvarawe žoveka naznaženo je i wegovom veližinom i wego- vom ni„tavno„ u.

„Bog je uzeo zemqani prah i napravio žoveka.“

U ovome svetu shvatio sam dve tvrdwe: žovek je ni„ta i žovek je veliki. Ako podrazumevate samo prirodu, on je ni„ta i nema

vrednost, ali ako uzmete u obzir slavu i Ćast kojom je poĀa, en, Ćovek je ne, to veliko. Ako mislite na ono „ta je Gospod uzeo, „ta je Ćovek? Ali ako razmi, qate o Onome koji ga je stvorio, kako velika stvar je Ćovek! dakle u isto vreme je ni, ta zbog materije i veliki zbog Ćasti.

U uobiĀajenoj interpretaciji Svetih Otaca, to „to je udahnu- to u Ćoveka je wegova du, a.

Sv. Jovan Zlatousti pi, e:

„I Gospod Bog stvori Ćoveka od pra, ine zemaqske i udahnu u wegove nozdrve dah ivota.“

Mojsije je upotrebio ovakav grub naĀin govora, zato „to je govorio qudima koji ga nisu mogli slu, ati drugaĀije, nego „to mi to mo eno; i jo, da bi nam pokazao, da je bilo ugodno Bo anskom Ćovekoqubqu, da stvori ovo stvorewe od zemqe kao uĀesnika razumne prirode du, e, kroz koju je ovo bi e izobra eno odliĀno (perfektno).

„I On udahnu u wegove nozdrve dah ivota.“

To je dahonosna saradwa du, e koja je stvorena od zemqe i davawa ivotne snage, i tako bi formirana priroda du, e. Zbog toga Mojsije dodaje: „I Ćovek postade du, a iva“, to „to je stvo- reno od pra, ine primilo je udisajem dah ivota „postalo je du, a iva“. 'to znaĀi du, a iva? Aktivna du, a koja ima u sastavu telo kao oru e wenih aktivnosti, poslu, no wenoj voqi.

Sveti Serafim Sarovski ima donekle razliĀito tumaĀewe ovog dela Svetog Pisma: U wegovom „Razgovoru sa Motovilovim“ on ima stav, da ono „to je stvoreno od praha zemaqsckoga je unutar qudske prirode tela, du, a i duh (duh je vi, e nego du, e) i ono „to je udahnuto u ovu prirodu je blagodat Svetog Duha.

Ovo je drugaĀiji pogled na stvarawe Ćoveka (nalazimo ga kod nekolicine drugih Otaca) i nije su, tinski protivreĀno uobiĀaje- nom tumaĀewu da je du, a udahnuta u Ćoveka, ovi koji zastupaju dati pogled, tako e, veruju da je Ćovek stvoren po blagodati Bo ijoj.

Sv. Grigorije Bogoslov govori o proslavqenoj prirodi Ćove- ka, najuzvi, enijem delu Āija priroda ne dolazi od zemqe nego direktno od Boga. Du, a je dah Bo ji, i dok je u biti rajska, podnosi i svoju sastavqenost, delimiĀnost, onoga „to je od pra, ine. To je svetlost zatvorena u pe ini, ali je tako e neugasiva i neiscrpna Bo anska tajna.

UĀestvuju i u novostvorenoj zemqi, svojim besmrtnim rukama stvorio je na, lik, na, udeo u Wegovom ivotu, jer On posla u Ćoveka Duh, koji je zrak nepristupnog Bo anstva.

Ovakav izraz ne treba da nas odvede na pogre, an stav da je du, a sama po sebi Bo anstvo, ili deo Bo ji. Sv. Jovan Zlatousti pi, e o tome: Sigurno je nerazuman onaj koji bi bio odveden u svo- jim liĀnim stavovima, a da ne uzme u obzir misli na ono „to je

prilično Bo anstvu, i ne obrati pa wu na prilago ivawe izrazu (Svetog Pisma) i usudi se da ka e da je du,,a proiza,,la iz su,,tine Bo ije. O besmislenosti! O bezumnosti! Koliko je avo otvorio puteva za propast za one koji ho e da mu slu e. Dakle kad Łuje,, da je Bog „udahnuo u wegovo lice duh ivota“, razumi to samo kao da mu je darovao bestelesnu mo , i jo,, da mu je bilo ugodno da telo qudsko, napravqeno od pra,,ine ima razumn u du,,u koja e se koristiti telesnim udovima. (Omilije na Postawe, XIII kwiga, str. 103 104).

Ima takvih koji bi da upotrebe stvarawe Łoveka u ovoj kwizi da doka u da je Łovek evoluirao od ni e vrste; da je wegovo telo i prvobitna priroda do,,la po vremenu prva, a du,,a i prebivawe u blagodati Bo joj nastupilo posle. Takva interpretacija je sasvim nemogu a ako prihvatamo OtaŁka razumevawa Łovekovog stvarawa.

Da poŁnemo sa ovim. Videli smo da po OtaŁkom vi ewu stvarawa bilo kolika da bi wihova taŁna du ina mogla da bude to su veoma kratki periodi vremena, da je Bo je delo u svim danima brzo sadelano, Łak trenutno; da je na kraju „estog dana svet bio novosadelan i jo,, nije bila data propadqivost i smrt.

Posle, Sveti Oci zastupaju da stvarawe Łoveka ne bi trebalo shvatiti hronolo,,ki; to su gotovo ontolo,,ki opisi koji govore o uzdizawu Łoveka ali ne hronolo,,kim redom kojim su se desili. Kada Sv. Jovan Zlatousti ka e da je pre udahnu a Łovek bio „bez ivotna lutka“, ili Sv. Serafim misli da nije bio „bez ivotna lutka“ nego ivo aktivno qudsko bi e mi treba da razumemo reŁ „pre“ u ontolo,,kom znaŁewu „izvan“. Ali samo stvarawe Łoveka tela i du,,e, zajedno sa blagoda u u kojoj je Łovek stvoren je bilo trenutno. Oci nalaze za potrebno da istaknu ovo uŁewe sasvim jasno, zbog toga „to su u proteklim vremenima postojala dva suprotna ali jednako netaŁna uŁewa o ovom predmetu: jedno od originista koji ka u da je du,,a „preegzistencirala“ stvarawu tela i samo u,,la u wihova tela po padu sa vi,,eg stawa; i drugo da je telo prepostojalo du,,i i zbog toga je od uzvi,,enije prirode.

Sveti Jovan Damaskin uŁi:

„Od zenqe On je stvorio telo a od liŁnog daha dao mu je razumn u i slovesnu du,,u, za koju ka emo da je po Bo anskom liku. Telo i du,,a stvoreni su u isto vreme ne jedno pre a drugo posle, kako bi bezumqe Origenovo to htelo. (Pravoslavna vera II 12. r. 235)

I Sv. Grigorije Niski uŁi u vi,,e pojedinosti (koje se odnose ujedno i na stvarno fomirawe Łoveka i na op,,te shvatawe Łoveka danas) posle pogre,,nih Origenovih zabluda:

Drugi naprotiv ukazuju i na poredak stvarawa Łoveka postavqen po Mojsijevom Pisawu, ka u da je u poretku vremena du,,a nastala posle tela jer je Bog prvo uzeo pra,,inu sa zenqe i stvorio Łoveka a tada o iveo postoje e bi e wim stvoreno Wegovim dahom;

i ovim argumentom ukazuje da je telo uzvi„enije od du„e, ono „to je prvo stvoreno vi„e je nego ono „to je kasnije uliveno (udahnuto) u wegä.

Ali ako je Źovek jedinka, bi e sastavqeno od du„e i tela pretpostavqamo da je poĹetak wegovog postawa jedan, zajedniĹki za oba dela, tako da on ne bi trebalo da se na e raniji ili kasnije wemu samom ako je telesni elemenat prvi po vremenu, drugi mu je kasnije pridodan. Budu i da se na„a priroda shvata dvostruko u skladu sa apostolskim uĹewem, sastav vidivog i skrivenog Źoveka, ako je jedan nastao prvi a drugi naknadno, mo Onoga koji nas je stvorio pokazala bi se na izvestan naĹin nesavr„ena i nedovoqna za ceo zadatak, radi Źega razdvaja rad i zanima se svakim od delova po redu.

Teorija (ideja) evolucije Źoveka od ni e ivotiwske vrste ne mo e biti saglasna sa PatristiĹkim pogledima Sv. Pisma na Źovekovo stvarawe nego zahteva o„tro suprotstavqawe wima. Ako se Źovek razvio prema zakonima prirode, onda wegova razumna priroda, wegova du„a, lik Bo Ĺi, razlikuje se ne kvalitetno nego samo kvantitativno od zveri, on je onda stvorewe samo zemagsko i nema mesta PatristiĹkom gledawu da je on delimiĹno zemagski delimiĹno rajski, „me„avina“ dva sveta, koriste i frazu Sv. Grigorija Bogoslova. Ali da bi izbegli takvo mi„qewe Hri„anski evo-lucionisti dopu„taju Bo ansko stvarawe qudske du„e „kad je wegovo telo bilo spremno za to“, kako neki ka u oni onda ne dele samo mi„qewa koja ne dopu„taju Bo ansko delo u wihovim sistemima, nego oni tako e izla u stav nedosledan hri„anskim pogledima, me„aju i nauĹno razmi„qawe sa „otkrivenim“ znawem na sasvim nepouzdan naĹin. U PatristiĹkom shvatawu Sv. Pisma ceo „esti dan stvarawa je serija Bo anskih dela; u jednoliĹnim nauĹnim pogledima, poreklo vrsta (onoliko koliko nauĹnici misle da se oni mogu odrediti) nije ni„ta drugo do prirodni proces. Ova dva pogleda toliko su suprotna koliko to samo dva stava mogu biti, i svako wihovo pribli avawe mora biti Ĺisto i jedino samovoqno i iluzorno.

Preveo
jeromonah Miron

ДУХОВНИ ПУТОКАЗИ

Р О У К А

U NEDEQU SIROPUSNU USLOVI ZA STUPAWE U SVETU " ETRDESETNICU

Vozqubqena bra o, ve smo dostigli do samih vrata svetoga posta! Ona su ve spremna da se otvore pred nama! Ve nam je po zakonskim odredbama svete Crkve danas pročitano u svetom Evanđelju ušewe Gospoda našega Isusa Hrista o pravilnom stupawu u podvig posta. Jer ako oprostite qudima sagrješewa wihova objavquje sada pročitano Evanđe oprostite i vama Otac vaš nebeski. Ako li ne oprostite qudima sagrješewa wihova, ni Otac vaš ne e oprostiti vama sagrješewa vaš¹.

Takvom nas ve, u sveta Crkva sre e na vratima posta! Takav nam uslov ona predla e na samom pragu duhovnog dvorca pokajawa. Različitim lišawima i podvizima telesnim, mi nameravamo dokazati da se kajemo zbog naših grehova: Evanđe zahteva od nas milost ispred rtve, da bi rtva bila blagoprijatna Bogu.

Svi vi, koji elite da pristupite podvigu posta i molitve, svi vi koji elite da po awete obilne plodove svoga pokajawa šujte reš Bo iju, šujte zapovest Bo iju, i otpustite, oprostite bli wima sagrešewa wihova prema vama. Jer ako oprostite qudima sagrješewa wihova, oprostite i vama Otac vaš nebeski. Ako li ne oprostite qudima sagrješewa wihova, ni Otac vaš ne e oprostiti vama sagrješewa vaš. Amin.

¹ Mat. 6,14,15.

B E S E D A

U ponedjeljak prve nedelje Velikog posta
priprema
za tajnu ispovesti

U V O D

Vozubogena bra o, mi smo u pristani, tu svetoga posta. Osobito sada odvojimo vreme za naročito, pa qivo, razmatrawe sebe: vrata pokajawa su nam „iroko otvorena.

fiteqi svete obiteqi! Najprisniji učenici Hristovi! Pri-
sna Łada Crkve, vi koji se nalazite na wenim duhovnim grudima! Ne
samo da treba da u odre eno vreme pazimo na sebe, i Łistimo se od
na„ih grehovnih mrqa ispove„ u i pokajawem, nego i ivot na„
neka odgovara imenu na„em. Stoga, sav na„ ivot treba da se sa-
stoji iz neprestane pa we, iz neprestanog pokajawa. Obrazac Łis-
to e, koji smo du ni dosti i, savr„en je. On je Gospod na„ Isus
Hristos. Nego po Svetome koji vas je pozvao, govori Apostol,
budite i sami sveti u svemu ivqewu. Jer je napisano: Budite sve-
ti, jer sam ja svet². Po beskonałnom savr„enstvu obrasca Łisto e,
popri„te pokajawa i oŁi„ ewa je beskonałno. Kada bi neko pro-
„ao ovo popri„te sa najraznolikijim usr em i bri qivo„ u i
tada ne bi mogao dosti i savr„enstvo u oŁi„ ewu. Pa da se ivot
wegov u postojanom pokajawu produ i hiqadu godina i tada on ne
bi dostigao puno u oŁi„ ewa. Veliki me u svetim inocima sa-
znali su na konŁini svojoj da oni ne samo „to nisu izvr„ili, nego
i nisu poŁeli da se kaju³. A mi emo po nemo ima na„im, koje stal-
no rastu i umno avaju se, u dan izlaska na„ega iz zemqskog iv-
ota, biti veena daleko od te svetiwe u kojoj su iz tela svojih
izlazili prepodobni Oci na„i, izabrani sasudi Bo iji, pusti-
no iteqi sada iteqi neba, za wihovo postojano prebivawe u
pokajawu u vreme stranstvovawa po pustiwi zemqskog ivota.

Dakle oni koji svakodnevno provode ivot pa qivo, nepre-
stano posmatraju svoju du„u, zapa aju u woj raznovrsno dejstvo gre-
ha, i neprestano se leŁe od tog otrova pokajawem, ne dosti u puno-
u duhovnog savr„enstva. 'ta tek re i o onima koji ive nemarno,
koji se nalaze u neprestanoj razonodi, koji nikada ne razmi„qaju o
tome, o Łemu samo treba misliti o svome spasewu? Re i u za wih
ovo, „to je ve reŁeno za wih; izre i u presudu, ve izreŁenu nad
wima. Re i u s Łemernim srcem, no re i u nepogre„ivo: zato „to
u samo ponoviti reŁi Apostola, reŁi Bo ije. Udovica koja se

² Ps. 1. 15,16.

³ Prepodobni Sisoje Veliki. Alfavitni Paterik i „eti Minej dana 6. jula.

odala nasladama, iva je umrla⁴. Ne pomi„qaj da se ove reĻi odnose iskquĻivo na udovice po telu! Mnogo vi„e one se odnose na mene i tebe, koji smo se odrekli od sveta da bismo Hristu slu ili: Monah je istinska udovica, za koju svet mora biti mrtav. Monah je tajanstvena udovica! Poslu„aj mona„e uboge reĻi moje. Da li si ti umro za svet i sujetni vek ovaj da bi o ivo za Hrista i bla enu veĻnost? Udubi se u reĻi pisma, udubi se u sebe, uporedi stawe du„e tvoje sa stawem du„e koje je prethodno opisano u pismu, i ka i da li si ti zaista mrtav za svet? Da li si i u najmawu ruku otpoĻeo da se umrtvquje„? Da li si osetio da te je Bog o ivo? Da li su se tvoje misli i ege preselile u budu i vek? Redak je, veoma je redak onaj koji mo e potvrdno da odgovori na ova pitawa. Skoro svaki od nas priznaje praviĻnost datog stra„nog prigovora. Ovaj prigovor je optere ewe za u„i i srca svetoqubiva ali boqe je wega ovde Ļuti, dok se jo„ produ ava stranstvovawe na zemqi, dok se popri„te pokajawa i ispravqawa ne prekрати. Ako reĻi moje u tebi proizvode strah i tuqu, onĻa je bla en taj strah, i mila je ta tuqa! Jer alost koja je po Bogu, govori Apostol, donosi pokajawe za spasewe, za koje se ne kaje⁵. Dok ona traje, od we be e alost i tuqa koje su toliko stra„ne u veĻnosti zbog u asnog muĻewa koje proizvode, a koje je neizrecivo reĻima i neposti no za na„ um i ose awe.

Svako neka se udubi u sebe; svako neka ispita u sebi reĻi moje, koje u izre i za spasewe du„a va„ih i du„e moje!

Pred nama je raj, nebo, veĻni ivot, veĻno bla enstvo, ako ovde budemo iveli blagoĻestivo, ispuwavaju i zavete, koje smo dali na kr„tewu, ponavqaju i ih pri postri ewu u mona„tvo i koji su dopuweni zavetima nesticawa i devstvenosti. Ali mi ne obra amo pa wu na pripremqeno bla enstvo, kao onaj koji spava i ne Ļuje one koji ga okru uju i oĻekuju da se probudi od u iwawa i naslada ovoga ivota; mi nikada ne mislimo o neizrecivim buduim bogatstvima: na„a je misao svagda na zemqi, sva je u zemaqskim zadovolqstvima, u zemaqskim brigama. Nismo li mi mrtvi du„om, makar sebe i ivima predstavqali, kao oni koji imaju telesno umovawe i gledaju jedino telesnim oĻima?⁶

Ali pred nama je i pakao, ogaw veĻni, neuspavqivi crv da nas neprestano grize i muĻi, ako zemaqski ivot budemo proveli u grehu i grehovnim nasladama. A mi te naslade i tra imo, za wima stremimo; u wima su na„e ege i razmi„qawa. Mi ivimo tako, kao da pakao ne postoji, kao da smo besmrtni, veĻni na zemqi, kao oni koji su dostigli beskonaĻno bla enstvo. Uzalud grmi pretwama ReĻ Bo ija, uzalud govori o stra„nim beskonaĻnim mukama! Mi

⁴ Tim. 5.5,6.

⁵ 2 Kor. 7,10.

⁶ Lestvica, Pouka 18: O neosetqivosti ili umrtvqewu du„e.

gledamo smrt na„e bra e, u„estvujemo u njihovim pogrebima: ali to u nama ne ostavqa nikakvog pe„ata, kao da je smrt udeo drugih qudi, jedino ne na„. Mi smo kao mrtvi, nemamo ni se awe na smrt, niti je ose amo. Ne mislimo o budu nosti niti je predose amo. Ta„no je, mi smo mrtvi. Ima„ ime da si iv, a mrtav si,⁷ svedo„i o svakom telesnom Loveku Re„ Bo ija koja ne la e.

Zbog nas je Sin Bo iji si„ao na zemqu, uni„tio na„u smrt svojom smr u, postao je ujedno ivot na„ i put ka tom ivotu. On tra i od nas da mi raspnemo svoje telo sa strastima i po udama⁸, tra i ne zato „to sam ima potrebu za tim, nego zato „to mi imamo potrebu: jer se jedino u telu, umrtvqenom za greh, pojavujuje blago-datno ivqewe.* Ali mi samo slu„amo zvuk re„i; same re„i du„a ne razume i ne prima: kao da nam se one govore na stranom, nepoznatom jeziku. To nije za„u uju e: to je neposredna posledica na„eg du„evnog stawa. „ovek koji je mrtav telom nije sposoban za telesna ose awa. Ako ga proslave, ili mu daju bezbrojno bogatstvo, ili ga obna e, ili obaspu poni ewen, za sve to on je bezose ajan. Tako i mrtav du„on ne mo e da razume re„i duhovne, ne mo e da oseti duhovna blaga, ne mo e da ima potrebno se awe na smrt i ve„ne muke i potrebno poznawe o sujetnosti ovoga sveta i veka, poznawe koje je toliko jasno i opipqivo. On je zatrovan, umrtvqen grehom, ve sada daleko od Boga i bla enstva, ve od sada zape„a en da bude rtva pakla. Telo ivi zahvaquju i du„i koja je prisutna u wemu: du„a ivi zahvaquju i Svetome Duhu koji obitava u woj.

Mogu li dostojno da proslavim neposti nu dobrotu sveblagog Boga, Wegovo neizrecivo dugotrpgewe, Wegovo neizrecivo Lovekoqubqe! Ako bih s Prorokom pozvao pukove An ela na slavoslovqe, sve narode malo je to sve ivotiwe i zveri, qmizavce, ptice nebeske, ribe koje plivaju „irokim vodenim prostranstvima i s wima svu beslovesnu tvar ni tada sva tvorevina, sjediwena u jedna usta, jedan glas hvale, ne mo e dostojno da peva dbo avanoj dobroti Bo ijoj, koja je iznad re„i, iznad razuma. Hodite, bra o, poklonimo se i pripadnimo wenim stopama: ona je do sada dugotrpeqiva za bezakowa na„a, do sada o„ekuje obra ewe na„e, do sada „iri svoje ruke da nas zagrli, prizivaju i one koji blude u pusti-wama i neprohodnim „unama greha, prihvata gre„nike koji se kaju, „ini ih sinovima i k erima Bo ijim. „uju i sada wen glas, glas koji vas priziva na pokajawe, neka ne budu tvrdokorna srca va„a⁹; ko ima u„i neka „uje¹⁰, nemojte biti gluvi. Ustani ti koji spava„

⁷ Otk. 3,1.

⁸ Gal. 5, 24.

* Sveti Isak Sirin. Slovo 2.

⁹ Jevr. 3,15.

¹⁰ Mat. 13,9.

dubokim snom nemara i nebrige za spasewe! Vaskrsni iz mrtvih¹¹, mrtvih zbog neose ajnosti i ogorženosti; zbog ivota, koji se svecelo prinosi na rtvu telu, grehu i trule i! Neka ugledam u tebi pokret ivota, da se probudi,, ređju koja propoveda pokajawe! Kada bih samo Ćuo tvoj glas, glas uzdisawa i plađa tvoga, glas pokajawa tvoga, uverio bih se da je u tebi ostalo ivota! Gospod, vide i da si ti sve dane svoga ivota proveo besplodno darova e tebi novi dan za bestrudno spasewe: dan u koji e,, iskrenom ispove,, u pred duhovnim ocem, mo i da skine,, sa sebe sva bremena grehova svojih.

DEO PRVI

Pokajawe je svemogu e, jer ga je ustanovio Svemogu i Bog. Nema greha koji bi se odr ao protiv lica pokajawa. Ono je dar, darovan paloj qudskoj prirodi, ono je ostatak na,,e prvobitne neporožnosti, kao svest te neporožnosti i jadikovawe zbog wenog gubitka. Ono je ponovno kr,,tewe, ono je sveza zemđe s nebom, lestvica ka nebu. Wime se Ćisti, izgla uje svaki greh. Ako si ti i bio obremewen te,,kim sagre,,ewima, ni malo ne oklevaj da pristupi,, pokajawu. Neizmeran okean, podjednako upija, vodu ,,iroke reke koja je veližanstveno protekla kroz mnoge zemđe, i skromne mlazeve jedva приметnog potođi a: isto tako u bezdanu dobrote Bo ije jednako i,,Ćezavaju te,,ki grehopadi kao i male neznatne pogre,,ke. Neka te u to uvere pet stotina dinara i pedeset dinara, podjednako opro,,tenih: zajmodavac je beskonažno bogat, a svi du nici nemaju Ćime da vrate.¹² "ak i mali greh ostaje neizgla en, ako onaj koji je sagre,,io, misle i da je greh neznatan, zanemari da se pokaje za wega. Me utim, posredstvom pokajawa, veliki greh potpuno izgla uje svemogu a sila Bo ija. Priseti se svetog Proroka Davida koji je upao u prequbu i ubistvo. Kri,,om, na neprimetan naĆin, u du,,u pravednika se uvukao nemar; od nemara je proiza,,lo ne Ćuvawe telesnih Ćula, a pogled osloboen Ćuvawa, neoĆekivano susre e predmet sablazni; u osve enoj du,,i predmet sablazni je probudio zlu equ za kojom je sledilo izvr,,ewe preqube, a za wom sujetni stid. Ovaj stid, kojim se qudska gordost postidela greha, rodio je novu zlu equ, equ da se sakrije greh, equ da se saĆuva maska pravednosti pred qudima. Posle ovoga izvr,,eno je ubistvo. Dugo je David bio ogoržen, bez ose aja krivice za bilo kakvo sagre,,ewe. Bilo je potrebno da ga sam Bog izobliđi. Bog je zapovedio Proroku Natanu da izobliđi sagre,,iv,,eg Davida jedva je

¹¹ Efes. 5,14.

¹² Luka 7,41,42.

David rekao sagre¹³ih Gospodu, tada je izi¹³ao odgovor od Gospoda: Gospod e uzeti sagre¹³ewe tvoje¹³. Svemogu e pokajawe spaslo je cele gradove i carstva, ukidalo je presude koje je Bog ve bio izrekao. Tako je iskrenim pokajawem, mnogoqudni grad Ninevija odvratio od sebe pogibao, na koju ga je osudio Prorok Bo iji i uzaludno je Prorok nedaleko od Ninevije o¹³ekivao weno istrebqewe, da se ispuni wegovo proro¹³anstvo! Ne¹³astivom Izraiqskom caru Ahavu, pokloniku idola, gonitegu i ubici istinskih Bogopoklonika, tako e je ve bila predodre ena kazna od strane Velikog Ilije; no Ahav koji je ina¹³e bio nepo¹³ten (ne¹³astiv), do¹³ao je u umiqewe i prolio suze. Ovo kratkovremeno umiqewe, ove male suze, spasonosno su delovale, jer: Ponizio se Ahav preda mnom, rekao je Gospod Proroku Iliji, zato ne u nave¹³sti zlo za wegova ivota, nego za vreme sina wegovog nave¹³, u zlo na dom wegov.¹⁴ Celo Sveto Pismo, sva Crkvena Istorija puni su bezbrojnih primera, kojima se dokazuje mo na sila pokajawa. „Neki razbojnik, pripoveda Paladije u Lavsaiku, uhva en je bio na samom zlo¹³inu i priveden u Tivaidski grad Arsenait. Posle mnogih mu¹³ewa, presudili su da mu se odrubi glava. Razbojnik je sa vojnicima po¹³ao u grad na mesto gde je u¹³inio zlodelo. Na „est popri¹³ta pre grada, povorci se pridru io nepoznati monah koji je eleo da pos¹³matra izvr¹³ewe kazne. Razbojnik, vide i monaha koji ide za wim re¹³e mu: „Avo! da li je mogu e da ti nema¹³, keliju i rukodege“? Monah je odgovorio: „Imam.“ Razbojnik je na to rekao: „Za¹³,to ne sedi¹³, u keliji svojoj i ne pla¹³e¹³, za grehe svoje?“ Monah je odgovorio: „Brate, ja sam veoma lew; du¹³,a moja nema umiqewa: zato sam ja do¹³ao da vidim kako e¹³, ti umreti. Mo e biti da u pomo u tog prizora do i u umiqewe.“ Tada je razbojnik wemu rekao: „Avo, Boga radi sedi u keliji svojoj, blagosiqaj i hvali Spasitega Hrista: od vremena, kako se On o¹³love¹³io i umro za nas gre¹³nike, ¹³ovek ve ne umire.“ Evo i druge isto toliko umilne i pou¹³ne pripovedi: „Blizu nekoga Grada iveo je zatvorenik, koji je imao od Boga dar prozorgivosti. U tom gradu, svim wegovim iteqima, bila je poznata jedna bludnica. Jednom, zatvorenik je ugledao svetli put, kako se prostire od enskog manastira koji se nalazio u gradu, i du¹³,u koja se na tom putu rukovo ena An elima u velikoj radosti pribli avala nebeskim vratima. On je poslao u¹³enika u enski manastir da sazna, ko se tamo upokojio. Vrativ¹³,i se, u¹³enik je doneo vest, da se u manastiru niko nije upokojio, a da je pred vratima manastirskim naprasno skon¹³ala poznata bludnica, koja je tu do¹³,la iz grada. Doveden u nedoumicu, zatvorenik je otpo¹³leo da se moli Bogu, da bi mu Bog otkrio vi ewe. Ta¹³no je: „bio

¹³ 2 Car. 12,13.

¹⁴ 3 Car. 21,29.

je odgovor Bo iji svetome starcu, ti si video du„u ene, biv„e bludnice, du„u koja je uzlazila na nebo. Ona je postavila žvrstu nameru da se pokaje i ispravi, i po„la je u manastir s re„eno„ u da stupi u wega. To „to je ona skonžala pred vratima manastirskim, ne uspe„i da izvr„i nameru, bilo je po Bo ijem promislu. No wenu nameru Bog je primio za samo delo.“ U ove dve priže mi opitno vidimo ispuwewe Evan eqskih obe awa. Koliko tek samo Evan ege daje takvih iskustava! Carinik, obremewen grehovima, do„ao je u hram Bo iji, i za svoje smirewe i pokajawe iza„ao je iz hrama opravdan. Drugi carinik, Zakhej, nazvan Sinom Avramovim, tek „to je odlužio da se pokaje, žuo je reži Bo je: Danas do e spasewe domu ovome.¹⁵ Bludnica, koja je pripala Spasitegevim nogama, i zamenila qubav prema grehu za qubav prema Bogu, žula je: Opra„taju joj se grijesi mnogi, jer je veliku qubav imala.¹⁶ Razbojnik, rasset s desne strane Bogožoveka, dobio je spasewe u posledwem trenutku svog burnog ivota. ĩim se on smirio, i priznao da je dostojan osude, odmah su se otvorile wegove duhovne oči, i on je u rassetome pored sebe poznao Bogožoveka; poznao je i ispovedio. Po„to je ispovedio, odmah mu je obe ano vežno bla enstvo. Ovaj doga aj je u potpunosti saglasan Evan eqskom ušewu! Jer, ko veruje u mene, rekao je Gospod, ako i umre o ive e.¹⁷ On je otvoreno i jasno rekao za sebe: Nisam do„ao da zovem pravednike, nego grje„nike na pokajawe.¹⁸

Nemojte misliti, da su narožito sre ni bili ti gre„nici koji su iveli u vreme Spasitegevog prebivawa na zemqi: sre ni su bili ti, koji su ispovedali grehe i kajali se za wih. Na suprot tome, oni koji su odbacivali svenogu e lekarstvo pokajawa, ostajali su u gresima, i poginuli su zbog nepokajawa i ogorženosti svoje. Ni„ta i niko nam ne brani, da se i mi sada poslu imo sre on onih gre„nika koji su se pokajali pred samim Gospodom Isusom Hristom. On je onima koji veruju u Wega, rekao za Sebe: Ja sam sa vama u sve dane do svr„etka veka.¹⁹ Kada bude„ predstao pred tvojim duhovnim ocem, on e ti potvrditi ve izreženu istinu: „Evo žedo, re i e on, Hristos nevidqivo stoji, i prima ispovest tvoju.“²⁰ Stoga, predstoje i samome Hristu, moli od Wega da zado-bije„ veliku i bogatu milost opro„taj grehova.

Zbog žega da oklevamo? Za„to zaustavqati se, dolaziti u sunwu i dvijedu„nost, kojima se nad nama avo ušvr„ uje? Re i

¹⁵ Luk. 19,9.

¹⁶ Luk. 7,47.

¹⁷ ĩn. 11,26.

¹⁸ Mat. 9,13.

¹⁹ Mat. 28,20.

²⁰ Trebnik. ĩin Ispovesti.

e,,: gresi su mnogobrojni, te,,ki, dugo vremena me dovode u sumnu i dvojedu,,nost: od postojanog padawa u greh, du,,ine sile su iznemogle, ose am da mi voqa slabi. Tako je, gresi tvoji su te,,ki! Za sve lekare tvoje stawe je neizleljivo, ali ne za lekara Gospoda, svenogu ega i svenilostivoga. Tvoji nepoverewe i pla,,qivost, bili bi koliko toliko oprostivi, kada bi ti mogao da oĀekuje,, da e lekar da odvrati oĀi svoje od tebe i odbije te s prezirom i gnevom. Me utim, On te ne odbija nego priziva k Sebi i umogava da mu pristupi,,. On te ne e prekorevati; nikakva estoka reĀ ne e iza i iz wegovih usta. On te priziva sebi jedino zbog toga da ti daruje opro,,taj i iscelewe. Tada do ite, govori Gospod, pa emo se suditi: ako grijesi va,,i budu kao skerlet, posta e bijeli kao sneg; ako budu crveni kao crvac, posta e kao vuna.²¹ Ciq Hristovog dolaska na zemqu jeste taj, da oslobodi du,,e qudske od greha koji je wima zavladao, i da obnovi u nama pali obraz Bo iji. Sveti Jovan PreteĀa svedoĀi za Isusa slede e: Gle, jagwe Bo ije koje uzima na se grijeha svijeta²²? Iscelewe telesnih bolesti bilo je samo dokaz izcelewa du,,e od greha. Kada su pred Gospoda doneli raslabqenoga, tada je On rekao bolesnome: Ne boj se, Āedo, opra,,taju ti se grijesi tvoji.²³ Neki od kwi evnika, koji su tu bili prisutni, pomislili su da je izgovorena hula. Isus, vide i wihove pomisli, rekao je: „Za,,to vi zlo mislite u srcima svojim? Jer ,,ta je lak,,e, re i: Opra,,taju ti se grijesi; ili re i: Ustani i hodi? Ali da znate da vlast ima Sin ovjeĀiji na zemqi opra,,tati grijeha; tada reĀe oduzetome: Ustani, uzmi odar svoj i idi domu svome“²⁴ Ako te je greh toliko raslabio, pa si izgubio sklonost ka dobru; ako si gubav, a du,,a ti je gluva i slepa; ako se u toj meri pokorava,, avolu, tako da si potpuno podre en wegovoj vlasti, i po dejstvu vra ijem liĀi,, na besmuĀnike: onda ni tada nemoj sumwati u pokajawe, ve mu pristupi, i Āu e,, reĀi: Opra,,taju ti se gresi tvoji. Stvoriteq tvoj jeste Tvorac i srca, i uma, i voqe tvoje. Ti si ih rastrojio i razvratio grehom. Tvorac mo e ponovo da stvori srce Āisto od srca oskrnavqenoga, i um pomraĀen i o,,te en mo e da obnovi Svojom svenogu om Istinom. Tvoju voqu, koja strada i iznemogava pod nasiqem greha, On mo e da utvrdi u dobru, i na taj naĀin du,,i tvojoj povrati radost u nadi za spasewe, radost koja se javqa u pobedama voqe nad grehom.

Nikome da ne do e ova lukava pomisao: „Posredstvom pokajawa, opro,,taj se lako zadobija“. Ako budemo mislili da se opro,,taj lako zadobija, onda ne emo biti strogi prema sebi. Ova lako-

²¹ Is. 1,18.

²² Āh. 1,29.

²³ Mat. 9,2 7.

²⁴ Mat. 9,2 7.

mislenost dozvoqava nam da se predajemo grehovnim nasladama. 'ta vi,,e: ona snishodqivo gleda i na obnavqawe te,,kih grehopa-da". Ne! Za ovako uslovqeno pokajawe, opro,,taj grehova se ne daruje. On se daruje pod uslovom da gre,,nik ostavi sve smrtne grehe u koje je pao. Ovo proizilazi iz samih Spasiteqevisih reči: jer kada je oprostio bludnici, koju su na sud pred Wim doveli fariseji, On je woj rekao: Idi, i od sada vi,,e ne grije,,i.²⁵ Tako e na ovaj naLin, Gospod zapoveda iscegenome u pritvoru bawe Vitezde: „Eto postao si zdrav, vi,,e ne grije,,i, da ti se „to gore ne dogodi“.²⁶ Za naru,,avawe ove zapovesti Gospod je zapretio ve om kaznom. Sveti Oci pustino iteqi, razumeli su ove BogoŁovekove reči i ispuwavali ih, a tako su i bratiju naučili. Ava Pimen, na pitawe: „'ta znači pokajawe za grehe?“ odgovorio je: „Ono se sastoji u tome, da se pokajemo za greh i vi,,e ga ne ponavqamo. Oni koji su tako postupili nazvani su neporočni i pravedni, a postali su pravednici ostaviv,,i grehe“.²⁷ Veliki nastavnik monaha sveti Isak Sirijski, govorio je o onima koji ponavqaju svoje grehopade: „Ako neko, u nadi na pokajawe, po drugi put padne u sagre,,ewe, taj lukavo hodi pred Bogom; wemu se „aqe neoŁekivana smrt, a vreme za zadobijawe vrlina, na koje je raŁunao, uop,,te ne dobija“.²⁸ Ovo se podrazumeva za smrtne grehe, a ne za skrivene namere, koje imamo po nemo i na,,oj, jer se one leqe svakodnevnim pokajawem. Od ovih ni Sveti nisu bili u potpunosti oslobo eni. Ako te zbog nesre ne navike i raslabqenosti telo i krv nasilno oŁaraju, i ne mo e,, da se uzdr i,, od smrtnih grehova, tj. padova: i tada se nemoj predavati oŁajawu, prema kome pomamno vuqe Łoveka neprekidna povorka padova. Za ovaj sluŁaj mi imamo premudru pouku Sisoja Velikog. Jednom je wemu brat oja enog srca rekao: „Oqe! „ta mi je da Ĺinim? ja sam pao“. Starac mu je odgovorio: „Ustani.“ Brat je rekao: „Ja sam ustao, i ponovo pao.“ Starac je odgovorio: „Opet ustani.“ Brat je prigovorio: „Dokle u ustajati i padati?“ Starac je rekao: „Do konĹine tvoje.“ Istinski sluga Bo ji, Ĺuva se ne samo od grehovnih dela i reči, nego i od samih pomisli i ose awa grehovnih. Za vernost prema Bogu on se udostojava naroĹitih duhovnih darova. Ovim darovima obilovao je Siluan koji je bio skitski, a zatim sinajski podvi nik. Kada su ga pitali, na koji naLin je stekao blagodat, Siluan je odgovorio: „Ja nikada srcu svome nisam dopu,,tao misli koje razgnevquju Boga.“²⁹ Onaj ko je saĹuvao sebe od smrtnih grehova, ne treba da misli da ima malu potrebu za pokajawem. Tvoja

²⁵ Ĺn. 8,11.

²⁶ Ĺn. 5,14.

²⁷ Alfavitni Paterik.

²⁸ ReĹ 90-a.

²⁹ Skitski Paterik.

sagre, „ewa su laka pred tvojim oĉima, ali ti ne zna, „ kolika je wihova te ina na kantar u pravosu a Bo jeg: „Drugaĉiji je sud qudski a drugaĉiji je sud Bo ji“, rekao je izvesni pustino iteg, tako rasu uju i o svojoj mona, „koj i podvi niĉkoj delatnosti.³⁰ Zakonodavac naroda Izraiqskoga, Bogovidac, Sveti Mojsije, koji je sijao zracima proroĉanstva, Ćudotvorstva i zracima vidqive slave, izgovorio je neproni, „genu reĉ pred narodom, zato „to je bio ogorĉen wihovom tvrdoqlavo, „ u. Po reĉima svetoga psalmopevca Davida, Mojsije je sagre, „io ustima svojim³¹, i maĉa mu je srce verom bilo ispuweno, sagre, „io je zato „to je izrekao reĉ koja izra ava nepoverewe prema blagodat i Bo joj. Izrekao je sumwu u to da blagodat, naizgled oslabqena narodnom neĉastivo, „ u, nije sama po sebi dovoljno sna na da satvori Ćudo, a sve zbog toga „to je poznavao nepo, „tewe i neverje naroda Izraiqskog, koji je bio nedostojan bilo kakvog dobroĉinstva i Ćudotvorstva. Greh ovaj naizgled je malo va an i oprostiv. Ali svetom Ćoveku koji je dobrim delima i blagodatnim darovima, drugaĉije sudi Bog: dakle, ovaj greh zaslu uje ne samo izobliĉewe, ne samo da se unese u kwige Svetoga Pisma kao saop, „tewe svom Izraiqskom narodu, kao saop, „tewe celome svet u koji je imao da poveruje u istinitog Boga nego jo, „ zaslu uje i vremensku kaznu. Mojsije, koji je znao silu molitve i beskonaĉnog milosr a Bo ijeg, koji je ne jednom odvraao gnev Bo iji od naroda Izraiqskoga, uzaludno je pribegavao molitvi i umilostivqavawu Boga. On je u svojoj liĉnoj molitvi tra io da bude poni, „tena ve izreĉena Bo ija odluka za wega; zbog toga se molio ali nije bio usli, „en, a narodu obja, „wava uzrok neusli, „ene molitve slede im reĉima: Prezreo me Gospod zbog vas, govorio je on, navode i im pri tom i ishod svoje molitve: i nije me usli, „io.³² U Svetom Pismu ni, „ta nije reĉeno bez svog svetog ciqa. Za sada, „we, na, „e okolnosti, ciq navedenih reĉi Svetoga Pisma ovaj je: mi ni najmawe ne emo pogre, „iti ako priznamo da nama ove reĉi slu e kao pouka i opomena, kako ne bismo na, „e male grehe raĉunali kao male, i ako se budemo savesno brinuli da ih izbegavamo i Ćistimo se od wih pokajawem. Koliko samo gre, „imo zbog neznawa! Koliko samo zbog nemo i! A koliko samo budu i zane, „eni rasonodom, primerom drugih, snishodqivo, „ u prema drugima! Koliko nam se toleri, „e spoticawe zbog toga „to osu ujemo bli we i surovo postupamo prema wima! Mi prebivamo u bezbri nosti a rukopisi na, „ih sagre, „ewa se umno avaju. Znao je ovo pravedni Jov i zato je svakodneвно prinosio molitve i rtve Bogu za dec u svoju govore i: Mo e biti da su se ogrije, „ili sinovi

³⁰ Prepodobni Agaton. Alfavitni Paterik.

³¹ Ps. 105, 33.

³² 5 Moj. 3,26.

moji i pohulili na Boga u srcu svom. Tako Liwa,,e Jov svaki put.³³ Obele je pravednika je odlučno nepoverewe prema svojoj pravednosti i boravqewe u neprestanom pokajawu.

Kada budemo odstranili od sebe rasonodu koja nas oslepquje, kada se budemo udubili u sebe i otpořeli samorazmatrawe, uporeuju i sastav na,,e du,,e sa tim, kakva du,,a treba da bude po uřewu Svetoga Pisma: tada emo sami priznati da mali gresi ve nisu mali, nego te,,ki i stra,,ni i dostojni neprestanih suza i pokajawa. Otvorimo Sveto Pismo, pogledajmo kakvi mi treba da budemo. Sveti Apostol Pavle govori: Prvi řovjek je od zemqe, zemqan: drugi řovjek je Gospod sa neba. I kao „to nosimo sliku zemqanoga, tako emo nositi sliku nebeskoga.³⁴ Dobijaju i bi e, pořiwu i da ivimo, mi se tako e u isto vreme oblařimo u obraz praoca na,,ega Adama, u wegov pali obraz. Zařiwemo se i ra amo s telom, koje je podlo no bolestima i raspadawu, sa du,,om zara enom grehom. Zařiwemo se i ra amo sa semenom greha zasa enim u celoj prirodi na,,oj, imaju i otrov greha razliven u svim elijama du,,e i tela. řer: U bezakowima sam zařet i u gresima rodi me mati moja.³⁵ Na taj nařin ceo qudski rod je postao nepotreban, umrtvquju i sebe grehom koji je zarazio sam koren na,,: praoca Adama. Prilikom na,,eg ponovnog stvarawa iskupqewem, bilo je potrebno odstraniti koren, koji nije prestajao da prenosi svim granama smrtonosnu zarazu. Bilo je potrebno zameniti ga korenom, koji e nam davati ivot, netrulle nost i svetost. Za qudski rod potreban je bio novi praotac, a wime je postao Gospod sa neba. On je blagoizvoleo da bude telesni potomak Adamov, zařev,,i se od Djeve besemeno i bestrasno. Ro ewem na zemqi, Adam i mnogi drugi qudi pretekli su Isusa, ali ro ewem iz smrti i groba, koje jeste Vaskrsewe, Isus je pretekao Adama i sve qude.³⁶ On je postao Prvenac roda řoveřijega; On je prvi řovek, koji je uzi,,ao na nebo. Tamo je seo s desne strane Boga. Adam i ostali sveti praoci Isusovi po telu, postali su Wegovi potomci Duhom preporo eni. On je Otac buduega veka, Rodonařalnik izabranog svetog plemena. Mi koji smo pořeli da postojimo po slici staroga Adama, da bismo pre,,li iz wegovog odbařenog potomstva u blagosloveno potomstvo novoga Adama, treba Odozgo da se rodimo. Ako se ko ne rodi vodm i Duhom, govori nam novi Adam, Gospod na,, Isus Hristos, ne mo e da u e u carstvo Bo ije.³⁷ Mi se ra amo u novi blagodatni ivot svetim kr,,tewem, kojim prelazimo u potomstvo Gospoda Isusa

³³ řov. 1,5.

³⁴ 1 Kor. 15. 47,49.

³⁵ řs. 50,7.

³⁶ řat. 27,53.

³⁷ řn. 3,5.

Hrista, dobijamo usinovčewe Oca novoga veka, kao „to je Apostol rekao: Vi koji se u Hrista krstiste u Hrista se obukoste. Primiste Duha usinovčewa, koji vapije: Ava Očē.³⁸ Ali da bismo prebivali u tom usinovčewu, du ni smo da ne živimo telesno, nego po duhu: Jer koje vodi Duh Bo iji oni su sinovi Bo iji.³⁹ Nasuprot tome: Ako pak ko nema Duha Hristova, on nije Wegov.⁴⁰ Da li se u vama nalazi ovo obele je usinovčewa? Svedoči li ovaj Duh na„emu duhu da smo deca Bo ija?⁴¹ Na osnovu ovoga obele ja prepodobni Oci pustiwaci su ispitivali i razmatrali sebe; takvo razmatrawe pogru avalo ih je u bezdan pokajawa i plaša. „ujmo kako o tome rasu uje prepodobni Makarije Egipatski, s pravom nazvan Veliki: Kao „to telo, govori on, svoj iivot nema iz samoga sebe, nego spoča, tj. u zemqi, i ne mo e iiveti bez spoča„wih sredstava; isto tako i du„a ako se jo„ ovde ne preporodi za onu zemqu iivih, tako da se u woj duhovno hrani, da duhovno uzrasta, napreduju i u Gospodu; ako se ne obuče u ode u nebeske lepote, uzetu od samoga Bo anstva; tada ona sama sobom nikako ne mo e iiveti u radosti i pokoju. Jer priroda Bo ija ima i hleb iivota, tj. Onoga koji je rekao: Ja sam hleb iivota, ima i vino, koje veseli srce Lovekovo i jelej (uqe) radosti⁴², jo„ ima i mnogorazličnu hranu nebeskog Duha, i svetlozarne nebeske rize koje dariva Bog. U tome se i sastoji nebeski iivot du„e. Te„ko telu koje se zaustavqa na svojoj prirodi zato „to e se raspasti i umreti. Te„ko i du„i koja ostaje jedino pri svojoj prirodi i nada se samo na svoja dela, nemaju i op„tewa sa Bo anstvenim Duhom, zato „to e umreti ne udostojiv„i se večnoga iivota Bo anstva... Ako si ti postao Bo iji presto a na tebe je uzjahao nebeski Jahač; ako je du„a celu sebe načinila duhovnim okom i sva postala svetlost; ako si nahranio sebe nebeskom hranom Duha, napojio vodom iivota i obukao se u ode u tajanstvene svetlosti; ako je na kraju sve ovo stekao tvoj unutra„wi Lovek, i sve ovo Lvrsto poznao: onda ti vaistinu ve sada iivi„ večnim iivotom, odsada neka je spokojna du„a tvoja u Gospodu, jer zaista si ti stekao i primio od Gospoda to, da iivi„ istinskim iivotom. Ukoliko, pak, u sebi ne prepoznaje„ ni„ta takvo, tada plači, ali i ridaj gorke, kao onaj ko jo„ nije postao pričasnik večnog i duhovnog bogatstva i do sada jo„ nije primio istinski iivot. Stoga se skru„avaj zbog ubogosti svoje, danono no umogavaju i Gospoda, kao onaj ko se nalazi u te„koj i qutoj bedi greha. O, kada bismo se mi brinuli i starali o siroma„tvu na„em!

³⁸ Gal. 3,27; Rim. 8,15.

³⁹ Rim. 8,14.

⁴⁰ Rim. 8,9.

⁴¹ Rim. 8,16.

⁴² Jn. 6,35; Ps. 103,15; Ps. 44,8.

O, kada mi ne bismo provodili svoje vreme u bezbri nosti, kao oni koji obiluju u bogatstvu i duhovnom blagu!“⁴³ Stremqewe ka sticawu istinskog pokajawa bilo je pobuda za svete monahe, koji su osetili siroma„tvo duha, da se udaqe u duboku samo u, da se zakqulaju u zatvore, sakriju u pe ine i jame zemagske. Ali takvo sagledawawe svoga siroma„tva, takvo sagledawawe du„e umrtvqene grehom, daruje se onima koji su znatno napredovali u mona„kom podvigu. Ono uliva lqveku re„enost da se definitivno oslobodi od sveta, da umre za svet, da bi se u potpunosti predao tra ewu ve„noga ivota u sebi.

Okrenimo se sada drugome obele ju, na osnovu koga je samorazmatrawe boqe dostupno na„em novopo„etni„tvu. Gospod je rekao u svetom Evan equ: Ako me neko qubi, rijeŒ moju dr a e. Ko mene ne qubi, rijeŒi moje ne dr i. Ako me qubite, zapovjesti moje drite.⁴⁴ Koji dr i Hristove zapovesti Hristov je; ko ih ne dr i ne pripada Hristu. Razmatrawe na„e savesti i na„eg du„evnog sastava, na osnovu Evan elskih zapovesti, veoma je korisno, krajwe je du„espasonosno i sasvim je pravilno. Uzmimo za primer slede e: Da li smo mi ispunili neku od zapovesti Hristovih, koje su izloene u 5. glavi Evan eqa od Mateja. Nismo li se svagda gnevili na bli we svoje? Nismo li do sada ne imali s nekim sva u? Ne dejstvuje li u nama zlopam ewe? Nismo li izgovarali reŒi prekomne i pogrdne? Da li smo se uzdr avali od pogleda, ose awa, pomisli sladostrasnih? Nismo li zlom vra ali za zlo? Da li smo bili tako krotki, da se ne protivimo zlu? Da li smo qubili neprijateqe na„e? Da li smo blagosiqali one koji nas kunu? Da li smo Œinili dobro onima koji nas mrze? Da li smo se molili za one koji nam Œine napasti (vre aju nas i gone)? Bez sumwe, i ova ne mnoga pitawa, obliŒuju savest i priŒiwavaju joj te„ko u. 'ta mo e proizi i iz daqeg podrobnog seberazmatrawa? Ovo: otvori e se oŒi na„e za grehe na„e, a u srce na„e usadi e se Œulo neprestane tuge zbog na„e nedostojnosti; mi emo nauŒiti da se skru„avamo zbog tih sagre„ewa, koja su nam se u pomraŒenosti na„oj pokazala kao mala, ali u samoj stvari ona nas li„avaju usinovqewa Bogu i bla ene ve„nosti. Ovo i drugo posvedoŒio je Sam Gospod. On je nama zapovedio da qubimo neprijateqe i objavio razlog za„to je za nas ova qubav neophodna: Da budete sinovi Oca svojega Koji je na nebesima.⁴⁵ Sa tu nom posledicom je skopŒano naru„avawe najmawih Evan elskih zapovesti: Ako, dakle ko ukine jednu od ovih najmawih zapovijesti, rekao je Gospod, i nauŒite tako qude, naz-

⁴³ Pouke Svetoga Makarija Beseda 4. Glava 86 i 87. Srpsko dobrotoqube.

⁴⁴ Jn. 14.23,25,14,10.

⁴⁵ Mat. 5.45.

va e se najmawi u Carstvu nebeskome⁴⁶, tj. ne e biti prišasnik Wegov.⁴⁷ Potpuno zanemarivawe Evan elskih zapovesti, smatranih kao moralne pouke koje je mogu e i neispuniti, povlaži za sobom odlučnu pogibao. Ispuwavawe zapovesti ne mo e se zameniti nikakvim podvizima! Spasiteq govori: Mnogi e mi re i u onaj dan: Gospode, Gospode, nismo li u ime Tvoje prorokovali, i Tvojim imenom demone izgonili, i Tvojim imenom Eudesa mnoga tvorili. I tada u im javno kazati: Nikada vas nisam znao; idite od mene vi koji žinite bezakowe.⁴⁸ Sazidawe du„e, koje nije zasnovano na ispuwawawu zapovesti, nego jedino na podvizima, tro„no je i sujetno; ono ne mo e da izdr i ni alosti od qudi, ni isku„ewa od demona, strano je svetlosti, puno je mraka i zavaravawa samoga sebe. A svaki koji slu„a ove riježi Moje, govori ovaplo ena Rež Bo ija, i ne izvr„uje ih, bi e sličan žovjeku ludom koji sazida ku u svoju na pijesku; i udari da d, i do o„e vode, i dunu„e vetrovi i udari„e na ku u onu, i pade, a pad wezin bija„e stra„an.⁴⁹

DEO DRUGI

Pokajawe je neophodno za sve! Zato svako neka se koristi dragocenim vremenom, koje nam je darovao milosrdni Gospod, i neka se pogru ava u bla eno pokajawe! Neka nam ono bude narožito zanimawe u prođu etku teku e sedmice, koja je izdvojena i naznažena za nas kako bismo se pripremili za tajnu ispovesti i tajnu priže„a, koja sledi za wom. Zato izvr„imo pripremu sa svekolikom pa wom. Nemojmo u ovoj sedmici prineti rtvu nerazumnoj rasonodi: jer smo joj ve dovoqno rtvoprinostili! Dovoqno smo pogubqavali sebe! Sada se bavimo svojim spasewem! „esto otvarajmo kwigu savesti; pa qivo posmatrajmo svoje grehovne mrqe, pripremajmo ih za umivawe ispove„u. Nemoj po„tedeti grehe svoje! Nemoj smatrati da je bilo kakav prestup malo va an, oprostiv; nemoj smatrati da su neđu ne bilo koje navike i upra wawa, koje osu uje Sveto Pismo. Optu i sebe da bi dobio obilno opravdawe od Boga. Re„i se da iskreno obna i„rane pred duhovnim ocen! Nemoj u srcu svom ostavqati tajnu vezu i prijateqstvo sa grehom, skrivaju i ga, odla u i da ga otkrije„do budu eg vremena! Inaže e tvoje pokajawe biti neistinito i licemerno, a u du„i tvojoj bi e ostavqen zalog grehovnog ivota i uzrok za wegovo

⁴⁶ Mat. 5,19.

⁴⁷ Po tumažewu bla enog Teofilakta Ohridskog.

⁴⁸ Mat. 7,22,23.

⁴⁹ Mat. 7,26,27.

produ ewe. Neispove ena sagre,,ewa podesno se ponavqaju, kao da su vr,,ena u neprozimnoj tami.⁵⁰ Odlučno zamrzi greh! Izdaj ga tako „to e,, ga otkriti, i on e pobe i od tebe; izobliži ga kao neprijateqa i primi e,, Odozgo silu da mu se suprotstavi,, i da ga pobedi,,.

Polo i u sebi žvrstu nameru da provodi,, bogougodan ivot, i da elim sagre,,i,, svojim prohtevom (skrivenom egom), odmah se pokaje,, za wega, koji te obuzme ili zbog nemo i, ili zbog demon-skog lukavstva, ili pak sticajem okolnosti. „Ne padati svo-jstveno je jedino An elima; qudima je svojstveno da padaju i da usta-ju; jedino avolima koji su pali svojstveno je da ostanu u padu“.⁵¹ Re,,i se da bude,, veran sluga Hristov u sve dane tvoga ivota! Verni sluga s tačno,, u ispuwava voqu gospodara svoga; ako pak u nečemu sagre,,i odmah se kaje, tuguje, moli opro,,taj i iskupquje svoj prestup popravqawem. Gnu,,aj se dela, načina ivota i osobi-na kakve poseduje izdajnik! Ne sklapaj prijateqstvo sa neprijate-qima Boga, Stvoriteqa i Iskupiteqa tvojega! Nemoj izdati Wega ni za srebrenike, ni za žastoqubqe, ni za stomakouga awe, ni za slastoqubqe!...

Ovu sedmicu upotrebi za razmatrawe svog minulog pona,,awa. Unapred sebi odredi načln ispravqawa: razmisli, kakve poroke treba da ostavi,, a kakve vrline treba da zasadi,, u svojoj du,,i i telu. Ovako postupaj tokom cele sedmice a ne samo jedan dan; svaki dan razmi,,qaj o tome po nekoliko puta; „to danas bude,, zabo-ravio, priseti e,, se sutra. Gospod, koji vidi tvoje starawe, posla-e ti blage misli, i otvori e oči tvoje kako bi video svoje nedo-statke. 'to se vi,,e bude,, pogru avao u seberazmatrawe, to e i tvoja ispovest i pokajawe biti vi,,e zadovoljavaju i, onda e se osetno i obilno u tvoju du,,u izliti obnovqewe, koje se daruje zbog ispovedawa grehova.

Kada je stomak zasi en tada nema razumevawa tajni Bo ijih.⁵² fiele i da ovu sedmicu posvetimo duhovnim razmi,,qawima i zani-mawima, uzdr imo se od presi enosti, od svake izli,,nosti, ako je mogu e, onda i od dovoqno potrebne količine hrane i pi a. Poka imo u telima na,,im, da smo mi sledbenici rassetoga za nas Gospoda! Zamorimo telo stajawem na crkvenim Bogoslu ewima. Kada ono oseti zamor i iznemoglost, tra i e odmor tada mu reci, savetuju i ga ovako: „Se am se Gospoda koji je postradao za mene, i elim, da se ti telo moje prižesti,, makar i u malom stepenu, stradawima koje je osetilo sveto telo Hristovo, budu i rasseto na krsnom drvetu“. Tvoja nasla ivawa pogubna su i za tebe i za tvoju

⁵⁰ Lestvica, Slovo 4., gl. 53.

⁵¹ Lestvica, Slovo 4., gl. 31.

⁵² Sveti Isak Sirin. Slovo 56.

du,u: pomo u wih se razbu uje telesno mudrovawe, qubav prema sujetnom svetu i prema vremenom zemagskom ivotu; wima se ugu,,uju duhovna napredovawa, se awe na smrt i večnost; wima se sna e strasti. Ona oslabuju i samu veru u Hrista. Strogost prema sebi donosi neizbrojivu korist: oči,, ava um, o ivqava du,,u, i tvoje te,,ko telo, Ēini lakim, sposobnim za duhovne podvige i duhovno ose awe. MuĒenici su u podno ju Hristovoga krsta prineli svoju krv; sveti pustino iteqi prineli su mnogotrudne podvige, ako ne ravne, onda podobne muĒeni,,tvu. Prine u Wemu i ja, makar malo zlopa ewe tela moga! Jer zlopa ewem moga tela makar donekle u se upodobiti raspetom za mene Gospodu! Zlopa ewem tela, makar donekle u kazniti sebe za grehovne ege tela koje sam zadovoljavao! Zlopa ewem tela, na samom delu u pokazati, da se gnevim na sebe za prestupe koje sam uĒinio, da sebe osu ujem i da iskreno elim i i,,tem da se popravim! A ti, telo moje, kada bude,, prite,,weno postom, bdewem i stojawem u Crkvi, izmoli za sebe i du,,u obilan opro,,taj.

Ako se u produ etku ove sedmice budemo presi avali, ako se budemo odu,,evqavali na uga awe nastranih telesnih eqa: da li je tada mogu e oĒekivati da emo razmotriti sebe onako kako bismo trebali i da emo prineti nelicemerno pokajawe? Da li je mogu e poverovati da emo ostaviti poroke i utvrditi se u vrlini, ako delo obra awa od greha ka Bogu budemo vr,,ili dvojedu,,no, hladno, nebri qivo? Ne, nije mogu e! Hladno a i bezose ajnost pokazateqi su nestalnog, nesigurnog, lukavog proizvoqewa. Pobjmo se reĒi Gospodwih: Tako, po,,to si mlak, i ni studen ni vru , izbquva u te iz usta svojih.⁵³ Budimo revnosni! U svim dobrim poduhvatima nama je potrebna pomo Bo ja: zbog toga imamo ve u potrebu za wom prilikom zbacivawa grehovnoga jarma i, prilikom stupawa na puteve desne i svete. Pomo Bo ja izmoqava se usrdnom i pa qivom molitvom. Sveti Oci nas pouĒavaju da se molimo za dar da ugledamo svoja sagre,,ewa i, da nam se Svi,,e po,,aqe blaga i spasonosna misao za ispovedawe na,,ih grehova.⁵⁴ Ovi i drugi darovi darovi su Bo ji! Pravilnije reĒeno, svi postupci koji saĒiwavaju bla eno pokajawe, svakako imaju potrebu za pomo u Bo jom. Moli Gospoda za dar: da svu sedmicu provede,, pa qivo i sa strahopo,,tovawem, da razmotri,, sebe i uvidi,, svoja sagre,,ewa. Moli Gospoda da On postavi neprijategstvo izme u tebe i semena zmijinog, koje jeste greh; moli Wega, da te On odu,,evi hrabro,, u u borbi sa samim sobom, sa tvojom iskvarenom prirodom i sa smr u koja ivi u tebi. Moli Gospoda da se On sam pobori za tebe i da ti na taj naĒin uvek dostavi pobeđu: nije mogu e da Gospod

⁵³ Otkr. 3,16.

⁵⁴ VeĒerwa molitva svetoga Jovana Zlatoustoga. Molitvenik.

ne bude pobediteq. Ako smo mi pobe ivani, to znači, da se bori-
mo sami i da Gospod ne silazi da se mesto nas bori protiv nepri-
jateqa. On ne silazi zbog toga „to je na„e proizvoqeve podegeno,
ili zato, „to smo zaslu ili da budemo ostavqeni zbog na„e
nemarnosti, hladno e prema Wemu, zbog privezanosti za svet i
wegove slasti. Moli Gospoda da ti pomogne da sve grehe svoje sa
svom iskreno„ u ka e„ svom duhovniku sa odbacivawem ubitažnog
stida, i da žuje„ razre„ewe iz usta wegovih istinski veruju i da
ono izlazi iz samih usta Bo jih. Najzad, moli Gospoda da se nakon
oži„ ewa pokajawem vi„e ne vra a„ u grehovnu „umu, u grehovni
smrad, tamnicu i pakao, ve da požne„ iveti bogougodno i pa qi-
vo, i po e„ putem, kojim svaki do„gak i stranac ovozemajski
mo e dosti i večno, bla eno spokojstvo. Sve gorenavedeno tra i
molitvam, jer: Bez mene, rekao je Gospod, ne mo ete žiniti ni-
„ ta⁵⁵.

Vi„e od svega moli o tome, da ti se daruje duh skru„en, srce
skru„eno i smerno⁵⁶, potoci suza za umivawe grehovne prqav„tine.
Kada je srce raweno spasonosnom tugom zbog sagre„ewa: tada iz
ožiju istižu ivotvorne suzne vode. One, na du„i i telu obnavqa-
ju dejstvo vode kr„tewa, i same su nazvane kr„tewem. Vode kr„te-
wa umivaju praroditeqski greh, a kod onih koji se kr„tavaju u od-
raslim godinama, one umivaju i wihove grehe koje su uĉinili do
kr„tewa; suznim vodama umivaju se sagre„ewa, uĉiwena posle
kr„tewa.⁵⁷ Moli se da zadobije„ te vode, a svoju equ da ih ste-
kne„, doka i prinu ivawem sebe na wih. Suzama pripremi sebe za
ispovest i priže„ e! Umij, omek„aj, o ivotvori suzama wivu
srca; pono u wih oĉisti u sebi Bo ji obraz, obnovi poĉbije,
potamnelo i unaka eno nepravilnim crtama i neĉistim bojama.
Onaj koji je primio suze od bludnice i razre„io je od uza, razre„i-
e i tvoje okove. Onaj koji je prolio svoje sve„tene suze nad
Jerusalimom koji je uporno odbacivao silaze e mu od Boga spasewe
i, slepo je stremio ka pogibli, obradova e se suzama tvojim, koje
proliva„ u equ da zadobije„ spasewe. Onaj koji je prolio Svoje
sve„tene suze kada je bio obave„ten o smrti svoga druga Lazara,
Koji je i vaskrsao Lazara, žetvorodnevnoga mrtvaca koji je ve zau-
darao, milostivo e pogledati na tvoje suze, vaskrsnu e iz grehovne
smrti tvoju du„u, pa makar svi weni delovi bili obavijeni pogre-
bnim zavojima; pa i onda ako ona ve zaudara od ukorewenih dugo-
vremenih navika, pa žak i onda ako je na ulazu u srce privaqen
te„ki kamen ogorženosti i neosetqivosti. On zapoveda da se odva-

⁵⁵ Jh. 15,5.

⁵⁶ Ps. 50,19.

⁵⁷ Lestvic., Reĉ 7.

li kamen, da se razre,,e od smrtonosnih okova tvoje misli i ose-
awa, da bi ti stremio duhovnom napretku i bestra,, u.⁵⁸

Priprema,, se za va nu tajnu za jednu od glavnih tajni Cr-
kvenih za svetu ispovest! Ima,, nameru da se koristi,, drugim
kr,,tewem, tako nazvanim na osnovu svetotajinskog u,,ewa hri,, a-
naskoga! Po,,to dolazi,, u duhovnu bolnicu, nemoj oti i ne izležen.
Tada do ite, veli Gospod, pozivaju i na ovaj sud, pa emo se sudi-
ti: ako grijesi va,,i budu kao skerlet, posta e bijeli kao snijeg;
ako budu crveni kao crvac, posta e kao vuna.⁵⁹ Tebi predstoji
divan i neobičan sud: na wemu e se meriti i procewivati tvoja
sagre,,ewa, i umesto kazni koje si zaslu io, da e ti se opravdawe,
Łistota, swetiwa. Kazne tvoje pone e na Sebi ovaplo eni Bog, i po
beskonačnoj dobroti Svojoj, darova e ti Svoju swetiwu, tra e i od
tebe jedino to da spozna,, svoja sagre,,ewa: jer nemogu e je opro-
stiti onome ko nije spoznao svoje grehe, onome ko ih ispoveda bez
da ih je saznao, zato ,,to on ne priznaje krivicu i nema potrebu za
opro,,tajem, odbacuje ga.

Pogruzi se sa strahopo,,tovawem u blagoŁestivo sozercawe
tajne, tajne zaista velike i izvanredne! Pogruzi se u sozercawe
beskonačne qubavi Bo je prema palom rodu ŁoveŁjem! Ali Bog
pokazuje svoju qubav prema nama, jer jo,, dok bijasmo grje,,nici,
Hristos umrije za nas, mnogo emo, dakle, prije biti kroz Wega
spaseni od gweva sada kada smo opravdani krvqu Wegovom.⁶⁰ I
spasi emo se mi od gweva pokajawem, koje ispravqa sve prestupe
na,,e, pridr awa nas za sve vreme na,,eg zemaqskog stranstvovawa,
i izvlaži nas iz svakog grehovnog ponora, bez obzira na wegovu
dubinu. Sila i dejstvo pokajawa ostaju neiscrpn i do kraja na,,eg
ivotu. Ako neko bude padao svaki dan, i ako bude poŁinio sve ne-
pravde i sva bezakowa pokajawe e ga primiti u svoj zagrqaj, da
bi ga oŁistilo, iscelilo, naŁinilo pravednim i swetim. Ako se pak
wegova svemogu a pomo odbacuje sa bezrasudnom uporno,, u i oŁa-
jnom zaslepgeno,, u, tada ono ostaje bez vrednosti.

Zadivimo se i tome, ,,to je za slu iteqa pokajawa postavqen
ne neporočni An eo, stra,,an samom swetlo,, u svojom, nego po
strastima nama sližan Łovek, zajedničar u nemo ima roda na,,ega,
koji ne mawe od tebe ima potrebu za pokajawem, a slu i se vid-
qivim oru ima pokajawa pri umivawu tvojih grehova, i ina neop-
hodnu potrebu da slu i drugima prilikom oŁi,, ewa od sopstvenih
sagre,,ewa. U to vreme, kada bude,, niŁice pao pred ikonom Hri-
stovom, da bi ispovedio svoja sagre,,ewa duhovniku, on e ti, po za-
ve,,tawu svete Crkve, smireno re i: „Ja sam samo swedok, da posve-

⁵⁸ Ps. 50,19.

⁵⁹ Isaija 1,18.

⁶⁰ Rim. 5,8,9.

došim pred Gospodom sve „to mi bude“, rekao⁶¹“. Dobrota Bo ija sa svih strana te lovi za spasewe, sa svih strana opkoga, okru u- je udobnostima, kako bi pristupio i pribli io se Bogu.

Z A K Q U " A K

Ovakva razmi„qawa neophodna su radi odgovaraju e pripre- me sebe za tajnu ispovesti. Ispravi stranputice tvoga uma i srca i ošisti ih od svakog lukavstva i licemerja. U protivnom samo e„ grehe udvostružiti: jer e„ pre a„wim gresima dodati neupoređi- vo ve i greh. Stra„no mi je da odre eno ka em u žemu se sastoji taj greh! Ali radi va„eg spasewa re i u; kaza u zbog toga, da bi se svako od vas, žuv„i kako je te ak i u asan ovaj greh, upla„io i izbegao wegove adske žegusti. Da li si ti pao u osu ivawe, stoma- kouga awe, u gnev? Da li si pao u prežubu? Ti si sagre„io kao žovek, ako pak tajni pokajawa pristupi„, nemarno, lukavo, sakriva- ju i grehe: tada e„ izvr„iti satanski poduhvat, naruga e„ se Svenogu em i Svevide em Bogu, Koji te je stvorio i obnovio, daro- vao blagodat pokajawa, da bi ti pomo u wega boravio u stawu obna- vqawa; Koji e ti na kraju suditi na osnovu toga kako si upotrebio Wegove neizrecive darove. Predostro nosti radi, Sveta Crkva prilikom žina ispovesti u duhovnikova usta stavqa slede e mno- goznačajne reži: „Evo, žedo, Hristos nevidqivo stoji, primaju i tvoju ispovest. Nemoj se zastideti niti upla„iti; i nemoj ni„ta sakriti od mene, ve slobodno reci sve „to si ušinio, da bi primio opro„taj od Gospoda na„eg Isusa Hrista. Sakrije„ li „to od mene, dvostruki greh ima„⁶²“.

Nemoj se sagla„avati sa avolskim pomislom, koji e ti na„aptavati slede e: „Kako re i duhovnom ocu sagre„ewe koje je i gnusno i nisko? Sada ga sakri, a kaza e„ ga na slede oj ispovesti kada bude pro„lo dovoqno vremena, jer tada e„ se mawe stideti da govori„ o davno ušivenom grehu koji se jedva i panti“. U ovome poznaj glas drevne zmi je koja kao lopov dolazi da ukrade tvoje dobre misli, da te ubije zlim i lukavim savetom, i pogubi⁶³ oduzimawem spasewa, koje ti Gospod zabadava⁶⁴ nudi u pokajawu. Zvuk ovoga glasa sližan je onome koji je nekada prodro u raj, i izvukao odande na„e praroditeqe. Sine Adamov, ovaj glas sada stremi da pronikne i u tvoju du„u, da bi ti sprežio ulazak u raj. Odvrati se od ovoga

⁶¹ Trebnik. "in Ispovesti.

⁶² Trebnik. "in Ispovesti.

⁶³ žh. 10,10.

⁶⁴ Rim. 3,24.

glasa, ne slušaj ga, nemoj okuati pakao, jer je on smrtonosan za tvoju dušu.

Budu i ispuwen krotkom verom, hrabrom samopregorno, u, smirenom prostotom i iskreno, u, pristupi svetoj tajni ispovesti. Veruj, da su za svenogu eg Lekara Gospoda sve rane, i male i velike, podjednako neznatne i jednako su lake za ležewe. Sve-mogu a ReL, samo jednom reLju iscekuje, vaskrsava i uvodi u raj. Tvorcu su trudovi izli,ni. On izriže svoju voqu, i svaka tvar, vidqiva i nevidqiva, kao sluga ispuwava Tvorževu zapovest. Izri-cawem Tvorževe voqe izgla uju se na, a sagre,ewa, koja smo mi i neprijateqi na, i nacrtali na vežnim rukopisnim hartijama.

Gde je prisutna vera tamo samopregor nije naporan! Odbaci la ni, pogubni stid, odbaci tog žuvara grehova; odbaci wegovu majku gordost; okriwi sebe, osudi sebe! Prikloni glavu u skru,e-nosti duha, u suzama i plažu, podrobno ispovedaj grehe svoje Bogu pred tvojim duhovnim ocem i oseni e te, posredstvom slu iteqa tajni Bo jih, blagodat Svetoga Duha, unose i u du, u tvoju opro,taj grehova, i umesto wih, du, u e ispuniti pravda Bo ja i spasewe vežno, da bi ivo u bla enstvu i proslavqao Oca i Sina i Svetoga Duha, sada i uvek i u vekove vekova. Amin.

Sergijeva Pustiwa, 1845. godine.

Prevedeno iz kwige Asketižeskaja
propoved Svetoga Igwatija Brjanžaninova.
Preveli sa ruskog dežanski monasi

